FRANCESC COSTA OLLER

MATARÓ 1808-1874

PRIMERA PART

Mataró, 1808-1874
Primera part

Francesc Costa Oller

Mataró, 1808-1874

Primera part

Mataró, 2017

Abreviatures

AMM. Arxiu municipal de Mataró.
AMM.Ac. Arxiu municipal de Mataró. Llibres d'acords
AMM.AP. Arxiu municipal de Mataró. Arxiu de protocols
AMM.Llg. Arxiu municipal de Mataró. Lligalls històrics
ACM. Arxiu Comarcal del Maresme.
ACSA. Arxiu col·legi escolapi de Santa Anna de Mataró
BC. Biblioteca de Catalunya
MASM. Museu-Arxiu de Santa Maria de Mataró
BPFI. Biblioteca Popular de la Fundació Iluro
ADB.Llg. Arxiu de la Diputació de Barcelona. Lligalls històrics
BOB. Boletín Oficial de Barcelona.

Índex

INSTRUCCIÓ BREU

DE LA CONSTITUCIO,

Y DE LO MES PRINCIPAL QUE SE CONTÉ en ella.

Ho dedica á la Patria lo ciutadá I. P. y J.

QUARTETA.

Proxima à la perdició,
Nostra Espanya se encontraba,
Y quant per caurer estaba,
La sosté Constitució

Barcelona: En la estampa de Silveri Lleyxá á la Daguería, any 1820.

1808-1833

Tot comença amb la guerra dels francesos, que trenca una societat ordenada. Sense el govern central que tot ho decideix, que tot ho controla, es formen juntes per dirigir el país i combatre l'invasor. Les legitima la voluntat popular i són una escola de llibertat perquè tasten poder sectors socials que l'absolutisme havia mantingut al marge.

Amb les Corts i la Constitució s'escolta que la sobirania és de la nació, no del rei, que ha de tenir els poders limitats per la llei. I nous drets: de mercat, d'impremta, de treball, de propietat. Es fa net dels privilegis medievals de marquesos i bisbes, que Espanya vol deixar de ser aquell món estàtic de senyors i gremis que la religió acompanya, i que podem llegir ben explicat a les pàgines suggestives del baró de Maldà. Però de moment només hi ha canvis sobre el paper, perquè les lleis avançades estan en vigor quatre dies, que el rei les suspèn i mana tornar a l'ordre dels segles.

De sobte una revolta militar ho capgira tot, i el rei fa veure que seguirà la senda constitucional. Tres anys precaris que altera la violència dels que volen tornar al passat, i arriben cent mil soldats francesos i ho asseguren. Amb el règim absolut s'atura el temps, una dècada de silenci forçat de tants als que només els queda l'esperança.

I Mataró cremada i ocupada pel francès. Vida precària enmig de dues guerres i el desori polític, en una ciutat liberal dirigida pels contraris. Dos àmbits que no es troben, el dels regidors de títols nobiliaris i càrrecs perpetus i el de fabricants, comerciants, burgesos i artesans, gent arrelada a les coses de cada dia. Però els canvis que s'anaven produint a la ciutat des de feia dècades, amb l'empenta del comerç marítim i les activitats de tantes indústries, havien creat un món que ja no s'entenia amb els paràmetres antics. En morir el rei tot s'ajustarà.

Guerra i Constitució
Mataró francesa de día y española de noche

La ciutat de Mataró entra en la història gran per l'activitat fabril i comercial que s'assenta en els negocis atlàntics les darreres dècades del segle divuit. I comença el segle dinou amb bones perspectives, després d'uns anys de conflictes marítims que dificulten els intercanvis. Quan el 1802 hi passa el marquès de Marcillac troba una: "vila petita i bonica plena de tarongers, llimoners, ametllers, avellaners i granades. A Mataró es fa un comerç considerable dels seus vins, que són molt estimats a Catalunya. Hi ha també fàbriques de seda, de cotó i de puntes, que s'exporten a les Amèriques".[1]

Aviat tot canvia, quan es produeix la invasió d'Espanya per l'exèrcit francès. Però les violències que viu la ciutat i la zona de la marina, tot i l'extrema gravetat són intermitents, i fan possible la continuïtat d'una manera de viure i treballar, precària per la incertesa, però continuada en el temps. Així es pot mantenir part de l'aparell productiu i certs tràfecs comercials per via marítima i també terrestre. En acabar el conflicte, no costarà massa tornar a la normalitat.

Mordecai Manuel Noah visita la població l'any 1815, a pocs mesos d'acabada la guerra, i sembla que no hagi passat res, parla d'una: "ciutat rica, port de mar i construïda amb harmonia, molt neta, ordenada i pròspera. Tots els habitants es dediquen a l'agricultura i fent mitges d'encaix i seda".[2] Mirada del foraster en una terra que acaba de patir un desastre, perquè sí que n'havien passat de coses.

Tot comença quan el dia 12 de febrer de l'any 1808 les tropes del general Bessieres entren a la ciutat i hi fan una curta i pacífica

---

[1] P.L.A. [Pierre-Louis-Auguste] de Crusy [marquès de Marcillac]. *Noveau voyage en Espagne* (Paris, 1805). Per conèixer l'estructura econòmica de la ciutat de Mataró aquests anys: Francesc Costa Oller. *Mataró Liberal, 1820-1856. La ciutat dels burgesos i els proletaris* (Mataró, 1985).

[2] Mordecai Manuel Noah. *Travels in England, France, Spain, and the Barbary States, in the years 1813-1814 and 15* (New York, 1819).

estada, ben acollits pels ciutadans, perquè encara es considerava amics els francesos.[3] Tres mesos després toca l'estada a la divisió del general Chabran, que arriba el mes d'abril i marxa el mes de maig, però la situació ha canviat i tothom sap que es tracta d'un exèrcit d'ocupació que maltracta la gent i viu dels recursos de la ciutat. Uns enemics que aniran a Barcelona: "robando, arruinando quantas casas caían al camino".

Jaume Vada, escolapi i rector de l'escola de Santa Anna, el dia 7 de maig, amb la ciutat sense francesos, fa un sermó encès per animar a la gent a la lluita[4]: "a l'arma totom, a l'arma eclesiastichs, religiosos, y seculars; prengam las armas per defensar nostra Religio, nostres temples, nostre estat, y nostre decoro (...) nobles a l'arma que perilla vostra noblesa; richs a l'arma que van a perdrerse vostras riquesas. Menestrals a l'arma que anau à perdrer tots vostres caudals, y lo sustento de vostras familias. Pobres a l'arma que van à destruirse los socorros de vostra indigencia; jovens a l'arma que anau à ser destruïts tots sens honor en la flor de vostres anys (...) anem tots a la guerra, resonin ja los tabals, los ronchs corns, los funestos clarins".

El dia 4 de juny la insurrecció és general a les poblacions de la costa, que es preparen per aturar els francesos en la que és coneguda com la batalla de Montgat. En la derrota, el dia 16 la divisió del general Lechi travessa la Marina saquejant totes les poblacions i entra a Mataró amb esperit de venjança, cremant cases, assassinant moltes persones i robant el que varen poder, en la pitjor jornada que patirà la ciutat en la guerra. I després de les destroces obliguen a pagar una contribució de: "doscientas mil pesetas, cien pipas de vino, cien carneros y mil ochocientas libras de carne salada". Amb les violències i la ruïna moltes persones marxen esporuguides. Poc després, el mes de juliol, travessa la ciutat de manera pacífica la divisió del general Bessieres.

A partir d'aleshores es recupera una certa activitat, i quan hi ha una acció de saqueix la gent s'amaga a les muntanyes. Ferotge és l'estada del general Lechi el febrer de 1809, que en marxar crema: "todas las casas del vecindario de Vatlleix y Cirera, y solo pudieron salvarse de las llamas algunas pocas casas". Acció criminal que també pateixen els pobles veïns.

---

[3] Per saber què passa a Mataró durant la guerra cal llegir: Eloi Beulas i Albert Dresaire. *La Guerra del Francès a Mataró (1808-1814)* (Mataró, 1989).
[4] Publicat a l'Apèndix.

De fet al llarg d’aquests anys la zona de la marina es converteix en una mena de rebost de les tropes franceses, que es dediquen a robar queviures i tota mena de productes. En una d'aquestes accions, el 29 de novembre de 1810, els francesos ocupen Mataró de nit: "No solo se apoderaron de los géneros y efectos existentes en la Real Aduana y en los almacenes de la Provisión, sino tambien de quanto pudieron sacar de los barcos que habia en la playa. Varias casas de particulares fueron tambien despiadadamente saqueadas, robando en ellas efectos de muchísimo valor y de poco bulto". El caixer del municipi, Salvador Serra, "se vio preso y condenado a palos, susto que no pasó hasta acabar con su vida". També detenen diverses persones principals com hostatges per cobrar una contribució de cent mil pesos forts.

Els mesos de març i maig de l’any 1811 tornaran a fer servir la tècnica dels hostatges per cobrar. El baró de Maldà diu que el 13 novembre: "Los cacos, ja s’entén dir los gavatxos, que entraren a Mataró a les dues de la matinada del dimarts, sols s’hi detingueren set quarts d’hora; mes s’ha dit haver pillat tretze mil duros i trenta peces de panyo".[5]

Contra aquestes accions el general Lacy ordena, com explica el baró, que: "que a anarhi los francesos, tots los habitants recúllien sos efectes i desempàrien les cases, negantlos les contribucions, i que los inglesos per mar bombègien la ciutat i los milicianos per terra los fàcien foc". I així va passar el novembre de 1811, quan sabem, també pel baró: "haver entrat los francesos i si uns quatre mil a Mataró, i ferlos foc de canó, o a la ciutat, des de les fragates o navíos inglesos a mar, los inglesos".

Entre la destrucció i tants perills, els mataronins aprenen a sobreviure. Diverses notícies expliquen l'activitat d'una ciutat que manté part de la producció durant els anys de guerra, pel consum local però també per la tradicional exportació de mercaderies, i fins i tot pels tractes amb els francesos.

Els protocols dels notaris registren el moviment positiu, que no podem comparar amb els anys anterior, quan es formaven moltes companyies i la gent invertia en activitats de tota mena, però que

[5] Una de tantes accións d'escamots francesos es podueix el 9 de gener de 1812 quan tres soldats francesos van a la casa de pagès d'en Josep Roqueta, al veïnat de Lladó a Argentona, a endur-se la palla per alimentar els cavalls de la tropa, però un cop dins la casa "fueron asesinados por una partida de gente armada". Un dels soldats escapà malferit, i donà l'alerta als seus companys a Mataró que envien una columna armada a Can Roqueta incendiant la casa.

no és el silenci de la derrota. Manuals plens d’anotacions que ensenyen una societat viva. Fixem-nos en el detall menut i veurem que la gent continua treballant: el botiguer Anton Torró ven productes que li arriben de Santa Maria d'Olost. El calafat Jaume Carbó participa en una societat per bastir un llaüt de comerç. Pere Martí amb la barca acosta productes de Barcelona. Josep Nicolau envia mercaderies a Cartagena. Pere Màrtir Viladesau té "partidas de dinero o frutos" a Cádiz. I el comerç atlàntic segueix: Francesc Ginestà envia mercaderies a Buenos Aires, i també ho fan d'altres. I al món agrícola les vinyes donen rèdits positius als propietaris.[6]

Als periòdics de Mallorca hi trobem notícies de les relacions de Mataró amb les illes. Barcos que duen terrissa, cola, cànem, vernís, vímet, vi, paper, fusta, roba, suro, sardina, castanyes, vidre, ferro, cotó, farina, bacallà, fruita, aiguardent, sucre, cacau, cafè. Alguns dels que fan el viatge són: el llaüt Santa Bàrbara del patró Josep Gambau de Mataró amb vi; la pollancre de la Cinta del capità Simon Pagès de Mataró amb passatgers, sucre, cacau i cafè; el llaüt del patró Damià Bro amb gèneres diversos; un barco amb 200 arroves de galeta feta a Mataró; el xabec Nostra Senyora del Carme del patró mallorquí Guillem Alemany carregat amb vi; la tartana Nostra Senyora del Carme del patró mallorquí Baltasar Serra amb paper, de gran valor aleshores.[7]

També coneixem detalls de l’activitat duta de 1809 a 1811 per Cabanyes, Cortecans, Pasqual i Cª, negoci de capital mataroní dedicat al comerç amb Veracruz. Notem que trafica amb articles que, a causa de la guerra: "abasten un camp molt limitat: mitges i mocadors i algunes sarges, blondes i paper". Gèneres que sortien dels tallers locals, de poblacions de la costa i també de l'interior, com Olot, Vic, Manresa, que fan servir Mataró de port. Els productes anaven en petites embarcacions cap a Cádiz i després a Amèrica.[8] En definitiva, hi ha guerra però es viu enmig d'una certa normalitat.

---

[6] Enric Subiñà. *Efectes de la guerra del Francès a Mataró i rodalies tot resseguint els notaris.* Noves lectures de la guerra napoleònica des del Maresme (Vilassar de Dalt, 2010).

[7] *Atalaya Patriótico de Málaga* (15/4/1809). *Diario de Mallorca* (23/3, 22/7/, 9/12/1811). *Diario de Palma* (10,14/11, 30/12/1811).

[8] Joaquim Llovet. *Cartes a Veracruz. Comerç americà i guerra napoleònica en la correspondència de Cabanyes, Cortecans, Pasqual i Cª (1804 -1813)* (Mataró, 1974).

Mataró es converteix en lloc de refugi per moltes persones que deixen les poblacions més exposades als combats. Als llibres dels notaris hi ha molts *expatriados* que fan poders per activar operacions des de lluny. Alguns de Barcelona: "per estar ocupada dita capital per los enemichs francesos", però també d'altres localitats catalanes. El prevere Joan Bolós d'Olot diu que está a Mataró: "a causa de las ocurrencias de la actual guerra".

Però també hi ha benestants que deixen la ciutat, com ho fa l'hisendat Josep Boet Caralt que va a Palma de Mallorca. I Magí Bofarull –el comerciant més ric de Mataró– que amb la família s'instal·la també a Palma, per continuar les expedicions cap Amèrica. D'entre els refugiats és un dels més notables, amb un capital de 10.666 lliures.

És nota als protocols notarials l'augment dels testaments, perquè el demà és incert. I les dificultats del temps obliguen a operacions informals, com una venda l'any 1809 sense documents, per estar les: "escritures amagades per l'enemic francès". A vegades s'ha de malvendre el patrimoni. Moltes persones diuen que ho han de fer per: "los pagos de contribucions y reals catastros que per causa de la actual guerra son excessius e insoportables". L'hisendat Carles Senromà i de Carles, que es queixa de: "diferents pagos extraordinaris, robos y perjudicis en mos bens causats per les ocurrencias de la actual guerra ab motiu dels quals me trobo patint alguns atrasos y urgencias que no puc subvenir ab los redits de mos bens sino donant ma en las propietats".

La crònica del pare Raimon Ferrer[9] és un document de gran interès per saber coses d'aquests anys, i sorprèn com era de viva la ciutat i el benestar considerable de la gent. L'agost de 1810 Ferrer diu que: "En Mataró, puede francamente decirse, qué apenas se acuerdan sus moradores, que hayan sido repetidas veces saqueadas sus casas por los franceses, y que tengan á estos á la corta distancia de pocas horas, sea por la parte de Hostalrich, sea por la de Barcelona. Están tan bien hallados con el comercio, que actualmente hacen con Tarragona, Cádiz y Mallorca, como si no tuvieran ningun enemigo en la Provincia. Confiados en que si vienen, se retirarán á los montes como otras veces, viven con grande sosiego, entregándose á los divertimientos, bullas y

[9] Antoni Moliner Prada. *La Guerra del Francès a Catalunya segons el diari de Raimon Ferrer* (Barcelona, 2011). Edició integral de l'obra *Barcelona cautiva* de Raimon Ferrer (1777-1821). Diversos textos que cito són d'aquesta obra.

saraos; y las mugeres á mas de esto á un luxo muy ageno de los presentes tiempos. En 27 de Julio último se celebró en dicha Ciudad, con una pompa y boato nunca visto, la fiesta de las Santas Juliana y Semproniana. En la Iglesia se contaron cerca de 800 luces, y en la procesion, que se hace todos los años, habia mas de 300 hachas de cera".

El mes de novembre explica: "Mataró, pues, bien hallada en la complacencia que le resultaba de ocho meses continuos de tranquilidad, por no haber manchado su suelo francés alguno, se habia entregado del todo á las especulaciones mercantiles, y al tráfico que es conseqüente á una Ciudad vecina de Barcelona, estando esta cautiva. Las fábricas de medias de seda, curtidos, blondas &c. progresaban cada día, y la exorbitante multitud de expatriados barceloneses, y de otras partes, que se habian reunido allí, habian añadido nuevos realces á su bella situacion, hermoso cielo, amenas huertas, y demás circunstancias que la distinguen. Baste decir, que se contaban en el último mes, los forasteros, en doblado número á su poblacion antigua".

Una notícia curiosa de la possibilitat de tràfecs a l'interior de Catalunya la dóna el baró de Maldà. Explica que el dia 13 de desembre 1810: "Millor que totes les notícies nos ha estat lo comboi que ens ha arribat d'Alella a esta casa, en la vila de Berga, que ha portat lo Pau, nebot del Josep d'Alella, acompanyat del mosso. Est, que ha sigut de dos cuites de xocolate, tot un barril de tonyina, un bon feix de bacallà; a més d'est, provisió d'arròs i mongetes, comprat en Mataró, i un carretell de granatxa". I el dia 22: "ha arribat peix de Mataró (de castanyoles, déntols i altres peixos)".

La situació dels mataronins es complica quan el dia 29 de febrer de 1812 entra la divisió del general Lamarque i un grup de soldats s'estableix de manera permanent al convent de caputxins. L'oficial francès Angebault ho explica: "Hi havia a Mataró, sobre de la part alta del poble, un convent de caputxins. Vàrem utilitzar la tropa i una part dels habitants per convertir-lo en fort. Rases profundes tallades a la roca, barricades, paranys, bateries cobertes, i les cisternes emplenant-les contínuament d'aigua, el posaven a l'abric d'un atac, i la ciutat de Mataró feia respecte" [10]. Els

[10] Josep Salvet arrendatari d'uns terrenys veïns es queixa: "habiendo el exercito frances entrado en esta ciudad de Mataró el dia 2 de febrero del dicho año mil ochocientos y doce, y ocupado el convento de PP.Capuchinos, erigiendo en el un

soldats s'hi estaran dos anys, fins la retirada total, vivint dels recursos de la ciutat i els entorns. Notem que escamots francesos passaven dos cops per setmana per les poblacions veïnes a robar queviures. I que carreguen amb contribucions a tothom que creuen que les pot pagar, recaptant-les amb violència.[11]

Un dels afectats és l'hisendat Gaietà Freixes i Vieta: "fui pres y conduhit en qualitat de tal en la ciutat de Barcelona per una partida de soldats del exercit frances per no haver pagat las insuportables contribucions". I demana un préstec de mil lliures per "eixir de la reclusió que estaba sufrint". A l'hora de tornar-lo ha de vendre terres, perquè explica que es troba: "sense diner, credits, alajas, ni altra cosa de que donar ma per poder retornar la dita quantitat ja per las grans perduas que havem tingut en los repetits saqueitgs que ha patit aquesta ciutat en los sis anys que la present desastrosa guerra oprimeix est Principat, y ja perque per rahó dels limitats reddits de nostre patrimoni, de nostra numerosa familia, per la calamitosa actual epoca, y per rahó de las insuportables contribucions que tant per part del exercit frances, com per lo govern español continuament se nos están exigint".[12]

Les informacions del pare Ferrer del temps de l'ocupació donen la imatge d'una ciutat apagada: "Mataró si, que semejante á tántalo, ve pasar por sus labios el rio mercantil y se queda en ayunas. Solo tiene un tal qual alivio en las noches, en las que como la guarnición se encierra todita (y bien temprano) en el fuerte de Capuchinos á la noche no corre ningun guarda, ni afrancesado, y por consiguiente entonces pueden hacer traficos nocturnos (...) puede llamarse Mataró francesa de día, y española de noche".

Diu que s'acaba el comerç regular, que es desplaça a Arenys,

castillo de fortaleza, y siendo dichas piezas de tierra immediatas a dicho fuerte no solo fueron por dicho motivo cortados los arboles algarrovos de dichas piezas si y tambien las sepas, legumbres y parte del trigo que en la misma existia". ACM. Districte notarial de Mataró. Francesc Fins, any 1813, f.158. Francesc Costa Oller. *Angebault, un soldat francès a Mataró* (*Fulls del Museu-Arxiu de Santa Maria*. Mataró, gener 2016). Reproduït a l'Apèndix.

[11] En quant a contribucions les imposava tothom, es tracta de les: "que lo govern español exigesca sobre las cosas arrendadas" i també: "las contribucions que degan pagarse al govern frances". El pagès Francesc Vivas de Cabrils no paga 90 lliures de contribució forçada i explica que: "los soldats del exercit frances havian pres a mi dit Francesch y conduhit al fort de esta ciutat", fins abonar les quantitats degudes. ACM. Districte notarial de Mataró. Desideri Torras, any 1813,f.244.

[12] ACM. Districte notarial de Mataró. Desideri Torras, any 1813,f.436.

però també a Canet[13], on no hi ha francesos i: "Mataró presenta un aspecto bastante tranquilo, y melancólico, pues no desembarcandose en su playa nada, y viendose agoviada con las contribuciones y alojamientos de la tropa, que todavía está por las casas, no puede tardar en ser un esqueleto". El sastre Jaume Riera explica que la guerra: "ha empobrit tots los habitants del Principat, y particularment als de esta ciutat, que es una de las poblacions de ell que ha sentit mes los efectes de aquella". El mitger de teler Josep Surià diu que: "per las circunstancias del temps no podem guañar". [14]

Res no és com abans, però es continua treballant i fent la vida corrent, perquè els moments de violència són rars i les famílies que deixen la ciutat en moments de perill, tornen aviat. Notem que els concells dels gremis es reuneixen amb normalitat. I sabem d'alguna operació comercial: Gaspar Cusachs i Pelegrí Ferrer intervenen en la negociació de diversos productes i de blat i Miquel Vilardebò, patro d'un bergantí, prepara un viatge a Veracruz. Poques notícies d'una gent que va aprendre a sobreviure. En part gràcies a amagar una certa activitat productiva i comercial per no haver de pagar les contribucions que exigien els francesos. I cada nit, amb els soldats tancats al fort, les barques fan viatges carregades. I si el notari Nicolau Vergés[15] deixa la ciutat espantat, els altres es queden i els seus llibres ensenyen que la vida no es va parar, tot i que notem poques operacions i moltes són vendes per necessitat.

Tot sembla suggerir que la relació dels mataronins amb les tropes d'ocupació era, tot i que forçada, relativament cordial. S'hi

---

[13] A l'escrivania de marina del notari Josep A. Font i Prats hi ha molts documents d'aquest temps de pilots i gent relacionada amb els negocis marítims expatriats a Canet i també Arenys.

[14] ACM. Districte notarial de Mataró. Desideri Torras, any 1813,f.424. Districte notarial de Mataró. Desideri Torras, any 1813,f.368.

[15] El notari Josep de Batlle els anys 1812 i 1813 no és actiu. I el notari Nicolau Vergés deixa la ciutat i tornarà en acabar la guerra: "Fi a est manual a mil vuit cents y dotse, per haver entrat los francesos en esta ciutat y fortificat en lo convent de caputchins en lo mes de febrer a est mateix any, no pogui continuar per haver tingut de expatriarme, y havent regresat en esta costa y veÿnat de Agell per arreglar alguns interessos (...) y continuant los francesos permanents en son fort de caputxins, me veji precisat parar a Igualada (...) ahon residia regentant lo estudi de la casa [notaria] de Mateu (...) essent libre de tals enemichs, comenso mon manual en esta ciutat despues de dos anys", era el dia 5 de maig de l'any 1814. ACM. Districte notarial de Mataró. Nicolau Vergés, any 1809 f.29, any 1812 f.33.

relacionaven i tenien tractes comercials, i fins i tot culturals. El sots assistent Angebault és un dels soldats francesos que s'està a Mataró del febrer al març de l'any 1812, tot just iniciada l'ocupació. I és de gran interès la crònica que fa de les coses que veu. Un document únic que permet conèixer aspectes inèdits de la vida dels mataronins d'aleshores.[16]

Cal notar com enmig de la guerra l'autor explica petits detalls de cada dia: la manera de vestir, de menjar, la decoració de les cases, les relacions socials. Una vida que es desenvolupa sense entrebancs, fins i tot comenta que el comerç, "no ho fa malament del tot". Tot sembla normal, això sí, després d'anotar com cauen les bombes angleses contra els ocupants, sobretot el mes de febrer: "prosiguen con la mayor furia arrojando balas, bombas y granadas reales. Varias casas no solo de las que miran al mar, sino de dentro la ciudad han padecido. Las que más son las de la calle de Barcelona". També ho explica el baró de Maldà, que hi ha: "tres dies de tempestat de bales i bombes en Mataró".

La descripció d'Angebault és positiva: "Mataró, com tot el que envolta les costes de la Mediterrània, és un lloc molt agradable, amb una població de prop de 8.000 ànimes. Hi ha diverses places boniques, fonts alimentades per aqüeductes que condueixen l'aigua de la muntanya. Els tarongers i els llimoners adornen bells jardins, i també n'hi ha a les portes de les cases. La ciutat no té port, i les mercaderies es descarreguen amb barques petites. (…) Els habitants en general són molt rics i ben vestit, especialment les dones, que, malgrat la seva pell una mica morena, tenen un bell semblant, i els ulls i els cabells molt negres. Totes tenen els cabells coberts per una malla de punt que els hi penja darrera el cap, o fan amb el cabells, que duen molt llargs, dues trenes que disposen en espiral i travessen amb una fletxa d'or o de plata, d'acord amb el seu rang i fortuna. Porten al coll collarets d'or, als braços cadenes d'or i polseres molt riques, i gairebé sempre surten amb vel. (...) Surten poc, i de nit s'estan a les seves terrasses conversant d'una casa a l'altre.

Les dones del poble porten un barret adornat amb lluentons que els comprimeix les temples. Els matrimonis són primerencs, i es veuen mares de família de 12 a 13 anys que porten els seus fills als braços, i als peus duen espardenyes com els homes. Aquests van mal vestits i gairebé nus, i també calcen espardenyes, panta-

[16] Francesc Costa Oller. Op.Ct.

lons de cuir o polaines sense peus, una jaqueta negre malgirbada o la meitat d'una manta sobre l'espatlla, i quan fa calor sempre tenen els braços fora del vestit. (...)

Són d'una gran sobrietat: a casa dels rics prenen al llit una tassa de xocolata sense llet, i al llarg del dia una sopa d'oli amb fideus, una mica de xai amb molts alls (no coneixen ni la carn de vaca ni de vedella) i una amanida anomenada *harangade*. La classe baixa sopa unes sardines seques enormes que mengen crues, bacallà i altres peixos molt condimentats. (...) Els agrada molt l'amanida amb pebrot verd, api, angèliques, tomàquets, cogombres i una multitud d'altres verdures. (...) La classe alta menja amanides de taronges molt dolces, tallades a trossos i regades amb un bon vi negre, amb rom, i ben plenes de sucre. També mengen molt de formatge d'ovella als seus àpats. (…) L'exterior de les seves cases és molt net. L'interior no és ni enguixat ni emblanquit, però les parets estan cobertes de petites rajoles que representen diversos passatges de la Santa Escriptura. (...)

La producció habitual del país es compon de blat de moro, d'olives i especialment de vins. Sense la seva activitat marítima i la proximitat de Barcelona, el comerç dels habitants seria poca cosa i, no obstant això, malgrat la guerra que assola aquest país desgraciat, Mataró, excepte en la classe baixa, on hi ha molta misèria, és encara un país ric i una ciutat amb un comerç que no ho fa malament del tot".

En aquest clima de *normalitat* controlada pels soldats francesos, cal situar el tracte que reben les monges caputxines, com explica el pare Ferrer: "Lejos pues de sentir las monjas las calamidades consiguientes á la ocupación de los franceses, jamás tuvieron mayor abundancia de todo que en el tiempo que estuvieron aquellos en el Fuerte. Dispuso Dios que ganaran su voluntad en blanquear, y planchar la ropa de la oficialidad, y esto les proporcionó continuados regalos, y algunos de bastante calidad. Durante la misma época subministraron los franceses la carne y sal que necesitaban los hospitales de Mataró, no solo los enfermos ó heridos franceses sino los españoles".

De tota manera les monges carmelites no varen tenir la mateixa sort. Varen haver de deixar el convent, i en tornar vivien en la misèria. Expliquen, el juny de 1813, "la falta de recursos que tienen para proporcionarse los alimentos indispensables a su subsistencia, y las ningunas limosnas que se les hacen a causa de las calamidades de la epoca presente, y los atrasos, y deudas que

les ha sido forzoso contraer en el largo tiempo de la emigración forzosa que han hecho de su convento".[17]

La normalitat torna el febrer de l'any 1814 quan marxa de Barcelona l'administració civil francesa, i deu mil soldats es dirigeixen al seu país, entre ells les tropes que s'estaven a Mataró, que deixen la ciutat el dia 2. La guerra s'havia acabat. El pare Ferrer diu: "Esta ciudad parece toda otra desde que la abandonaron los franceses se ve en ella el comercio, alegría y felicidad". En la carta d'un comerciant local llegim: "Finalment els enemics han marxat de la vila, que feia dos anys que patia un dur esclavatge i ara respira lliure de tristeses i preocupacions. Moltes famílies emigrades han tornat a ocupar les seves llars, i aviat esperem veure restablert el pròsper comerç interromput des de fa molt de temps".[18]

Certament, els tràfecs comercials es normalitzen, i tornen els expatriats i a circular barcos en totes les destinacions, i de Mallorca n'arriben de carregats amb blat, cacau, sucre, cotó i bacallà. En els anys de guerra la indústria de filar i teixir es manté de cobrir les demandes necessàries pel consum domèstic, i amb la pau de seguida trobem un conjunt d'artesans en actiu considerable. Però la prosperitat tardarà en tornar, per dificultats de tota mena: els estralls i la pobresa general, el contraban, la desfeta dels mercats atlàntics, i la manca d'inversió en unes indústries antigues i poc productives.

Dels orígens de l'opinió liberal a Mataró en sabem poca cosa, però sembla que els inicis de la crítica al sistema establert, sota la influència dels filòsofs francesos, és centra en la religió, clau de volta de la monarquia absoluta. Caro Baroja assenyala que de mitjan segle divuit: "casi todas las posiciones radicales se apoyan en lo traducido o leído de tapadillo en obras francesas, inglesas, etc".[19]

---

[17] Arxiu Comarcal del Maresme. Districte notarial de Mataró. Desideri Torras, any 1813,f.333 i ss.

[18] Solange Bégué. *L'invasion napoléonienne jugée par l'opinion publique espagnole (1814-1820).* Actes du 94e Congrès national des sociétés savantes, Pau, 1969, Section d'histoire moderne et contemporaine. Tome 1 (Paris, 1871).

[19] Julio Caro Baroja. *De la superstición al ateismo* (Madrid, 1974). Joan Giménez i Blasco. *El fiscal de Barcelona contra D. José Llauder* (*Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* n°19, abril, 1984). Del mateix autor: *El procés inquisitorial contra*

Pocs fils ha deixat la memòria, però coneixem el cas de l'hisendat Josep Llauder[20], germà del que seria capità general de Catalunya, que llegeix llibres dels filòsofs francesos i, de manera més o menys pública, es burla de la religió, de l'eucaristia –per ell l’hòstia només és farina–, de la virginitat de Maria, de la unció que contraposa a la medicina, etc. Llauder pateix diverses denúncies al tribunal del Sant Ofici des de l'any 1804. Fet que indica que un cert ferment liberal era present a Mataró abans de les corts de Cádiz, segurament dins l'àmbit restringit dels benestants, els que sabien llegir. Hi ha un precedent en el cas de Joan A. Escolà acusat l'any 1791 de tenir un llibre de Lutero, i de dir que l'infern era un invent dels capellans i que no hi ha Deu.

Sembla que es produeix una tendència a l'afrancesament entre algun mataroní liberal pels contactes amb l'oficialitat francesa ocupant. És el cas del mateix Josep Llauder, que es relaciona amb el comandant francès amb qui intercanvia llibres de Voltaire i de Rosseau. I el del notari Anton Torras i el seu fill Desideri. Aquest darrer és acusat de ser: "conocidamente adicto al Partido Francés en tanto que en las primeras épocas de la revolución residió algunas temporadas en Barcelona con estrecho trato con los franceses con toda su familia, siendo así que su naturaleza, domicilio y residencia la tenía en esta ciudad, a la que tenía ahun el desaogo de presentarse siempre que hubo en ella franceses, volviéndose cuando estos se volvían".[21]

El pare Ferrer també fa notar que a Mataró hi ha afrancesats. Un és el comerciant Jaume Cot Pi: "con demostraciones bastantemente declaradas en favor del Intruso Gobierno, y observando una conducta muy criminal". L'any 1812: "exercia empleos manifestando mucha confianza de las tropas francesas", amb les que col·labora en tasques de policia, delatant patriotes i detenint-los. Notem que als protocols notarials del temps de la guerra hi consta comprant propietats de gent que les han de vendre forçats per la manca de recursos.[22]

També ajuda a preparar el terreny per les noves idees els canvis que es produeixen en el mon del treball i els negocis, entre artesans i comerciants. L'any 1767 es legisla que els treballadors del

---

Joan Antoni Escola, vei de Mataró (*Cingles* n°48, març, 1893).

[20] *Els Llauder, hisendats*. Francesc Costa Oller. *El llibre de les famílies de Mataró* (Mataró, 2017).

[21] Enric Subiñà. Op.Ct.

[22] AMM, Llg, 179, document de 22/7/1823, i altres papers relatius al cas.

camp seran lliures: "para que cada uno se ajuste como pueda con los labradores y dueños de la tierra". L'exercici de moltes activitats continua reglamentat, però la llibertat de contractar, de vendre i de fer qualsevol negoci es va imposant. Les prohibicions a la concurrència laboral que suposen els privilegis dels gremis van caducant, en contribuir a: "cohartar el número de los agremiados y es diametralmente opuesto a los progresos de esta industria". S'ordena suprimir traves a algunes activitats, entre elles: "quedar libre la industria de fabricar medias de seda y algodón". El setembre de 1819 el gremi ha de rectificar tot el que suposa monopoli, perquè: "los mancebos ya sean de la ciudad o forasteros puedan trabajar libremente en cualquier taller y por cuenta de cualquiera y que sea libre la venta de los artefactos de este oficio".

En l'àmbit dels consums són medievals els monopolis de venda del pa, de la carn, i altres subministres, en mans dels ajuntaments. A Mataró els regidors critiquen sovint a qui vol fer negoci amb els proveïments, i parlen del *sórdido interés*, de la *ambición y codicia*. El menyspreu al benefici és constant i propi dels valors l'Antic Règim. Però el govern constitucional del Trienni autoritza la venda lliure, i aviat l'Ajuntament es queixa a la Diputació que s'han produït molts fraus i augments de preu. En un referèndum els veïns acorden tornar al control municipal de la venda, com havia estat sempre. Es tracta d'acabar el que un regidor en diu el: "monopolio a favor de unos pocos", però la Diputació liberal dóna la raó als venedors. Aquesta mesura, com d'altres, és revocada per l'Ajuntament absolutista el 1823, que argumenta que la venda lliure encareix el producte.

D'aquest debat interessen les paraules de Jaume Rifà, un dels carnissers afectats. Parla: "del mejor de sus derechos, o sea la facultad de buscar legitimamente la subsistencia. (..) El Hombre para ser tal, es preciso que tenga un derecho imprescriptible al goce de todo cuanto pueda contribuir a su felicidad, sin dañar la agena; de lo contrario su derecho a la vida es nulo". Una mentalitat nova, que arrela amb entrebancs.

El nou temps que obra la proclamació de la Constitució, aprovada el 19 de març de l'any 1812 a Cádiz, es concreta a Mataró l'any següent quan es forma un: "Ayuntamiento Político y económico por elección popular". El primer consistori constitucional de la

historia de la ciutat. Pleguen els regidors perpètus i els càrrecs passen a ser electius. El batlle és el cavaller Ignasi d'Arnau, i els regidors: l'hisendat Salvador Isart, l'apotecari Pere Pau Camín, el velluter Jaume Ferrer, el fabricant de mitges Josep Ignasi Junollà, l'adroguer Joan B. Coll i el veler Josep Casamitjana. El gener de 1814 batlle i regidors són substituïts de manera reglamentària per un nou Ajuntament dirigit pel cavaller Josep de Palau i Jofre. I els regidors són: l'hisendat Salvador Isart, l'apotecari Pere Pau Camín, el notari Francesc Fins, el notari Bonaventura Català, el comerciant Eduard Serra, el teixidor de vels Josep Riera i l'especulador Pere Martí.[23]

Notem que els que abans eren diputats del comú, uns pocs representants dels sectors menestrals a l'Ajuntament de notables, ara ocupen càrrecs de regidor. De fet el canvi polític només es nota en aquesta incorporació i en la referència al sistema constitucional a les actes d'acords. I és que en els moments de l'establiment del nou règim –com hem vist– la ciutat era sota control de les tropes franceses, fortificades al convent de caputxins.

En aquestes circumstàncies, buida la caixa del comú, assetjada la gent amb altes contribucions, la indústria mig paralitzada, i els joves –la part més activa de la societat– a les muntanyes participant en la resistència armada, les novetats polítiques no tenen prou ressò. El decret de 23 de maig de 1812 ordenant la formació dels nous ajuntaments no es segueix fins un any després, i la Constitució tampoc no es proclama tal com era obligat. Per aquest motiu el cap polític, la més alta instància civil de la província, en resposta a una consulta del consistori mana fer l'acte amb tot el cerimonial. És el 12 de febrer de 1814, a pocs dies de marxar les tropes franceses, quan pels carrers es llegeix: "el precioso código de la Constitución española", i després es fa la jura. El pare Ferrer diu que: "Para dar una prueba de la constante alegría de dicha ciudad es del caso notar aquí las lucidas fiestas que en los días 20, 21 y 22 de febrero último hicieron con motivo de la publicación de la Constitución Política de la Monarquía Española mandada por las Cortes en todas las ciudades, villas y pueblos libres de España". Els mataronins, sense ocupants: "se entregaron á toda especie de entusiasmo en la iluminación de la iglesia, bayles, comida á los pobres, etc".[24]

[23] AMM, Acs, 10/1/1813, 1/1/1814.
[24] AMM, Acs, 4/2/1814, 12/1/1816.

El dia 29 de març es produeix la visita de Fernando VII i el seu germà Carles, que passen per Mataró tornant del seu captiveri a França. Quan el secretari de l'ajuntament, Cosme Fins, s'assabenta que han de passar els reis, comunica que: "S. M., señores infantes y demás comitiva, se detendrán á comer y dormir entre nosotros para continuar su viage el dia siguiente al seno de la nación. Los momentos pues son precisos; la permanencia de S. M. será breve. Extendamos con públicas demostraciones de adornos, aseo y regocijo este corto tiempo. Convidemos á nuestros hermanos á que desciendan de esas villas y pueblos incendiados para que nos acompañen á disfrutar del mejor resultado que han tenido tantos sacrificios".

S'organitza una solemne rebuda: "con cánticos, y músicas sonoras, iluminaciones, y suntuosos aparatos por toda esta ciudad, y en su hermoso y magnifico templo, y con muy solemne *Te-Deum*". El pare Ferrer explica que: "Sabemos que se esmeraron aquellos buenos ciudadanos en recibirles como corresponde á tan altas personas. Lo propio fue divisarlas que echan las campanas á vuelo con grandes aclamaciones de Viva. Alojaronles en casa Guarro, y no obstante de que llovía á chorros, á las 7 de la noche salió la comunidad y Ayuntamiento con el palio a buscar á S. M. y en procesión le acompañaron á la parroquia donde se cantó un solemne *Te-Deum*; y finido volvieron acompañarle; sintiendo sobre manera los mataroninos que por causa de la lluvia no se pudiesen hacer las iluminaciones". La recepció és finançada per uns quants ciutadans que avancen els diners al comú, però tan alt amor patriòtic es veu traït per molts consistoris, i trobarem intents de cobrar per part dels afectats que no seran satisfets fins trenta anys després. L'Ajuntament per memòria de la visita fa posar una placa a la porta de l'església de Santa Maria.[25]

El 4 de maig Fernando VII deroga la Constitució i les lleis que la seguien. És el final dels consistoris electes, i es declara sense valor totes les seves disposicions. A Mataró la darrera reunió de l'Ajuntament constitucional és el 27 de juliol de 1814, i el 7 d'agost hi ha la primera del restaurat consistori absolutista, que encapçala el noble Josep A. Migliaresi[26].

---

[25] AMM, Acs, 22/6/1814, 9/2/1824, 6/4/1827, 11/3/1845, 20/2/1846. BPFI, Ban: *Ciudadanos de Mataró*, de l'any 1814. Llibre de Notes. *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* (n°10, abril,1981). *Diario de Mallorca* (2/4/1814).

[26] *Els Migliaresi, militars.* Francesc Costa Oller. *El llibre de les famílies de Mataró* (Mataró, 2017).

El mes de novembre es rep una ordre de la comissió militar encarregada d'eliminar els rastres de la Constitució que demana tots els documents d'aquells anys. L'Ajuntament duu a terme l'encàrrec enviant diversos plecs de papers i eliminant dels llibres d'acords totes les referències. I notifiquen que: "en el dia no queda rastro ni papel alguno que directa o indirectamente tenga relación con la Constitución".[27]

El període absolutista que va de l'any 1814 al 1819 cal suposar que els partidaris del règim constitucional mantenen l'esperança de canvis, però només hi ha una notícia del clima de descontent. Una de les accions més sonades de revolta liberal té com escenari la costa de la Marina. Es tracta dels fets que protagonitza l'abril de 1817 el tinent general Luís Roberto de Lacy, que compta amb el suport de paraula d'una gran part de la guarnició de Barcelona, i també d'una ampla trama civil. Lacy tenia la base d'operacions a Caldetes i era recolzat pel guerriller liberal Francesc Milans del Bosch, veí de Sant Vicenç de Montalt[28]. Sembla que és descobert per un sergent que el delata a un sacerdot, i que aquest ho fa saber al governador de Mataró. Altres delacions i la manca de resposta dels conjurats en els primers moments, duu al fracàs de l'intent. En la nit del dia 5 d'aquell mes a Mataró "reinaba el mayor desconcierto", i les autoritats eren indecises sobre quin partit havien de prendre davant els intents de revolta, mentre els revolucionaris feien circular proclames a favor de l'alçament, demanant l'auxili dels ciutadans i les tropes. Però el dia 6 havia fracassat l'acció: "Para la practica de las diligencias acerca del movimiento, a que se intentaba inclinar en la noche pasada a parte de la fuerza del Regimiento Ynfanteria de Murcia, pasa a esa ciudad el Brigadier Dn. Manuel Llauder", encarregat de controlar la situació. Milans marxa a França però a Lacy el detenen a la vora de Tossa i temps després és afusellat.[29]

Una vegada desfeta la conjura circula el rumor que el baró de la Barre, governador de Mataró, havia enviat al capità general

[27] AMM, Acs, 17/8/, 25/11/1814.

[28] *Els Milans del Bosch, militars.* Francesc Costa Oller. *El llibre de les famílies de Mataró* (Mataró, 2017).

[29] AMM, Acs, 6/4/, 9/6/1817. A les *Memorias documentadas del Teniente General Don Manuel Llauder* (Madrid, 1844), justifica el seu paper en la detenció de Lacy, que ara en temps liberal és considerat un heroi, i explica la paradoxa de la història que fa que: "las acciones consideradas como un delito en una época, pasan á ser canonizadas como un heroísmo".

una llista de persones sospitoses de tenir alguna relació amb els fets, on hi figuren en lloc destacat Magí de Vilallonga i Joan Baró de Solà, síndic procurador general. Baró manifesta la falsedat de la seva implicació, i la de les altres persones, i que per ell era una ofensa a Mataró, i els seus veïns: "que se les imagina capaces de abrigar a hombres que hayan faltado a lo que mira y tuvo siempre por el mas sagrado de los deberes". El capità general contesta que no havia rebut cap llista de sospitosos, i que el rumor era obra de: "algunos de aquellos mal intencionados, que por anónimos procuran desacreditar a las personas". La implicació d'ambdós personatges sembla doncs falsa, de tota manera la seva adscripció a l'ambient liberal era certa, com es comprovarà temps després.

El Trienni Liberal

Los cimientos de un grande imperio

El dia 1 de gener de l'any 1820 el tinent coronel Rafael del Riego proclama, a la població de las Cabezas de San Juan, que: "España está viviendo a merced de un poder arbitrario y absoluto, ejercido sin el menor respeto a las leyes fundamentales de la Nación". La revolta constitucional no té resultats positius fins que setmanes després hi ha diversos aixecaments al país en el mateix sentit. I el dia 10 del mes de març Fernando VII es veu forçat a jurar la Constitució, i ho fa amb una frase que ha quedat en la memòria històrica: "marchemos francamente y yo el primero por la senda constitucional". S'inicia el període conegut com Trienni Liberal.

A Mataró la proclamació de la Constitució té lloc el 9 de març enmig del fervor popular, i és la segona ciutat catalana de fer-ho, després de Vic i abans que Barcelona. De fet es va avançar a la pròpia declaració real.[30]

El dia 11 pren possessió el consistori elegit segons la normativa de Cádiz, de nou en vigor. Però, tot i que les autoritats havien ordenat que els antics regidors de l'any 1814 fossin restablerts, a Mataró l'opinió unànime dels ciutadans duu a nova elecció: "a las once y media de la noche reunidos en una de las salas de las Casas consistoriales de esta dicha ciudad los infraescritos comicionados elegidos en el dia de hoy por los doce barrios de que se compone la misma, bajo la presidencia del Sor. Dn. José Palau, alcalde constitucional que era al regreso de su Magestad a España, se ha manifestado por dicho Sor. que si bien había procedido a las convocatorias de dichos barrios para que sus comisionados verificasen el nombramiento de los individuos que han de componer el ayuntamiento constitucional en lugar del que ha cesado por haberse publicado la Constitución política de la Monarquía Española, ha sido para conformarse a la voluntad general del pueblo manifestada por varios de sus vecinos, pues en el inter-

---

[30] AMM, Ac, 20/5/1825. Gaspar Feliu. *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal* (Barcelona, 1972).

medio que se estaban realisando aquellos actos ha recibido un oficio del Exmo. Sor. Governador de esta ciudad Barón de la Barre, trasladando la orden verbal que al paso por esta le ha dado el Exmo. Sor. theniente general de los ejércitos constitucionales Dn. Pedro de Villacampa, Capitán General elegido en esta provincia, reducida a que se pongan en pocesión de sus respectivos empleos los yndividuos que componian el ayuntamiento constitucional del año mil ochocientos catorce (..) no inovando por ahora cosa alguna (..).

En vista de todo lo qual dichos comisionados conociendo a fondo el verdadero espiritu del pueblo de que se verifique la nueva, y total elección de los yndividuos del ayuntamiento, para conciliar sus deseos, la tranquilidad pública tan sabiamente recomendada, y al mismo tiempo venerar las disposiciones del Gefe Politico Superior de la Provincia, han acordado que se realize desde luego el predicho nombramiento, pero que los elegidos no se pongan en pocesión de sus destinos, hasta que elevado todo por medio de una comicion de dos yndividuos de su seno a dicho Sor. Gefe Politico merezca su aprobación".

Els electes varen ser: Gaspar Borràs com alcalde primer 21 vots, Joan Baró de Solà com alcalde segon 22, Josep Dorda Ros 21, Antoni Pineda 19, Francesc Tururet 21, Francesc Barnès 20, Francesc Lloberas 15, Josep Antoni Peradejordi 21, Francesc Ramon 19, Nicolau Guanyabens 18, Josep Antoni Nonell com síndic 23 i Josep Boet com síndic 20. Dies després és confirmada la seva elecció, prenen possessió del càrrec, i continua en el seu lloc el secretari municipal Antoni Simon.[31]

El 19 del mateix març es duu a terme l'acte de la jura de la Constitució per part del veïns, assistint-hi totes les autoritats, el clero, la noblesa, els militars. Després es fa una missa en acció de gràcies amb la presencia del mataroní Jaume Creus, bisbe de Menorca i arquebisbe de Tarragona.[32]

---

[31] ADB, Llg, 84. Acs, 11/3/1820.

[32] Sobre Creus: J.Carrera Pujal, Op.Ct, vol, II, p.315. Ramon Salas i Oliveras. *Biografia de l'Excm. i Rvdm. Dr. D. Jaume Creus i Marti, arquebisbe de Tarragona (1760-1825)* (Mataró, 1961). *Documentos del reinado de Fernando VII. Informes sobre el estado de España* (1825), (Pamplona, 1966).

Quadre 1: Ajuntaments constitucionals dels anys 1820-1823.

Ajuntament constitucional de 1820. Gaspar Borràs Carbonell (alcalde març-juny), advocat. Joan Baró de Solà (alcalde juny-desembre), negociant. Eduard Serra, comerciant. Francesc Barnés, comerciant. Josep Dorda, comerciant. Josep A. Nonell, advocat. Antoni Pineda, hisendat. Francesc Tururet, adroguer. Francesc Lloberas, comerciant. Josep A. Peradejordi, hisendat. Josep Boet, hisendat. Francesc Ramon, comerciant. Nicolau Guanyabens, comerciant.

Ajuntament constitucional de 1821. Joan de Palau de Soler (alcalde), hisendat. Francesc Font, apotecari. Pelegrí Ferrer, fabricant de filats. Jaume Vilardebò, assaonador. Joan Regassol, professor. Josep Nirella, negociant. Josep Bofarull, comerciant. (Continuen: Pineda, Tururet, Barnés, i Nonell).

Ajuntament constitucional de 1822. Joaquim Rafart (alcalde), advocat. Cosme Fins, procurador. Josep Dorda, hisendat. Josep Anglada, especulador. Pere Martí, especulador. Francesc Mora, comerciant. Llorenç de Llentisclà, advocat. Josep Llauder, hisendat. (Continuen: Regassol, Nirella, Bofarull, Ferrer, i Vilardebò).

Ajuntament constitucional de 1823. Fèlix Daviu (alcalde), hisendat. Josep Renter, semoler. Manuel Carreras, comerciant. Narcís Isern, sastre. Fèlix Puig, fabricant de rajoles. Vicenç Barbosa, cafeter. Josep Matheu Ribera, advocat. (Continuen: Dorda, Anglada, Martí, i Llentisclà).

Fonts: ADB. Ll.84, Acs, 11/3/, 9/6/1820; 1/1/1821; 1/1, 20/5/1822; 1/1/1823. AMM. Llg. 225, document de 24/11/1820, document de 13/8/1821. AMM. Ac, 28/11/1828. *El Indicador Catalán* (14/12/1822).

El dia abans el consistori havia fet públic un ban ressaltant la importància del canvi de règim i de l'acte que s'anava a fer: "Mataronenses. La moderación y la filantropia van a hechar en España los cimientos de un grande imperio, en que renacerán la gloria y las virtudes del que acaba de perecer a manos del mas ominoso servilismo. Todo era anuncio de una funesta catástrofe grangeada por la conducta de ciertos españoles, espurios y aduladores, que se aunaron para rodear el Trono, e impedir que la Augusta persona del Príncipe descubriera el menor destello de la verdadera luz, que debía alumbrarle para hacer felices a los pueblos. Mas la Divina Providencia deparó mejor suerte a su predilecta Nación: los magnánimos españoles al alzar el grito de la libertad proclamando la Constitución consiguieron un triunfo mas heróico, que todas las conquistas de nuestros abuelos. Estas

provocaron la envidia de las potencias estrangeras, pero aquel habrá ecsitado su admiración, que volviendo los ojos acia nosotros han de deslumbrarse con la brillantez de nuestra excelsitud, y aterrorizarse con los prodigios de un atrevimiento tan glorioso como no imaginado, que siendo mero efecto de la Justicia de nuestra causa, y de la libertad de los mas nobles designios, triunfará de los enemigos esteriores, asi como ha triunfado de la opresión, e infortunio, que nos abrumaban.

Mataronenses. Si la España se está inmortalizando con la revolución mas feliz, mas justa y gloriosa de cuantas presenta la historia de todas las Naciones del Mundo, a vosotros es debido un distinguido asiento en el templo de la inmortalidad, pues si adictos a la Constitución, por amor, por caracter, por conveniencia, por opinión o por necesidad, supisteis por largos y aciagos años abandonaros a la inercia y el sufrimiento, solo por no romper los vínculos del orden social, no habeis sido menos recomendables en la gloriosa época presente, en que sacudiendo con simpatía con los demás Pueblos de la Península el yugo con que estabais unidos al carro de la ignorancia, el único fruto de esta Libertad, es reconocer de nuevo un Código precioso que si en premio de mil afanes pudisteis un dia conseguir harto tiempo hace llorabais perdido.

Nada, nada empañó el brillo de vuestra elevación; nada ha acibarado la incomparable dicha a que os llamó la suerte. El generoso sacrificio, que en esta metamorfosis política hicisteis de todo resentimiento, sofocando, y aun ecstinguiendo las pasiones, que algunos malévolos intentaban exasperar, ha puesto el sello a la mordaz maledicencia, y ha colmado de honor nuestra leal conducta (..). Posehidos nosotros del mayor júbilo propio de tamaña felicidad, nos complacemos en partirlo con vosotros, y ilustres cooperadores a la regeneración española; y uniendo todos nuestros fervientes votos, dirijámoslos al Altísimo, que los proteja, y solemnicemos del mejor modo posible el dia de mañana, consagrándole la renaciente felicidad de veinte millones de hombres justos, merecedores de la suerte que les cabe. Viva la Religión. Viva la Constitució. Viva el Rey y viva la Patria".[33]

L'acció dels diversos consistoris del Trienni és molt limitada, per la durada del període, la inestabilitat política i la manca de recursos. Tenen cura de la formació de la milícia nacional, la

[33] AMM, Ac, 19/2/1830, recull aquest ban com a document incriminatori.

força armada dirigida per l'Ajuntament que defensa els principis constitucionals. Fomenten el règim amb mesures de propaganda: seguiment de les funcions patriòtiques en instal·lar-se les corts, jurament del rei, festa del 2 de maig, etc. Com que els religiosos eren poc amics dels canvis produïts vigilen els convents, recorden als escolapis que han d'explicar la Constitució a l'escola, i al clergat parroquial fer-ho a la missa de diumenge. Notem que la defensa militar és la primera preocupació quan a mitjan 1822 els absolutistes inicien la guerra per acabar amb el règim constitucional.[34]

Mataró viu els canvis polítics enmig d'una crisi que enfonsa l'activitat tèxtil, sector que donava molta ocupació. L'any 1821 la indústria toca fons: "abatida y moribunda de tanto tiempo". I en temps de guerra la paràlisi és general, es parla de la: "decadencia en todos los ramos de propietarios, industriales, comerciantes, artesanos, y demás clases cuya falta de haberes ha minorado excesivamente el consumo". Causa principal és el gran augment del contraban perquè els absolutistes emparen la introducció de productes francesos pel Pirineu. I barcos d'aquesta procedència descarreguen fàcilment a les platges de la Marina.

Com escriu *El Mataronense*, col·laborador anònim de la premsa de Barcelona: "mientras los consumidores encuentren géneros extrangeros más perfectos o más baratos que los del país, siempre darán a aquellos la preferencia (..) entretanto nuestros fabricantes no pueden vender sus artefactos, han tenido que despedir sus jornaleros, y estos claman por trabajo con que acudir al sustento de sus familias". També ajuda la pèrdua de gran part dels mercats americans, perquè ara les manufactures tèxtils s'han de col·locar en territori nacional. El 1826 l'Ajuntament descriu un panorama desesperat: "siendo muchos los quebrantos que últimamente sufría por la general decadencia del comercio con motivo de las ocurrencias políticas de aquellos reynos". Amb la tornada de l'absolutisme la situació del tèxtil empitjora perquè a més del contraban hi ha la introducció legal de productes estrangers.[35]

---

[34] És important l'acord de permuta l'any 1821 de territoris del terme municipal amb Argentona, que es fa efectiu el 1840. AMM, Llg, 91, llibre data 1817-1849. Llg, 202, document de 27/12/1820. ADB, Llg, B4, Acs, 16/6/1820, 5/7/1821.

[35] El contraband era massiu els anys trenta i quaranta: "hemos llegado á tal punto de descaro respecto al contrabando, que hasta alarde se hace de ejercerle. Véanse

De tota manera la mirada del foraster que passa per Mataró és positiva. Diu Claude Simon Cuynat l'any 1824: "Aquesta vila s'ha convertit en un indret important gràcies a la industria, i la seva població és de 25.000 ànimes. (...) Hi ha quatre fàbriques d'indianes, dos de draps de cotó, disset d'encaixos i moltes de blondes, dos de sabó, cinquanta-dos artesans de mitges de seda, cent setze de mitges de cotó, quaranta-vuit de teles de seda i de vellut, vuitanta i nou de galons i cintes de seda, sis fàbriques d'esperit de vi, vuit adoberies i divuit teixidors de seda que en manipulen cada any 20.000 lliures".[36]

Al llarg de la dècada dels anys vint la crisi és general i el caliu del sector cotoner el mantenen un conjunt de petits artesans que tenen en la seva activitat l'única forma de vida. Les paraules de Pau Andreu, mestre veler del segle divuit expliquen com era de precària la vida d'aquesta gent: "Lo ofici és ma hizienda y sens esta no puch viurer". Era la necessitat que feia resistir la fabricació fins a èpoques més bones, però quan aquestes arribaran els artesans i membres de la indústria antiga hauran de deixar pas als capitalistes.

Sí en l'absolutisme el poder es concentra en la persona real, ara, en temps constitucionals, la legitimitat política es fonamenta en la sobirania nacional, expressada mitjançant l'elecció popular dels diputats a Corts, els membres de les diputacions provincials i els regidors. La Constitució aclaria la manera de duu a terme tot el procés electoral, per un mètode indirecte.

Les instruccions que l'any 1820 dóna l’alcalde per les eleccions a Corts expliquen el mecanisme. Primer s'han de reunir els veïns per elegir els compromissaris locals, i aquests han de nomenar els electors de parròquia. Després cal fer la junta del partit, on els electors de les diverses parròquia nomenen els tres electors del

---

sino los buques llamados elásticos que de contínuo hacen construir los de Vilasá y Premiá (...). Estos buques no tienen ni pueden tener otro objeto que el contrabando. (...) Ellos son los que inundan con sus alijos clandestinos hasta nuestro mismo principado, y llevan con su infame comercio la paralización á las fábricas y la falta de trabajo y miseria al seno de millares de familias". Francesc Costa Oller. *Premià i Vilassar, pobles contrabandistes.Mataró. De la ciutat que creix* (Mataró, 2017).

[36] Claude Simon Cuynat. *La Catalogne en 1824-1827*. Mémoires de l'Académie des Sciences, Arts et Belles-Lettre de Dijon. Partie des lettres. Annés 1843-1844 (Dijon, 1843).

partit de Mataró per representar-los en la junta electoral de la província de Barcelona, que era on es designaven els càrrecs subjectes a elecció.

Per a veure en xifres què suposa l'elecció indirecta cal fixar-se en les dades de Mataró de l'any 1821: hi havia 2.531 veïns que elegeixen 31 compromissaris, que a la seva vegada elegeixen 13 electors de parròquia, que eren els que junt amb els altres electors del partit escollien els tres representants a la junta electoral de la província.

La primera elecció a Corts és els mesos d'abril i maig del 1820, per diputats del període 1820-1821. L'alcalde Gaspar Borràs fa una crida als veïns a seleccionar: "aquellos individuos que reúnan las circunstancias de aptitud, inteligencia, providad, y adhesion decidida, y a toda prueba al sistema Constitucional para dexar asi debidamente cumplidos los sabios y justos designios del gobierno que tanto se desvela en procurar la felicidad de la nación". El 23 d'abril s'elegien els compromissaris, i set dies després els electors parroquials, que acaben triant com electors del partit a Gaspar Borràs, advocat i alcalde de Mataró, Pere Barata, pagès hisendat de Matadepera, i Joaquim de Sagrera, l'alcalde de Terrassa. La junta electoral de la *provincia* de Catalunya elegia el 24 de maig els dotze diputats a Corts que corresponen, entre ells el mataroní Antoni Puigblanch. També s'elegien set diputats de província, i pel districte de Mataró és Gaspar Borràs, que deixa el càrrec d'alcalde substituït per Joan Baró de Solà.[37]

L'elecció dels diputats pel període 1822-1823 té lloc els mesos de setembre a desembre de l'any 1821. L'Ajuntament explica als ciutadans que: "el derecho de elegir nuestros representantes en el cuerpo legislativo es el que mas nos recuerda la dignidad de hombres libres a que nos vemos felizmente elevados. Nadie puede retraerse de cooperar con su concurrencia a que recaiga la elección en ciudadanos dignos de ella, sin incurrir en la nota de indiferente a su felicidad, y a la de sus descendientes. El amor al orden, una conocida adhesión al sistema que nos ha elevado del estado de servidumbre al de libertad, un desinterés conocido, y la ilustracion y honradez necesarias, son circunstancias que debemos buscar en los que han de ser los legisladores de una Nación tan grande como la nuestra".

---

[37] AMM, Llg, 202, circular de 16/4/1820 i documents 79 i 140. *Diario Constitucional de Barcelona* (9/5/1820). ADB, Llg, 235.

El 30 de setembre són elegits els compromissaris, el 7 d'octubre els electors de parròquia i els del partit. Coneixem el nom de dos: el comerciant Eduard Serra i l'hisendat Joan Baró de Solà. El dia 3 de desembre és la junta electoral de la *província* de Catalunya que elegeix dotze diputats a Corts, entre ells el fabricant de Mataró Magí Torner. I és elegit diputat provincial pel 1822 Josep Llauder Camín, que deixa el càrrec de regidor i és substituït per Francesc Mora.[38]

De l'activitat política a Mataró en aquests anys i la repercussió dels canvis en la vida de la ciutat hi ha poques dades. La manca de premsa i de documentació duu a que la panoràmica sigui molt prima. De tota manera el suport decidit que té la crida a la defensa del règim, i la formació de la milícia nacional amb persones voluntàries, mostren l'ambient liberal que es vivia. Consta que Antoni Puigblanch era a Mataró l'any 1820 i es reunia amb adeptes, i que s'edita l'opuscle d'aquesta tendència *Almacén Patriótico de Frutos Literarios*.[39]

Notem la fundació de la *Tertulia Patriótica Alvarez Acebedo*, en honor de l'heroi liberal mort en sollevar-se l'any 1820 a Galícia. Una iniciativa del cap polític interessat en comptar amb centres d'irradiació política liberal, que va enviar a Joaquín de Alcántara i Boria per promoure-la. En l'estada que fa a Mataró el desembre de 1822: "dió algunos pasos para organizar una Tertulia Patriótica, sin embargo del corto número de aficionados a estas reuniones que se le presentó". En aquells moments crítics, amb la guerra civil estenent-se i la radicalització política, les tertúlies eren elements de propaganda per contribuir a mantenir el nervi. Els absolutistes denunciaran temps després la labor d'uns centres que: "generalizaban las mismas ideas que los periodistas y fomentaban el partido liberal".[40]

---

[38] De Llauder consta la seva participació a la *Tertúlia Patriòtica* de Barcelona. Ferran Sánchez. *Bandolers, reialistes i liberals a la Catalunya Central (1820-1827)* (Sallent, 1987). AMM, Llg, 202, documents 80 i 143. *Diario de Barcelona* (16/11/1821, 6/12/1821). ADB, Llg, 34, Ac, 24/9/1821.

[39] El *Almacén* és una reimpressió que edita M.A.Valladares a partir de 1804. Es pot considerar el primer títol de la premsa local promogut per l'impressor Abadal, que també estampa opuscles constitucionals a l'escalf de la llibertat política. Francesc Costa. *La premsa a Mataró (1820-1980)* (Mataró, 1982).

[40] *El Indicador Catalán* (3/12/1822). J.M.yR. *Memorias para la historia de la última guerra civil de España*, 2 vol. (Barcelona, 1826). A Arenys de Mar hi havia una Societat Patriòtica més antiga, doncs ja era en activitat l'octubre de 1821. *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Barcelona* (16/12/1822).

El mateix desembre es forma una comissió de: "empleados civiles, militares y eclesiásticos y personas de distinción", amb la intenció de procedir a l'organització de la *Tertulia*, aconseguint d'interessar en el projecte a 128 persones, que són les que formaran el centre. No sembla que el fervor fos excessiu. L'Ajuntament cedeix un local i és nomenat president de la junta directiva Gaspar Borràs, jutge de primera instància. Intuïm que tota l'operació és un muntatge institucional, i que no es tracta de les tertúlies radicals de Madrid i Barcelona, on un públic d'artesans i burgesos discutia i conspirava.

El dia de l'obertura del centre, el 10 de desembre de 1822, és motiu d'una celebració ciutadana: "con la pompa y magestad de que es tan digna una confederación de hombres libres, que prefiriendo la muerte antes de verse uncidos al carro de la ignominia, estan apurando su ingenio para ilustrar al pueblo en las virtudes civicas, y hacerle conocer su independencia". El matí es fa una missa solemne i pronuncia un discurs en sentit constitucional el rector de Santa Maria. L'Ajuntament ho considera: "una prueba de su amor al orden y a las instituciones de razón que felizmente nos rigen, probando la perfecta armonia en que se hallan con los sublimes principios de nuestra adorable Religión".

A les sis de la tarda es reuneixen els socis en el saló destinat a la tertúlia, que: "se hallaba muy decentemente adornado", enmig d'una gentada que seguia els esdeveniments al carrer i saludava la Constitució i al cap polític. En la primera sessió s'aprova el reglament de l'entitat i es nomenen conservadors de l'ordre i secretaris. Els actes s'acaben quan a les vuit: "recorrieron los socios con la música de la milicia nacional voluntaria algunas calles cantando patrióticas canciones", enmig de la il·luminació general de cases i carrers.

Quadre 2: Constitucionals del Trienni Liberal.

Josep Anglada, especulador, mitger, hisendat (R). Josep de Batlle, hisendat (P). Antoni Betlloch, cirurgià (P). Bonaventura Bruguera, comerciant (P). Magí Bofarull Carbonell, comerciant i hisendat (X). Josep Bofarull Carbonell, comerciant i hisendat (R). Francesc Barnés Miquel, comerciant (R). Gaspar Borràs Carbonell, advocat, jutge, diputat de província, alcalde (P). Vicenç Barbosa, cafeter, síndic (R). Josep Boet Caralt, hisendat, ciutadà honrat, síndic (MN.P). Joan Baró de Solà, hisendat, ciutadà honrat, administrador, alcalde, relacionat amb la revolta de Lacy. Manuel Carreras, comerciant (R). Josep

Casamitjana Caralt (X.P). Joan Camín Bonet, menor, estudiant de medicina (X). Gaspar Cusachs Costa, comerciant (X). Gabriel Careta, comerciant (X.P). Josep Comas, mestre (P). Antoni Cuyàs, armer (P). Felicià Comas, comerciant (P). Jaume Caner (P). Josep Dorda Ros, comerciant (R.MN). Fèlix Daviu Perpunter, hisendat, alcalde. Josep Dorda Visa, hisendat, comerciant (R). Jaume Fins, notari, hisendat (P). Josep Fàbregas, mestre (MN.P). Francesc Font Madriguera, apotecari (R). Pelegrí Ferrer, fabricant de filats i teixits (R). Cosme Fins, notari (R.P). Nicolau Guanyabens, comerciant (R). Joan Giralt, secretari junta de defensa. Josep Guasch (P). Narcís Isern Basas, sastre (R). Gaspar Isern, comerciant (P). Josep de la Concepció, carmelita (P). Llorenç de Llentisclà Jofre, advocat, sindic. Josep Llauder Camin, hisendat, ciutadà honrat (R). Narcís Lladó, hisendat (P). Josep Llavina (P). Francesc Lloberas, comerciant (R). Pere Martí Arqué, comerciant (R). Francesc Mora Pol, adroguer i comerciant (R.P). Josep Matheu, comerciant (R). Esteve Margenat, fuster (P). Josep Nirella, agent de negocis, síndic (P). Josep A.Nonell, advocat, síndic. Salvador Prat Batlle, agent negocis (P). Josep Prats Pi, patró (X). Fèlix Puig Tamareu, fabricant de rajoles (R). Joan de Palau i de Soler, hisendat, alcalde. Josep A. Peradejordi Cerdà, hisendat (R.MN.P). Antoni Pineda, hisendat, ciutadà honrat, tinent d'infanteria (R). Francesc Ramon, comerciant (R.P.). Joan Regassol, professor d'humanitats (R). Joaquim Rafart, advocat, alcalde. Josep Renter, semoler, comerciant (R). Josep Rafart, advocat (X). Pere Rabassa, metge (P). Eduard Serra, comerciant, (R.P). Onofre Sala Font, hisendat, comerciant (X). Antoni Simón, secretari de l'Ajuntament i de la *Tertúlia Patriótica*, notari (P). Vicenç de Sisternes, hisendat (MN.P). Francesc Thos, jutge de 1ª instància (P). Tomàs de Santa Teresa, carmelita. Desideri Torras, notari (X). Francesc Tururet, adroguer (R.MN). Magí Torner, fabricant, diputat a Corts 1822-1823. Francesc Viladesau Llauder, ciutadà honrat, hisendat (MN.P). Pere M. Viladesau, ciutadà honrat, hisendat (X). Jaume Vilardebò Morera, comerciant, assaonador (R.MN). Magí de Vilallonga, hisendat, relacionat amb la revolta de Lacy.

Nota: R: regidor; X: participa en recaptes a favor de la milícia nacional; P: és perseguit com a liberal pels absolutistes; MN: milicià nacional.

Nota: persones de les que consta que donen suport als principis constitucionals o formen part de l'Ajuntament.

De les activitats de la *Tertulia* en sabem pocs detalls, però el fet de ser fundada quan hi havia molts enfrontaments armats a la Marina fa suposar que d'actes se'n devien fer pocs. Coneixem, però, el text d'un dels discursos que hi varen ser pronunciats, on enmig de la retòrica florida pròpia del moment es fa una defensa del nou sistema polític. Amb el restabliment de l'absolutisme haver estat membre d'una *Tertulia* era considerat molt greu a l'hora de depurar responsabilitats.[41]

[41] BC, Fullets Bonsoms nº 3440. J.Carrera Pujal, Op. Ct. II, p.286-287. *Diario*

En fer l'anàlisi de la classe política constitucional, a través de totes les persones que sabem que col·laboren amb el règim en càrrecs polítics o significant-se d'alguna manera (Quadre 2), es nota que en la base social hi ha una ruptura amb el món absolutista, per la quantitat de gent implicada i les seves dedicacions professionals.

És nombrós el grup de persones relacionades amb el comerç majorista i també notaris, metges i molts advocats, i a tots gairebé els trobem en llocs de responsabilitat. També hi ha membres de la menestralia, però en menor quantitat, perquè els regidors i tots els càrrecs d'elecció s'escollien entre gent de prestigi social i recursos econòmics.

Sorprèn la participació dels hisendats en càrrecs politics durant el Trienni, donant el seu assentiment al règim: els Bofarull, Boet, Baró, Dorda, Daviu, Llauder, Palau, Pineda, Peradejordi, Sisternes, etc., gent que s'hi devien apuntar en un primer moment, quan el consens sobre les virtuts del canvi era general. Però davant les accions de la fracció radical del liberalisme, i dels apostòlics revoltats, molts constitucionals ho varen deixar de ser. Si tenim en compte els regidors de l'Ajuntament de Mataró ens adonem que les persones de més relevància tenen càrrecs abans de la revolta absolutista. A partir de mitjan 1822 es deurien sentit incòmodes amb l'evolució dels esdeveniments.

Els liberals al poder organitzen estructures de defensa per tal de garantir les conquestes polítiques, i aquesta feina s'encomana a la milícia nacional, una força armada d'àmbit municipal. El cos, creat per les Corts de Cádiz l'abril de 1814, no es forma en derogar Fernando VII tota l'obra legislativa d'aquella assemblea, però ara un real decret d'abril de 1820 el restableix. En un primer moment dirigeix la milícia el governador militar, però l'ordenança de 1822, en plena revolta absolutista, passa les competències als ajuntaments.[42]

Constitucional de Palma (7/1/1823).

[42] Aquest apartat compta amb les següents fonts, que donen de manera fragmentària els fets: *Diario de Barcelona* (6/2/1821). *El Constitucional* (5/8/1841). *Diario Constitucional de Barcelona* (13/6/1820, 1/3/1821). AMM, Llg, 179, petit aplec documents 1820-1823; Llg, 84, document de 17/11/1822; Llg, 90, registre de reals despatxos 1815-1842. AMM, Acs, 2, 20/6/, 3/12/1823, 23/4/1824, 28/11/1828. ADB, Llg, 84, Acs, 1, 8, 17/4/, 15/5, 14/7, 23/8, 2, 29/12/1820, 19/2,

El mes d'abril de 1820 es comença a formar la milícia nacional de Mataró, aleshores un cos voluntari que aplega les persones que volen participar de manera activa en la defensa dels principis constitucionals. Aviat s'organitza la primera companyia amb un contingent d'unes 170 persones. En mesos successius se'n formen quatre mes, i cap a febrer de 1821 el batalló de voluntaris és apunt. Fins el mes de maig comana la força Francesc Milans del Bosch, el guerriller i militar liberal que havia lluitat contra els francesos i havia donat suport a la revolta de Lacy. Quan canvia de destinació el nou comandant, el comerciant i regidor Josep Dorda Ros, troba certa resistència en la tropa per la popularitat de l'antic cap.

El juliol de 1820 arriben 600 fusells, 50 el desembre i 400 més el febrer, i poc després s'arriba a un total de 2.200, costejats per la ciutat. Les armes venien de Barcelona amb una galera, que també transportava el vestuari. En coneixem algun detall: "els morriones (...) con su cordón blanco de algodón, escarapela de estambre, carrilleras y mascarones blanco de oja de lata igualmente que la chapa y sus pomponeas (...) la cartuchera con su correa de ante y la correa de porta sable, bayna de bayoneta, y porta fusil igualmente que el sable con su borla de estambre encarnada".

Els voluntaris es declaraven incondicionals seguidors dels principis constitucionals. Ho explica *El admirador de los milicianos*: "Ilustres soldados de la nación, valientes defensores de la sabia Constituciòn. (...) Mataró es espectadora de vuestro acendrado patriotismo (...). Confundido el rico con el pobre, y el noble con el artesano en una misma fila, presenta a la vista el tierno espectáculo de los hijos de la patria ligados entre si con un vínculo indisoluble". El cronista parla del: "brillante batallón de milicia nacional voluntaria, y su noble aspecto y bizarría".[43]

Al Quadre 3 hi ha el nom d'un centenar de milicians voluntaris, –els que he pogut aplegar–, amb important presència d'artesans de diversa condició, i membres de la naixent burgesia. En els càrrecs d'oficial hi ha comerciants i professionals: Dorda, Amich, Clavell, Bruguera, Monner, i també algun membre de famílies d'hisendats i ciutadans honrats: Boter, Llauder, Viladessau. És

---

4,14/5/1821, 11/6, 1,5/7/1822, 13/2/1823. J.Ambrós. *Recuerdos de sucesos públicos* (*Museu*, 1948). *Bloc Mataroní* (Mataró, 1925).

[43] *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Barcelona* (13/6/1820).

cert l'interclassisme que assenyala el text. Entre els milicians hi ha persones que tindran un paper rellevant més endavant als rengles del liberalisme, en les tendències moderada i progressista: Barbosa, Casamitjana, Font, Layret, Marquès, Manén, Oms, Amich i d'altres.

El 25 de febrer de 1821, amb el batalló preparat, té lloc la "función cívica de la Bandera Nacional". A les vuit del matí es reuneixen les quatre companyies equipades de la milícia a la plaça Santa Anna, i després de formar es dirigeixen a l'Ajuntament, enmig d'una nombrosa gernació aplegada per aquell acte. El major, en nom del comandant Milans del Bosch, llegeix una proclama als milicians, que diu: "de esclavos agoviados bajo el yugo, os convertisteis de repente en hombres libres; pero ahora gozando ya dulcemente de los sabrosos frutos de la santa libertad vais a transformaros en guerreros y armados defensores de las sagradas leyes de la Patria". De seguida van a l'església: "donde se hizo la bendición y en ella se celebró un solemne oficio con música, que cantó un himno patriótico. (...) El Prior del convento de carmelitas (...) sugeto muy adicto a nuestra Constitución pronunció un elocuente discurso". I es procedeix a la jura dels oficials i la tropa. La festa s'acaba la nit amb una representació de teatre i ball públic.[44]

Són moments d'exaltació cívica d'una milícia decorativa i patriòtica que aviat haurà d'agafar les armes i fer-les servir, perquè la primavera del mateix any esclata la violència dels grups apostòlics contra el règim constitucional. Un document del mes

---

[44]*Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma* (14/3/1821). La bandera que es beneïa, de seda verda, te una historia notable: "desapareció del lugar o cuartel en donde estaba alojado dicho Batallón en Barcelona en donde habia ido por el sitio que le pusieron los franceses, y se la llevaron unos miliciànos que desertaron, quedando enterrada, puesta dentro de una botella, debajo del portal de la casa actualmente nº32 de la calle de San Juan, hasta la promulgación del Estatuto Real". El protagonista de l'acció és el mataroní Joaquim Font, que l'any 1841 reb: "la felicitació de la Diputació: sustraia Vd. del furor del despotismo de los diez años la bandera del primer batallón de la milicià Nacional Voluntaria de esa ciudad, que existia en los cuarteles de la Ciudadela de esta plaza. Las singulares circuntancias que acompañaron a su adquisición y conservación, teniendo Vd. que desprenderla del asta por medio de una vela de sebo encendida, mudando repetidas veces el parage de su custodia, hasta llegar al estremo de llevarla envuelta bajo de la ropa de uso diario, las muchas precauciones que debió Vd. adoptar para su traslación a esa ciudad, y la constancia de Vd. en guardarla por espacio de tantos años (..) cuyo descubrimiento hubiera atraido a Vd. una afrentosa muerte, y las mayores desgracias sobre su familia".

de desembre, signat pel comandant de la milícia, es prou descriptiu de que tot ha canviat: "Heroicos voluntarios: los enemigos de nuestro sagrado sistema, no duermen. Para lograr sus pérfidas ideas, inventan falsedades, calumnias y vilezas. La instrucción y disciplina que se observa en este batallón benemérito, presenta una barrera inespugnable á sus inicuos proyectos, y quedan aterrados al ver la unión que reina entre nosotros, la que quisieran destruir. Sigamos, amados compañeros, conservándola; de este modo seremos invencibles, y aniquilaremos á los malvados en cualquier número que se presenten; y manifestando nuestros liberales sentimientos ante este augusto monumento, símbolo de nuestra libertad sacrosanta, salgan de nuestros corazones patriotas los mas ardientes votos de que viva la constitución, viva la nación, viva nuestro rey constitucional y viva la religion, teniendo en ellos eternamente gravada la divisa , ó constitución ó muerte. Mataró 2 diciembre de 1821. El comandante, Pedro Boada y Bó".

Quadre 3: Milicians voluntaris del Trienni Liberal.

Oficials: Gaietà M. Amich, capità, procurador. Josep Boter Llauder, comandant, advocat. Camil Bartrina, capità. Salvador de Badrena, sotstinent. Josep Mª Brané, capità. Joan B. Bruguera, capità, comerciant. Jaume Clavell, sotstinent, comerciant. Josep Casabò, capità, pintor. Josep Dorda Ros, comerciant, comandant. Andreu Llauder Ardèvol, comandant, hisendat. Josep Mumpà, sergent. Jaume Monner Viza, capità, comerciant. Antoni Malgà Muntanyà, cirurgià. Francesc Piferrer. Jaume Rifà, sotstinent, carnicer. Ramon Rodon, comerciant. Narcís Tomàs, comandant segon, hisendat. Miquel Umbert, capità, constructor. Francesc Viladessau Llauder, capità, hisendat.

Milicians: Pau Albertí, calderer. Pere Aubà. Agustí Andreu. Joan Alomar, advocat. Josep Armella. Pelegrí Albertí. Carles Albanell, mitger. Joaquim Baca. Jaume Bunyol. Vicenç Balaguer, hostaler. Pere Barbosa, pastisser. Salvador Boada, paleta. Antoni Barrera. Narcís Canyellas, sabater. Joan B.Clavell. Jaume Casacuberta. Llàtzer Casamitjana, escrivà. Ignasi Cardona. Josep Cardona, xocolater. Pere Cort. Ramon Capell. Joan B. Casanovas, fabricant de filats. Jaume Clarens, mitger. Joaquim Canyas, pastisser. Francesc Casanovas, botiguer. Francesc Coll, mitger. Carles Carbonell. Fèlix Cabot, espardenyer. Josep Deulofeu. Joan Duran. Pere Màrtir Dalmau. Bartomeu Estruch, galoner. Joan Feu. Francesc Fabrés, rellotger. Joaquim Font, cafeter. Joan Griber. Ramon Gila, fuster. Jaume Gual. Salvador Isart, hisendat. Joan Jeu. Antoni Lesús, sabater. Joaquim Layret, aguller. Pere Moret, assaonador. Felicià Marquès, corder. Pau Masanet. Francesc Mandri Alsina. Bonaventura Mas, militar. Josep Molist, torner. Joan B. Maseras. Josep Manén Freginals, advocat. Sebastià Miralpeix. Joan Marras. Joan Marti, pintor. Lluís Oms, fabricant de vidre. Salvador Poll,

barretaire. Joaquim Pannon, comerciant. Ramon Peradejordi, paleta. Joan Puig Subirá. Eudald Prat. Francesc Padró, fabricant de teixits. Pau Puig, comerciant. Joan Peix. Joan Renter. Joaquim Rovira. Joan Ravell, mitger. Francesc Riera Pi. Joan Roca, llauner. Joan Rovira, pastisser. Josep Ribas Amat, mitger. Joan Ribas Amat, mitger. Josep Ribas Suari, taverner. Francesc Rivas, advocat. Llorenç Roses, Miquel Roldós, mestre de cases. Josep Rosés Ferrés, Josep A. Simón, comerciant. Josep Serra, fabricant de vels. Ignasi Soler. Salvador Serra, paleta. Ignasi Sala, fabricant teixits. Bonaventura Sunyer, fabricant teixits. Vicenç Simon Serra, notari. Vicenç Torras. Joan Toll. Francesc Tururet, adroguer. Josep Umbert, constructor. Josep Viladrebò Morera, mitger. Domènec Viada, mariner. Francesc Vivas, paleta. Josep Viada Muns. Joaquim Vinardell, blanquer.

Fonts: AMM. Llg, 90. registre de reals despatxos 1815-1842. Acs, 28/6,13, 21, 29/7, 11, 30/8/1837; 16/3, 5, 9/4/, 7-9, 11, 16, 18, 21, 23, 26, 28, 30/6, 2, 5, 7/7/1838; 12/3/1839; 3/8/1840; 11,19,26/10/, 8,9/11/1841; 27/6/, 9/9, 20/11/1842.

Dies després milicians i caps signen una: "Representación que hace a las cortes estraordinarias el batallón de la milicia nacional voluntaria de la ciudad de Mataró". Que diu: "Los beneméritos voluntarios que componen el patriota batallón de la milicia nacional de la ciudad de Mataró en la provincia de Cataluña, y en su nombre los individuos que firman, se creen obligados á manifestar sus sentimientos ante ese augusto congreso en las críticas circunstancias en que por varias partes de nuestra península, partidos encontrados trabajan a fin de destruir el sagrado código. Les causa horror el considerar la anarquía en que un puñado de hombres indignos del nombre español, y de ser gobernados por las sabias leyes que establece nuestra constitución, quisieran precipitarnos, y llenos de entusiasmo por las santas leyes que juraron, y poseídos de la mayor indignación contra todo enemigo de ellas; ratifican el juramento ante los padres de la patria, dignos representantes de la gran nación á que tienen el honor de pertenecer. Constitución pura quieren, y en favor de constitución pura se sacrificarán gustosos hasta perder su existencia. Mataró, 12 de diciembre de 1821".[45]

[45] Signen:"comandante Pedro Boada y Bó. Capitán, José Bofarull. Juan Vilardebó y Morera, teniente. Joaquín Pannon, teniente. Sargento, José Ribas. Subteniente, Agustín Salvet. Cabo primero, Joaquín Cañas. Subteniente, José Fábregas. Sargento, Carlos Albanell. Sargento mayor, Narciso Tomás. Capitán, Nicolás Campillo. Voluntario, Juan Soler. Cabo, José Tujans. Voluntario, Isidro Puig. Voluntario, Pedro Ortiz. Voluntario, José Baell". *El Universal* (31/12/1821, 15/6/1822).

L'any 1822 és complicat per la milícia, perquè comença l'enfrontament directe amb els absolutistes. Primer es tracta de petits incidents aïllats però els mesos d'estiu la guerra és general. El juny Milans del Bosch s'estableix a Mataró per a dirigir les forces militars del districte, i organitza dues noves companyies, una formada per 150 piemontesos liberals exiliats que comana el tinent coronel Giuseppe Pacchierotti. Es dedicaran a aturar els absolutistes que fan incursions a diversos pobles de la Marina i el Vallès, dirigits pel comandant segon Josep Boter[46].

La vinguda de Milans es va produir perquè l'escamot que rondava la costa era el del clergue Antoni Coll (a) *Mossèn Anton*, un dels principals caps de la facció armada, acompanyat pel lloctinent Francesc Saurí (a) *Nas*, d'Argentona. L'enfrontament principal entre les dues forces es produeix a Blanes i els absolutistes són derrotats, fugint davant l'allau de més de mil milicians de Barcelona, Mataró, i altres pobles de la comarca. Publica la premsa: "De Mataró con fecha de hoy nos dicen: Es increible el entusiasmo de toda esta costa de levante, y el furor que anima a todos sus vecinos contra los pérfidos perturbadores del orden. La salida del general Milans ha dado un fuerte impulso al patriotismo de los buenos, y el Vallés reunirá sus esfuerzos para limpiar la tierra de la canalla facciosa que se complace en el crimen".

Les tropes de Milans ressegueixen els pobles assaltats: Dosrius, Canyamars i els llogarets i masies sense defensa enmig de les muntanyes, sempre víctimes d'exigències de diners i menjar. A Argentona, en una d'aquestes accions de robatori, es varen sumar a la facció una dotzena de veïns.[47] El mes de juliol la situació s'agreuja en ser ocupada tota la costa pels insurrectes. Ataquen Calella, Canet i Arenys, vila que és defensada per 250 milicians mataronins. I els enfrontaments són constants perquè els escamots venen en gran nombre des del Vallès, territori que havien consolidat.

Com a prevenció, el 7 de juliol cal posar Mataró: "la preciosa

---

[46] Carlo Beolchi. *Reminiscenze* (Londra,1830), explica que es formen tres companyies de revolucionaris italians exiliats, dirigides per Giuseppe Pacchierotti, el major Brescia i el comte Ceppi. Sota la direcció de l'Ajuntament de Mataró realitzen diverses accions, entre elles l'atac a Vic el mes de juny. Notem el gran apreci dels milicians italians perquè poc abans, un grup que s'estava a Mataró ajuda la milícia local en l'atac a Olost.

[47] *Diario de la Ciudad de Barcelona* (juny, 1822).

Joya de la marina (...) en mayor estado de defensa". Els dies que segueixen són de molta activitat construint fortificacions i tota mena de defenses, i l'Ajuntament arma la tropa per tenir-la preparada en cas d'atac. Com que s'ha de comprar material es fan diverses recaptes de diners, una entre *los pudientes* dóna 15.000 rals. Davant de la urgència també s'utilitzen els diners dels impostos, i s'organiza un cos de milícia legal que, a diferència de la que hi havia, era de persones obligades a formar-ne part.

Cap a finals de mes de juliol la situació era controlada i Mataró rebia Milans del Bosch desprès de vèncer l'enemic. Però el mes d'agost, el guerriller *Misses*, renom del cap realista Tomàs Costa, que havia lluitat contra els francesos i fet de bandoler, s'estava a Parpers preparant-se per atacar Mataró. Però no va poder davant l'empenta de la milícia que comanava José Montero y Vigodet[48]. Escriu la premsa: "Aquí hay el mayor estusiasmo, pues a pesar de que los facciosos están unidos en grandes grupos y que tienen a su favor muchos pueblos de la montaña, se disiparán a medida que vayan llegando tropas, pues las poquisimas que hay no pueden reprimirlos enteramente no obstante que están haciendo prodigios de valor y de constancia".[49]

Per a fer front d'una manera més organitzada els escamots es forma el mes d'agost una junta de defensa, per vetllar l'ordre públic i dirigir amb el consistori les accions militars, que dicta les normes adequades per a prevenir sorpreses:

"Primero: Cuidará la Junta de que se trata, de la distribución de la milicia Voluntaria y legal y demás gente armada para las guardias de las puertas de la ciudad y demás puntos de los reductos que se consideren necesarios en cada noche para precaver una sorpresa.

Segundo: Cuidará asimismo de igual distribución cuando los enemigos amenazen invadir esta ciudad, colocando también la demás gente armada en los otros puntos que la comisión crea conducentes aumentando la fuerza según exijan las circunstancias teniendo para ello el competente retén, y poniéndose en este caso de acuerdo con el caballero Comandante de armas, bien que si este quisiere entender de ellos exclusivamente le dexará la comisión expedita su autoridad, facilitándole los auxilios que la

[48] Montero tindrà molta relevància a Mataró, veure nota 261.
[49] *El Indicador Catalán* (6,19,23/7, 6,11/8/1822). *Diario de la Ciudad de Barcelona* (10,15/7/1822). *El Espectador* (30/7/1822).

pidiere.

Tercero: Celar que al anochecer de todos los dias, esté la gente colocada en sus respectivos puntos, abiertas las casas en que se ha de colocar la gente con las lámparas encendidas graduando el aceyte según las estaciones del año, distribuir los cartuchos mediante recivo del capitán de cada Compañía, y tener de repuesto los que sean necesarios en cada punto de los esteriores de la Ciudad.

Cuarto: Cuidar del arreglo de las compañías de gente desarmada desde la edad de diez y siete a cinquenta años para guardias de dia y otros servicios que la comisión juzgue útiles a la mejor defensa, auxilio y socorro de la gente armada en los puntos para el caso de haber de hacer fuego contra el enemigo según lo pidiere dicho Sor. Comandante de firmas.

Quinto: Entenderse con este para dictar el conveniente reglamento para las guardias, y finalmente cuidar de todo cuanto estime conveniente a dicho objeto, procurando en lo posible obrar siempre de acuerdo o entenderse con dicho caballero comandante militar".

La junta reforça les fortificacions i arma la tropa. I confisquen al patró Josep Fornells: "seis cañones de corto calibre (..) que son sumamente interesantes en las actuales circunstancias". També obliguen a tancar les portes de la ciutat de les set de la nit a les set del matí, quedant excloses les cases dels carrers de la Mercè, Sant Benet, Argentona, Valldeix, Ravalet, Sant Antoni i Sant Pere, que ho havien de fer "al toque de segundas oraciones", i obrir a les cinc del matí. Notem que des de mitjan segle divuit les portes eren sempre obertes.[50]

El dia 29 d'agost l'Ajuntament dicta un ban per a fer saber que: "Se halla ya la Ciudad en el mayor estado de defensa que podríais apetecer para quedar a cubierto las correrías de esas bandas de ladrones y asesinos, que infestan la Cataluña, vuestro generoso desprendimiento de una parte de vuestros caudal es para contribuir a esta fortificación y defensa, que unánimemente se votó por todos en la convocatoria general por Barrios en el dia siete de Julio ultimo es una nueva prueva de vuestro patriotismo y constante adesión al sistema constitucional, que proclamasteis en la noche del diez de marzo de mil ochocientos veinte, y jurasteis con entusiasmo.

---

[50] AMM, Llg, 179, documents sobre la Junta.

El levantamiento desde el principió de un brillante batallón de milicia Voluntaria compuesta de los habitantes de Mataró, que abrazados en amor patrio han velado infatigables al socorro de nuestros hermanos de sistema dentro y fuera del Partido, y cuyo solo nombre ha aterrado a esas Bandas de hijos espurios de la Patria, que tanto la afligen, la prontitud y animosidad con que acuden al menor alarma los que componen el Batallón de milicia Legal, la generosa competencia de los que no son alistados en los batallones en ser armados para volar a escarmentar a esas gavillas de ladrones como lo han verificado varias veces, y en fin el voto general de todos los habitantes de defender su libertad, familias y haberes son el mas seguro pronóstico de la Victoria caso, que intentasen contra Mataró estos asesinos y furias llevadas del robo y saqueo, su único móvil". En el mateix ban s'explica què cal fer en cas d'atac.[51]

El mes de setembre els combats continuen i la milícia hi participa activament: "Recibimos una carta de Mataró en la cual se nos dice: Varias han sido las veces que para repeler la fuerza con la fuerza, hemos tenido que salir de esta ciudad a batirnos con los facciosos; pero nada nos arredra, y siempre estamos prontos á nuevos sacrificios. Esta ciudad se ha fortificado; y á pesar de que anda mucha maniobra de *ocultis* para hacer decaer el ánimo de sus moradores, estamos resueltos a perecer antes que consentir que sean profanados nuestros hogares, como acaba de suceder en la desgraciada S . Feliu de Guijols, en cuya villa los sectarios llamados de la fe han quemado 95 casas, violando, robando y matando". En una d'aquestes accions: "a las diez de la noche salimos de esta la compañía de milicia de Blanes, 150 de la de Mataró, y los piamonteses, formando en todos una columna de 400 hombres, al mando del valiente Pacchierotti".

Les possibilitats de la junta de fer coses era reduïda, i així hem d'entendre l'ofici a l'Ajuntament del setembre, excusant-se de possibles negligències, i explicant que hi ha moltes dificultats en organitzar la defensa a causa de la falta d'autoritat de l'organisme i la manca de diners. Aviat es demana a la Diputació permís per un impost per fortificacions, i en aprovar-se es converteix en un repartiment veïnal el mes de febrer. Quan les forces de Mossèn Anton eren a les rodalies de Mataró hi ha donatius d'elements

[51] AMM, Ac, 28/11/1828.

constitucionals per equipar la milícia.[52]

Els primers mesos de 1823 la situació de la guerra s'agreuja pels liberals, ja que les tropes apostòliques dirigides pel mataroní Domènec de Caralt anaven rendint pobles de la comarca: Canet, Blanes i altres llocs passen al seu control, en comptar amb una mínima defensa militar. I les desercions són constants, fins i tot el que era aleshores comandant de la milícia, elegit per la tropa, l'hisendat Andreu Llauder i Ardèvol, dimiteix el mes de febrer, per traslladar-se a Barcelona amb la família. Notem que el darrer acord de l'Ajuntament liberal és el del dia 9 de març.

La cruesa de l'enfrontament es multiplica amb l'entrada, el 7 d'abril, de les tropes franceses que venen a auxiliar els absolutistes, són els Cent Mil Fills de Sant Lluís. Llavors es succeeixen per ambdós costats actes criminals i abusos de tota mena, un exemple és la mort del fill de l'apotecari Joan Camín, Vicenç Pau, en mans dels apostòlics a Santibañez: "le mandaron ponerse de rodillas y (..) llegándose a él un soldado faccioso le intimó (..) que dijese ¡Viva la religión, viva el rey absoluto y muera la Constitución!, mas el Sr. Camín contesto ¡Viva la religión, viva el rey!, pero no quiso pronunciar la voz ni de absoluto, ni de muera la Constitución, por cuya causa le dispararon muchos tiros, y puso su espíritu en manos del criador".[53]

En les accions de revenja en les que participa la milícia de Mataró es produeixen saqueigs en els pobles del corregiment, duent l'espant als seus habitants. L'estiu de 1822 s'enduen els béns de diverses persones de Vallgorguina, i el mes d'agost roben: "les joies de l'església de Canyamars: una creu, dos candelers, plat i canadelles, la vera-creu, un calze, una copa, un salpasser, un copó, etc., tot de plata". El mes d'abril de 1823 incauten una part de la plata de l'església de Dosrius i el maig de 1823 roben a Campins i maltracten el capellà del poble. Són algunes de tantes accions que tenen per objecte evitar el suport dels pagesos als absolutistes i que de fet aconseguien el contrari. Moltes d'aquestes malifetes es produïen perquè costava guardar l'ordre entre les forces voluntàries, per això es va haver d'activar un consell de disciplina per jutjar la constant manca d'obediència.[54]

---

[52] *El Indicador Catalán* (6/10/, 13/12/1822).

[53] *Diario Constitucional* (30/1/, 1/2/1823). *Diario Constitucional, político y mercantil de Barcelona* (11, 22/5/1823).

[54] Veure a l'Apèndix: *Repressió constitucional els anys 1821-1823.*

L'ocupació de Mataró sense violència té lloc el 20 de maig de 1823. Les tropes franceses estacionades a Granollers entren en una ciutat sense defenses per la desaparició de les principals autoritats, que s'havien refugiat a Barcelona. Aquell dia: "Le general Curial etoit a Granolers et Milans a Mataro; la division francaise marcha immediatement sur cette ville. (..) A l'approche de la division Curial, Milans abandona cette ville ainsi qu'une position qu'il occupoit en arriere, et se retira sur Barcelonne. Le generale Curial fit occuper immediatement Mataro". Els francesos es fortifiquen en els terrenys del cementiri i convent de caputxins, com havien fet en la guerra de la Independència. De seguida prenen mesures de seguretat, entre aquestes: "han impedido los enemigos la salida de la gente y parte de estos que se hallan en dicha ciudad estan acampados en las huertas debastando los sembrados. (..) El refuerzo con artilleria que aguardaban hoy los enemigos en Mataró no ha llegado todavía pero según noticias será mañana".[55]

Tres dies després, en la nit del dia 23 al 24, Milans del Bosch intenta una acció per deslliurar la ciutat, que va acabar malament: "Interceptó la comunicación de Granollers a Mataró, y con todas sus tropas cayó en medio de la noche sobre este punto con la caballeria a la cabeza de la columna. Estaban empero muy bien defendidas las puertas, y fué recibida la caballeria con mortífera descarga. En vez sin embargo de dispararse contra la avanzada enemiga para arrollarla y penetrar en las calles, volvió atrás tan precipitadamente las riendas, que esparció por doquier la turbacion y el desorden. En vano probó el Jeneral a alinear sus soldados: inutiles fueron todos sus ruegos y amenazas; forzoso le fué ceder al torrente y restituirse a las posiciones de donde saliera. Diseminados los Franceses en el momento del ataque y repartidos en sus alojamientos, corrieran despues a las armas, saliendo en persecución de los liberales, a quienes alcanzaron, merced a su desorden, pudiendo causarles gran pérdida, si no hubiese cubierto la retirada Pacchierotti con sus italianos y un batallón español de lijeros".[56]

---

[55] M.B.Capefigue. *Recit des operations de l'armee francaise en Espagne* (Paris, 1823).

[56] Florencio Galli. *Memorias sobre la guerra de Cataluña en los años 1822 y 1823* (Barcelona, 1835). Sobre la batalla: Francesc Costa Oller. *Els Cent Mil Fills de Sant Lluís a Mataró. Cròniques de la batalla del 1823.* (*Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Mataró, 2017).

Fonts liberals indiquen que algun escamot aconsegueix entrar a la ciutat: "habiendo antes sorprendido y degollado a una guardia de los enemigos compuesta de 20 hombres: que por ciertos incidentes repentinos e inesperados la acción no tuvo el écsito que se esperaba; y que se tuvo por nuestra parte alguna pérdida aunque no de consideración, calculándose mucho mayor la del enemigo". Però no és cert, i el desastre és disfressat per no desmoralitzar els barcelonins assetjats.

El dia 26 de maig arriben a Mataró noves forces d'ocupació i material bèl·lic. Uns 1500 homes i artilleria, que s'estacionen al convent de caputxines, convertint la ciutat en un centre d'operacions contra Barcelona i hospital francès. La gent protesta per les destroces dels soldats estacionats entre les vinyes i els horts, i no volen allotjar la tropa en cases particulars, però els obliguen.

El mes de juny les forces franceses eren uns 4.000 homes d'infanteria i 400 de cavalleria, que sovint s'havien d'enfrontar als escamots de les tropes de Milans del Bosch, que ocupaven encara posicions a Mongat, Alella i Vilassar de Mar. Però tota la resistència va ser inútil.[57]

De la repressió dels elements absolutistes mataronins en temps liberal només hi ha una notícia. Un antic regidor i ciutadà honrat, Francesc Boter Llauder, passada l'època constitucional explicarà com va ser detingut el 5 de setembre de 1822 a Barcelona, mentre s'estava a casa del vicari general de la diòcesi Pere Avellà Navarro[58]. Boter diu que la detenció va ser motivada per: "su afectación manifiesta a los derechos del Altar y el Trono", explicant que va patir insults, que va estar tancat: "en la cárcel de los marineros", i que el varen deportar a Mallorca "junto con varios venerables prelados".

I aquest fet introdueix la qüestió religiosa, que pren relleu quan les Corts decreten la supressió d'ordres monàstics i la desamortit-

[57] *El Indicador Catalán* (7/6/1823). *Diario Constitucional* (23, 25, 26/5/1823). *Memorias para la historia*, vol.II, pp.278-280. Carlos Romey. *Historia de España* (Barcelona, 1839-1845, vol.IV).

[58] Avellà dirigirà la repressió del clergat liberal, i més endavant serà carlista. És recordada la seva intransigència extrema, i per protagonitzar un fet curiós. Com que el renom dels constitucionalistes era els *negres* Avellà va pintar ell mateix la cara de la verge de Montserrat amb pintura blanca. AMM, Ac, 8/3/1824. J.Carrera Pujal. Op.Ct. II, pp.161-164.

zació de les seves propietats. Certament, la mesura compta amb l'oposició de les autoritats religioses, que es situen contra moltes de les innovacions que introduïen les reformes liberals que s'anaven produint, com l'abolició de la Inquisició, la dissolució dels jesuïtes, la reducció de l'impost del delme. Amb aquests canvis legislatius l'enemiga de l'Església va ser radical, perquè eren un atemptat a la seva supervivència com a poder. La majoria del clericat era contrari a la Constitució, i en tenim un exemple en les reunions clandestines per organitzar la revolta apostòlica que a inicis de 1821 té Domènec de Caralt al convent dels caputxins de Calella.

A Mataró, però, hi ha el cas notable i rar d'un religiós que des del primer moment es manifesta adepte a la Constitució, Tomàs de Santa Teresa, antic prior dels carmelites de Girona, considerat "sujeto muy adicto a nuestra Constitución". Va ser un dels pocs eclesiàstics que a Catalunya es va comprometre amb el nou règim. El mes de juny de 1822, quan la reacció absolutista era en armes, dóna suport al general Milans del Bosch. En carta del dia 15 diu: "Mi general. Su amigo de V.E. cuya conducta y decidida adhesión al sistema constitucional le es bien conocida. Se ofrece gustoso a marchar con la columna de patriotas bajo el mando de V.E. para despreocupar con su predicación a los sencillos e incautos labradores de la seducción servil y anunciar las ventajas que les acarrea la sabia Constitución que felizmente nos rige. Si V.E. se digna admitir mi ofrecimiento al paso que me proporcionará un nuevo medio para patentizar mi amor al sistema tendre el honor de hacer este servicio a mi pobre patria arruinada por la maquinación y el fanatismo". El mes següent predica en el novenari que es fa a Barcelona pel triomf de les armes liberals, i fa un sermó de gràcies per diverses victòries aconseguides.[59]

El mateix prior l'any anterior beneeix la bandera de la milícia nacional de Mataró, acte que és recollit en un imprès: "Relación de la cívica y religiosa función que en la solemne bendición de la bandera del primer batallón de milicianos voluntarios celebró la patriótica ciudad de Mataro el dia 25 de febrero de este año 1821. Sigue el discurso que en la parroquial iglesia de dicha ciudad pronunció el M.R.P. Fr. Tomás de Santa Teresa carmelita descalzo lector de Sagrados Canones, exprior de Gerona y prior actual

---

[59] *Diario de la Ciudad de Barcelona* (19/6/1822). *Diario Constitucional de Barcelona* (1/3/1821).

de San José de Mataró. Sale a la luz a impulsos del Entusiasmo. Mataró en la imprenta de Juan Abadal. Año 1821". El carmelita en un fragment del seu discurs diu que: "el terror, la estupidez, y la ignorancia de la propia existencia son los caracteres del Estado servil. La confianza, la viveza y el conocimiento de los verdaderos derechos del hombre son las señas con que se distingue el Estado liberal".[60]

Els escolapis del col·legi de Santa Anna també segueixen els preceptes constitucionals obligats per les circumstàncies. L'abril de 1820 l'alcalde Gaspar Borràs els passa un ofici perquè jurin la Constitució, i el pare provincial els mana: "leer y esplicar en nuestras escuelas la Constitución de la Monarquia Española, quedando fijados los martes y viernes no festivos para la lección del Catecismo Político de la Monarquía Española". En diverses sessions literàries que organitzen els escolapis punt central era recitar el dit catecisme. Però també hi ha escolapis absolutistes, com el mataroní Miquel Perxachs, conseller de Domènec de Caralt.[61]

En sentit liberal coneixem el discurs que va fer el desembre de 1822 el rector de Santa Maria als socis de la Tertúlia Patriòtica, de la que era membre, dient que la Constitució era: "tan íntimamente hermanada con nuestra religión, como lo manifiestan las leyes que en ella se establecen. (..) Lejos pues de nosotros los que se atrevan a decir que la Constitución es contraria a la Religión por que estos o no la han leído, o no han penetrado su espíritu". Explica que calia fer saber als conciutadans: "que son libres, pero con sugección a las leyes divinas y humanas, y que esta libertad jamás ha de declinar en libertinage". Un clergue liberal fill de Mataró és el domer de la catedral de Barcelona Fèlix Illas, que havia estat catedràtic d'història i de dret. I al convent de carmelites n'hi havia d'altres com el frare Josep de la Concepció, que temps després perseguiran els absolutistes.[62]

En quant a represàlies contra el clericat sabem que la primera

---

[60] Cayetano Barraquer. *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX* (Barcelona, 1906), vol.II, pp.460-461. [Tomàs de Santa Teresa] *Sermón patriótico predicado en Mataró el 25 de Febrero de 1821* (Mataró, Juan Abadal, 1821).

[61] *Diario de la Ciudad de Barcelona*, (31/7/1822). ACSA. *Libro de Resoluciones de la Comunidad de las Escuelas Pias de Mataró, 1814-1864*, ff.36-37. Gaspar Feliu. Op. Ct. p.143.

[62] *El Indicador Catalán* (14/12/1822). Gaspar Feliu, Op.Ct, p.125-128.

setmana de novembre de 1822 frares de Mataró i d'altres localitats: "fueron presos y llevados con escolta a Barcelona donde permanecieron arrestados hasta que resolvian dejar el hábito". El mes següent el general Butrón, cap polític, en un viatge a la recerca de suport, passa per Mataró fent un discurs a la plaça de la Constitució, que: "fue aplaudido muy particularmente por las clases inferiores". Butron explica: "que en los parages en que se ha tenido a raya la superstición, han manifestado constantemente el mas puro patriotismo". La milícia voluntària el va obsequiar la nit amb una vetllada musical. El dia següent parla des de l'Ajuntament: "manifestando el pésimo estado del espíritu público corrompido en gran parte por las arterias de los malos sacerdotes, y el mal sentido y criminal apatía de muchos empleados municipales".[63]

L'altre cas que coneixem té una relació ocasional amb Mataró, però mostra l'hostilitat d'alguns ciutadans cap els religiosos absolutistes. El mes d'octubre de 1822 és detingut al palau episcopal de Vic el bisbe Ramon Strauch Vidal, enèrgic antiliberal de renom *el Mastín Seráfico*, a qui s'acusa de col·laborar amb la Regència d'Urgell, que era la direcció de la revolta absolutista a Catalunya. Després d'unes setmanes de presó se l'enduen cap a Barcelona amb tartana i arriba a Mataró el 6 de novembre, junt amb altres presos: deu franciscans i nou caputxins. En entrar a la ciutat grups de gent el varen rebre a crits, insultant-lo i amenaçant-lo de mort, obligant els concentrats a passejar-lo per tota la ciutat. La nit la passa a la casa del liberal Joan Baró de Solà, que havia estat alcalde de la ciutat l'any 1820, i l'endemà se l'enduen a Barcelona i el tanquen a la Ciutadella. Mesos desprès, el 16 d'abril de 1823, és assassinat per la seva escorta mentre el traslladen a Vallirana, i el seu cadàver exposat alguns dies a la capital.

El decret relatiu a la supressió d'ordres religiosos s'intenta aplicar a Mataró a mitjan any 1822. A instàncies del cap polític l'Ajuntament fa un informe sobre els convents de la ciutat, i parla de respectar el dels carmelites: "mas acrehedor a la permanencia en esta ciudad asi por su significación dentro la población en el centro de ella, y de consiguiente mas suceptible de prestación de prontos socorros espirituales, como por el mayor número de

---

[63] Notícia que només coneixem per una font dubtosa de parcialitat: *Memorias para la historia*, vol.II, p.216. *El Indicador Catalán* (3/12/1822).

religiosos concurrentes, y de permanencia en los confesionarios, asi que también por haberse adquirido el buen nombre según opinión pública de explicarse en su yglesia todos los domingos la Constitución Política de la Monarquia Española con aplauso y gratitud de los concurrentes". Si en un primer moment els carmelites salven el convent adjuntant-hi la comunitat del mateix ordre de Vilanova i la Geltrú, un temps després també els varen obligar a deixar-lo.[64]

El convent de caputxins, a la part alta de la ciutat, habitat per 24 persones, havia estat desallotjat de setembre a desembre de 1821, convertint-lo en hospital de les persones que fugien de l'epidèmia de còlera de Barcelona, que hi feien la quarantena. En un primer moment eviten el desnonament ajuntant religiosos de l'ordre provinents de Vilafranca del Penedès, d'un convent suprimit per no reunir un nombre suficient de persones, però les pressions per tancar el de Mataró eren intenses. El vicari general defensa davant el cap polític el convent mataroní perquè hi havia els ordenats que la llei manava, i es decanta perquè el suprimit sigui el de carmelites.

Però finalment va ser incautat quan els frares l'abandonen a finals de 1822 pels perills que patien[65]. El novembre l'autoritat eclesiàstica investiga: "la conducta civil y política" d'alguns dels frares, i per saber les circumstàncies que varen originar: "la fuga y deserción que han hecho de su convento hoy suprimido". Un d'aquests frares el trobarem temps després vagant pels pobles comprant i venent vidre i pells de conill, amistançat amb una dona de la que tenia un fill.

Amb el convent abandonat l'Ajuntament decideix enderrocar-lo, cosa que sembla que es produeix el gener del 1823. Poques setmanes després, quan els absolutistes es fan amb el control de Mataró, torna fra Gabriel d'Arbúcies, el guardià dels caputxins, i comenta: "Las dulzuras de su feliz regreso se vieron todavia acibaradas con nuevas penas; pues en vez de la casa donde tenian antes su solitario albergue no hallaron mas que el sitio y este ocupado con los montones de sus ruinas. (...) se hallaba enteramente destruido".[66]

---

[64] ADB, Llg, 84, Ac, 4/6/1822. Gaspar Feliu, Op. Ct. p.173.
[65] Els caputxins abans de fugir entreguen les joies i altres propietats als obrers de Santa Maria. Les recuperaran quan la situació política canvia de signe.
[66] Acs.,18/2/1824 12/3/1824.

Aleshores el convent comença a ser reconstruït amb el treball de moltes persones que hi anaven els diumenges. Temps després Fernando VII ordena –en haver-ho demanat els frares–, que l'obra la paguin els regidors que havien votat l'enderrocament. També aconsegueixen nombroses almoines i l'any 1829 torna a ser habitat pels caputxins, encara que l'edificació continua fins cap al 1832. Els frares no varen estalviar penalitats als liberals vençuts, com l'historiador clerical Barraquer no es pot estar de dir: "usaron de excesiva intransigencia, exigiendo de los poseedores de los materiales de construcción la devolución de los mismos objetos, no de otros equivalentes, tales como las mismas vigas, los mismos hierros, etc". Així es va anar covant un clima general d'hostilitat cap al seu ordre, que ajuda a explicar l'incendi del convent un temps després, quan encara era viva la memòria.[67]

[67] Barraquer, Op.Ct, II, pp. 1138-1140, 1182-1183. AMM, Acs, 30/5/1823, 18/2/, 12/3, 21/6/1824, 17/2/1832. Marià Ribas. *Dos convents mataronins desapareguts l'any 1835* (Mataró, 1935). ADB, Llg, 84, Ac, 17/1/1821. *El Diario de Barcelona* (23/11/1822). Gaspar Feliu, Op.Ct, p.96. Cayetano Barraquer. *Los religiosos en Cataluña durante la pimera mitad del siglo XIX* (Barcelona, 1915-1918, 4 vol.).

Els liberals perseguits
Los derechos del altar y el trono

Mataró és ocupat sense violència per les tropes franceses el dia 20 de maig de 1823, i tot canvia. Set dies després, un diari de Barcelona publica una carta rebuda de la ciutat: "Sufrimos toda suerte de vejaciones, nos han segado el trigo para forraje, abonando a los propietarios que quieren hacerlo por su cuenta y lo entreguen, una peseta por quintal. Hoy tenemos una consternación general a causa de tener en capilla para fusilar al alguacil que fue de este juzgado de primera instancia Forns (..) el viernes pasando el general francés por una calle, se cayó una piedra de un balcón que le rascó un poco la ropa casualmente. Casualmente vivia este ciudadano en la misma calle y preso por sospecha declararon 2 seviles de esta diciendo que el habia sido el que por mofarse del general habia tirado la piedra; no fue menester mas para cubrir un poco este asesinato. Ayer a las 10 se cantó el *Te-Deum* en la Iglesia parroquial y al entrar ellos en la misma quedó desierta de gente. (..) Queralt tan furioso como siempre persiguiendo de muerte, como al desgraciado Forns, a todos los patriotas de esta que por fortuna no se han descuidado". A l'acusat l'afusellen junt amb una altra persona de qui en desconeixem les senyes i fets.[68]

El cronista Josep Manén explicarà anys després amb informació dels que ho varen viure, que:"En 1823 habian arribat a Mataró tropas francesas ab un gran tren d'artilleria qu'anaban a posar siti a Barcelona ab motiu de restablirhi lo sistema absolut, mes habent arribat la notícia de rendició de la capital se quedaren acantonades en aquesta ciutat, posant lo parque d'artilleria en l'hort del convent de caputxinas (quina brecha encare's coneix en lo mur del hort) allotjant la tropa per las casas. Habent desaparegut alguns soldats, lo general francès las acuartelà, d'acort ab lo comandant o gobernador de la ciutat coronel D.Domingo Caralt, en lo convent de caputxinas, manant a la comunitat que dintre 24

[68] *Diario Constitucional* (27, 28/5/1823).

horas se trasladessin al convent de St.Joseph, cumplintho axís en 13 de juny y ocupantho los francesos, que feren serví l'iglésia per magatsem de galeta, palla y tot lo menester".[69]

La ciutat ocupada patirà maltractes a les persones i la imposició de crescudes contribucions econòmiques. La premsa liberal de la Barcelona resistent publica algunes notícies enviades d'amagat pels mataronins, explicant què passa: "los frailes son aquí los espias, y los Queralts y los Cots[70] tienen este pueblo en la última amargura".

Els improvisats cronistes demanen als milicians refugiats a la capital, que els deslliuressin: "Venid a poner en libertad a vuestros padres y a vuestras amadas, si tardáis nosotros moriremos de angustia, pero no volváis jamás por seducciones de frailes, y clérigos, morir primero, que caer en semejante vileza". Dos mesos després d’ocupar Mataró, el 21 de juliol, les tropes franceses marxen.[71]

Aleshores comencen uns mesos de repressió que dirigeix el nou governador polític i militar de la ciutat, Domènec de Caralt[72],

---

[69] Josep Manén. *Relació breu dels successos de cada dia (Notícies històriques de Mataró de l'any 1869 al 1895).*

[70] Es tracta del comerciant Jaume Cot Pi, un oportunista polític. L'any 1819 l’Ajuntament havia fet un llarg informe al corregidor acusant-lo d'estar "sumamente cargado de deudas", i d'haver estat a favor dels francesos. Durant el Trienni, desprès d'un temps fora de la ciutat, torna: "con uniforme de capitán, que fue el asombro de los vecinos", ja que havia obtingut el càrrec del règim constitucional. De tota manera col·labora de seguida amb els apostòlics, i pels mèrits en la repressió dels liberals demana, el febrer de 1824, el càrrec de regidor. L’Ajuntament en un informe explica que no se li coneixien mèrits, i que hi havia persones de mes condició i dignes per ser regidors. Mentre espera la resolució de l'afer va morir la seva dona, i la defunció es publica pels carrers com a Dona Agnès. Els regidors enemistats amb Cot li fan saber que no li correspon el dit tractament de Dona: "por ser del estado llano y no disfrutar la menor nobleza". Cot, que en aquests moments era l'encarregat del servei de correus, és nomenat regidor finalment el novembre de 1826, i de seguida comença una mena de guerra particular contra els altres regidors negant-se a signar documents oficials, i armant sarau als plens. No coneixem el detall de les seves fetes, que el duen a ser arrestat i condemnat el gener de 1827, pena de presó que ha de complir al seu domicili. Un temps desprès el tornarem a trobar insistint en la seva peculiar manera d'entendre les relacions amb els regidors, i el mes de juliol de 1831 anaven a detenir-lo de nou quan fuig de la ciutat. La darrera noticia que en tenim el situa a la seva casa de Mataró on desprès d'una greu malaltia s'estava al llit "impedido y retirado". AMM, Acs, 30/6/1819; 27/2, 11/6/1824; 4/4, 27/11, 9/12/1826; 5/1/1827; 3/9/1832.

[71] *El Indicador Catalán* (15/7/1823).

[72] Les peripècies d'aquest personatge les explica Antoni Marti Coll, *Domingo de*

l'absolutista radical. Un personatge encès amb unes idees tradicionals que podem conèixer en les seves propies paraules: "Cuando una nación o provincia se encuentra bien radicada en la Religión y leyes de sus mayores, cualquiera novedad que observa en esta parte, se le hace sospechosa, aunque sólo sea por aquella razón de que consolidar uno y otro, es obra de muchos siglos, trabajo de muchos sabios, y resultado infalible de una larga y continuada esperiencia: esto es puntualmente lo que sucedió a los fieles Catalanes al ver que se les quería poner un gobierno enteramente nuevo, y que su Religión, con apariencia de protegerla, recibía un verdadera trastorno.

Estas novedades les pusieron en espectativa; observaron la marcha de las cosas, y por los efectos calcularon y temieron las más funestas consecuencias: así es que no tardaron en desengañarse de que se les quería quitar su Religión y su Rey, dejándoles uno y otro sólo en la apariencia, desde cuyo momento ya sólo pensaron en remediar este mal, en sostener a toda costa su Altar y su Trono, y sacrificar a este sacrosanto deber, que es el carácter del verdadero español, sus vidas y sus intereses".

La primera feina de Caralt és la depuració de l'Ajuntament, que va fer a fons. El reorganitza el dia 22 de maig, data del primer acord. S'havia de tornar els drets als regidors d'abans del Trienni, però com que alguns eren liberals no són rehabilitats: els diputats Josep Boet i Josep Fàbregas per ser milicians, Josep Casamitjana per haver estat comptador, Josep Nirella per fer de personer, Josep A. Peradejordi per ser milicià i regidor, i Antoni Simón per haver estat secretari de l'Ajuntament, de la *Tertúlia Patriótica*, escrivà del jutjat, i haver-se fugat en entrar els francesos. També havia desaparegut Eduard Serra, el caixer. Es purifica, tornant-los els drets, els diputats Fèlix Pallaroles i Gaspar Simón, i el síndic Francesc Boter, i més tard també a Josep Nirella.[73]

Caralt (Mataró, 1965), pp.137-145, que també tracta l'activitat repressiva del moment. *Els Caralt, comerciants*. Francesc Costa Oller. *El llibre de les famílies de Mataró* (Mataró, 2017). El novembre de 1827 la plana major de les forces franceses que havien auxiliat els absolutistes tornen cap al seu país, i en passar per Mataró, el dia 28, se'ls hi prepara l'estada per aquella nit, i un banquet als hostals de Montserrat i Nou, on s'hauria de col·locar: "una mesa con la mayor ostentación y opulencia, procurando que nada faltase". La despesa la paga el municipi, amb la promesa oficial d'un futur abonament de les quantitats gastades. AMM. Ac, 28/11/1827.

[73] AMM, Acs, 20/8, 2/6, 24, 26/9/1823.

En quan a l'Ajuntament l'actuació de Caralt la descriu Antoni Marti Coll, que la concreta en l'exigència de responsabilitats per les despeses dels comptes del comú i per l'enderrocament del convent de caputxins.

Com que l'impost del cadastre els liberals l'havien cobrat abans d'hora per recaptar diners per la defensa, ordena que els antics regidors, que ho havien autoritzat, com a responsables personals, tornin aquelles quantitats. L'any 1824 encara no havien pagat i el síndic Josep Nirella ho reclama, i també la documentació que s'havien endut a Barcelona: "los libros del Catastro, las Cartas de pago de las contribuciones y otros papeles interesantes", i els llibres d'acords. Nirella amenaça que si no els tornen l'Ajuntament lliurarà a qui reclami diners els que acreditin amb la documentació pròpia. I això pels antics regidors era un perill en poder demanar tothom el que volgués.

A finals de 1824 les autoritats d'hisenda disposen la nul·litat de diverses partides d'aquells anys: augment de sou dels empleats, obres públiques, despeses del jutjat, de la milícia nacional, i d'altres. Diners que també havien de tornar a la caixa del comú els antics regidors. Com que els que havien de pagar ho evitaven l'any 1830 els detenen per obligar-los a fer efectives les quantitats, però no consta com es resol l'afer.[74]

Caralt també actua pel que fa al convent de caputxins, amb la voluntat de fer pagar la reconstrucció als regidors que varen ordenar l'enderroc. En un memorial al capità general els frares demanen que els costos de l'obra nova anessin a càrrec dels responsables, idea que també era la de l'Ajuntament: "para evitar en lo sucesivo semejantes atropellamientos". El capità general diu que la petició s'ha de presentar al Rei. Fet el tràmit aquest els dóna la raó ordenant el pagament als implicats.[75]

L'actuació de Caralt és tan extremada que en la Barcelona encara sota el control liberal, l'autor de teatre Robrenyo escenifica l'agost una peça sobre aquest personatge: "El traidor Queralt

---

[74] Els llibres d'acords no els varen trobar, va haver de passar 160 anys perquè jo els localitzés a l'arxiu de la Diputació de Barcelona. *Els acords municipals del Trienni Liberal* (*Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Mataró, 1985) A.Marti. Op. Ct. pp.142-143. AMM, Acs, 20/10/1823; 23/1/, 27/2, 19/8/1824; 5/1/1827; 15/6, 9, 23, 30/7; 17, 19/11/1830. *Bloc Mataroní*, 1925, p.353.

[75] Cayetano Barraquer. *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX* (4 vol), Barcelona, 1915, I, p.1140, IV, p.199. AMM, Acs, 30/5/1823, 18/2, 12/3, 21/6/1824; 17/2/1832. A.Marti, Op. Ct. pp.144-145.

en su desgraciado gobierno de Mataró, obra que podrá servir de lección a los viles hijos de la madre Patria, para que se preparen para recojer el fruto que les esta señalado por sus traiciones".[76]

Vet aquí algunes de les accions de repressió dels primers mesos. Caralt aviat fa detenir ciutadans desafectes: "pusieron presos algunos 40 individuos sin decirles el porqué: pero se cree solo ha sido por ser adictos al sistema constitucional y luego se los llevaron en direcció a Francia; de cuyas resultas es mucha la gente que emigra de dicha ciudad".

Entre el detinguts: Francesc Ramon, Pere Rabassa, Josep Llavina, Jaume Fins, Josep Comas, Salvador Prat Batlle, Jaume Caner, Antoni Cuyàs, Bonaventura Bruguera, Felicià Comas, Josep Guasch, Eduard Serra, Gabriel Careta, Gaspar Isern, Esteve Margenat, i el carmelita Josep de la Concepció. La detenció és de curta durada, perquè els deixen en llibertat i tornen a Mataró el 19 de juny.[77]

A les memòries del regidor Josep de Palau i Jofre explica que el juliol de 1823: "Habiéndose presentado en las Salas de esta Ciudad los Señores de la Junta Corregimental y Junta de Vigilancia, con el Ayuntamiento, para que supiesen el mal obrar de dos mugeres, madre e hija, por haver cantado canciones patrióticas y palabras insultantes a los ministros del Altar, con las palabras de trágala, ha sido presentada en este acto una soltera llamada de Pablo y su madre a la cárcel".[78]

El juliol de 1823 l’Ajuntament es preocupa dels nombrosos contingents de persones que fugint dels llocs on hi havia enfrontaments arribaven a Mataró: "sin saberse su procedencia y los fines que les induce a permanecer en ella". Forasters als que s'obliga a marxar a inicis del 1824, perquè hi havia preocupació per l'ordre públic: "Todo individuo que por sus procederes públicos o privados diese lugar a perturvar la tranquilidad, sea incurriendo en quimeras o disputas por opiniones, o diese noticias subversivas justificando que sea el delito será pronto y severo el castigo".[79]

En el mes d'agost pateixen presó a Mataró diversos alts càrrecs del liberalisme barceloní, es tracta de regidors del sector exaltat

---

[76] *El Indicador Catalán* (14/9/1823). *Diario Constitucional* (18/8/1823).
[77] *Bloc Mataroní*, 1925, p.170. *Diario Constitucional* (28/5/1823).
[78] Antoni Martí Coll. *Els inicis a Mataró de l'Ominosa Dècada*. Sessió d'Estudis Mataronins (Mataró, 2007).
[79] AMM, Acs, 26/7/1823, 22/2/1824.

expulsats pel general Mina en ser contraris a la seva política, que cauen en mans dels francesos quan abandonen la capital. En un primer moment els volien tancar a la presó bastida a l'antic convent de caputxins, ara caserna dels francesos, però els situen al *Mesón de la Paloma*, on perilla la seva vida en ser sota la jurisdicció de l'absolutista comte de Santa Clara, que els volia acusar de ser responsables de l'assassinat del bisbe de Vic. Els presos reclamen la protecció de l'exèrcit francès, i el general Moncey els allibera per la força i se'ls enduu a França.[80]

El dia 12 de setembre hi ha algun tipus de manifestació de protesta, que provoca crits de solidaritat entre els presos liberals. L'Ajuntament es fa ressò del: "mal comportamiento de algunos presos, y del grande alvoroto movieron en la noche de la alarma". En aquella nit cap a les nou els presos: "luego que oyeron aquella o el alboroto de la gente, gritavan *Viva la Constitución, Constitución o muerte* y varias otras cosas en señal de vítores a dicho sistema; a mas tienen un grande legajo de papeles de una comedia que han compuesto y distribuido los papeles que corresponden sobre los hechos y tropelias que han cometido en la acción de San Grao, y otras poblaciones de las immediaciones de San Feliu de Guisoll y los barcos que habían detenido para su trasporte". Els presos diuen que: "morirían por la Constitución y que si podían escapar de esta ciudad o de la cárcel, se irían a Barcelona, y volverían a tomar las armas contra el actual gobierno". En l'escàndol hi ha implicats vuit soldats originaris de Barcelona, Rosas, Balaguer, Llançà, Sant Feliu, i un de Mataró, el caporal Pere Màrtir Dumal.[81]

A les memòries del regidor Josep de Palau llegim que el mes de setembre: "Habiendo presentado el ex religioso caputxino Mnt. Forns un memorial al Ayuntamiento para que lo admitiesen en los actos generales de la Parroquial Iglesia de que es patrono dicho Ayuntamiento, y habiéndose pasado a informe del Cura Párroco para que dijera lo que se ofreciese y parecía sobre su contenido, el dicho Cura, en 22 de los corrientes, dice que este padre Forns es apóstata, que ha sido muy Constitucional, que ha tenido muy a menudo tratos con los napolitanos, hasta que fueron a visitarlo en Argentona a donde tenía su domicilio, y por otras

---

[80] Carlos Raull. *Calúmnia y Vindicación* (Barcelona, 1842). *Memorias para la historia*, II.pp, 359-362.
[81] AMM, Ac, 15/9/1823.

muchas razones que han dado".

El mes d'octubre es rep a l'Ajuntament una denúncia sobre un tal Mauri (a) *Mata-ratas* "de haber pronunciado que quería matar todos los frailes y curas, y que se tramaban una conspiración los constitucionales".

El regidor Palau també explica que el mes de febrer de 1824 s'informa de Joan Seró: "durante el tiempo de la Constitución y comandante de Armas que fue, dicen los informes que el citado Seró había promovido la junta patriótica y que había sido de las juntas privadas que mandó hacer un baile público en la plaza de esta Ciudad en acción de gracias de haber Mina vencido en la Seu de Urgel (...) y el citado Seró fue a prender los Religiosos Carmelitas Descalsos, y cuarenta duros que había en la sacristía para celebrar misas se los llevó, y también quitó de manos de un lego llamado Fray Lorenzo ochenta duros, que les dijo sería para pagar la tartana, y el Ayuntamiento Constitucional ya le había hecho un recurso por su mal obrar y ser de los más exaltados que había en esta Ciudad".

El mateix febrer, la nit del dia 6, en un *sarao publico* al local de la Fleca, s'entreguen: "en su entrada por los concurrentes unas targetas alarmantes alusivas a la Constitución tan dignamente abolida". El silenci dels liberals es torna a trencar l'estiu de 1829 a Vilassar, on en una paret mans anònimes hi enganxen un manifest contra els Borbons.[82]

La repressió política es centra en les persones que havien estat protagonistes donant suport a la Constitució, com Andreu Llauder Ardèvol, comandant de la milícia nacional a qui es volia processar, però sembla que no ho va ser potser per ser un dels notables de la ciutat. Els milicians voluntaris varen haver de patir la part més dura de la repressió, ja que ser defensors incondicionals del règim caigut els feia mereixedors dels màxims càstigs.[83]

Francesc Thos, jutge de primera instància el Trienni: "conocido y apreciados los sentimientos liberales de que esta adornado", a l'entrada dels francesos va a Barcelona i en tornar: "fue el blanco de las mas atroz y obstinada persecución, impurificado por tercera vez y reducido con su familia a la mendicidad, privado de ofi-

[82] AMM, Ac, 9/1/1824. J.Carrera Pujal, Op.Ct, II. p.242.

[83] Els milicians del trienni que sobreviuen, a partir de 1837 se'ls va reconèixer de manera oficial la seva labor en defensa de la Constitució, i se'ls va concedir l'ús de l'uniforme de la milícia amb el distintiu de sotstinent de l'exèrcit.

cio hasta la publicación de la amnistia". Torna a Barcelona cap al 1837.[84]

Antoni Betlloch és suspès l'any 1825 del seu càrrec de cirurgià per: "las opiniones liberales que profesa".[85]

Antoni Simon, secretari dels ajuntaments del Trienni, de la *Tertulia Patriótica*, i escrivà del jutjat, marxa de Mataró el 1823 tement les represàlies. En la restauració dels antics càrrecs municipals, l'Ajuntament informa que no es podia dur a terme amb Simon per la seva: "desmedida exaltación en el Sistema Constitucional, y una infidelidad punible a la Religión, a nuestro adorado Rey y a S.M la Regencia del Reyno con haberse resistido cuando se presentó el entonces governador interino de esta ciudad D.Domingo de Caralt, en prestar el juramento de fidelidad que quiso exigirle con motivo de que se habia fugado al entrar la fuerza aliada a esta ciudad". Tornarà quan Barcelona cau en mans franceses.[86]

Francesc Mora, important comerciant, és nomenat l'any 1825 recaptador general del corregiment de les almoines de la casa de Caritat de Barcelona. Però el consistori demana la suspensió perquè era un dels més enèrgics enemics *del Altar y el Trono*, i havia estat regidor durant el Trienni.[87]

A Gaspar Borràs l'acusa Francesc Boter per la seva actuació: havia estat alcalde, diputat de província, i com a jutge de primera instància feia sentències contra els realistes: "con el mayor esmero contra varios Ministros del Señor".[88]

Cosme Fins marxa a Barcelona, "baluarte de la libertad", abans de l'entrada dels francesos a Mataró, por "lo muy comprometido que se halla por la causa de la Patria". Havia estat secretari de l'Ajuntament, i alcalde segon l'any 1822, quan es fa odiar pels apostòlics: "por su constante adesión al sistema" i per haver fet detenir a la família del guerriller Joan Suari (a) *Nas* per cambiarlos per uns presoners liberals. També per empresonar dues vegades la família de Caralt, cosa que li suposa: "el mas encarnizado odio" per part de Domènec, "cuyo infame pecho no ha podido ocultarlo, llegando amas su cólera al extremo de haber remitido a la intrusa actual Regencia de Madrid los bandos que mandó

[84] AMM, Ac, 6/9/1837, 14/10/1840.
[85] AMM, Ac, 26/9/1839.
[86] AMM, Acs, 25/5/1823, 30/9/1824.
[87] AMM, Ac, 29/8/1825.
[88] AMM, Ac, 12/2/1830.

publicar durante su alcaldia".

Mentre era a la Barcelona assetjada diu que Caralt: “creyendo en su delirio de que se desplomara el templo de nuestra sagrada libertad, le va preparando un pastel para que a su tiempo pudiese hacerle sufrir la muerte en un cadalso, o en los horrorosos calabozos de la inquisición". Fins vivia en la més complerta indigència en no poder exercir el seu ofici de procurador, i la *Comisión de Atribuciones Políticas* li dóna 8 rals diaris, com ho havia fet amb altres regidors mataronins refugiats: Carreras, Barbosa i Isern. Fins es queixa del retard en cobrar les quantitats i suggereix que li abonin dels diners destinats als individus necessitats de la milícia nacional de Mataró. La comissió manifesta el rebuig per una actitud tan egoista, ja que: "presume de liberal y patriota".[89]

Element clau en el control polític de la ciutat és la *Comisión de Seguridad Pública*, encarregada de la vigilància i repressió dels liberals, i tots aquells que: "faltan a lo mandado en las órdenes". Presidida per governador es forma el setembre de 1823, i en són membres: el coronel Narcís Serrat, el franciscà Josep Feu, el prevere Marià Pou, el ciutadà honrat Jacint Boter Llauder, Salvador Pascual, el ric comerciant Josep Bernadet, el comissari de guerra Josep Cid, el tinent Josep A. Lladó, Jeroni Vidal i Antoni Fins.[90]

En quant a les mesures de control social cal senyalar les comissions que, d'una manera intermitent, funcionen al llarg de l'*ominosa dècada*, dedicades a atorgar certificats de bona conducta. En formen part, en diverses èpoques: el carmelita Antoni de Sant Ramon, el prevere Feliu Pujades, l'escolapi Domènec Peres, el prevere Marià Poch, el prevere Miquel Tunyí, el semoler Antoni Roldós, l'hisendat Fèlix Campllonch Guarro, l'hisendat Miquel Tunyí Font, el coronel Ramon Huguet, l'hisendat Josep de Belloch, l'hisendat Francesc Font, i el regidor Josep Nirella.

Com exemple de la seva feina notem la petició que fa el mes d'abril de 1829 Francesc Viladesau Llauder, ciutadà honrat, que havia estat milicià voluntari durant el Trienni. Excusa el seu comportament per motius de seguretat, i diu: "que no perteneció nunca a sociedad alguna secreta, que no fue Orador en las llama-

---

[89] AMM, Llg, 179, document de 22/7/1823, i altres papers relatius al cas.
[90] AMM, Acs, 19, 20, 26/9, 3/10, 12/12/1823.

das tertulias Patrióticas, que jamás fue periodista, y por fin que nunca hizo parte en asonada alguna". Donada la seva posició social el certificat li és concedit, cosa que no passa amb persones menys influents o més compromeses. Com anècdota cal fer referència al certificat de bona conducta política donat a Jaume Finestras, de dotze anys.[91]

Notem que en diversos documents públics hi ha clàusules on s'ha declarar l'adhesió a la monarquia absoluta. Al títol de metge i cirurgià atorgat a Ignasi Boet Carbonell l'any 1830 ha de jurar: "defender el Misterio de la Purísima Concepción de la Virgen Maria Nuestra Señora, defender la soberanía del Rey Nuestro Señor y los derechos de su Corona, no haber pertenecido ni haber de pertenecer a las sociedades secretas reprobadas por las leyes, ni reconocer el absurdo principio de que el pueblo es árbitro de variar la forma de los Gobiernos establecidos, sostener con arreglo a la sesión décima quinta del Concilio de Constanza, que a ningún súbdito le es permitido el Regicidio o el Tiranicidio".

I quan el mataroni Manuel Graupera Vilardebò l'any 1825 vol anar a Cuba entre la paperassa necessària per tal d'obtenir el permís ha de declarar que: "no soy ni nunca he sido adicto a la llamada constitución".

Un real decret del 1 d'octubre 1823 acaba amb els consistoris constitucionals i declara nul·les les seves disposicions. Torna l'Ajuntament d'Antic Règim, amb l'estructura clàssica de regidors perpetus i procuradors. I els ciutadans honrats i els hisendats el controlen, felicitant-se per la nova situació política: "Disipada ya de un todo por la poderosa mano coadyutora la densa nube que tenia escondido el luminoso astro; se trocó la noche en dia, dia de Triunfo, de gloria, y de satisfacción para los vasallos de V.M. que tiernamente os aman".

Juren, en ocupar el càrrec: "conocer que la soberanía de la Monarquía pertenece esencialmente a dicho Nuestro Soberano, y no a la Nación". Lleialtat que els duu, per honorar el Rei, a col·locar l'any 1827 a la porta de Barcelona una làpida de marbre: "con dos coronas de laurel enlazadas en la testera y una flor de lis en cada ángulo dorado al fuego", que dóna el nom de

[91] AMM, Acs, 12/3/1827; 21/7/1828; 27/4, 4/5/1829; 8, 12, 15/3/, 23/8/1830.

Fernando VII a la plaça del davant.[92]

La iniciativa política més important dels absolutistes locals és l'intent d'organitzar els *Voluntarios Realistas*, rèplica a la milícia dels liberals. Els membres del cos s'havien de cercar entre els més abrandats partidaris del monarca. El primer intent el promou l'any 1823 un grup de ciutadans, i dels pocs interessats al cap d'uns mesos no en queda gairebé ni un. El 1824 nou intent que només aplega 22 persones. El 1825 una altra iniciativa és seguida per quaranta *mozos realistas*, que l'Ajuntament els vol dirigits pel cavaller Joaquim de Migliaresi, el ciutadà honrat Francesc Boter Llauder i el cavaller Marià de Caralt, fill de Domènec, però la iniciativa tampoc no qualla. I encara un nou fracàs l'any 1826 en presentar-se només setze persones. El 1827 es forma, amb mataronins i gent de la comarca, un grup d'unes 50 persones que s'integren en una de les set brigades del Principat.[93]

El darrer intent de formar una companyia de realistes és del febrer de 1831. Aleshores es fa visible el rebuig dels mataronins, perquè l'Ajuntament reuneix a tots els que assenyala la llei de reclutament preguntant persona a persona, públicament, si volien formar part del cos. Una gran majoria diu, davant les autoritats, *rotundamente*, com diuen les actes, que no estan interessats i només s'hi apunten 35 persones.[94]

La impossibilitat de formar un cos de tropa de soldats realistes contrasta amb l'interès que s'havia produït a la ciutat per formar part de la milícia nacional. I mostra el fracàs de l'organització política de l'absolutisme a Mataró, una règim imposat a uns ciutadans que no acceptaven els seus principis, i que ho manifestaven quan podien.

L'estiu de l'any 1827 es produeix a Catalunya la revolta dels absolutistes radicals coneguda com dels *agraviats* o *mal contents*. Molts dels caps de les formacions realistes es passen a aquesta

---

[92] Pere Molas. *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808*. Mataró, 1973, pp. 79, 95-96, 145, 147, 151. Publica les llistes de corregidors, regidors, síndics i diputats del comú d'aquests anys. S'hi ha d'afegir la d'alcaldes: Ildefonso Figueroa (1824-1825), Josep Català Cruanyes (1825-1828), Antonio Galiana (1828-1830), i José de Belloch (1830-1833). AMM, Acs, 9/2/824; 7/1/1825; 24/9, 6/10/1827.

[93] AMM, Acs, 27/4/, 7,20/5, 18/6/1825. Antoni Martí i Coll. *Mataró i els agraviats* (Mataró, 1973).

[94] AMM, Acs, 17/1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 28/2/1831.

bandositat que lluitava per conseguir que el rei absolut ho fos més, encara. Un dels promotors de la revolta és el mataroní Domènec de Caralt, que torna a mostrar la seva energia radical, i Joan Romagosa, que en aquell moment era el governador de la ciutat i el corregiment.[95]

La ciutat viurà un intent d'invasió d'aquestes forces radicals el dia 30 d'agost, però l'escamot no va aconseguir els seus objectius, segurament per la improvització. Martí i Coll explica que: "L'ajuntament, l'endemà de l'entrada dels rebels, a més de reconèixer l'estat d'indefensió de la ciutat, i la possibilitat d'una segona invasió, va acordar enviar, ja no un escrit, sinó una comissió al Capità General, demanant-li ajuda (...). A la nit d'aquell mateix dia, els comissionats van entrevistar-se amb el Capità General, com requeria l'urgència del cas i el perill en què es trobava la ciutat. Eren portadors d'un escrit en el qual es parlava de (...) 'las ocurrencias que afligen a sus moradores, por si es caso se presenta una fuerza de invasores a que no cabe posibilidad de resistir y vencer'. Aquestes paraules indiquen que els rebels, a la vigília, eren pocs, que foren vençuts o foragitats, i no aconseguiren plenament els seus propòsits".

Però hi varen tornar. El segon assalt es va produir el dia 6 de setembre, quan els rebels hi entren exigint una contribució que s'ha de pagar el mateix dia, i amb la intenció de reclutar gent. S'hi estan fins el dia 8, en una ciutat mig buida perquè molts habitants havien fugit, i deixen una proclama penjada: "Contando que los vecinos de esta Ciudad y de las poblaciones del Corregimiento se prestaran gustosos y con puntualidad para servir a gloria de Dios, prosperidad de nuestra Santa Religión y de la Soberanía y Libertad de nuestro rey el Señor Don Fernando VII".[96]

Els *agraviats* marxen en acostar-se les forces militars: "una partida de sublevats manada per los cabecillas Ballester, Mari i Nas y altres quefes, que fugen en arribar les tropes comanades per Manuel Bretón".

---

[95] A. Martí, Op.Ct, p.10. Romagosa era un carboner d'ofici que durant el Trienni es destaca com a ultra realista, combatent els liberals. Durant la primera guerra carlina és comandant general de les forces de Carles V a Catalunya, i és arrestat i afusellat. Sobre aquest personatge: Manuel Bofarull. *Don Joan Romago-sa i Pros, un general del Penedès* (Vilafranca del Penedès, 1986).

[96] *El Catalan Realista* (Manresa, 23/9/1827). *L'Ami de la religion et du Roi* (Paris, 1827-1828).

Uns versos recorden la gesta:

Aquella matinada
en què arribà D.Manuel
de Bretón ab las tropas
un ànjel del cel fou.
En Ballesté y los altres
fujiren, molt cert és,
y se posaren a corre
com a gossos llebrers.
Mireus quina paraula
en Jep dels Estanys té,
diguels que sortissen
que nols farian re.
Y sent cosa tant sagrada
la capitulació
els lladres la romperen,
no fou mala funció.

Tot plegat la revolta dura de juliol a setembre del 1827 i en ser derrotats als dirigents els afusellen, però Caralt va poder fugir a França on s'estarà set anys. Notem que aquesta revolta provoca una certa aparició pública dels constitucionals, que són els que es varen mobilitzar per la defensa de la ciutat.[97]

L'any 1828 comença un procés de revisió de les persones impurificades, a resultes del clima creat pel suport liberal a la monarquia davant els *agraviats*, i es torna els drets als antics regidors Narcís Lladó i Josep de Batlle, per bon comportament. Com que el protagonisme social va tornant a mans liberals, en generalitzar-se, el comte d'España, capità general de Catalunya, envia una circular als ajuntaments advertint contra la introducció d'enemics del règim als consistoris.

Alerta contra els que: "hayan dado el mas mínimo indicio ni de opinión a favor del revolucionario sistema constitucional". Això venia a compte de la formació de ternes per a l'Ajuntament de 1829, en les que hi ha gent d'aquesta ideologia, i les propostes a regidors són reformades. Però la revisió dels impurificats

[97] Josep Manén. Op.Ct. AMM, Acs, 22/2/, 26/3/1828.

continua, i els anys següents veuen restituïts els seus drets: Eduard Serra, Vicenç Monner, i Josep de Palau.

Coneixem alguns represaliats en els anys del govern del comte d'España (1827-1832): Antoni Pesant, que pateix *prolongada prisión*; Jaume Maset; Camil Bartrina, per haver estat capità de la milícia; Josep Mª de Caralt i d'Argila, Pau Tosquelles, Josep Boter, per milicians; Antoni Culla per ser capità de la infanteria. Manuel Cots, sergent de l'exèrcit, és executat a la Ciutadella: "en pena de su adhesión a las libertades patrias". L'advocat Josep Matheu Ribera, regidor constitucional l'any 1823 i comandant de la milícia nacional, és detingut el 21 de juny de 1830, i està tres mesos pres, i a punt de se ser executat.[98]

Un cas de protesta consta al llibre d'acords municipal el dia 2 de novembre del mateix 1830, que es refereix a: "El crimen atroz cometido por el vil autor de los Pasquines puestos en la Iglesia Parroquial en esta ciudad el primero en el dia catorze de setiembre y el segundo en el catorce de octubre últimos y del corriente año en los que expresava su venenosa ponzoña contra el Supremo hacedor del Universo, Su Iglesia Sacrosanta y asimismo del Santuario, como igualmente contra nuestro adorado Rey el Señor Don Fernando Séptimo (QDG), y el de toda su Real Dinastia, [fets que] llenaron de amargura el corazón de este Ayuntamiento, y en su visita los individuos que lo componen se encargaron cada uno de por si de proceder a todas aquellas diligencias que estubieran a su alcance para el descubrímiento del autor de tan horroroso delito; pero el Seso y Sagacidad de dichos individuos ha sido ineficaz para el logro de sus deseos, y la mano parricida seguramente se halla enbuelta y oculta en una de aquellas pavorosas cabernas adonde se esconden las escorias del abismo, para conspirar contra el bien de la Iglesia de Jesucristo y de los legitimos soberanos que goviernan la Tierra".

L'Ajuntament acorda: "que se reiteren con el mayor ardor cuantas diligencias sean capaces de contribuir al hallazgo del vil y criminal autor de los Pasquines, sin omitirse cuantos sacrificios puedan ser útiles al intento, representando en un Magistrado la angustia al contemplar que tal vez dentro de esta misma ciudad se abrigue el Monstruo de tan alto crimen quien seguramente perteneciendo a la facción revolucionaria y observando los sentimien-

---

[98] AMM, Acs, 3/10/, 28, 29/11/1828; 9/3, 26/10/1829; 9, 11, 19/1/ 1838; 8/3, 7, 16, 25, 28/6/, 26/10/1841.

tos de lealtad, fidelidad y pacifiquez de este Vecindario ha discurrido el medio de dar a la luz aquellos perversos escritos para que estos dignos moradores padecieran en la buena opinión que disfrutan.

Sin embargo consideran el que en medio de ellos pueden encontrarse quinze o veinte personas enemigas del buen orden que felizmente nos rige, no pueda mancillar a los quince mil habitantes restantes que no anhelan otra cosa que la felicidad y prosperidad de la Iglesia de Dios, y la de nuestro amado Soberano". Cal retenir, de l'escrit exculpatori dels regidors, un cert treball clandestí dels liberals.

De l'any 1830 hi ha dues notícies que manifesten l'heterodòxia religiosa d'un sector de la ciutadania. La importància de la crítica a la religió és clau, en ser l'Església un element central del sistema de control, així atacar els dogmes religiosos era oposar-se al poder existent.

Hem vist com l'hisendat Josep Llauder feia escarni d'alguns dogmes religiosos, en sintonia amb els pensadors il·lustrats francesos. Coneixem un altre cas, el d'un blanquejador de mitges, i se'n fa ressò l'Ajuntament en acord del 18 d'agost de 1830: "Habiendo tenido noticia este Cuerpo que cierta persona de esta ciudad olvidando sus sagrados deveres, y degenerando a los sentimientos que adornan la humana sociedad, ha vertido expresiones subersivas cimiento nada equívoco para trastornar el orden y alterar la pública tranquilidad tan recomendada por las sabias leyes que nos rigen (...) han comparecido en este acto Feliciano Baiges bracero vecino de esta ciudad de edad que ha dicho ser de treinta años cumplidos y Teresa Baiges y Jubany consortes de la de treinta y quatro años.

E interrogados cerca el asunto que ocupa a dicho Cuerpo, previo el juramento que han prestado ante Su SC. Declaran: Que José Llibre calesero y en la actualidad blaqueador de medias vecino de esta ciudad, le han oido decir distintas veces, y en particular hace quatro meses cuando las ocurrencias de la espedición de Argel, que si fuese Rey no quedaria un Ministro del Altar y que les cortaria las coronas, blasfemando continuamente de Dios su Santísima Madre y la Religión, negando que no hay Dios, y que no ecsiste Cielo, ni Infierno; y que cuando la Criatura muere es igual a las Bestias" (..). L'Ajuntament passa la documentació recollida al governador: "para los efectos que són

consiguientes".[99]

L'enfrontament dinàstic que acompanya l'agonia de Fernando VII provoca canvis polítics, en necessitar Maria Cristina, la dona del monarca, del suport liberal davant la pressió carlista. Es tracta de l'amnistia atorgada pel govern Cea Bermúdez l'octubre de 1832, i, dos mesos desprès el nomenament de Manuel Llauder com a capità general de Catalunya.

[99] J.Caro Baroja, Op.Ct, pp.281-288. Caro ressalta el gran nombre de processos en temps de Fernando VII per manifestacions d'ateisme popular, incoats per un *espíritu de delación* que viu el país sota el terror absolutista. En general es tracta d'ateus que han arribat a proposicions heterodoxes pels desenganys de la vida. Temps després pren increment l'ateisme liberal culte, i un ateisme popular d'arrel anticlerical. La mala sort i una certa indigestió literària, i no un suposat substrat cultural d'arrel agrícola, són a l'origen també del cas abans citat de Joan A. Escolà el 1791.

Viva la Constitucion.
R.P.

1834-1843

Arriba el temps d’acabar amb la manera de viure de quan el rei ho mana tot. Morirà al llit, i de seguida batalles del seu germà perquè vol ser rei i que no ho sigui la neboda. Carlinada que neix al redós d'un mon antic, de pagesos que resen i paguen al senyor, enmig de les muntanyes i terres de tradició de pedra. Seran derrotats per l'exèrcit i per l’esperit liberal que viu a les ciutats. Un conflicte que travessa la societat, pels joves que han de deixar l’ofici, agafar el fusell i morir. I diners a vessar per pagar la gent, les armes, les defenses.

Guerra contra els que volen conservar el passat i guerra entre els que volen que canviï molt i els que volen que canviï poc. Liberals que són progressistes i liberals que són moderats. Ara les reformes fan que l'home del carrer, el ciutadà, existeixi –alguns ciutadans–, perquè només es compte amb la gent de diners per orientar la governació del municipi i del país.

Però les constitucions duren quatre dies, que cada bandositat té la seva, i tots volen manar. L’ordre públic desconcertat. Temps de sarau al carrer, milícies esvalotades i republicans encesos enmig de gent sense treball i misèria. Revoltes a les ciutats i el moviment centralista assetja el govern.

I la ciutat de Mataró enmig dels moviments polítics i socials d'aquesta dècada quan passen tantes coses. Veurem la milícia nacional lluitar contra els carlins i pagar el preu. Els partits polítics que s'organitzen i es barallen en temps d'eleccions. Un convent que crema, el dels caputxins. Proletaris que malviuen i s’apunten a totes les revoltes.

Un dia de dol, el 26 de setembre de l’any 1843, quan el general Joan Prim assalta Mataró amb l’exèrcit i amb poques hores la derrota. De cop, i amb bales, és el final de deu anys de viure precari, i comença el temps pacífic, quan el general Narváez posa ordre, i després de la sang tot acaba amb fàbriques.

De l'Estatut Real a la revolta centralista
El entusiasmo de los libres

La mort de Fernando VII és l'origen de canvis radicals en la situació política, econòmica i social d'Espanya. En els darrers mesos de vida al seu voltant es mouen grups que volen influir en la successió. És un pols entre els favorables a la seva filla i els que donen suport al seu germà Carles. Amb la mort del monarca i la continuació de la línia dinàstica en la persona d'Isabel, sota la regència de Maria Cristina, esclata la guerra civil, un conflicte llarg i cruel que drenarà una gran quantitat dels recursos econòmics i humans del país.

El Rei mor el dia 29 de setembre de l'any 1833 i l'Ajuntament de Mataró se n'assabenta el 4 d'octubre, per la lectura del periòdic barceloní *El Vapor*.[100] De seguida un ban dóna la notícia i declara el respecte per la legitimitat d'Isabel: "Tan pronto como supo vuestro Ayuntamiento el lamentable temprano fallecimiento de nuestro adorado Rey el Sr.D.Fernando 7 (Q. D. G.) y el siempre felíz advenimiento al Trono de San Fernando de su augusta hija Doña Isabel II siendo Gobernadora del Reyno durante su menor edad Doña Cristina de Borbón su tierna Madre, eligió y mandó de su seno una comisión al Exmo. Sr. Capitán General de este Ejército y Principado, para asegurarle de los leales sentimientos que a todos nos animan. Vuestro Ayuntamiento conoce a fondo vuestras virtudes y hasta donde llega vuestra patriótica decisión por la legitimidad, asi es que no titubeó un momento en manifestar a S.E. que Jamás faltareis a vuestros espontáneos y solemnes juramentos. Que obedeceréis y acatareis sumisa y ciegamente cuantas disposiciones emanen del trono de Isabel II por el respetable y sagrado órgano de su clemente Madre; y que si necesario fuese empuñaríais las armas, abandonaríais vuestros hogares, y perderiais vuestras vidas y haciendas antes que separarse de tan sagrada causa".[101]

---

[100] AMM, Ac, 4/10/1833.
[101] AMM, ban enquadernat al llibre d'acords, 11/10/1833. *La Revista Española* (22/10/1833).

Mataró, ciutat liberal, rep amb esperança la nova època, de la que havia estat un inici l'amnistia dels delictes polítics que Maria Cristina sanciona el 15 d'octubre de 1832, encara en vida del rei, orientada a: "todos los que han sido hasta aquí perseguidos como reos de estado [oferint] el olvido de las debilidades de los que, mas por imitación que por perversidad y protervia, se estraviaron de los caminos de la lealtad, sumisión y respeto a que eran obligados".[102]

També anuncia temps millors la destitució del capità general de Catalunya, l'odiat comte d'Espanya, i el nomenament al seu lloc del mataroní Manuel Llauder. El dia 19 de gener de 1833 visita tres dies la ciutat: "Un concurso inmenso, lleno de entusiasmo y alegría, esperaba ya al ilurense distinguido, y su patria dichosa le abrió con placer indecible sus puertas. Rodeado de una gozosa multitud, que deseaba ver y hablar al adalid catalán, y entre los vivas al Rey, Reina y augusta Princesa, entre los cuates resonaba el de Llauder, se dirigió a su casa por debajo de los arcos de triunfo que en su honor se habian erigido. (...) En honor de tan escelsa Soberana se compusieron varias poesías, entre las cuales nos acordamos del siguiente coro.

De Cristina á las plantas juremos
La pasada discordia olvidar,
Vigilando por siempre celosos
Al que osare tal dicha turbar.

Las calles, todas estaban vistosamente adornadas, y en todas ellas se viera ondear el hermoso pabellón español de los buques anclados en la playa junto con el de otras naciones amigas y aliadas".

Una altre composició en honor seu:

Cuando se vio la España amenazada
De estraña y afrentosa dependencia,
La lealtad y valor mostró tu espada;
Ahora solo tu tino y tu prudencia
A la discordia pérfida anonada,

[102] *Historia de España* (..) *seguida de una estadística moderna de la peninsula e islas adyacentes* (Barcelona, 1843-1845).

Y paz y unión produce tu presencia;
Recibe pues Llauder los patrios dones
Debidos á tu gloria y tus blasones.[103]

Una de les mesures reformistes de més impacte és la modificació de l'estructura del municipi absolutista amb el real decret de 2 de febrer de 1833, sobre l'elecció de regidors. Ara hi participaran els majors contribuents a través d'un mecanisme molt prudent: s'han de reunir els regidors en actiu i un nombre igual de persones seleccionades entre la classe esmentada, que han de proposar ternes de candidats. A Mataró cal escollir sis regidors, quatre diputats i dos síndics, que decideix la Real Audiència amb les ternes sobre la taula.[104] Tot i la limitació ara participen en el procés persones que abans no hi tenien veu. I en les eleccions dels anys 1833 i 1834 són elegits antics constitucionals com Renter, Sisternes, Baró de Solà, Lladó, Peradejordi, i d'altres que aviat veurem participar en la vida política local als rengles moderats: Camín, Bofarull, Martí, Torras, etc.[105]

Arriba el mes de febrer de 1834, quan s'ha de proclamar de manera formal Isabel II, i a la ciutat hi ha molt de moviment. Es tracta de decorar els carrers per on ha de passar el penó real i la comitiva de les autoritats: el governador, els regidors, els administradors de duanes, de correus, les autoritats de marina, cossos de suïssos, carrabiners, el clero i les comunitats de carmelites, caputxins i escolapis. Grans festes es varen fer al llarg de tres dies, en tenim alguna notícia.

El dia 2: "a las once de la mañana (..) se han convocado en la Sala Capitular el M.Y. Ayuntamiento compuesto del Sr. Corregidor en comisión D.Ramon de Foxá; S.S.Concejales (..) y subalternos (..), y a la media para las doce hallándose todos formados, vestidos de etiqueta, descubiertos y en pie, dicho M.Y.Corregidor ha manifestado que debe procederse al deseado y solemne acto de la proclamación de S.M. la Reyna D.Ysabel segunda, y para ello ha tomado el regio pendón que en la misma sala se hallaba prevenido y entregándole con todo respeto y veneración en nombre de la ciudad al Sr. regidor decano D.Joaquín Campllonch y

---

[103] *La Revista Española* (1/2/1833). *El Correo* (6/2/1833). *Diario Balear* (18/2/1833).
[104] AMM, Acs, 18/2; 2, 3/3; 24/12/1833.
[105] AMM, Ac, 1/1/1834.

Guarro para que lo levantase por la misma Reyna Nuestra Sra: el que lo ha acetado con iguales demostraciones de amor y respeto, y dispuestose a cumplir immediatamente la soverana voluntad. (..) Habiendo formado con anticipación el batallón de voluntarios de Ysabel segunda, tercero de linea de esta ciudad, distribuyó sus compañías del centro, a saber, dos en cada puesto de los señalados para la proclamacion quedando las de preferencia para seguir al regio pendón. Recibido este por el Sr. Decano bajo formado el M.Y. Ayuntamiento a la parte interior de la puerta de estas casas consistoriales, hallando ya prevenida la cabeza de la comitiva en esta forma: empezaba por cuatro batidores voluntarios de Ysabel segunda del escuadrón de Barcelona, seguia la música del catorze de linea, media compañía de cazadores del batallón de esta ciudad, dos alguaciles, y los mazeros".

Seguien les autoritats amb el penó, les orquestres militars i companyies de granaders, caçadors i cavalleria: "En este orden se rompió la marcha por la Riera hacia la calle de Bonayre, S.Francisco de Asis, plaza del Rey, calle de Sta.Maria, y plaza Real. En esta (..) se hallaba el Exmo.Sr. Capitán General con su familia en el balcón de la casa de Vilallonga, y todos los S.S. convidados en dos cercos con su balustrada de sillas correspondientes uno a cada lado. Entró la comitiva y formando calle la mitad de la compañía de cazadores demostraron los mazeros colocándose uno en cada estremo de la escalera del tablado y templete con los retratos de SS MM que se habían levantado junto a la pared de dicha casa de Vilallonga (..), pasaron las músicas una a cada lado de aquel y abriéndose todos los que iban montados haciendo frente a su centro, penetraron por el los reyes de armas, Sr. Corregidor, Sr. Decano", i d'altres personatges.

S'inicia l'acte: "y en medio del mayor alborozo del pueblo profiriendo los reyes de armas muy natural, solemne, y compasadamente las voces de *silencio, silencio, silencio, oid, oid, oid*, con lo que se aquietaron y callaron ecsactamente los circunstantes. En medio de la espectación general dijo el Sr.decano (con su voz natural y con la ternura y entusiasmo que producida en el ánimo de todos tan magestuosa como augusta ceremonia ha pronunciado estas palabras) también por tres veces consecutivas, *Castilla y Cataluña por la Reyna Nuestra Señora D. Isabel segunda (QDG)* levantando otras tantas el regio pendón, y contestando igualmente el Ayuntamiento y todo el inmenso concurso con los mas cordiales vivas a Nuestra Soberana". El mateix cerimonial es

repeteix a la plaça Santa Anna i davant l'Ajuntament i tot s'acaba en tornar el penó, que és vigilat per sentinelles els dies de festa.

El dia 3 Manuel Llauder presideix un *Te-Deum* i en acabar torna a Barcelona: "muy satisfecho que quedaba de la ecsactitud y solemnidad de un acto tan grandioso". I el dia 4, el corregidor i els regidors retiren el penó als acords de la marxa real a les nou de la nit: "El Corregidor en el balcón, dio la voz de viva la Reyna D.Ysabel segunda lo que fue contestando por el inmenso concurso, y batiendo el pendón lo retiró, quedando tocando la música. (...) En las tres noches hubo iluminación general, música al frente de las casas consistoriales muy vistosamente adornadas, y funciones teatrales; y ademas en el primer dia, bayle público en la plaza por la tarde, y de máscaras por la noche en el Teatro. El júvilo, entusiasmo, y pruebas de amor y respeto a nuestra inocente y adorada soberana fueron estraordinarias. Con este motivo se compusieron (..) versos (..) por la señora del M.Y. Sr.Corregidor, y el Sr. diputado D.Francisco Viñas.(..) Las mantillas de todos los caballos eran de paño azul Cristina con franja o galón de oro, y de algodón las de los alguaciles, maceros y portero".[106]

L'Estatut Real

Després de la mort de Fernando VII, quan l'evolució del règim no és clara i els carlistes s'han alçat en armes, hi ha moviments d'antics constitucionals per decantar la situació. A Barcelona el gener de 1834 es manifesten i Llauder mana la repressió dels avalots, perquè no vol transigir: "ni con las hogueras inquisitoriales, ni con los trágalas de la revolución". El guerriller liberal Francesc Milans del Bosch, que en diverses ocasions havia entrat a Catalunya des de França fent accions contra les forces absolutistes, el mes de maig passa per Mataró. El governador de la ciutat demana un informe a l'Ajuntament dels fets d'aquella nit, i li diuen: "que no se alteró el orden en lo mas mínimo, que no se cantó, que no se dieron otros vivas que a la Reyna Ntra. Sra. y a su Augusta Madre, que no se le salió a recibir". Com que a Mataró les idees liberals tenien el suport popular, Llauder alerta

[106] AMM, Acs, 4,29/1; 2-5/2/1834. Hi ha el detall de com es va gastar l'Ajuntament els diners del pressupost festiu.

les autoritats de les poblacions costaneres a tenir una estricte cura de l'ordre.[107]

El mes d'abril de 1834 la regent sanciona l'Estatut Real, una concessió de la monarquia als sectors liberals que defensen la legalitat dinàstica d'Isabel II. Una constitució atorgada molt restrictiva, lluny de la idea de sobirania nacional. La Corona es reserva la iniciativa legal en exclusiva i deixa als estaments només el dret de petició, així les Corts resultants tenen un poder legislatiu simbòlic. Canvis adequats pels sectors menys disposats a les reformes i considerats un primer pas pels liberals.

Els actes de la promulgació a Mataró es fan el dia 15 de maig i es repeteix el cerimonial acostumat: lectura de l'Estatut en els llocs habituals, *Te-Deum*, repicada de campanes, il·luminacions, balls públics, funció de teatre, etc.[108] Els regidors anuncien que ha arribat: "el deseado dia de la Promulgación del Estatuto Real y Convocatoria a Cortes por cuyas garantías tanto habíamos suspirado". Document que: "fija la suerte futura de los españoles, les salva en su mayor angustia, es el paladín que les defiende de la licencia impía, y hunde en los abismos el horrendo monstruo del despotismo, que tantas lágrimas ha hecho verter a la madre patria (...) únicamente un Pueblo virtuoso es digno de la libertad civil que disfrutamos, y de regirse por leyes fijas y estables, que mantengan un justo equilibro entre el Pueblo y el Trono. Leales mataronenses, seríamos ingratos si no derramásemos dulces lágrimas de agradecimiento hacia una Madre tan benéfica y consoladora como la Augusta Cristina, sino amásemos con entusiasmo a la Inocente Reina Isabel II, y sino procurásemos hacernos dignos de las gracias que con mano pródiga nos dispensan. El mejor medio de reconocerlas es continuar siendo virtuosos y asiéndonos de la preciosa tabla de salvacion que nos presenta el Estatuto Real, hagamos firme propósito de no soltarla sinó con la muerte. Sea pues nuestra divisa en todas ocasiones, Viva la Reina Doña Isabel II, Viva su Augusta Madre la Reina Gobernadora, Viva el Estatuto Real".[109]

De seguida es convoquen eleccions a Corts amb la llei electoral aprovada el mes de maig, que estableix el sufragi indirecte, de segon grau, i censatari. La junta d'electors de Mataró la formen

107 AMM, Ac, 26/5/1834. Jaime Carrera Pujal. Op.Ct. III, pp.23-30.
108 AMM, Ac, 10/6/1834.
109 AMM, ban inclòs a les actes municipals, 15/6/1834.

els regidors i un grup de majors contribuents: José de Belloch, Vicenç de Sisternes, Desideri Torras, Josep Boter Pi, Joan de Palau i de Soler, Pere Màrtir Viladesau, Joan Palau Català, Pau Peramàs, Francesc Spa, Joan Baró de Solà, Narcís Sicars, Manuel Llinàs i Josep Anglada.

L'elecció, presidida pel governador militar Ramon de Foxà, es fa a l'Ajuntament el 20 de juny, i són electors de partit el regidor Josep Antoni Peradejordi i l'advocat i hisendat Ramon Llauder i Freixas. El governador civil els cita el dia 19 de juliol al saló de Cent a Barcelona per nomenar el procurador a les Corts que presidirà Francisco Martínez de la Rosa.[110]

La crema de convents

L'estiu de l'any 1835 a diverses poblacions espanyoles hi ha moviments revolucionaris contra l'Estatut Real, i es formen juntes locals que actuen davant la impossibilitat de combatre el govern políticament. Aviat la revolta s'orienta contra el clero regular i el dia 25 de juliol són assaltats i incendiats diversos convents a Barcelona i monestirs com els de Poblet, Santes Creus i Ripoll, donant mort a molts frares.[111]

A Mataró aquests fets tenen un ressò immediat i l'endemà la notícia corre pels carrers. El que va passar aquells dies és el resultat de la foguerada atiada per l'exemple barceloní i l'esperit anticlerical gestat durant temps. És la manifestació radical de l'odi que molts liberals i gent dels sectors populars sentien cap els ordres monàstics. [112]

L'historiador Barraquer explica que la comunitat de caputxins era la més mal vista, i que als frares els insultaven pels carrers. Diu que: "El verdadero motivo de esta ojeriza lo ignoro, que bien pudiera honrarla, pues opino que estaría en el espíritu sincer-

---

110 L'antic sistema dels corregiments passa a la història i en aquest any el baró de la Barre deixarà el càrrec.

111 Diversos, *La guerra de Cataluña* (Madrid, 1847), part biogràfica, p.22.

112 Cayetano Barraquer Roviralta, *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX* (Barcelona, 1916, 4 vol). Relació dels fets que compta amb la investigació de l'autor en fonts orals. Marià Ribas. *Dos convents mataronins desapareguts l'any 1835* (Mataró, 1935). J.Montals. *El convent de caputxins.La destrucció de l'any 1835*. *Pensament Marià*, nº1797. Versió rigorosa amb una bona utilització de fonts municipals.

amente católico y antiliberal de los capuchinos". Considera probable que l'enemiga sigui per haver obligat els regidors del Trienni a pagar de les seves butxaques la reconstrucció del convent enderrocat. També els hauria perjudicat en l'estima popular la col·laboració en la repressió i la prepotència de l'ordre, i que gran part del clero, d'esperit absolutista, lluités al rengles carlistes. I encara l'existència del delme, impost sobre el vi i els cereals que suportaven els pagesos de mala gana.[113]

La relació de l'Ajuntament amb el clero feia temps que era conflictiva. A vegades els capellans de Santa Maria no saluden els regidors per qüestions de protocol, d'altres no volen obeir les ordres del consistori, singularment el gener de 1835, quan manquen capellans perquè algunes places les retenien religiosos forans. L'Ajuntament vol acabar amb l'abús explicant que no és la seva intenció: "sembrar el germen de la discordia no menos entablar ribalidad hostile".[114]

Més explícita del clima contrari és l'acusació que fa l'autor d'un dietari de l'època. Cronista exaltat que acusa els frares carmelites de sodomia, la notícia té la data de 7 de juliol de 1835, setmanes abans de la crema de convents: "socsoí que un frara de Sant Joseph de Mataró foté tres noys per lo cul y lo portaren pres en Barcelona, que los paras dels noys o abian pres ab gran empeño, però, com era frara, esperabam lo resoltat, que las donas de Mataró, com pesaba un frarot per los cares, cridaban *noy tapa't al cul*, que lo que feyen esta canalla de frarots era el gran escàndol de tota la España per tots termes".[115]

Sobre la realitat d'aquesta notícia es difícil de jutjar, i més tenint en compte la voluntat combativa de l'autor, però ajuda a entendre que els afers religiosos eren un problema. I ho eren tan que els membres del gremi de Sant Antoni, segurament atemorits, es varen negar a assistir a la processó del Corpus i l'Ajuntament va haver de cridar Salvador Mavia, el prohom, per a ordenar-li l'assistència amb bandera i atxes.[116]

També consta que entre les forces milicianes locals hi covava l'esperit antireligiós feia temps, amb alguna demostració pública. Tot plegat elements d'un estat d'opinió que explica els fets de

---

113 Cayetano Barraquer, Op.Ct. IV. p.199.

114 BPCE, R.21026, *Al reverendo cura párroco y zeladores de la Parroquial yglesia de esta ciudad*, document de 2/1/1835.

115 *Sucesos de Barcelona (1822-1835)* (Barcelona, 1981), p.164.

116 AMM, Ac, 23/7/1835.

juliol com el resultat de la dinàmica social, i no d'una conspiració internacional o de les lògies masòniques.[117]

La matinada del 26 de juliol es va conèixer a Mataró el detall de la revolta de Barcelona el dia anterior, i de seguida s'aixequen veus contra els frares. Són protagonistes dels intents d'avalot les tres companyies del partit que s'organitzaven.[118] L'Ajuntament es reuneix amb caràcter d'urgència amb els majors contribuents, els caps dels voluntaris, de la milícia urbana i dels carrabiners, per prendre mesures d'ordre.

Una relació detallada dels esdeveniments la coneixem de la mà de l'alcalde Josep Antoni Bayarri, que en un ofici enviat el dia 27 a les set del matí al general Llauder l'informa de: "cierta especie de efervescencia no precisamente entre los vecinos de la misma, sinó promovida por algunos individuos de los 175 que se hallan alistados para componer las compañías de Partido, (..) se dispuso

---

[117] L'escriptor mataroní Josep Maria Riera i Comas (1827-1858), en la novel·la *Misterios de las sectas secretas* (1847) estableix la visió clerical dels fets: "Las que verdaderamente han sido causas esclusivas de la revolución, son: primero, la irreligión, y segundo la sed de oro, que en todos tiempos ha movido a los que se han pronunciado contra las comunidades religiosas". Diu que no s'ha de culpar el poble, sinó als homes que dirigien la política del país: "la sociedad para nada ha intervenido en esos hechos, es incontestable que la política debe de haber hecho todo el mal". L'origen cal cercar-lo en les sectes secretes internacionals, que volen utilitzar Espanya per als seus fins revolucionaris: "Odio a toda ley, odio a toda sociedad, odio a toda religión, y odio a toda monarquia, son los principales designios de estas sectas". Explica els motius de l'odi dels liberals "Existiendo las corporaciones religiosas, no podian verificarse los altos designios de los innovadores; no podian proclamarse la libertad e igualdad, tal como ellos la entendían (..). De aquí vino el poner en ridículo a los frailes; de aqui vino el calumniarlos; de aqui el pintarlos como perniciosos a la sociedad". Cito per l'edició de Barcelona, 1864, vol.II, pp.83, 101, 105. J.Carrera Pujal, Op.Ct, vol.IV, pp.378-401. Un altre mataroní, Antoni Cuyàs i Sampera (1802-1890), acusarà la masoneria de la revolució liberal, i d'haver obert la caixa dels trons, provocant: "una inacabable serie de guerras civiles, pronunciamientos, rebeliones, barricadas, bombardeos, discordias, partidos, desgobierno, continua anarquía, doctrinas disolventes, asesinatos de frailes, desamortizacion y otros crímenes". *El Semanario de Mataró* (15, 22/6/1889).

[118] Les companyies del partit es formen per mantenir l'ordre en el territori, i prevenir atacs d'escamots carlistes. S'organitzen el juny de 1835, i havien d'estar compostes de 120 homes, 64 de Mataró. L'Ajuntament diu que ningú no s'hi apuntarà: "sin ofrecer alguna retribución a mas de los cuatro reales y el pan que les da el Gobierno", i ordena l'augment dels arbitris sobre els articles importats, per a fer front a la despesa. Els regidors demanen que les companyies les tanquin als quarters, perquè eren formades per homes revoltosos que: "andan divagando por las calles a cualquier hora de la noche y sueltan palabras inmorales". I això una setmana abans de la crema de convents. AMM, Acs, 27/6; 8, 20/7/1835.

desde luego que de los 20 Urbanos movilizados que se hallan continuamente en el Cuartel, pasasen la mitad al Convento de S.José para hacer despejar algunos grupos de gente que existían en aquella calle". També informa de la mobilització de tropes locals i de les guàrdies al convent de Sant Josep i al col·legi de Santa Anna:"al paso que disponiendo algunas patrullas mandadas por sus oficiales (..) después de haber despejado los grupos de la calle de S.José pasase enseguida a las órdenes de su oficial al convento de Capuchinos, en donde se habían dirigido ya algunos indivíduos de las espresadas Compañías con un fin siniestro hasta amenazar con cuchillos a los religiosos. (..) Puestas pues en planta todas estas medidas con la velocidad del rayo, permití a dichos religiosos desocupar sus habitaciones y refugiarse en las casas particulares que al efecto se les ofrecieren".

En els inicis de la revolta joves realistes alerten els frares del perill que s'acosta, alguns s'amaguen en domicilis particulars i d'altres marxen de la ciutat amb salconduit. Cap a la tarda Bayarri passa al convent dels caputxins habitat per quinze frares que ja no hi eren: "a tomar inventario de cuanto dejaran abandonado en el aquellos religiosos, y lo mismo practicaré con respecto al de San José si sus religiosos no regresan en el, a pesar de que aun existen 4 en el mismo, y existiendo en la actualidad lo mas de los PP. Escolapios en su respectivo colegio". L'alcalde va al convent de caputxins en haver estat detingut: "un capuchino del convento de esta ciudad con tres cáliz, e igual número de patenas y un copón con su crucifijo", objectes que entreguen a Josep Matheu, com a dipositari del crèdit públic. Els carmelites també pateixen algun intent d'incendi, Melcior Vidal, mariner mercant retirat i ric hisendat que vivia davant del convent, ajuda a apagar-ne un.

L'Ajuntament vol aturar les companyies del partit que: "según las voces que daban era su objeto pegar fuego a los conventos de la presente ciudad". Crida a l'ordre i mana que deu homes de la guàrdia de la caserna separin els grups de gent als carrers i que les companyies de milicians voluntaris patrullin amb l'arma a l'entorn dels edificis religiosos. I així va passar la nit en pau.[119]

Comença el dia 27 sense indicis de violència. En el comunicat de Bayarri a Llauder, escrit a les set del matí, diu que en aquell moment la calma és general. L'Ajuntament es reuneix el matí i

---

[119] AMM, Ac, 26/7/1835. C.Barraquer, Op.Ct, IV. pp.200-201, publica l'ofici de Bayarri del dia 27. Sobre Melcior Vidal: *El Semanario de Mataró* (29/3/1884).

ordena, com a mesura de precaució, que les companyies del partit es dirigeixin a Granollers, junt amb les forces de Terrassa, que també s'estaven a la ciutat. I els regidors parlen de la "buena tranquilidad que se loora en esta Ciudad", retirant altres mesures de seguretat, i reduïnt les patrulles que de dia i nit circulen pels carrers. Però les companyies del partit es revolten, en saber que se'ls volia allunyar, sospitant que els hi preparen un parany ja que pel desplaçament no poden dur armes.

A les nou de la nit el coronel Roman Hediger envia un comunicat a Llauder, que el rep de mans d'una comissió de l'Ajuntament al cap d'unes hores. Explica que les companyies: "se han resistido abiertamente a salir esta tarde para sus cabezas de partido (..) esparciéndose por las calles y gritando que no marcharian como no se les entregasen las armas, pues que se les quería comprometer por el camino, con otras voces alarmantes; y si bien todas las autoridades, algunas personas de esta ciudad del mayor rango, y varios oficiales han estado amonestándoles al orden y la obediencia, no ha habido medio para reducirles a la razón, sin que haya sido tampoco suficiente el suministrarles la correspondiente escolta de urbanos y carabineros para acompañarlos hasta sus puntos, toda vez que pretestaban no querer salir por falta de armas, ni menos bastado el poner sobre las armas la fuerza de esta milicia urbana para apaciguarles, a fin de no comprometer la tranquilidad pública". I demanen protecció militar en aquells moments crítics.[120]

El dia 28 Llauder deixa Barcelona de matinada, amb l'excusa dels fets de Mataró, però era atemorit pel que passava a la capital i volia mantenir l'autonomia operativa: "Juzgué que no debía permanecer por entonces en Barcelona espuesto a quedar encerrado e incomunicado con el resto del Principado y nula de hecho mi autoridad por la insurrección general". Va a Mataró, com diu: "para reprimir las compañías de miqueletes sediciosas y trasladarme a donde la anarquía levantase la cabeza". En arribar reuneix *manu militari* els revoltats i els fa fora de la ciutat: "Tuve que montar a caballo, y sufrí yo mismo su resistencia a mi voz (..) espada en mano (..) poniéndome a la cabeza de mis ordenanzas y de una sola compañía de Saboya, lancé de Mataró por la fuerza a los sediciosos".

---

[120] AMM, Ac, 27/7/1835. El document d'Hediger el publica Pirala, Op.Ct, III, p.337, i també Barraquer, Op.Ct, IV, p.201-202.

Els rendeix a la plaça de Santa Anna i els envia a Granollers i l'endemà dissol les companyies del partit. En les seves memòries explica que: "los conjurados, la mayor parte forasteros, y varios extranjeros que sin duda se habrían alistado de propósito para concurrír a la ejecución del plan general contra el gobierno y contra el orden". Citant fons orals Barraquer parla de: "perdidos, gitanos, patibularios, armados de pistolas y navajas".[121]

Els dies 29 i 30 de juliol amb la ciutat pacificada l'Ajuntament pren mesures destinades a armar les companyies de la milícia, agraint la cooperació de: "los vecinos honrados y del batallón de la milicia urbana", que ajuden en les hores de perill.[122]

El dia 31 de juliol, però, hi ha els incidents més greus: la crema del convent de caputxins, i l'intent de fer-ho al de carmelites i el col·legi escolapi. A les 8 de la nit els regidors informen que: "el convento de los PP Capuchinos estaba incendiado, y que según parecía ya no había medio de salvarlo de su total ruina". El consistori mana als caps de la milícia i dels voluntaris convocar la tropa, però diuen que no tenen confiança en l'obediència dels seus homes, i que reuniran només dues companyies seleccionant: "todos aquellos individuos de mas confianza, que no forman todo el Batallón por no estar todos en buen sentido". Com a mesura preventiva es mana als veïns que de nit il·luminin balcons i finestres, i que tothom es retiri dels carrers.

Les versions orals que publica Barraquer expliquen que el foc al convent dels caputxins va començar a la casa dels masovers, que es va estendre a tot l'edifici, i va ser obra d'anticlericals de la ciutat i gent de la milícia local. La versió que fa responsables a uns milicians en trànsit cap a Barcelona no és certa.[123]

El 1 d'agost per a evitar nous incendis l'Ajuntament fa tapiar les portes i finestres del col·legi dels escolapis i s'hi traslladen els carrabiners: "a fin de preservarle del incendio que le amenaza, y ya se había intentado". També organitza una força amb persones de confiança per a fer rondes nocturnes i s'acaba la violència.[124] La revolta suposa la destrucció total del convent de caputxins, un espai que anys després serà el cementiri de la ciutat.[125]

---

[121] *La guerra de Cataluña*, part biogràfica, p.22. A.Pirala, Op.Ct, II, p.144. C.Barraquer, Op.Ct, IV,p.202.
[122] AMM, Acs, 29, 30/7/1835.
[123] AMM, Ac, 27/7/1835.
[124] AMM, Ac, 1/8/1835.
[125] Marià Ribas explica que s'està de fer un resum de les tradicions encara vives a

El dia 15 d'agost torna a haver-hi sensació de revolta quan en botar-se un bergantí nou s'aplega un nombrós públic, entre ells molta gent forana: "que tenían en grande ansiedad y sozobra a los habitantes". Arriben dos vocals de la junta auxiliar consultiva de Barcelona, Marià Borrell i Ignasi Vieta, enviats pel capità general interí Pere M. Pastors, que pensava que a Mataró s' havia publicat la Constitució de 1812, cosa que no era certa. Com que l'alcalde Bayarri havia marxat de la ciutat tement per la seva vida, alguns regidors, els vocals de la junta i el governador militar, parlen amb la gent i aconsegueixen: "con su presencia y persuaciones, y teniendo alguna condescendencia el que se dispersase la muchedumbre, y se calmasen los ánimos". Per seguretat es formen quatre companyies de cent homes per vigilar els carrers, sota les ordres dels capitans Joaquim Martí, Miquel Torner, Manuel B. Guanyabens i Vicenç Balaguer. [126]

Hi ha un altre intent de cremar el convent dels carmelites cap el mes de desembre, a càrrec dels miquelets que s'hi hostatjaven, a les ordres del llavors capità Joan Prim, que avisat pels veïns ordena apagar el foc. Però el clima anticlerical continua i l'Ajuntament es veu obligat a prendre mesures per evitar problemes durant les *maitines* del dia de Nadal.[127]

Notem que aquests fets mostren que l'ambient social que es vivia a Mataró era complicat. Enmig de l'atur obrer a causa d'una perllongada crisi industrial, amb els joves mobilitzats per lluitar contra els carlistes i una economia gairebé de subsistència per molta gent. La foguerada anticlerical és expressió d'aquest malestar i enceta una etapa de crisi social permanent.

Mataró l'any 1935, perquè ha pogut comprovar que moltes històries contades a cau d'orella son falses. El fet és que cent anys després la gent encara explicava històries sobre aquells esdeveniments. La força de la pervivència és notable.

[126] Alguns autors culpen Josep Antoni Bayarri d'estar d'acord amb els revolucionaris, i de no haver pres les mesures de seguretat necessàries, però no hi ha una sola dada que permeti afirmar-ho. Era procurador a Corts per Penyíscola quan va ser designat, el mes d'octubre de 1833, alcalde major de Mataró. Va marxar de la ciutat, junt amb el comandant de marina el dia 15 d'agost. El secretari de l'audiència demana un informe sobre aquest personatge a l'Ajuntament, i les possibles causes de la seva fugida, i rep la notícia dels regidors que els havia dit: "que su vida peligraba, si permanecía en esta Ciudad", fent un informe positiu de la seva gestió. Al seu lloc és nomenat interinament Melcior de Palau. AMM, Acs, 21/10/; 23/12/1833; 15, 29/8; 28/11/1835.

[127] AMM, Acs, 17, 29/8; 15/10; 21/12/1835. C.Barraquer, Op.Ct, pp.289-290.

Dies després d'aquests fets té lloc l'elecció de l'Ajuntament amb un nou marc jurídic arran el real decret de 23 de juliol de 1835, que considera de lliure elecció tots els càrrecs municipals. Es suprimeixen els regidors perpetus i poden ser electors els homes de més de vint-i-cinc anys, emancipats i que paguin algun tipus de contribució. Les mateixes característiques conten en el cas dels elegibles, amb la nota de saber llegir i escriure, i ser majors contribuents. Així, si el nombre d'electors creix substancialment el d'elegibles queda restringit.

El model municipal respon a la idea de centralisme i control per part de l'executiu. La Corona elegeix el batlle de tots els ajuntaments entre els regidors, i en quant a les activitats administratives és obligat presentar les propostes al governador de la província, que és qui decideix. Tot i així és un canvi radical en les estructures de poder municipal.

Els electors es reuneixen el dia 26 d'agost de 1835, a les nou del matí en: "el local dicho de la casa de Griber en la calle de Santa Martra". L'acte comença: "bajo la presidencia del cavallero Governador interino de esta ciudad y su corregimiento, el coronel D.Domingo Mateos". Eren 521 electors, voten 446, s'abstenen 8, i deixen de fer-ho per raons justificades 47.

El nou Ajuntament el nomena el govern civil i pren possessió el dia 14 d'octubre. El forma l'alcalde, dos tinents d'alcalde, set regidors i un procurador del comú. I entre els regidors hi ha fabricants, comerciants i advocats. El dirigirà el tinent primer d'alcalde Pelegrí Ferrer, perquè l'alcalde, el comerciant Josep Renter, no va prendre mai possessió del càrrec i només s'acosta a l'Ajuntament amb motiu dels greus esdeveniments de gener de 1836. Poc després dimiteix per qüestions de salut i és exonerat del càrrec i nomenat al seu lloc Francesc Viñas, enmig d'una gran expectació ciutadana.[128]

"A la feliz elección del primer alcalde civil de la ciudad de Mataró recaida en la persona de don Francisco Viñas del comercio y aprobada por S.M.

[128] També dimiteix Desideri Torras, quan és nomenat diputat provincial, ocupant el seu lloc Joan Camín. Un temps després son suprimides tres places de regidors en comprovar-se un greu error, més aviat manipulació, en el cens, i que a la ciutat li corresponien menys representants municipals.

Un ciudadano independiente y franco
Que la firmeza hermana a la cordura
La libertad y el órden asegura
Y del amor del pueblo siempre el blanco.

Y si el deber de un hombre libre alcanza,
Y si el talento a la moral auna;
Para un pueblo será su gran fortuna
Depositar en él su confianza.

Buscó Mataró un hombre, que adornado
De estas civicas prendas estuviera
Y a Viñas eligió : de esta manera
Justicia a el y honor a si se ha dado. P.".[129]

L'Ajuntament anuncia que la seva prioritat és la defensa militar dels carlistes, i mancat de recursos, tot i els gravàmens que pateix la ciutat, crea un nou impost sobre la propietat immobiliària. Notem que el consistori, en el curt període d'activitat, va viure enmig de greus tensions socials, l'ordre públic precari, la milícia mig insubordinada i la qüestió religiosa present. Quan demana la reobertura del convent de carmelites un dels regidors, i aviat líder progressista, Josep Mª de Caralt i d'Argila, s'hi oposa perquè diu que hi ha prou clero: "para el pasto espiritual".[130]

A Barcelona el 4 de gener de 1836 es produeix el fet conegut com les matances de la Ciutadella, quan una gernació d'unes quatre mil persones esverades per les morts produïdes en algunes accions de guerra, assassinen els presos carlistes que estaven tancats en aquell recinte, davant la passivitat de les autoritats. L'endemà dia 5 donen mort als carlistes tancats a les drassanes i a les torres de Canaletes, i fins i tot als ferits recollits a l'hospital militar. A resultes d'aquests fets el batalló de milicians de la *Brusa*, d'extracció obrera i ideologia republicana, proclama la

[129] *El Guardia Nacional* (10/7/1836). De fet Viñas és el segon alcalde civil, el que passa que, com hem vist, Josep Renter no va exercir el càrrec.
[130] AMM, Acs, 19, 24, 26/8; 7/9; 13-15, 31/10; 21/12/1835; 26/2, 11/4; 24/5; 4/7/1836.

Constitució de 1812 però fracassen davant l'actitud contrària de la majoria de les forces de la guàrdia nacional a Barcelona.

Aquests fets varen tenir ressò a Mataró la nit del dia 6, quan es produeix el que l'Ajuntament anomena: "la ocurrencia, o amagos de asonada".[131] Degut a: "la agitación con que se hallaban los ánimos", el governador situa una guàrdia de la companyia de caçadors a la porta del teatre per haver-se: "propalado algunas voces sediciosas, unido con la venida que se asegura de algunos agentes procedentes de esa capital". Acabada la sessió teatral s'insubordina una part de la companyia recorrent els carrers de la ciutat. Els milicians circulen: "en grupos con sus armas hacia varias direcciones y especialmente en algunas puertas de particulares distinguidos con las voces claramente subversivas de 'Viva la Constitución' y muera el Ayuntamiento". També es parla d'assassinar un regidor, que marxa de la ciutat per les amenaces.

En l'informe al governador el consistori parla de: "las tinieblas de la noche que cubrieron tan espantosas escenas". I diu que: "el capitán de la compañía D.José de Caralt mientras los sediciosos esparcian sus iniquias nuevas, iba tras de ellos, y no muy lejano, el que se contentó con dejar a los rebolucionarios para pasar a dar parte al Sr.Gobernador dejando por consiguiente a aquellos abandonados". La revolta acaba la mateixa nit per la intervenció d'alguns oficials que calmen la tropa.

El mateix dia 6 un destacament de nacionals format en part per gent de Mataró, s'enfronten amb la tropa del cap carlista Zorrilla a Sant Pere de Torelló. En la cruenta lluita hi va haver molts morts i queden presoners dels carlistes 48 nacionals que s'enduen a Alpens. Quan el dia 7 els arriba la notícia de les matances de Barcelona: "un grito aterrador de venganza resonó en todas las filas", decidint el linxament dels presoners. Els caps varen aturar en un primer moment la protesta, però mentre tractaven què fer: "soldados y oficiales precipitanse de nuevo a la prevención, arrancan de ella a los infelices prisioneros, y a pesar de sus lágrimas y de sus doloridos ayes, arrástranlos fuera del pueblo y les fusilan o matan a bayonetazos, ni mas ni menos que lo efectuado en Barcelona dos días antes". En aquest clima de violència les accions de revolta es repeteixen els dies 9, 10, i 12 del mateix mes, però no en coneixem el detalls.[132]

---

[131] AMM, Acs, 7, 13/1/1836, aquesta i les cites posteriors.

[132] Antonio Pirala. *Historia de la Guerra Civil y de los partidos liberal y carlista*

L’any de les tres eleccions

Com a conseqüència de les revoltes de l'estiu de 1835 la regent, obligada pels esdeveniments, nomena el liberal Juan Álvarez Mendizábal cap de govern el mes de setembre. En els vuit mesos de la seva gestió organitza la guàrdia nacional i fa una lleva de cent mil homes per lluitar contra els carlistes, legisla sobre ajuntaments i desamortitza les propietats eclesiàstiques. Però els estaments bloqueixen les reformes i Mendizábal obté de la Corona la dissolució de les Corts. Aleshores es convoquen eleccions el febrer de 1836, les segones i darreres sota l'Estatut Real.

Si en un primer moment hi ha unitat reformista contra els que volen mantenir la monarquia absoluta, ara les actuacions del govern divideixen el moviment liberal, entre els seguidors de Mendizábal i la tendència moderada de Franciso Javier de Istúriz, en desacord amb el ritme i la profunditat dels canvis. En aquestes eleccions podem datar el naixement dels partits polítics, rudimentàries agrupacions de partidaris que fan publicitat a través de la premsa, organitzen llistes de candidats i reunions.

A Mataró l’elecció d’electors del partit es fa el 19 de febrer de 1836, quan es reuneix la junta electoral formada per regidors i majors contribuents: Vicenç de Sisternes, Josep Antoni Peradejordi, Josep Boter Pi, Josep Feliu Pla, Joan Baró de Solà, Josep Anglada, Jaume Fins, Pau Gallifa, Gaspar Cusachs, Andreu Llauder Ardèvol, Joan B. Coll Masoni, Joaquim de Migliaresi, Onofre Sala i Joan B. Bruguera. L’acta de la sessió, presidida pel governador militar, mostra el procediment electoral: "Habiéndose dispuesto por el Señor Presidente se hiciese lectura del Real Decreto de convocatoria de Cortes, de fecha veinte y siete Enero último pasado, verificada esta, e igualmente la del Real Decreto de veinte de mayo de mil ochocientos treinta y cuatro, sobre la elección de próceres, se dipuso pasarse adelante a la votación de los dos electores que corresponden a este partido, según lo dispuesto en el artículo 7 del último Real Decreto citado: Y habiéndose ofrecido la duda del modo como se hacia el escrutinio secreto para la dicha eleccion. Se ha acordado: que cada uno de los votantes deposite en la urna, que al efecto se ha situado en la mesa de la Presidencia, una cédula que contenga el nombre de la persona a cuyo favor vota.

(5 vol), Madrid s/d (1856), vol III, p.424.

Otro si: Habiéndose promovido la cuestión sobre si el Sr. Presidente debia o no emitir también su voto, y pasándose sobre ella a votación, se ha resuelto afirmativamente por la mayoria de votos.

Otro si: Habiéndose manifestado por el Sr. Presidente, podía pasarse a la votación del primer elector, y habiéndose así verificado, el resultado del escrutinio ha producido que D.Pedro Rabassa ha obtenido quince votos, D.Melchor de Palau cinco, D.Juan Baró tres, D.Gaspar Borrás y D. Juan Camín dos cada uno y D.Pompeyo Serra, D.José de Caralt y D.Desiderio Torras uno cada uno; por lo que no habiendo recibido la pluralidad absoluta a favor de ninguno, con arreglo al artículo nono del Decreto sobre elecciones precitado, ha dispuesto dicho Sr.Presidente se procediese a nueva elección entre los señores D.Pedro Rabassa y D.Melchor de Palau, de cuyas resultas ha quedado elegido el mencionado Sr. Rabassa por haber obtenido veinte y un votos, no habiendo tenido mas que nueve dicho D.Melchor de Palau.

Seguidamente, se procedió a la elección del segundo elector, resultando por el escrutinio de los votos que D.Melchor de Palau obtuvo trece votos a su favor, D.Gaspar Borrás cuatro, D.Domingo Martí, D.Juan Camín y D.Francisco Viñas tres cada uno, D.Gaspar Cusachs dos, y D.Joaquin Martí, y D.Buenaventura Guañavens uno, y respecto de que ninguno de ellos tampoco ha reunido la pluralidad absoluta, se ha procedido a nueva elección entre D.Melchor de Palau y D.Gaspar Borrás, y según ella ha quedado elegido D.Melchor de Palau por haber obtenido a su favor veinte y dos votos y cuatro el nominado Sr.Borrás, en vista de lo que se ha proclamado como electores de este Partido a los Sres. D.Pedro Rabassa, médico y D.Melchor de Palau, abogado, ambos de la presente ciudad, a quienes se participa su respectivo nombramiento".

Els electors de partit uns dies després es traslladen a Barcelona per a la votació definitiva. No tenim dades per identificar-los amb cap ideologia en aquest moment, tot i que aviat els trobarem dins el corrent moderat. Les eleccions les guanyen els seguidors de Mendizábal, que tot i el suport rebut per part dels electors, es veu obligat a presentar la dimissió ben aviat, perquè la Corona era contrària a la seva política. I és substituït per Francisco Javier de Istúriz. [133]

---

[133] AMM, Acs, 8, 19/2/1836.

El nou president de govern també veu dificultada la labor legislativa, ara per l'estament popular dominat pels seguidors de Mendizábal, que fan boicot a l'acció del gabinet. Istúriz demana la dissolució de les Corts i la regent convoca comicis, que s'han de fer amb el nou reglament electoral que estableix el real decret de 24 de maig. És un moment històric en ser les primeres eleccions directes fetes amb llistes electorals en la que els electors poden triar els diputats. També augmenta el nombre dels que tenen dret a votar. L'Ajuntament de Barcelona parla de: "el sistema electoral mas verdadero con que hasta ahora se ha consultado en España la voluntad nacional". I el govern civil considera que: "Las bases de la ley electoral no dan lugar a dudar que (...) va a ser la voluntad general y no la de un corto número, la que designe los sujetos que dentro de pocos dias han de asegurar vuestra suerte sobre el firme apoyo de una sabia ley fundamental".

Amb el joc polític obert per la normativa, per primera vegada s'organitzen rudimentàries agrupacions partidàries, i entre els electors hi ha gran interès per anar a votar. A la província de Barcelona les eleccions es fan del dia 1 al 3 d'agost de 1836, enmig d'un ambient molt animat. Una mostra de la bona recepció de la novetat és que s'havien d'elegir nou diputats i es presenten 374 candidats, però a molts només els vota una persona.

En els dies previs el governador civil publica una nota fent ressaltar la importància del vot: "Se trata nada menos que de fallar definitivamente sobre los destinos de esta heróica nación. El mas pequeño error, descuido o indiferencia podría comprometer de un modo terrible, y tal vez sin remedio, el trono de vuestra adorada Isabel, las libertades patrias, la fortuna y aún la existencia de once millones de españoles".

L'Ajuntament de Barcelona dóna suport als sectors reformistes i crida a votar els disposats a treballar per la: "Ley fundamental, arreglo de la deuda pública, ley de mayorazgos, plan de hacienda, presupuestos, códigos, reformas en la administración de Justicia, aranceles de importación y exportación". De fet es tracta d'una lluita que es decidia entre els *progressistes* de Mendizábal i els *moderats* d'Istúriz. [134]

A Mataró el cens el formen 193 electors, un nombre mínim si

[134] *Diario de Barcelona* (14,31/7;6,11/8/1836). *El Guardia Nacional* (3,4,5, 6/8/1836).

tenim en compte els habitants, però significatiu davant el grup aristocràtic anterior. Varen votar uns 180 (93%), i d'aquests uns 130 (72%) als candidats progressistes, i uns 50 (27%) als moderats.[135] A la província de Barcelona els nou diputats electes són tots de la llista progressista, i la premsa partidària comenta: "Hemos hecho las elecciones de diputados a Cortes, con un triunfo tan completo a favor del estamento disuelto, y en contra del actual Ministerio", però al conjunt d'Espanya guanya Istúriz, i com que d'aquestes eleccions els progressistes esperaven un resultat favorable per procedir a modificar l'Estatut Real, vençuts es decideixen per la insurrecció.

La constitució progressista

Les revoltes en diferents punts del país tenen la conclusió en els fets militars de La Granja que obliguen la regent a nomenar un govern format pels sectors avançats de les Corts, i publicar de manera provisional la Constitució de 1812. Un dels elements clau de la crisi és el capità general de Catalunya, Francisco Espoz y Mina, que dirigeix un manifest a Cristina criticant el ministeri Istúriz, exigint-ne un: "de conocido patriotismo e interés por la causa pública". El consistori de Mataró en la sessió del 13 d'agost li dóna suport: "animado de iguales sentimientos", però ni el governador militar ni alguns regidors hi participen, segurament a causa de la incertesa del moviment, que encara no havia triomfat.[136]

El mateix dia 13 a Barcelona s'aixeca un sector de la milícia i proclama la Constitució. Dos dies després és Espoz y Mina que en un ban s'adhereix a la legalitat constitucional. El dia 16 a Mataró l'Ajuntament espera la confirmació oficial per a procedir de la mateixa manera. En arribar l'ofici a les dotze del migdia es fa la l'acta de publicació provisional de la Constitució. Es reuneix la guàrdia nacional, el destacament de carrabiners d'hisenda, els administradors de correus i rendes, les autoritats de marina, tots els regidors i altres notables. Hi ha problemes de protocol entre el governador i l'alcalde sobre qui ha de presidir, però el cap polític

[135] Es vota a persones que no declaren les seves idees, així l'atribució partidària és aproximada.
[136] AMM, Ac, 13/8/1836.

diu que el sistema constitucional dóna la preeminència a l'alcalde. De tota manera és el governador qui dirigeix un missatge al veïnat i fa la lectura del text constitucional a la plaça Major, on prèviament s'havia col·locat la làpida: "de la Constitución en el mismo parage que ocupava desde el año mil ochocientos veinte al mil ochocientos veinte y tres".[137]

L'acte, per aquells problemes de protocol, s'ha de tornar a repetir el 3 de setembre: "en medio de un numerosísimo concurso que se hallaba reunido". El dia 4 hi ha l'acte de jurament dels regidors: "habiendo todos los señores concejales puesto sus manos sobre el libro de los Santos Evangelios". Es fa una missa solemne amb música i tots els presents juren la Constitució a viva veu, concloent l'acte amb un *Te-Deum*.[138]

Un guàrdia nacional de la companyia de granaders, que signa com Aminto, compon un poema per a commemorar: "el dia de la jura de la Constitución por el batallón de Nacionales de Mataro 3º de línea".

Himno Patriótico

Nuestros votos. Patriotas, sellemos
En contorno al morado Pendón;
Y a su sombra entusiastas juremos;
o la muerte, o la Constitución. (..)

Trono y Pueblo en estrecha lanzada
sus derechos guardarse han jurado;
Libertad, Isabel se ha clamado
Desde el calpe al opuesto confín.

Vayan lejos y grillos mendiguen
Los que esclavos tornar apetecen,
Que harto campo a sus votos ofrecen.
Las orillas del Moscua y del Rín.

El destino de Iberia es ser libre;
Libertad donde quiera resuena;
Y es en vano que infame cadena
Desde allende un intruso agitó.

---

[137] AMM, Acs, 16, 27/8/1836.
[138] AMM, Acs, 1, 3, 4/9/1836.

Hoy los hijos de 'Iluro' los juran,
y el Olimpo sagrado lo escuchan,
"o vencer, o morir en la lucha,"
"!Acatar un tirano¡....eso no".[139]

El governador militar, en la notícia que envia al capità general, relata els actes de Mataró: "repique general de campanas, iluminaciones por la noche y bayle nacional en la Plaza de la Constitución, habiéndose verificado por esta Compañía de Artillería algunas salvas en los dos dias; pudiendo asegurar a VE que a pesar de haber sido concurridísimas todas estas funciones por el pueblo inmenso, no ha habido ni la menor queja ni el mas mínimo desorden, y solo ha reynado en ella la mayor alegría, contento, unión y fraternidad".[140]

De seguida es convoca a Corts constituents amb la llei electoral indirecte de Cádiz, modificada en algun aspecte tècnic. I el 18 de setembre es reuneix la junta parroquial per elegir els electors de parròquia, un per cada 200 veïns. Mataró amb 2.600 veïns ha d'escollir-ne tretze: Josep Manén Freginals (p), Francesc Vinyas (p), José de Mendieta, Ramon Thos Riera (p), Lluís Oms Vallcorba (p), Gregorio Alvarez (p), Isidre Fontanals Vilaseca (p), Andreu Llauder Ardèvol (m), Gaspar Cusachs Costa (p), Pelegrí Ferrer Palmerola (m), Fèlix Puig (p), Joaquim Font Clivillés (p) i Domènec Martí Ramon (m). Que formen una majoria progressista.[141]

El dia 25 es reuneix la junta del partit amb tots els electors de parròquia i elegeixen els electors del partit, càrrec que correspon al progressista Josep Manén Freginals i a l'hisendat Fèlix Daviu Perpunter. El dia 2 d'octubre la junta provincial elegeix nou diputats a Corts i tres suplents, tots progressistes, entre ells el mataroní Antoni Puigblanch. Controlant el procés electoral, la victòria dels progressistes és general a Espanya.

El 6 d'octubre l'Ajuntament rep una circular del govern civil perquè: "se elijan constitucionalmente nuevos ayuntamientos", designant el dia 9 per les juntes parroquials, i el 16 per la dels

[139] *El Guardia Nacional* (10,11/9/1836).
[140] AMM, Lg, 207, document de 5/9/1836.
[141] Dedueixo l'adscripció política d'aquestes persones per la seva actuació els mesos a venir.

electors. I es va fer una divisió tripartida de la ciutat, amb col·legis electorals a l'hospital, l'Ajuntament i les Escoles Pies, on un regidor presidia la formació de les meses. S'havien d'elegir dos alcaldes, vuit regidors i dos procuradors síndics: "de que ha de constar el Ayuntamiento Constitucional".

El consistori elegit pren possessió el 17 d'octubre de 1836, i fa la seva tasca fins el 12 d'agost de 1839, son gairebé dos anys, la gestió més llarga de l'època. El batlle Josep Antoni Peradejordi Cerdà, ciutadà honrat i provinent d'una família de comerciants ennoblits era una de les persones riques de la ciutat, amb una important hisenda en terres i cases i tenia un passat constitucional ja que l'any 1820 havia estat regidor. No consta l'adscripció política del consistori, però entre les persones que en formaven part hi ha cinc futurs moderats i tres progressistes. L'extrema politització que aviat viurà la ciutat encara era desconeguda.

L'endemà de prendre possessió el consistori es presenta a la ciutat: "Ciudadanos. Acaba de instalarse vuestro Ayuntamiento Constitucional. Los individuos en quienes acabáis de depositar la confianza esperan corresponder con todos sus esfuerzos a la distinción popular con que los habéis honrrado. Acérrimos apreciadores de los derechos del Pueblo, tanto en la mugrienta casa del pobre, como en los pintados salones del rico, no verán mas que Ciudadanos, todos absolutamente iguales ante la Ley. La pureza de sus intenciones y el continuo anhelo de cumplir con su obligación, seran la norma de sus procedimientos. Estad seguros de que con la Ley en una mano, la balanza de la Justicia en la otra y el deseo del acierto en el corazón, van a emprender las nobles y graves tareas para las cuales los habéis destinado. Para lograrlo cuentan indefectiblemente con vuestro apoyo. La situación de la Patria es bien conocida de todos; y vuestro Ayuntamiento Constitucional esta persuadido, que en el caso actual en que el Gobierno le manda haceros sentir las necesidades de nuestra salvación política, os acordareis que le habéis elevado a este distinguido lugar para representar no solo vuestros derechos, sino también vuestras obligaciones".

Aquest Ajuntament també va haver de fer front al problema principal de la defensa militar dels carlistes, a greus crisis de subsistències, i rep la primera sol·licitud d'associació obrera, la que fan uns teixidors el juny de 1839.[142]

[142] AMM, carpeta de bans, 6,17/10/1836.

El 8 de juny de 1837 s'aprova el nou text constitucional, i el mes de juliol a Mataró es fan els actes oficials de la publicació i jura. Hi torna a haver problemes de protocol entre les màximes autoritats que resol el capità general que ordena que la milícia juri davant l'alcalde i que el governador esperi a fer el jurament a què hi hagi una normativa adequada.[143]

L'acte de la publicació, el 8 de juliol, era organitzat de la següent manera: "que a las cinco de la tarde (...) salga la comitiva de estas Casas consistoriales en el modo que sigue; que el trozo de Caballería de M.N. abra la marcha, luego después siga la musica del Batallón 1º de la milicia de Infanteria, y después el Cuerpo Municipal precedido por los alguaciles y mazeros, llevando uno de estos el libro de la Constitución; que después del Ayuntamiento se coloque el Sr.Gobernador y demás Autoridades Civiles y Militares y Eclesiásticas (..), cerrando la comitiva una coluna de honor, compuesta de la compañía de Granaderos del referido Batallón 1º, con su bandera, de otra del Batallón 2º y de la mitad de la compañía de Artilleria, quedando la otra mitad para el servicio de las piezas, a fin de poder hacer durante la promulgación tres saludos, el primero en el acto de salir la comitiva, el segundo al hacer a primera publicación y el tercero a la entrada de regreso a las Casas consistoriales; que la publicación se verifique en tres puntos distintos, a saber, en la plaza denominada de la Constitución, en la plaza dicha de Santa Ana, y frente a las Casas consistoriales, durante cuya ceremonia se haga un repique de campanas, haciéndose por la noche retreta con música e iluminación general". A cada un dels llocs, en una tribuna, es procedia a llegir el document, i l'alcalde tanca el cerimonial donant: "los correspondientes vivas a dicho Código, a la Reyna Da.Ysabel 2, y a la Reina Gobernadora, que fueron así mismo repetidos por el numeroso pueblo allí reunido".

L'endemà era previst que: "al rayar el sol (..) se haga una salva de artilleria, a la que siga un repique general de campanas; que a las diez de su mañana se dirigirá esta Corporación precedida de la música, a la Yglesia Parroquial, donde se hallarán reunidas las demás autoridades (..) donde se celebrará un solemne oficio (..) al final de cuya función religiosa se prestara por todos los vecinos y el clero a una voz y sin preferencia alguna el juramento de

---

[143] AMM, Llg, 214, cartes de 7 i 8/7/1837.

guardar la Constitución (..). Que por la tarde presten todos los cuerpos de la milicia Nacional en presencia de esta Corporación el mismo juramento (..), haciéndose por la noche bayle público en la plaza de la Constitución e iluminación general".

I així varen transcórrer els actes, a l'església de Santa María: "se ha hecho lectura por uno de los vicarios de la Constitución Política de la Monarquía, después de la que se ha hecho por el mismo presbítero en nombre del reverendo cura párroco una breve ecsortación correpondiente al objeto; y después de concluido el oficio, habiéndose colocado el Sr.Alcalde Presidente al frente de las gradas del presbiterio, ha recibido el juramento que han prestado los vecinos y el clero a una voz, (..) han contestado los concurrentes *si juramos*; en cuya virtud se ha cantado un *Te-Deum* en acción de gracias". I el dia 10 els regidors juren la Constitució en iniciar-se el plenari.[144]

Després del període constituent hi ha eleccions a Corts, amb la normativa de la llei electoral de 19 de juliol de 1837, que amplia el cos electoral, les segones de mètode directe. Es fan del dia 8 al 12 d'octubre a l'escola de Santa Anna i la mesa la formen persones de tendència moderada: presideix Andreu Llauder Ardèvol, i són escrutadors: Joan Camín Bonet, Fèlix Vidal, Melcior de Palau i Manuel B. Guanyabens. [145]

Participen en la contesa els progressistes sota la candidatura dita d'*El Constitucional*, nom de l'òrgan periodístic del partit a Barcelona, i el seu programa es concreta en donar suport a la nova constitució. La llista l'encapçala Jacint Fèlix Domènech, i al lloc dotzè de la llista al Senat hi ha: "Francisco Viñas, hacendado y comerciante de Mataró, diputado de provincia". Els moderats formen la candidatura *Monárquico Constitucional*, decidida en diverses reunions d'electors i encapçalada per Alberto Baldrich, marquès de Torremegia. També hi ha un mataroní, l'advocat Ramon Llauder Freixas, que és elegit diputat suplent per 2.834 vots.

En tota la província tenen dret electoral 10.770 propietaris, dels que voten 4.967 (46%), donant una ampla majoria als moderats: 3.340 vots contra 1.780 els progressistes. A Mataró els resultats també donen la mateixa majoria i minoria. Els moderats tenen

[144] AMM, Acs, 6,8,9,10/7/1837.

[145] Notem que aquesta llei electoral estarà en vigor fins els canvis introduïts pels moderats l'any1846.

265 vots (73%) contra 97 (26%) els progressistes, però dels 1.415 electors només voten 362 (25%). Els progressistes perden les eleccions a tot el país per l'excessiva confiança en la victòria, i no mobilitzen els seguidors davant una oposició moderada molt ben organitzada. Com a resultat un fet insòlit,l'únic cas d'aquests anys que un partit en el poder perd una elecció. [146]

A diferència de l'any 1837 pels comicis de juliol de 1839 els progressistes s'organitzen. Aproven la llista de candidats el dia 8 de juliol, com a resultat dels treballs d'una comissió que valora les propostes dels electors. Criden els correligionaris a votar la llista sencera encapçalada per Agustín Argüelles: "procurando hacer de este modo mas probable si no mas cierto el triunfo del partido progresista". En el programa polític demanen seguir de manera estricta la Constitució de 1837 i acabar la guerra civil. Volen una ample llibertat de premsa, la inamovilitat dels jutges per a garantir la seva independència, la prohibició de violar els domicilis a partir de mitja nit en els delictes polítics, substituir el delme per una contribució de culte i clero, l'establiment del jurat en les causes criminals, l'ampliació de la milícia nacional garantint la seva independència del poder central i l'augment del cos electoral. Critiquen les lleis que restableixen els *mayorazgos* i senyorius i exigeixen la reposició del: "decoro Nacional y del trono español por parte de la Corte y Curia Romana".

Els moderats, encapçalats per Joaquim Rey, antic regent de l'audiència de Mallorca, després de consultar els electors formen la candidatura *monárquico constitucional*, que els progressistes anomenen llista *De Meer*, nom del capità general de Catalunya que els donava suport. En el seu programa consideren que cal afermar la Constitució però no en el sentit de manipular-la, com els agrada als progressistes. Volen acabar la guerra. S'interessen per tot el relatiu al progrés industrial i l'economia, volen estalvis en la depesa pública i recorden que cal que el govern asseguri amb fermesa l'ordre, fonament del creixement econòmic: "sin el cual la libertad es un nombre vano, la fuerza llama a la fuerza, y de ello nacen el callar de las leyes". Acusen els progressistes de donar suport a totes les revoltes: "y han merecido en su concepto

---

[146] *El Constitucional* (5, 12/10/1837). *El Guardia Nacional* (7, 11, 14/10/1837). BOP, 7/11/1837. ADB, Llg, 102.

los títulos de tiranos, de déspotas y de aristócratas los gefes civiles o militares que han tratado de contener aquellos desenfrenos, procurando volver la tranquilidad y el orden legal a los distritos que les estaban confiados".

Les votacions es fan del dia 24 al 28 de juliol a l'església de Santa Maria. En l'elecció de la mesa "los progresistas ganaron (..) a la proposición de 360 votos contra 60". El corresponsal que informa de la victòria del seu partit explica que: "será todavía mayor la diferencia en la votación de las candidaturas". La presidència de la mesa és pel jutge Gregorio Álvarez, i els escrutadors són Pere Màrtir Vehil, Pau Tosquelles, Isidre Fontanals i Francesc Mandri.

A la província de Barcelona dels 13.747 electors voten 6.755 (49%), i guanyen els progressistes amb 3.880 vots, contra 2.932 els moderats. A Mataró vota poca gent, així dels 1.934 electors censats només ho fan 720 (37%.). La victòria progressista és aclaparadora, amb 578 vots (80%) contra 127 (17%) dels moderats, en els quatre primers dies. Els resultat del cinquè dia no el coneixem, de tota manera no influeixen gens ja que es tracta només de 12 vots.

El dia 1 d'agost l'Ajuntament envia a la Diputació les actes per a l'escrutini general, delegant al president de la mesa, Gregorio Álvarez, que en la seva actuació va afavorir els progressistes: "los liberales de Mataró obsequiaron con una serenata al Sr. Juez de letras D.Gregorio Alvarez, para darle un testimonio de gratitud por su buen comportamiento en la junta de escrutinio general de votaciones de Diputados a Cortes. En nada se perturbó la tranquilidad, todo fue orden, urbanidad y circunspección, y los patriotas de Mataró acreditaron saber ser tan activos en las votaciones como respetuosos a la ley en la ocasión de dar las gracias a un magistrado que sabe defender los derechos del pueblo". [147]

Poc després de les eleccions a Corts el cap polític mana canviar la meitat del consistori. Es reuneix la junta parroquial el dia 4 d'agost: "a las ocho horas de la mañana del indicado dia se celebrara en la Iglesia parroquial una misa de Espíritu Santo, pronunciando también un discurso análogo a la ceremonia. Por lo que todos los vecinos residentes en esta ciudad en el ejercicio de

---

[147] *Diario de Barcelona* (1,10/7; 28/8/1839; 10/2/1840). *El Constitucional* (27,28, 29, 30/7; 18/8/1839). ADB, Llg, 152.

los derechos de ciudadano deberán hallarse con anticipación en las Casas consistoriales para pasar a la parroquia. Que concluida dicha función se dirigiran los vecinos de las demarcaciones señaladas a los locales, que respectivamente tienen designados, en donde después de haberse nombrado un secretario y dos escrutadores de la manera que determina la junta, se pasará a la votación de los quince electores que corresponden a esta ciudad". Després de fer el recompte tornaran a l'església per un *Te-Deum*.

Per escollir els nous regidors es reuneixen els quinze electors el dia 11. Els elegits: "progresistas todos, como era de esperar", diu un periòdic d'aquesta tendència, prenen possessió l'endemà. L'alcalde és Antoni Boter Llauder, advocat i membre d'una important família d'hisendats, que havia estat oficial de la milícia durant el Trienni i que aviat passarà a les files moderades. L'altre meitat dels regidors es renova el mes d'octubre i els elegits també són progressistes.[148]

Aquest consistori té diverses topades amb el clero i la junta diocesana quan demanen tornar a obrir al culte l'església de Sant Josep de l'antic convent de carmelites, però els progressistes s'hi oposen: "Sabemos que existe en Mataró una camarilla empeñada en reponer en su convento a los frailes carmelitas. (..) El pueblo manifiesta claramente su oposición a tal novedad, que no puede dar sinó origen a reacciones opresoras, que traigan tristes consecuencias. Parece que el ayuntamiento de Mataró digno interprete de la voz de aquella liberal población que acata las leyes vigentes y repugna a que se restablezca, aunque con capa de disfraz, lo que está abolido por el Congreso nacional y por la Reina, se opone a la indicada medida".[149]

Els interessats en aquesta restitució pressionen al cap polític Simón de Roda, que mana instruir un expedient i es persona a Mataró per a conèixer la problemàtica. Durant aquesta visita un regidor li fa veure l'estat miserable de la presó pública explicant que per a bastir-ne una de nova: "el convento de San José era muy a propósito".[150]

---

[148] El pagès Jaume Rodon substitueix com a regidor a Josep Vinyas. AMM, Acs, 1,12/8; 7/10; 9/11/1839. *El Constitucional* (12/8/1839). L'Ajuntament demana a la Reina els beneficis del sufragi directe pels comicis municipals, i que aprovada aquesta norma es tornin a elegir.
[149] *El Constitucional* (12/10/1839).
[150] *El Constitucional* (18/10/1839).

Les eleccions de 1840

Sota el govern moderat hi ha les eleccions més mogudes del període, les dels dies 19 a 23 de gener de 1840.[151] L'empenta dels progressistes ha de fer front a la manipulació més intensa viscuda fins aleshores en formar les llistes d'electors. Ho havia de fer l'Ajuntament, però com que molts municipis eren progressistes la Diputació canvia el procediment el mes d'octubre de 1839, creant una comissió especial: "ciudadanos conocidos por su adhesión a la causa Constitucional española (...) compuesta por D.Carlos Llauder, D.Desiderio Torras, D.Domingo Martí, D.Félix Vidal, D.Salvador Prat y Batlle, D.Antonio Roldós, D.Narciso Ysern y D. Antonio Malgás", la plana major moderada de Mataró.[152]

L'Ajuntament es queixa, impugna algunes de les decisions de la comissió i proposa incloure els llogaters i els taverners, que hi tenien dret segons la llei, un conjunt de cent persones. I denuncia les maniobres del cap polític Josep Mª Gispert per deixar sense vot categories de propietaris propers al progressisme: "ningún poder se reconoce autorizado para privar el derecho electoral a los que hayan justificado u justifiquen tienen las mismas calidades, que se consideraron bastantes en las pasadas elecciones. Solo las Cortes llevadas las cosas a este extremo son las que pueden resolver con el Gobierno de S.M.".

Gispert presideix la sessió de l'Ajuntament el 5 de gener i parla de: "la imparcialidad con que debía obrarse por las autoridades". Contesta les crítiques del consistori: "dando conocimiento del desagrado con que habia visto el oficio de este Ayuntamiento", i aquest suggereix la possibilitat d'esdeveniments *desagradables* per la parcialitat en la formació del cens electoral: "A pesar de que sabe este Cuerpo Municipal muy prácticamente la sensatez e

---

[151] Per aquestes eleccions: AMM, Acs.,7/10/, 16/12/1839; 1,5,9,13/1, 15/11/ 1840. *El Constitucional* (8,15/12/1839; 2,16,17,20,24,29, 30/1,10/2,13/12/1840). *El Guardia Nacional* (4, 21, 25, 26/1, 10/2/1840). *Diario de Barcelona* (7, 9, 26, 28/1, 9/2/1840). BDP, 25/2, 30/4, 2, 5, 12/5, 14/11/1840. ADB, Llg, 157.

[152] La manipulació de les llistes electorals va tenir tanta ressonància que el *Diario de Barcelona*, en el seu exemplar del 11 de gener de 1840, edita un suplement on s'inclou la correspondència de la Diputació amb l'Ajuntament de la capital, sobre formació de llistes d'electors. En els papers es veu que la tècnica d'anomenar comissions afins als moderats s'utilitza a Mataró, Barcelona, Vic, Vilanova i Igualada, els llocs on els progressistes dominaven la situació i podien decidir el sentit de l'elecció.

índole pacífica de los habitantes de esta ciudad, con todo como la falta de inclusión de los sujetos propuestos por este Cabildo, y la esclusión de los que lo estaban por equivocación, no ha dejado de causar mucha sensación".

Però la llista de persones amb dret electoral que son apartades del cens creix, i hi ha qui va al notari a aixecar acte de la seva marginació explicant que vol votar els progressistes. La importància de l'operació la podem quantificar de manera precisa. Si en aquest any hi ha 1308 electors en les eleccions de 1841, amb les mateixes característiques censatàries i amb el mateix districte electoral, tenen dret a vot 1890 persones.[153]

En aquests comicis hi ha un altre element nou: el districte electoral de Mataró havia estat dividit en dos, el que encapçalava aquesta ciutat i el de Masnou. Una manera de separar els pobles de la comarca de Mataró, centre progressista. Els perjudicats denuncien que en els pobles de la comarca els moderats compren els vots a través de les seves influències i que deixen votar a molts indigents que no poden justificar cap propietat. Que els electors reben diners a la mateixa porta del col·legi, i com era sorprenent veure que cada dia: "aparecía una inundación de jente desconocida capitaneada por algún reverendo".

Quan s'acosten els dies d'anar a votar el malestar és alt, i les denúncies es repeteixen, com va passar amb l'estada d'uns notables moderats. Així ho veia un progressista: "el 29 de diciembre último vimos en esta de Mataró algunos sugetos de alta categoria de Barcelona que se paseaban con otros de los mas acérrimos defensores del retroceso de Mataró, los cuales según se puede colejir han venido a informarse del estado en que se hallaban las elecciones; si su partido sobrepujaba, o no, al de los progresistas. Pero los constitucionales no deben vacilar en depositar sus votos en las urnas, pues por mas que se esmeren en sembrar la discordia entre los electores progresistas, saldremos victoriosos en esta lucha por hallarse asistida nuestro partido de la razón y la verdad".

Fent-se ressò d'aquest ambient el *Diario de Barcelona* publica el 19 de gener un article titulat *El orden en Mataró,* signat per

---

[153] Moltes persones fan aixecar acta notarial manifestant el seu dret a votar, que els és negat, i el propòsit de fer-ho pels progressistes. AMM, AP, Jacint Boter, 22 i 23/1/1840, ff . 25,27.

Aben-Abulema, pseudònim de Joan Cortada, que és una crítica humorística motivada per una carta que li arriba d'un mataroní explicant l'estat d'alarma que es viu. Ironitzant diu que: "se yo de buena tinta que en esa ciudad apenas se comete un delito, y aun los poquísimos que se perpetran son delitos de chicha y nabo. Lo cual prueba ya que allí hay orden, pues el desorden trae en zaga los delitos de toda especie. En Mataró las gentes se casan, los niños se bautizan y los muertos se entierran, y he aqui otra prueba de que se hacen las cosas con orden (..) discurrir un poco y conocerá cualquiera que siendo Mataró una ciudad pequeña con un orden pequeño basta".

El progressistes es mobilitzen reunint els partidaris per discutir les propostes de candidats. En una reunió, el 12 de desembre sota la presidència de Francesc Fontanals i el secretari Magí Bach,: "la concurrencia fué numerosísima; de 500 a 600 electores reunidos en el vasto salón de casa Griber protestaron con su presencia contra el funesto sistema ministerial que agobia el país". Durant l'acte es nomena una comissió de candidatures: Joaquim Cabot, Magí Bach, Antoni Codina, Josep Muns i Ramon Folcrà: "Inútil es añadir que reinó en la junta la mayor fraternidad y el orden mas admirable: era una reunión de verdaderos constitucionales". Hi ha una altre trobada dies abans de les eleccions: "La comisión progresista del distrito electoral de Mataró, invita a los electores progresistas del mismo a que se presenten en el salón de D.Juan Griber, calle de Santa Marta, el viernes 16 del corriente, a las siete y media de la noche".

En una d'aquestes reunions Josep Mª de Caralt i d'Argila recomana votar la candidatura del *Progreso Legal*, era el 20 de gener amb les votacions en marxa i el partit reuneix, segons diuen, mil dues-centes persones. Caralt és insultat per un grup de moderats un dia en sortir de casa, eren Fèlix Vidal, el seu germà Melcior i Francesc Mora. També és amenaçat el corresponsal del periòdic *El Constitucional* amb un anònim: "morirás sin tardar protector de asesinos, y otros te seguirán".

Els moderats també varen haver d'encaixar algun full anònim sobre les suposades corrupteles electorals de Josep Bofarull Carbonell, l'hisendat candidat a diputat[154]. Diuen que havia donat diners per a comprar vots i aquest replica en carta pública: "Con

[154] *Els Bofarull, negociants,* Francesc Costa Oller. *El llibre de les famílies de Mataró* (Mataró, 2017).

sorpresa acabo de saber que han corrido voces, cuyo origen desconozco, de haber facilitado yo cierta cantidad de dinero con que ganar votos por determinada candidatura y para repeler esta atroz calumnia me veo precisado a manifestar a la faz del público que sobre de no ser de mi carácter el tomar parte activa en semejantes luchas, con mayor motivo he debido abstenerme y me he abstenido de ello en la actual en que he leído mi nombre en otra de las listas impresas que han circulado.

Nunca he ambicionado el cargo de diputado, que es mucho mas grave de lo que permiten la cortedad de mis luces y lo quebrantado de mi salud, y esta es otra razón por la cual, consultando mi ineptitud y el bien de la provincia, me sustrage de toda influencia en semejante contienda. Si bien considero que es muy loable, y aun necesario, mayormente en las elecciones directas, que los que gozan del derecho de votar conferencien acerca de las personas propuestas para desempeñar la representación nacional; y que los que se hallen con conocimientos de ellas, lo comúniquen a los que no los tengan; abomino y detesto los moralmente coactivos, cual lo es la seducción, ya se verifique con intereses, ya con la preponderancia de superioridad o otros".

Els moderats també bescanten els abusos del contraris: "En las juntas preparatorias (..) se complacían en sembrar a manos llenas la discordia entre sus conciudadanos, diciendo desde la tribuna que los señores querían la libertad para si y la esclavitud y humillación para el pueblo, que se verían abrumados de diezmos y contribuciones si aquellos triunfaban en la lucha electoral, que para complemento de desgracia volverían los frailes a ocupar de nuevo sus conventos (..).

Con estas y otras paparruchas que el vulgo crédulo acoge como verdades han conventido a esta ciudad, donde antes presidía la morigeración y sensatez, en un campo de batalla en que las pasiones desenfrenadas de la multi-tud se agitan contra las clases mas influyentes de la sociedad, en las que lejos de ver sus protectores solo creen ver tiranos manco-munados para arrebatarles el precioso don de su libertad". I que: "los progresistas sorprendían el camino de los pacificos labradores de los pueblos, prometiéndoles si votaban con ellos todo género de franquicias, a saber, diezmos, laudemios, bagages, alojamientos, etc., y por el contrario anunciándoles grandes males si votaban con los moderados (..) recurrían a ofertas pecuniarias, a amenazas de muerte e incendiar (..) se estacionaban durante el día en

grandes grupos desde los que dirigían a los que no eran de su color político insultos y espresiones que la pluma se resiste a escribir".

En una mena programa d'intencions els moderats expliquen que volen acabar amb: "las cargas injustas que agovian al labrador, aliviadas las gravosas que obstruyen las fuentes de la pública riqueza; y por último desvanecida para siempre la alarma de concesiones ruinosas a nuestra industria fabril".

L'elecció de la mesa la guanyen els progressistes, és president Josep Manén Freginals i escrutadors Pau Tosquelles, Manuel B. Guanyabens, Joan Sanmiguel, i Pere Màrtir Vehil. Els electes eren ben vistos pels moderats que els consideren el sector més sensat dels progressistes, i diuen que amb aquestes persones no tenen por de veure's exclosos.

La candidatura progressista era encapçalada per Espartero, i hi havia en l'onzè lloc Gregorio Álvarez, l'ex jutge de Mataró, al que: "su patriotismo y sus virtudes le han valido de parte del gobierno una traslación de venganza".

La candidatura dels moderats, la *monárquico constitucional*, també era encapçalada per Espartero, que en aquests moments encara no s'havia decantat pels progressistes i era una figura molt respectada, i al lloc cinquè hi havia Josep Bofarull Carbonell, que serà elegit diputat amb 5.684 vots.

El resultat a Mataró mostra la força progressista en una elecció tan crítica, on tots els partits mobilitzen els seus recursos humans a fons i la Diputació juga brut. Tenen 559 vots (62%), contra 333 (37%) dels moderats, havien votat 895 persones sobre un cens de 1.308. A la província de Barcelona amb un cens de 13.403 electors voten 9.103 persones, de les que 5.842 ho fan pels moderats i 3.236 pels progressistes. La victòria moderada es general a tota España.

El 31 de gener Pau Tosquelles assisteix com a comissionat a la junta electoral provincial on s'aproven les actes i es nomenen els electes. Els delegats de Vilanova i de Badalona protesten per haver tret el dret electoral a molts contribuents, i Tosquelles s'adhereix a la protesta i vota contra l'aprovació d'algunes actes. La de Mataró s'aprova per unanimitat.

Espartero al poder

La crisi política de l'any 1840 té com a centre la ciutat de Barcelona perquè les reines hi havien viatjat per la necessitat que tenia Isabel II de prendre banys de mar. L'estada l'aprofita Mª.Cristina per entrevistar-se amb el general Espartero, vencedor de la guerra carlista, en qui es resumien totes les expectatives polítiques del moment. L'arribada de les reines a la capital catalana és el dia 30 de juny, enmig d'una gran expectació perquè era poc corrent una visita real. Els progressistes al llarg del trajecte per on havien de passar pengen cartells amb els articles de la Constitució que consideraven vulnerats per l'actuació ministerial. El dia 5 de juliol una comissió del consistori de Mataró, formada per l'alcalde Antoni Boter i el regidor Vicenç de Sisternes, visita les reines: "con el fin de felicitarlas por su feliz arribo en esta provincia". També visiten el president del consell de ministres, i la duquessa de la Victòria.[155]

El dia 13 Espartero entra a Barcelona en un acte multitudinari que ha estat considerat com la primera manifestació de masses de la història d'Espanya, en aplegar més de vuitanta mil persones. Els moderats diuen que l'èxit és per: "las voces esparcidas con estudiada profusión de que concluida ya la campanya, venía el señor Duque a destruir de una vez *el bando jovellánico*". També expliquen que els participants eren proletaris: "Sabido es que las fábricas habían sido habisadas por medio de los agentes de la sociedad de trabajadores recién establecida y organizada". La reina davant la gran mobilització desafia Espartero sancionant, l'endemà mateix, la llei de municipis dels moderats, que era objecte central de la discòrdia amb els progressistes. Aviat hi ha protestes i l'Ajuntament de Mataró s'afegeix al "jeneral descontento", que provoca la mesura.

El dia 18 s'inicia a Barcelona una revolta contra el govern i de suport a Espartero. Els moderats per a desprestigiar un moviment d'abast considerable diuen que: "todos los sublevados inclusa la fuerza de las barricadas no llegaban a ochocientos de la gente mas obscura; y entre aquél número han de contarse muchos pilluelos y mugeres perdidas y no pocos mozos cuyo idioma castellano daba bien a comprender que eran soldados disfrazados". I organitzen el dia 21 una manifestació de suport a Mª Cris-

[155] AMM. Acs, 30/6, 9/7/1840.

tina, que acaba amb l'assassinat de diversos personatges d'aquesta tendència i l'incendi la impremta del seu periòdic, *El Guardia Nacional*. Com que el conflicte s'allarga, el clima de violència duu al general Espartero a proclamar l'estat de setge, i el dia 22 davant el perill marxen les reines en direcció a València. Notem que el militar aquests dies és notícia per les victòries que té als reductes carlistes de Berga.[156]

El general a Mataró hi tenia enemics, ho explica un periòdic progressista: "sentimos en el alma en esta población que se hayan venido a cobijar entes tan despreciables; pues que és un insulto personal que nos hacen hablando mal del pacificador de España". Però els batallons de la milícia li envien un comunicat solidari, recordant que el cos de la ciutat era el tercer més antic de la nació. I és objecte d'un homenatge a finals del mes d'agost. Uns seguidors componen un himne per tant notable ocasió:

Vuestro gozo, españoles estalle
Libertad, Isabel, aclamad,
Y doquier en el monte y el valle
Torne el eco, Isabel, Libertad.

Acatemos el 'Libro Sagrado',
'Arca Santa' que encierra la Ley,
'Pacto nuevo de alianza' formado
Entre el Pueblo Español y su Rey.

Rija siempre purísimo, intacto
Desde el uno al otro confín;
Mas alla y mas atrás de este Pacto
Hay abierto un abismo sin fin. (..)

Emprendamos el recto sendero
Que dirija la Patria a su bien;
Tal su voto es, bizarro Espartero,
Tal el voto del libre tambien.[157]

Dies desprès de marxar les reines de Barcelona el consistori proclama Espartero heroi nacional, i els esdeveniments es preci-

---

[156] *Barcelona en julio de 1840*, p.15-16,65.
[157] *El Constitucional* (30/7,15,18/8, 7/9/1840). AMM. Ac, 14/7/1840.

piten. Els darrers dies d'agost a algunes capitals hi ha pronunciaments de tendència progressista, encapçalats pels ajuntaments. La situació esdevé incontrolable i els progressistes es fan amb el control del govern amb Espartero com a cap visible.

El dia 1 de setembre la capital catalana s'afegeix al moviment, i la nit del 6 ho fa l'Ajuntament de Mataró, que, solidari amb la revolta contra el ministeri moderat, publica un ban: "Ciudadanos: Por medio de una lucha de siete años y a costa de heróicos sacrificios que han llenado de sangre y de luto a la Patria, ha obtenido la España unas instituciones liberales envidia de otras Naciones, consignadas en la memorable Constitución de mil ochocientos treinta y siete, instituciones que de todos modos debe conservar porque grave error fuera creer que tan porfiada guerra era puramente de Dinastía, cuando esencialmente era de principios. Un partido mal hallado con tan sabias instituciones se ha propuesto socabarlas, empezando por derrocar los fueros populares. Los patrióticos Cuerpos Populares de Madrís, Zaragoza y Barcelona han dado la voz de alarma contra tan criminal atentado, voz que sin duda hallará eco en las demás Municipalidades de la nación. Vuestro Ayuntamiento Constitucional la ha oido ya, y fiel a sus mismos principios y en justa representación de vuestros votos, tiene el gusto y cumple con el deber de manifestaros su ánimo de seguir en un todo la noble marcha que le trazaran tan heróicos Municipios, y por este fin mostrará toda la responsabilidad de sus consequencias, no permitiendo ni consintiendo que el Código Augusto de las libertades pátrias deje de ser francamente y estrictamente observado, sin perdonar sacrificio de ninguna clase para conseguirlo. Seguros pues vosotros ciudadanos, con tan terminante decisión vivid tranquilos con la justa confianza que deben inspiraros vuestros representantes".[158]

El detall de què va passar a Mataró en suport a la revolta ho desconeixem, però un any després les autoritats municipals fan la proposta de condecoració cívica pels elements més destacats en aquella ocasió: Josep Font, Pau Tosquelles Morell, Jaume Clavell, Josep Casabò, Enric Amich, Joan Amich, Magí Bach, Josep Mª de Caralt i d'Argila, i Joaquim Font, aquest darrer ja tenia la medalla pels serveis prestats l'any 1823, i havia estat: "el primero que se unió a la Autoridad Municipal". Envien un

[158] AMM. Acs, 6/9/1840. *El Constitucional* (8/9/1840).

representant a la *Junta Directiva Provisional del Gobierno de esta Provincia*, que s'havia format a Barcelona. L'home escollit per anar a rebre instruccions és Vicenç de Sisternes.[159]

Els caps de la milícia reuneixen la tropa i plegats expressen: "el jeneral aplauso con que había sido recibida en las filas", la nova situació política del país. I diuen estar disposats a seguir les: "disposiciones relativas al sostenimiento de la Constitución". El batalló primer: "no titubeó un solo instante (..) animado como se hallaba y se halla de aquellos sentimientos patrióticos de los cuales únicamente pueden esperarse acciones heróycas". Entre els milicians més destacats que hi donen suport cal assenyalar a Josep Mª de Caralt i d'Argila, Joaquim Segarra, Genís Artigas, Lluís Oms, i Joaquim Baset milicià i cap de l'associació de teixidors local, i un total d'unes tres-centes persones, que varen ser proposades per la medalla al mèrit. Entre ells el comandant Joan Camín, líder dels moderats locals, i que deuria seguir el moviment davant els ànims favorables de la tropa.[160]

El 10 de setembre l'Ajuntament confirma el suport a Espartero i posen a la sala sessions el seu retrat. Alguns regidors van a Barcelona a expressar-li el suport del municipi a: "la franca, leal, al paso que enérgica esposición que se ha servido dirigir a S.M. la Reina Gobernadora (..) con la cual después de esponerle los escollos en que han colocado la nave del estado las fatales ideas de los cobardes consejeros que la han rodeado, propone a su consideración los remedios radicales, únicos capaces de poder salvarnos en la espantosa crisis en que se halla la Nación".[161]

I s'enceten unes jornades de festa i alegria general a Mataró. El dia 11 hi ha orquestres militars que passen pels carrers, balls populars i de nit il·luminació de gala, i manifestacions als crits de: "vivas á la Constitucion, Isabel 2ª, Duque de la Victoria, Independencia Nacional, valiente Ejército, Milicia nacional y al Pronunciamiento Madrileño". El dia 15 és nomenat el ministeri Espartero i el consistori ho celebra: "por medio de un pregón, repique general de campanas, iluminacion y retreta con musica". La milícia nacional jura la Constitució el dia 20 i l'alcalde dirigeix unes paraules recordant que: "El juramento que vais a

---

[159] ADB. Llg, 838. AMM. Acs, 7, 10/9/1840; 23/9, 12, 13/10/1841. *Els Sisternes, nobles*. Francesc Costa Oller. *El llibre de les famílies de Mataró* (Mataró, 2017).
[160] AMM, Acs, 7, 10/9/1840. ADB. Llg, 838.
[161] AMM. Acs, 10, 14/9/1840.

hacer os impone la sagrada obligación de defender con las armas que la patria ha puesto en vuestras manos la Constitución (..) pura e ilesa, el Trono Constitucional de Doña Isabel IIª, y la Independencia Nacional, sin escusar sacrificio de ninguna clase". I la tropa desfila: "entre vítores y tocatas patrióticas, entre ellas el himno inmortal de Riego".[162]

Com a darrer acte de la crisi es produeix el 12 d'octubre la renuncia de Mª Cristina, la seva marxa d'Espanya i la formació de la regència provisional d'Espartero. Canvis que el consistori mataroní també saluda amb esperança.[163]

En el seguit de reflexions sobre la revolta els progressistes assenyalen que va ser motivada perquè perillava el principi de sobirania nacional, i que les institucions eren a punt de quedar buides de sentit per una legislació que intentava: "una revolución para anular la ley que había servido de norte a los pueblos. La Constitución se hubiera reducido a un libro cuyas hojas conservarían algunos caracteres ineficaces". Diuen que es tracta d'una lluita de la llibertat contra el despotisme i que és el poble que surt al carrer: "No fue la revolución la que alzóse en setiembre con hacha niveladora para destruir lo creado, y elevar un monumento nuevo sobre los escombros de alguna venerada institución; no fué una fracción de hombres osados los que entonces (...) se abalanzaron para hacer caer a pedazos la ley, ni el derecho; fue el pueblo; fue la nación la que, viendo amenazada su libertad, quiso salvarla".[164]

Enmig d'aquesta situació el mes de desembre es fan eleccions parcials, del dia 10 al 14, però la situació política havia canviat i els moderats deixen de participar en el joc polític. Aleshores, sense contraris, com es farà més evident en les eleccions generals de 1841, els progressistes es divideixen. L'ala radical forma l'*Asociación Patriótica Constitucional*, de caràcter democràtic, però integrada en les files progressistes. Els seus membres són menestrals, teixidors, milicians, gent d'idees avançades. A Mataró tenen una delegació que es reuneix el desembre per preparar els comicis, sota la presidència de Joaquim Font. Decideixen per unanimitat la candidatura de membres de la mesa electoral: Josep Mª de Caralt i d'Argila, president, i escrutadors: Joaquim Segarra,

---

[162] *El Constitucional* (13,17,22/9/1840). *El Guardia Nacional* (24/9/1840).
[163] AMM, Ac, 22/10/1840.
[164] *Situación política de España en 1841* (Barcelona, 1841), pp,8-10.

Gaieta Miquel Amich, Francesc Oliver Farró i Miquel Puig Bras, que al seu moment seran elegits.

L'Ajuntament dirigeix una exposició a la Diputació progressista relativa a la composició del districte electoral, que havia estat invariable fins les eleccions de gener de 1840, informant que aquest canvi havia tingut motius polítics: "para que mas fácilmente pudiese triunfar la candidatura que favorecía". De tota manera la subdivisió del districte ja havia estat ratificada pels progressistes amb petites modificacions, i l'Ajuntament no aconsegueix tornar a la situació anterior. Pel que fa als resultats dels comicis només tenim dades de tres dies, però semblen definitives pel que fa al suport local al progressista Manuel Cabanelles, fabricant de sabó de Barcelona, que té 209 vots, contra tres competidors: Francesc Vinyas, Joan Castells i Bonaventura Cabanellas, que en tenen dos cada un d'ells.

Les primeres eleccions generals sota la regència d'Espartero es fan amb el desinterès dels moderats, que davant el control del poder pels progressistes decideixen abstenir-se. [165] El 12 de gener de l'any 1841 una reunió de membres del partit al saló de Griber nomena comissionats per la formació de la candidatura, i són escollits Josep Mª de Caralt i d'Argila i Antoni Saurí. Dies després es reuneix a Barcelona la junta de comissionats, de la que Caralt és tercer secretari, i aprova la llista oficial que encapçalen Domingo Maria Vila i Joaquín Maria López. Al lloc vuitè hi ha el que havia estat jutge de Mataró, Gregorio Álvarez. El programa es centra en l'abolició del delme, la regència d'una sola persona, l'ampliació del dret electoral per abastar més gent, i en la responsabilitat ministerial pels actes administratius.

En faltar la competència dels moderats es produeix un fet nou, els progressistes es divideixen a la província de Barcelona en dues candidatures, l'oficial i la de l'*Asociación Patriòtica Central*, que dirigia el republicà Abdó Terrades, que diu que l'oficial representa només la comissió d'electors, i no té en compte els desitjos de l'electorat. La gran mobilització dels seus seguidors difonent els principis de la democràcia va fer que passats els comicis el regent ordenés la dissolució d'aquestes associacions

[165] Totes les notícies d'aquestes eleccions: AMM, Acs, 8, 21, 28/1; 19/4; 20/6; 14/7/1841; 8/7/1842. *El Constitucional* (11/1; 3, 10/2; 26, 30/6; 24/7/1841; 18/2/1842. *Diario de Barcelona* (9, 23, 24, 25/1; 15, 18, 23/2/1841; 9/2/1842). BOB (18/2; 15/4; 8/6/1841). ADB, Llg, 121. *La Ley* (24/1/1842).

que en altres indrets d'Espanya també havien fet enrenou.

El dia 31 de gener hi ha una reunió dels progressistes en la que Caralt i Saurí donen comptes de la seva gestió, i fan una crida a la unitat entre tots els sectors del partit. La mesa electoral la controlen sense oposició: la presideix Josep Mª de Caralt i d'Argila i els escrutadors són Joaquim Segarra, Pere Màrtir Vehil, Josep B. Riera i Magí Bach. Les votacions es fan a l'església de Santa Anna del dia 1 al 5 de febrer.

Dels 1890 electors exerceixen el dret a vot 726 (38%), que ha fan a favor dels progressistes. Els electors de la província son 17.317 i van a votar 6.155 (35%). L'abstenció dels moderats és absoluta, i guanya la candidatura progressista oficial: Josep Roviralta (6.015 vots), Juan Llacayo (6.011), José Ricart (6.003), etc., i entre d'altres surt elegit Gregorio Álvarez per 5.990 vots. Com a índex de la progressiva pèrdua de popularitat d'Espartero assenyalar que a tota la província té uns escassos 875 vots.

Un progressista detalla aspectes dels comicis al partit judicial: "Argentona tuvo 164 votos buenos, o malos en las últimas elecciones, y en las presentes uno. Alfar, Cañanas y Dorriu su cura párroco presentó a todos los electores de su comarca pegados y atados por las orejas hasta el frente del colejio electoral, y estos días ni un solo elector se ha visto. Orrius hasta los conejos tuvieron parte la otra vez, y en la presente ni un propietario se ha presentado. Cabrera esta vez uno solo, y la otra como pueblo que el Dr.Gualba tiene sus estados, hasta los bueyes de casa Dalmases pretendieron fuesen electores. Cabrils a pesar de figurar en la candidatura su protector y propietario D.Joaquín Jaumar, ni su colono ha votado, solo dos han tenido parte. San Ginés de Vilasar la otra vez a bandadas dirigidos por un empleado de Cambronero, y en la presente dos, uno precisamente por ser de la mesa, y el otro el señor alcalde. San Juan de Vilasar que en los periódicos han sido tan liberales, cinco son los que han tomado parte en la elección estos días, pero del partido de Graupera. Llavaneras la otra vez hasta el médico, y esta ni el barbero. Mataró del casco 715 votos, 11 los electores de la comarca, que juntos hacen los 726 publicados".

Comentari il·lustratiu del clientelisme als pobles que sempre voten al partit moderat a través de les influències i control exercit per propietaris i religiosos. En canvi el vot progressista radica en les concentracions urbanes, com Mataró, on dirigir l'elector era més difícil, i les influències directes quedaven més diluïdes.

En els anys 1841 i 1842 es produeixen cinc eleccions parcials per elegir algun diputat, per renúncia dels electes. El 1841 les eleccions son els 25 d'abril, el 24 de juny, i el 25 de juliol; i el 1842 el 6 de febrer, i el 20

En la de juny de 1841 s'ha d'elegir dos diputats i un suplent, i la candidatura progressista es torna a trobar davant la indiferència moderada i amb les llistes alternatives democràtiques. Tornen a controlar la mesa presidida per Gaspar Cusachs, i són escrutadors Bonaventura Masoni, Josep B. Riera, Magí Bach i Josep Gallifa. Dels 1.890 electors voten 226 que donen aquest resultat: Joaquín Alcoriza (P.225 vots), Pedro Mata (P.224), Mariano Pons (146), Jaume Badia (P.67), Fèlix Gualba (M.1).

El 25 de juliol té lloc l'elecció d'un diputat pel següent motiu: "D.Gregorio Álvarez, elegido diputado a Cortes por la provincia de Barcelona, en las primeras elecciones, ha sido declarado sujeto a reelección por el Congreso, a causa de haber obtenido un empleo del gobierno, de consiguiente deben celebrarse nuevas elecciones para llenar el vacio que ha dejado dicho señor". Álvarez que havia estat nomenat jutge de primera instància de València va se reelegit gairebé per unanimitat, els progressistes el recolzen explicant que: "había sido depuesto de juez de Mataró porque los moderado-jovellánicos tenían en aquel país su influencia y el pueblo quiso remunerar su independencia elevándole al cargo de diputado".

El 6 de febrer de 1842 es tornen a fer unes eleccions per elegir un diputat i un suplent. I els progressistes tornen a presentar Gregorio Álvarez, que ha de competir amb d'altres candidats del mateix partit. Continua l'abstenció moderada, i Álvarez que té la majoria a Mataró, queda en quart lloc a la província, amb 638 vots. Però en no haver-hi majoria absoluta per cap dels participants s'ha de tornar a fer l'elecció el 6 de març.

En el full electoral que editen els progressistes mataronins per a donar suport al seu candidat, informen que: "su acendrado amor al sistema constitucional progresivo le acarreó la pérdida del destino que ocupava a satisfacción pública en la ciudad y partido de Mataró. En las elecciones penúltimas generales, en que tanto nos disputaron la victoria los moderados, no titubeó Álvarez en arrostrar todo género de compromisos, y este fue su delito. Se le dió después, cuando el horizonte político apareció mas despejado, un juzgado en el termino de Avila, y fué no obstante reelejido diputado".

Una mostra del desinterès creixent per les votacions es manifesta en els comicis de 20 d'abril de 1842, per elegir dos senadors en terna, que cal repetir el 29 de maig, i el 17 de juliol, per no "haber tenido resultado las anteriores convocatorias".

L'alcalde Josep Mª Caralt i d'Argila

L'any 1841 és elegit alcalde el comerciant Francesc Cabanelles, que no pren possessió perquè viu amb els seus pares i no és emancipat. Ocuparà el seu lloc l'advocat Josep Mª de Caralt i d'Argila[166], un personatge molt singular, que era el germà petit de Domènec de Caralt, l'absolutista radical. Però ell també té una actuació política abrandada, però en el bàndol contrari. Com a cap dels progressistes i amb posicions democràtiques, donarà caràcter personal a la seva gestió altament polititzada, enfrontat amb els moderats i el clero local.

En aquest aspecte el març de 1841 els regidors es fa ressò de certes pràctiques coactives utilitzades pels ecònoms per recollir contribucions: "Sabiendo este Ayuntamiento hallarse establecida en esta Parróquia la práctica de averiguar los sugetos que dejen de cumplir el precepto pascual por medio de la relación que anualmente se forma de todos ellos, de quienes después se recoge el comprobante que la acredite, a fin de compeler los morosos a verificarlo, o para tenerse noticia de ello, cuya práctica a mas de poder dar lugar a sacrilegio y otros escesos (que interesa evitar) por los que no quieran verse incursos en semejante nota, podría hallar algunos obstáculos por parte de otros, que mirando con repugnancia semejante medida coactiva, no la consideran análoga con los preceptos y doctrina de la Religión Católica que pofesan los españoles, mayormente no estando en uso en la ciudad de Barcelona". L'Ajuntament demanen als ecònoms que acabin amb el sistema de les llistes.[167]

Amb motiu de les eleccions a oficials de la milícia nacional el mes de setembre de 1841, Caralt viu un ambient hostil a la seva gestió, i el dia 19 dirigeix un manifest als ciutadans: "Con ocasión de las elecciones para oficiales y plana mayor, y

---

[166] Francesc Costa Oller . *Josep Mª de Caralt i d'Argila, revolucionari. El llibre de les famílies de Mataró* (Mataró, 2017).
[167] AMM, Ac, 24/3/1841.

aprovechando los momentos de un corto paseo que me he visto obligado a concederme para descansar de las continuas y arduas fatigas que lleva consigo el destino a que habeis querido elevarme, se han puesto en juego todos los resortes de la calumnia". Es referia a l'acusació que havia fet un bon negoci amb els abastiments del municipi i arrendant bens nacionals, potser arran la creació de la *Sociedad Econòmica Popular de abastos de carne*, per abaratir el preu d'aquest producte, en un temps de crisi i enmig de nombroses vagues organitzades pels teixidors, en no acceptar les rebaixes de salaris que volen els fabricants.[168]

També se l'acusa d'operacions econòmiques de caràcter feudal: "Se os ha engañado suponíendo que el objeto de mi corto viaje tenía relación a cobranzas de diezmos, cuando por principios y por convicción soy enemigo acérrimo de esta contribución (..) se ha atacado a mi persona porqué han querido atacar en ella un principió, que es el de la libertad y de progreso legal".

I Caralt passa a explicar el perquè de les crítiques que pateix: la seva política reformista de repartir de manera proporcional les contribucions, cosa que l'enfronta amb els sectors benestants de la ciutat, els que donaven suport als moderats: "Durante mi administración (..) ha procurado que el subsidio de comercio fuese pagado por las clases acomodadas, y dejase de gravitar sobre los infelices; cuando se ha tratado de la contribución extraordinaria, he proporcionado al ayuntamiento fondos para emplearlos en la compra de papel que ha producido una economia de 40.000 reales vellón, cuyo resultado tocareis en el último plazo de dicha contribución; finalmente he concebido el grande proyecto de abolir la contribución personal que tan odiosa e insoportable se os hace, he escojitado los medios para ello, y no dudo que vuestro ayuntamiento antes de dejar los escaños municipales, podrá anunciaros que ha desaparecido este resto de feudalismo". I demana als ciutadans: "Calmad la agitación con que en estos dias se os ha procurado conmover, que la unión y la fraternidad entre los liberales sea nuestra divisa".[169]

Aquest document té la rèplica de Manuel B. Guanyabens, que

[168] L'hisendat Vicenç Monner és substituït com a regidor per l'adroguer Francesc Tururet, a finals de gener. I el fabricant Josep Serra pel manescal Ramon Folcrà, el mes de maig. AMM, Acs, 1, 25/1; 1/2; 24/5/1841.
[169] Aquesta i les cites anteriors: *El Constitucional*, 12/9/1841.

fins aquest moment formava part dels progressistes, que en carta pública a la Diputació, impresa al periòdic *El Constitucional*, acusa Caralt de que les seves reformes no són constitucionals, en carregar d'impostos unes classes sobre les altres, ja que tothom havia de contribuir en proporció als seus bens. També l'acusa de prevaricació en l'afer dels abastiments i l'arrendament d'arbitris municipals, perquè la llei ho considerava incompatible amb el càrrec d'alcalde. Per a resguardar-se políticament Guanyabens fa les acusacions recordant el seu passat liberal. Els regidors donen suport a Caralt, defensant la justícia d'una major equitat en el repartiment d'impostos.[170]

Com hem vist, a conseqüència de la revolta de 1840 els moderats s'aparten de les institucions, no participen en algunes de les eleccions i conspiren per capgirar la situació política per la força. El primer moviment insurreccional es produeix a inicis d'octubre de 1841, quan a Pamplona i altres poblacions un sector de l'exèrcit es pronuncia contra Espartero. El fracàs és total però a les províncies del nord O'Donell resisteix un mes les tropes del govern.

Com a resposta es constitueix a Barcelona, el 10 d'octubre, la *Junta Suprema de Vigilancia*, presidida pel cap polític i formada per diputats de província, regidors i milicians. La junta, que no reconeix cap altre autoritat que la dels organismes que la formen, té com objectiu aturar l'intent del general De la Concha de donar suport a la revolta. De seguida entrega armes a la milícia, aparta els membres poc segurs i empresona als que considera enemics. I també fa pagar quantitats importants a hisendats, comerciants i fabricants, acusant-los de donar suport als moderats.

Però l'acció més espectacular és l'enderroc de la part de la muralla i les fortificacions de la Ciutadella situades davant la ciutat. La junta presideix l'inici de la destrucció del: "oprobioso monumento de la tiranía, recuerdo de épocas de infamia, alcázar que los Borbones habían mantenido para sujetar al pueblo catalán

[170] *El Constitucional*, full inclòs a l'exemplar de 28, setembre, 1841. AMM, Ac, 2/10/1841. Guanyabens explica que va ser la primera persona en allistar-se a la milícia nacional de l'any 1820, que havia estat detingut dues vegades a la presó de Mataró per afers polítics, i que durant l'*ominosa década* es va haver d'exiliar. Era dels propietaris més rics de Mataró, comerciant, i vivia al carrer Barcelona nº17. Sobre ell: *Revista Mataronesa*, 15/1/1865, i AMM, Ac, 18/3/1842, on explica un experiment curiós.

que rechazaba su dominación".[171]

Espartero, enfurismat, publica un manifest contra l'enderroc i acusa la junta : "un puñado de hombres turbulentos [que] se hizo dueña de las propiedades, se erigió en árbitra de los destinos de toda una provincia, y usurpó las funciones de los poderes del Estado". Van-Halen, capità general de Catalunya, que havia estat lluitant contra O'Donell, torna a Barcelona encerclant la ciutat. Aleshores la junta es dissol el 5 de novembre, i en saber que se'ls anava a processar abandonen la ciutat i van a Marsella amb barco. Van-Halen proclama l'estat de setge, desarma els tres batallons de la milícia, i ordena l'atur de l'enderroc de la Ciutadella. Com que l'ordre públic és general aixeca les mesures d'excepció el dia 28 de novembre.

En l'àmbit polític cal ressaltar el paper dels republicans en aquesta crisi. Abdó Terradas dóna suport a la junta, tot i que fa saber que és enemic dels seus principis. Però explica que de moment es tracta de: "combatir a su lado contra los partidarios de un sistema aun mas retrógrado (..) nuestro deber de patriotas es sostener la libertad en el estado que se halla en el dia".[172]

La revolta a Mataró va tenir una repercussió de primer ordre quan la junta suprema decideix crear juntes a les ciutats cap de partit. El 17 d'octubre es constitueix la *Junta de Vigilancia del Partido de Mataró*. La seva composició és resultat de l'elecció efectuada per cinc regidors nomenats per l'Ajuntament i vint-i-quatre membres de la milícia, a raó de quatre vocals per compan-yia: l'alcalde Josep Mª de Caralt i d'Argila com a president, i els vocals: Vicenç de Sisternes, Francesc Torras Riera, Pere Màrtir Vehil i Pau Puig Domènech. [173]

La junta, en les tres dues setmanes d'actuació, aplica mesures inspirades en les de Barcelona. Dóna de baixa de la milícia a caps i oficials d'alta graduació que havien format part dels voluntaris realistes i planteja un nou allistament. Afectats per l'expulsió són: Gabriel Careta, Victor Mundí, Joan B. Rodon, Bru Martí, Ramon Font, Ferran Casanovas, Joan B.Viza, Salvador Prat Grau i Raimon Thos. Aquesta decisió va produir molt de malestar a la ciutat, i fins i tot entre els progressista, perquè Rodon, Martí,

---

[171] Fernando Garrido, *Historia del último Borbòn de España* (Barcelona, 1868, 3 vol), vol.I, p.924.
[172] F.Garrido, Op.Ct, vol.I, pp.915, 1059-1061.
[173] AMM, Ac, 13/10/1841. *El Constitucional* (26/10/1841).

Viza i Thos eren en aquells moments, propers al partit. Però la junta informa que: "si se ha visto precisada a sentar la mano a alguno, que antes siguió la bandera del progreso, ha sido porque se metió a redentor de los voluntarios realistas, que por disposición de la Junta fueron espulsados de las filas de la lealtad, valiéndose de asonadas y motines para su objetivo". [174]

La junta obra expedient al moderat Llàtzer Casamitjana, segon comandant del batalló primer, perquè: "había tratado de alzar bandera para atraerse a su partido quien apoyara una resistencia contra las disposiciones de la misma", protesta en la que també hi era implicat Genís Artigas. S'acusa a Casamitjana que mentre estaven formats els batallons: "había tratado de concitar los ánimos de esta fuerza".[175]

Igual que a Barcelona també es va fer un *préstamo forzoso* per la milícia, a recaptar entre: "aquellas personas desafectas al actual orden de cosas". L'impost constava de 220 cèdules de 500 rals cada una, però l'Ajuntament, que havia rebut l'ordre de cobrar-lo, diu que no és atribució seva. Tot i així davant les pressions convoca a 23 *patriotes* per a què ajudin els regidors a fer el repartiment entre els *desafectes*. El problema era arribar a la formació d'un llistat, al que ningú no es volia comprometre, i no s'acorda res. La junta fa un ultimàtum pel dia 2 de novembre, si en aquell dia no hi ha llista els regidors hauran de respondre amb els seus propis bens.

De tota manera el consistori insisteix que li manquen dades per a decidir en una operació tan política, i que: "teme y recela que semejante clasificación hecha por su autoridad, seria un motivo de disgusto entre sus conciudadanos, que desea por su parte evitar". I fa la proposta que se'ls autoritzi: "para incluir en dicho préstamo a los pudientes de la ciudad aunque no merezcan la nota de desafectos". L'intent de fer un repartiment no discriminatori compta amb el desacord d'alguns regidors: Antoni Codina, Josep Vinyas i Ramon Folcrà, que fan constar el seu vot a favor de seguir les instruccions.[176]

Els darrers dies de la revolta, el 3 de novembre, l'Ajuntament

[174] AMM. Acs, 18, 22, 25/11/1841; 5, 13/1, 27/2/1842.

[175] Llàtzer Casamitjana l'any 1845 demana un certificat d'haver estat represaliat per la Junta de 1841: "se vió perseguido (..) por haberse manifestado enemigo de sus ideas revolucionarias". *El Constitucional* (7/11/1841). AMM, Acs, 20, 25, 31/10/, 1/11/1841; 10/1/1845.

[176] AMM, Acs, 28/10/, 4/11/1841.

rep un comunicat de la junta suprema que es manifesta: "decidida a sostener a todo trance la libertad del pueblo, y amenazada esta quizás en estos momentos, le prevenía dispusiese y preparase con la mayor urgencia la milicia Nacional, para que al primer llamamiento acuda a la capital". Els regidors diuen que ni ells ni la milícia no havien dubtat mai de comprometre's: "para la defensa de la Constitución que felizmente nos rige, la que ha jurado defender hasta la última gota de su sangre, y que sus deseos son el que desaparezca para siempre el ominoso resto de tirania representada por Ciudadela". L'alcalde suplent Joan Tió Abril, que presideix les sessions, perquè Caralt havia estat nomenat president de la junta, hi està en desacord perquè diu que amb aquesta actitud es fa oposició al govern.[177]

El 7 de novembre, amb Barcelona sota el control del govern, l'Ajuntament es fa ressò de la real ordre del 27 del mes anterior, per la que Espartero mana cessar totes les juntes. Publica un ban notificant que el consistori torna a tenir les funcions plenes que li atorga la Constitució, i diu que: "vigilará con la mayor eficacia, y procurará el condigno castigo, si acaso osase aparecer algun síntoma dirigido a vulnerar tan sagrados objetos, que está decidido a sostener a toda costa".

Alguns veïns i comissionats de la milícia demanen la revocació de les actuacions de la junta, i el cap polític ordena que els antics realistes s'incorporin de nou al cos en el mateix càrrec que tenien. De fet el govern anul·la totes les mesures preses aquells dies.[178]

L'Ajuntament, que torna a presidir Caralt publica el dia 23 de novembre un manifest demanant la fi de l'estat de setge. I critica Espartero: "cuando en un país se substituye al libro de las leyes, la voluntad del Gobierno, por mas que sean muy recomendables las virtudes cívicas y sentimientos patrióticos del que se ve investido de tal poder, siempre semejante situación, sobre todo en una ciudad populosa, refluye en grave perjuicio de la confianza y de los intereses generales, que temen verse en compromiso y menguan el prestigio de las mismas leyes que se creen insuficientes para salvar el Estado en casos de peligro".[179]

Aviat abandonen la milícia tres moderats: Joan Camín i Llàtzer Casamitjana, comandants primer i segon del batalló primer, i el

---

[177] AMM, Acs, 3, 6/11/1841.
[178] AMM, Acs, 7, 11, 15/11/1841.
[179] AMM, Ac, 26/11/1841.

capità Raimon Thos, com a resultat d'un manifest de "la mayoría de los SS. oficiales, sargentos y cabos" del seu batalló. En aquest document es demana la fi de l'estat de setge a Barcelona i de la reorganització dels tres batallons de la milícia desarmats a la capital. Els que havien plegat no accepten el to del document: "hicieron dimision de sus empleos fundada en que por estos motivos habían perdido la fuerza moral en el cuerpo".

L'Ajuntament anava a procedir a l'elecció de nous caps per la milícia però rep l'ordre de la Diputació d'atura-ho. Hi ha moviments del: "partido de los dimisionarios", que demanen signatures de suport fent escarni del paper de l'Ajuntament que havia estat desautoritzat pels organismes superiors. La situació es pacifica i el desembre Salvador Prat és nomenat comandant del batalló segon.

El mes de desembre, abans de deixar el càrrec Caralt fa un resum de la seva acció al front del consistori, un text polític notable: "El Ayuntamiento actual no ha perdido de vista jamás los intereses de todos sus representados, pero ha mirado con singular predilección los de las masas: desde luego observó que el subsidio de comercio, e industrial lo pagaban los proletarios, y los artesanos que sin tener grandes o ningún capital ganan su subsistencia con el jornal diario a costa de mil sudores y afanes; al paso que los capitalistas y ricos comerciantes contribuían con módicas cantidades a proporción de sus haberes, vió igualmente el cabildo que el pueblo de hallaba agoviado con la desacreditada contribución del personal, resto del feudalismo, y enseña de la infamia con que en otros tiempos han sido tratados los catalanes.
No pudo el Ayuntamiento actual de Mataró permitir que subsistiesen entre vosotros semejantes abusos, el subsidio ha sido distribuido a proporción de los haberes de cada uno según la Constitución del Estado, los proletarios, y artesanos se hallan aliviados del vejamen que hasta el presente habían sufrido, la odiosa contribución del personal ha desaparecido de los libros municipales:

Mataronenses, gracias al celo de vuestros representantes vuestras personas han dejado de ser feudatarias. La variación del sistema fundada en reglas de estricta justicia ha afectado los privilegios de los comerciantes y capitalistas, ha desbaratado los planes de los aristócratas, y ha echado por tierra la ambición de los propietarios que disfrutan rentas por las cuales hasta ahora en nada habían contribuido. Hechos de tal magnitud que equivalen a

la emancipación del pueblo han creado porción de enemigos al que ha tenido el valor de plantearlos y llevarlos a cabo; y es por esto que han tratado de esplotar el terreno de las personal dades y procurado hacer triunfar su injusta causa".[180]

La renovació de la meitat de regidors es produeix el desembre de 1841 enmig de l'agre polèmica per la gestió de Caralt, que divideix els progressistes. I és que després de la revolta la crisi del partit es fa més greu i algunes persones destacades canvien de bàndol, en desacord amb el radicalisme creixent.[181]

Hi ha discòrdia entre els seguidors que: "se entretienen en zaherirse mutuamente con rumores que solo redundan en beneficio de nuestro común enemigo". No tothom seguia Caralt, que el 3 de desembre critica les: "ideas políticas poco conformes con la ilustración del siglo, y con el sistema de progreso felizmente emprendido y acreditado en la nación, consecuencia legítima de la revolución de Setiembre". I demana votar gent que doni suport al *progreso legal*, i que estigui d'acord amb les seves reformes fiscals.[182]

El mes de novembre sis fabricants del tèxtil declaren el locaut, per aconseguir que els obrers sense feina marxin de la ciutat i no votin a les eleccions municipals, indirectes i universals. En aquest ambient es fan les eleccions d'electors de parròquia el 5 de desembre, i es presenten diverses candidatures pels quinze llocs a escollir. Les de progressistes i moderats, però també una candidatura mixta que presenta un grup de milicians, formada per: Joaquim Font Clivillers (p), Francesc Vilella, Felicià Marquès Puigsubirà (p), Lluís Oms Vallcorba (p), Joaquim Cabot Badia (p), Jaume Roure Xurigué, Antoni Roca Ros, Felicià Julià Sorribas (m), Salvador Blanch Escardó (m), Josep Bofarull Carbonell (m), Pere Barbosa (p), Joan Camín Bonet (m), Salvador Boba, Joan B. Tió Abril (p), Joan B. Lairet Baladia (p). El programa del grup era el següent:

---

[180] *El Constitucional* (4/12/1841).

[181] AMM, Acs, 22, 29/11/, 16/12/1841. El període 1841-42 hi ha qui deixa els rengles progressistes en desacord amb el radicalisme, entre ells: el ric comerciant Manuel B. Guanyabens, el notari Desideri Recoder, l'advocat Ramon Thos Riera, el comerciant Francesc Moret Crouset, l'advocat Antoni Boter Llauder, el ric comerciant Josep Gallifa Ros, el mestre Joan Regassol i l'advocat Brú Martí Pujades. Es tracta, en general, de persones de bona posició econòmica, pels que el suport a les revoltes, i la base proletària del partit, de creixent protagonisme, devia d'actuar de prevenció.

[182] *El Constitucional* (2,4/12/1841).

Isabel, Constitución,
Paz, Progreso y Libertad,
Y unión y fraternidad,
Estos nuestros votos son.

Els milicians que donen suport a la candidatura fan públic un manifest: "Mataronenses. Los sujetos que anteceden os son bien conocidos, su honradez amor a las instituciones y compromisos nada dejan que desear, y estas cualidades forman su mejor elogio. Desechad las dulces palabras y fraseologia pomposa de los que, cual sirenas quisieran adormeceros y engañaros; fiando sin reparo alguno a los ciudadanos propuestos el nombramiento de las autoridades que tanto han de contribuir a las mejoras y felicidad de este pueblo a quien la discordia quisiera emponzoñar con su hálito funesto y destructor. Varios milicianos".[183]

Guanyen els progressistes per 64 vots: "Los retrógrados se han asociado a los mas acérrimos absolutistas. La elección ha sido tan disputada que tal vez no han dejado de votar una docena de electores". En el col·legi electoral de les Escoles Pies un *puñado de turbulentos* agafa de la mesa la llista d'electors que havien votat. Davant la reclamació de 127 veïns l'elecció es repeteix el dia 12 amb la presidència del cap polític. El dia 3, abans de les eleccions, un grup de moderats presenta un recurs demanant més garanties per a la votació i suggereixen que els alcaldes de barri controlin la identitat de les persones.[184]

Després de la victòria els progressistes proposen als moderats un *convenio amistoso* per pacificar la ciutat: l'elecció a parts iguales del nous regidors, però els moderats no volen. I es pregunten els progressistes: "Ahora bien; quienes son los que sugieren y buscan la discordia, los que tienen empeño en que haya discusiones y bromas en la pacífica ciudad de Mataró?". Aleshores els compromisaris trien: "liberales, hombres de bien, y progresistas" i fan un banquet "en obsequio de la mucha unión que ha habido en nombrar los citados señores".[185]

L'alcalde és Bru Martí Pujades, advocat, comandant de la milícia nacional, i antic realista, adscrit a la tendència no radical del

---

[183] *El Constitucional* (15, 25/11, 5/12/1841).
[184] *El Constitucional* (7, 11, 15/12/1841). AMM, Ac, 3/12/1841.
[185] *El Constitucional* (11, 21/12/1841).

partit. La tasca del consistori ensopega amb la lleva militar perquè els joves marxen de la ciutat i s'han de fer detencions massives. [186]

Notem el problema de l'antic convent de carmelites que una ordre del 5 d'agost de 1840 s'entrega a la ciutat[187] tot manant obrir l'església al culte l'església de Sant Josep, però els progressistes demanen a l'alcalde Caralt que no ho permeti, tal com ho havia enunciat en els seus propòsits programàtics. El mes de febrer de 1841 es rep una ordre del bisbe exigint l'obertura del temple però les autoritats municipals ho eviten.[188] L'alcalde Bru Martí també rep pressions perquè s'apliqui la legislació, però diu que no: "uno de los principales motivos que ha impulsado a los ayuntamientos anteriores a poner obstáculos a la referida oberura, ha sido el temor a fomentar con ella divisiones". La reobertura l'executarà l'Ajuntament moderat l'any 1843.[189]

El 26 de desembre es duu a terme un acte a través del que podem comprovar el temor d'alguns sectors a l'actitud de la milícia: la benedicció de les banderes i insígnies de la força, acte celebrat a l'església de Santa Maria. El parlament va anar a càrrec de l'escolapi Josep Rius, que exalta les virtuts fonamentals dels milicians, la fidelitat i l'obediència al tro d'Isabel II i a la Constitució. Rius ressalta els perills del republicanisme al sí de la milícia, perill que devia de ser real ja que dedica gran part del discurs a amenaçar els que volen introduir idees provinents de França, acusant-los de desordenats, subversius, sacrílegs, criminals, fanàtics, convidant els milicians a denunciar-los: "Debéis delatar a la autoridad competente que es como centinela del Estado, toda conjuración ya naciente, ya crecida, que tenga por

---

[186] El fabricant Joan Finestres és exonerat del càrrec a causa de malaltia i el substitueix Joan Regassol, el mes de febrer. AMM, Acs, 1/1; 12,13,14, 15/2/1842.
[187] A una part del convent, a la muralla de Sant Llorenç, es vol edificar una presó. El 3 de desembre de 1842 es col·loca la primera pedra de l'edifici obra de Miquel Garriga i Roca. La construcció es va fent quan hi ha diners fins que s'abandona el 1850 quan s'hi havien gastat 5.000 ptes. Francesc Costa Oller. *La presó de Mataró fa 125 anys. Mataró. Notícia de temps antic* (Mataró, 2017).
[188] *El Constitucional* (6/2/1841). AMM, Ac, 9/2/1841. L'Ajuntament de Caralt contesta al cap polític, que demana un informe sobre el "regente de la Cura de almas de S.Juan de Vilasar", l'exclaustrat Joan Ferrer, i diu que té mala fama pública, ja que "se le considera como a fomentador de los partidos que dividen dicha población". AMM, Ac, 19/4/1841.
[189] AMM, Ac, 16/4/1842. Marià Ribas. *L'església de Sant Josep. Fulls del Museu-Arxiu de Santa Maria*, nº14, p.28.

objeto minar y echar por tierra estas dos bases fundamentales de la monarquia, Constitución y Trono. (..) Anatema pues, execración a aquellos, sean de la clase y estado que fueren, que de palabra o escrito, abierta o solapadamente maquinan destruir la Constitución del año 37, y derribar el trono de Isabel, anatema, mil veces anatema, a aquellos apostóles del republicanismo, que viviendo bajo la protección de un gobierno monárquico-constitucional, van diseminando ideas que contrarían los principios conservadores que hemos jurado, y cuyas ideas no pueden realizarse aquí sin el desquicio entero del edificio social de España". Per Rius el perill no es abstracte, i recorda la revolució francesa: "esas páginas que nos revelan en la capital de Francia las ideas descabelladas de ciertas sociedades que han producido los principios altamente subversivos que enseñan los fanáticos Lamenais y San Simón". [190]

La revolta de Barcelona

El moviment que enfronta, el mes de novembre de 1842, la ciutat de Barcelona amb Espartero, és el resultat de la confluència de diversos interessos polítics, moguts per la qüestió de la regència única o de tres persones. Per fer caure el govern pacten els moderats, un sector dels progressistes, els republicans i ciutadans de diversos sectors socials.[191]

La gent del mon de la indústria es manifesta contra el projectat conveni comercial amb Anglaterra i a favor del proteccionisme que creuen indispensable per un sector tèxtil poc competitiu com el català. Els observadors contemporanis ressalten aquest aspecte: "Los que estábamos enterados del estado de los ánimos creímos siempre que la causa principal de la irritación pública consistía en la crisis industrial y en las tendencias libre-cambistas del Gobierno".

Pels moderats es tracta de recuperar la iniciativa que els havia estat presa el 1840, i que per mitjans electorals no aconseguien. I també hi ha grups de progressistes que es manifesten contra la

[190] AMM. Ac, 24/12/1841. José Rius, *Exhortación a los Guardias Nacionales de los dos batallones de la ciudad de Mataró* (Barcelona, 1841).
[191] Per un resum dels fets i una valoració actual: Manel J. Risques, *La insurrecció de Barcelona pel novembre de 1842*. La seva dinámica social, *Recerques*, nº10, (Barcelona, 1980).

direcció política d'Espartero, que consideren poc radical i personalista. En quant als republicans, s'apunten a qualsevol moviment contra el govern.[192]

Element clau de la revolta és el proletariat barceloní, víctima de la manca de treball i amb uns recursos precaris. I l'enemiga d'una lleva que rebutgen les classes populars, les principals afectades. El nucli ben organitzat i actiu de republicans amb premsa pròpia atien el malestar a Barcelona, amb els escrits d'Abdò Terradas i les cançons revolucionàries que es canten pels carrers:

Ja és arribat lo dia
que el poble tant volia;
fugiu, tirans, lo poble vol ser rei.(...)

La cort i la noblesa,
l'orgull de la riquesa,
caiguen d'un cop fins al nostre nivell.(...)

Lo delme, la gabella,
lo dret de la portella,
no, jornalers, mai més no pagarem.

Ja la campana sona,
lo canó ja retrona...
Anem, anem, republicans, anem!
A la victòria anem! [193]

Tot es complica quan la milícia nacional es decanta per la revolta. El capità general explica, temps després que: "El conocimiento que tenía de la situación monstruosa en que se encontraba la Milícia nacional desde su creación, (..) me hacía no considerarla como un elemento de orden (..) sabia que aun cuando la mayor parte de la milicia Nacional permanecía al partido republicano, había manifestado a sus autoridades competentes que en caso de transtorno no emplearían sus armas para contenerlo".[194]

---

[192] José Coroleu, *Memorias de un menestral de Barcelona* (1792-1854), (Barcelona, 1916) (3ª ed), p.220.
[193] J. Molas, *Poesía catalana romàntica* (Barcelona, 1974), p.24 i ss.
[194] Antonio Van-Halen, *Diario razonado de los acontecimientos que tuvieron lugar en Barcelona desde el 13 de noviembre al 22 de diciembre de 1842*, (Sense lloc d'impressió, 1843), p.4.

La revolta, en la seva primera fase és un moviment general seguit per tots els que volen acabar amb el règim esparterista, amb el protagonisme al carrer de la milícia i els radicals. Un aiguabarreig que aprofitaran els republicans que controlen la junta barcelonina de caràcter menestral que els primers dies dirigeix el moviment. El 21 de novembre es materialitza el setge militar a la ciutat i comença la segona fase de la revolta quan la milícia destitueix la junta popular i n'anomena una per a negociar la rendició, formada per progressistes i moderats. Però aleshores els republicans encapçalen una resistència desesperada que coordina una nova junta radical.

És el 3 de desembre quan les forces del govern llencen sobre Barcelona més de mil bombes. L'endemà la milícia desarma els republicans i la ciutat és ocupada sense incidents. El govern d'Espartero executa dures mesures de càstig: afusellament dels responsables, dissolució de l'associació de teixidors, reconstrucció del tros enderrocat de la Ciutadella, impost extraordinari de dotze milions de rals, prohibició de tota la premsa llevat del *Diario de Barcelona*. En els poblacions que havien participat en la revolta es va dissoldre la milícia.

Notem que en aquesta crisi es manifesta l'asincronia entre la societat catalana i l'administració central, i que en acabar els greuges s'havien anat fent més importants. El resultat és el total aïllament de l'administració central a Catalunya.

La repercussió política dels greus esdeveniments va afectar de ple els progressistes. Si un sector del partit ja s'havia distanciat del regent arran els fets de 1841, ara s'arriba al trencament. Per una banda hi ha el transvasament cap als moderats de tots els que estan contra les revoltes i el desordre. De l'altra els sectors radicals es fan amb el control del partit i aviat protagonitzen la revolta centralista, l'empenta darrera per controlar el poder.

Els fets de novembre s'inicien a Barcelona el 13, i tres dies després el capità general Van-Halen es fa ressò del clima de revolta de Mataró. Diu que: "a causa de la fermentación en que se encontraba Mataró (..) de aquél pueblo ningún auxilio podia esperar". Per a prevenir l'extensió del conflicte, amb ressò a molts pobles, Van-Halen envia un duríssim comunicat a diversos ajuntaments, recordant les penes en cas d'obeir les ordres de la junta revolucionària de Barcelona. El dia 20 el capità Uzuriaga, de les companyies estacionades a Mataró, es desplaça al quarter general i demana a Van-Halen ajuda per les seves tropes. Aquest

episodi, una mica obscur, es resol quan Uzuriaga, que estava en connivència amb els revoltats, torna a Mataró amb un membre de la junta de Barcelona, i proposa a la milícia i a l'Ajuntament que s'uneixin a la revolta. El regidors, però, varen seguir les ordres del capità general mantenint l'obediència al govern, de la mateixa manera que resisteixen alguns intents de revolta en aquests primers dies de sublevació.[195]

A Mataró el conflicte el protagonitzen els obrers del sector tèxtil, els teixidors de cotó. Aquesta és la primera dada concreta que els lliga a les lluites violentes contra l'ordre establert. Josep Ambròs, un mataroní de l'època, relata els fets viscuts els dies de novembre previs al bloqueig de la capital: "vi muchos soldados echados por los empedrados de la calle de la de la Riera con aspecto de mucho cansancio y durmiendo muchos de ellos. (...) Vi que no solo la plaza de Santa Ana y Rambla estaba llena de soldados del propio modo, si que, y fue lo que me llamó mas la atención, había en medio de la plaza un caballero vestido con una chaqueta muy peluda, boina colorada y faja, e iba montado en buen caballo negro, cuyo caballero estaba hablando con calor y alguna furia a unos hombres, allí parados vestidos con zamarreta y al parecer tejedores de algodón (..) me dijeron que era el general Zurbano que con todas las tropas había llegado de Gerona e iban a Barcelona porque había bullanga (..) luego que Zurbano se fuese el pueblo se pronunciaría (..) pregunté quien era el pueblo y me señalaron aquellos hombres que vestían zamarreta (..) luego oi decir que marchado Zurbano con sus tropas, varios tejedores de algodón se habían reunido en la Sala de Santa Marta y se pronunciaron en nombre del pueblo de Mataró y nombraron una junta".[196]

Sobre la revolta dels teixidors no hi ha informació, però sembla un moviment limitat a aquest sector. La narració d'Ambròs és d'un gran interès perquè qui l'escriu és fill d'un teixidor de lones, hereu de la tradició artesanal: "mi padre era tejedor de lonas (..) estos se consideraban de mas mayor categoría que aquellos (els de cotó) aunque de jornal allà se iban". La ironia que fa servir

---

[195] La inseguretat de les tropes del govern era tan gran que Van-Halen ordena revisar els queviures que rep la tropa: "que se haga un reconozimiento escrupuloso de todos los víveres que le dirijan los pueblos para evitar cometan alguna felonía que pudiera perjudicar a la salud de las tropas". Van-Halen, Op.Ct, pp, 16, 67, 74.

[196] J.Ambrós, Op.Ct, pp.82-89.

per descriure la revolta és prou significativa: "aun recuerdo las risotadas con que esplicaban el caso y la prosopopeya que gastaban aquellos tejedores de algodón diciéndose el pueblo de Mataró y nombrándose ellos mismos como junta de algo, diciendo que se pronunciaban". El pes dels principis democràtics és clau al sí dels grups radicals: "se pronunciaron en nombre del pueblo".

A la ciutat el clima de revolta preocupa la gent, i hi ajuda el gran nombre de persones de la capital que s'hi havien refugiat, fugint de les violències. Dies després de l'intent de revolta dels teixidors hi ha moviments de més consideració, en conèixer-se el bombardeig de Barcelona: "Desde que empezó el bombardeo en la mañana del 3, la agitación y la inquietud se manifestaron en todos los pueblos circunvecinos (...). El anochecer era ya terrible la efervescencia, especialmente en toda la costa de levante. (..) En Mataró se llegó a tocar a rebato, salieron partidas armadas, y se aquietó con dificultad". També hi ha revoltes a Figueras, Reus, Tarragona i Olot, es tracta de petits moviments republicans amb un cert suport de la milícia.[197]

Els esdeveniments de Mataró del 3 de desembre són coneguts per la narració de Josep Ambròs, que els va viure. En aquell dia l'autoritat preveient desordres mana que unes guàrdies de milicians es situïn a la rectoria de Santa Maria, per protegir les campanes, ja que hi ha rumors que es volia tocar a sometent: "y reunirse todo el pueblo para ir a Barcelona a ayudar a sus hermanos, como así entonces se decía".[198] La tropa que defensa les campanes era del batalló segon i es retira davant els intents d'incendiar l'edifici i la pressió del: "paisanaje reunido y muchos

[197] El bombardeig va tenir un ample ressò a tot el Maresme, un contemporani de Vilassar de Mar explica que: "en 1842 impressionà terriblement un bombardeig que hi hagué a Barcelona. Desde Vilassar es percibia un soroll profund, semblant a un tro llunyà, i tot el poble anà a la platja per a veure el fum negre dels incendis que es produíren el dia del bombardeig". L.Guardiola i Prim. *Sant Joan de Vilassar* (Vilassar de Mar, 1955), p.310. Adriano. *Sucesos de Barcelona desde 13 de noviembre de 1842, hasta 19 de febrero de 1843* (Barcelona, 1843), p.202 i ss.

[198] És de gran interès el llenguatge utilitzat pels diferents sectors de la societat, en un temps d'ideologies en formació, i ric en manifestacions conceptuals. Hi ha un llenguatge proletari: els teixidors es consideren a si mateixos *hermanos*, anunciant la fraternitat republicana. En canvi progressistes i moderats parlen de *ciudadanos*, lligant el concepte al dret polític. Francesc Costa Oller. *Cultura de la fàbrica, anticlericalisme i matrimoni civil al segle XIX*. *Mataró. De la ciutat que creix* (Mataró, 2017).

milicianos jóvenes con armas", del batalló primer, que es burlen dels seus companys del batalló segon per no haver entrat mai en guerra contra els carlistes. Els que guarden el campanar negocien la sortida amb: "el que les hacía de comandante (..) que era 'Pió' (..) o sea Ibrán",[199] i acorden marxar amb la condició que els revoltats posin guàrdia a l'església i la rectoria perquè ningú no cremi res. En controlar l'edifici toquen a sometent al llarg de cinc hores.

Poc després: "se oyó llamada y redoble por toda una banda de tambores y dejando que se acercasen, oimos que después de un redoble, se hacía un bando de pena de la vida al miliciano que luego no se presentase al lugar acostumbrado para su compañía, y pena de la vida al paisano que circulase por las calles. Y era que reunido el Ayuntamiento y jefes de los dos batallones en la casa de la ciudad, llamaron desde el anochecer a las dos bandas que tenían en la antesala, sin permitir saliese ninguno; y como en la Riera y Plaza de Santa Ana era grande la efervescencia, dieron tal disposición al oir el toque de rebato; y creyendo los revoltosos que era para marchar a Barcelona se presentaron todos los milicianos, y después de minuciosa revista, se les mandó que por compañías patrullasen por la ciudad para la conservación del orden, hasta la hora de marchar; dejando que la campana tocase a rebato".[200]

El mateix dia l'Ajuntament aplaça les eleccions municipals, degut: "a lo grave de las circunstancias en que se halla esta ciudad", i demana clemència per la capital bombardejada. La bullanga acaba l'endemà a la sortida del sol, quan: "cansados y adormecidos los que tocaban y los que rondaban, cesó la cosa por si misma, y cada cual se fue a su casa, sin que nadie jamás pidiera cuenta a los que tocaban, cuando la hacían, ni después". Els milicians radicals varen queden burlats per l'Ajuntament, que els va entretenir: "Había voluntad, pero faltaba fuerza suficiente,

---

[199] Aquesta és la primera actuació política que coneixem de Jaume Ibran Massó (1818-1875), que participarà en els fets de la revolta centralista, i l'any 1855 és milicià. Tenia un cafè a la Riera i en esclatar la tercera guerra carlina comana una petita força voluntària de renom *Ronda d'Ibran*. Es tracta d'un personatge singular ben actiu en la defensa constitucional, que mor en batalla l'abril de 1875 a Breda. Francesc Costa. *Josep Gualba (1873-1876). Guerra carlista i partits polítics del Sexenni Democràtic a la Restauració* (Mataró, 1985), pp. 23, 76, 90-98, 102-128. AMM, Acs, 17/12/1855; 28/2/1874. AMM,AP, Jeroni Recoder, 1873, f.64. *El Eco de la Costa* (nº7, 57, 78, 112).

[200] AMM, Acs, 3, 5/12/1842. J.Ambrós, Op,Ct, totes les cites que segueixen.

ni hubo motivo para mas", comenta Ambròs.

La tarda del dia 4, rendida la ciutat de Barcelona, arriba a la platja de Mataró un vaixell amb armes per l'exèrcit, però durant l'operació de descàrrega moltes persones assalten la barca que les duia i n'agafen. L'Ajuntament fa un ban ordenant la devolució dels fusells: "por cuanto la casualidad de haber llegado a esta playa (..) un buque que conducía armas para el ejército, en ocasión en que se hallaba muy agitada la población, con motivo del bombardeo de la ciudad de Barcelona, y de noticias que según se han visto posteriormente eran falsas y ecsageradas, emitidas por desconocidos y forasteros, de que en la actualidad abunda esta ciudad, dio margen a que, a pesar de los esfuerzos de la milicia Nacional y de las exortaciones de una comisión de este Cabildo, desapareciesen aquellas entre la multitud que se agolpó en aquél sitio". L'alcalde hi va intervenir: "vimos en la playa una barcaza, de la que muchos hombres sacaban indistintamente un fusil, mas luego compareció D.Bruno Martí, corriendo, Alcalde a la sazón, y pegando a cada uno de ellos y gritando, hizo que devolviesen los fusiles a la barcaza. Quedó solo mucho rato, hasta que comparecieron los alguaciles e hicieron despejar". El mes de gener l'Ajuntament informa que s'han recuperat 92 fusells i 74 baionetes, tots els que s'havien quedat a Mataró, dels altres es desconeixia on havien anat a parat.[201]

El capità general felicita l'Ajuntament per la desarticulació de la revolta: "a este Cabildo y a la milicia Nacional que han adquirido títulos muy grandes al agradecimiento de la patria y a su particular aprecio (...) y que mas adelante el Gobierno, las Cortes y la Nación entera, apreciaran igualmente la sensatez, amor al orden y demás virtudes de esta población". Però tenia informes de que havia passat i acorda la dissolució de la milícia a causa dels extremistes, i també tanca l'associació de teixidors.[202]

Caps de la milícia diuen que es fa culpable al cos de la revolta, quan només havia estat responsabilitat de: "un puñado de ilusos que no pertenecían a la milicia ni a la población, sinó que eran forasteros, a quienes se había dado una cordial hospitalidad, gritaban en público por las calles ecsitando a la revolución impunemente, hasta que lograron se alterase por un momento la tranquilidad, que fue restablecida al primer golpe de caja para reunir

[201] AMM, Acs, 5/12/1842; 14/1/1843.
[202] AMM, Ac, 26/11/1842.

esta milicia que tan ingratamente se ha desarmado". Recorden que en aquesta crisi la milícia: "se ha puesto de parte del gobierno, ha sostenido el orden y la tranquilidad pública". I Ambròs diu que hi ha milicians locals entre els protagonistes dels fets.[203]

El progressista Joan Amich té aquesta visió de la crisi: "Estalló en Barcelona una revolución (1842) y como era hermana de la que hubo en Pamplona y Madrid (1841), la milicia nacional de Mataró contuvo en gran manera el movimiento". Cal assenyalar que les revoltes de 1841 eren moderades, i que Amich les posa al mateix sac, cosa que no deixa de ser significativa, i més si fixem en el seu tarannà de progressista radical. I el també progressista Manuel de Sisternes intervé a Barcelona donant suport al govern contra els revoltats. L'actuació de nuclis republicans i proletaris era vista amb prevenció fins i tot per les forces més properes.[204]

Una mostra de l'aiguabarreig polític que es produeix els darrers mesos de 1842 ho és el següent text de mans progressistes: "No es menos escandaloso que el núcleo de retrógrados, y absolutistas hayan dado en la mania de apellidarse progresistas, y de republicanos a los liberales. (..) El escándalo peor de los escándalos es, suponer en Mataró la existencia del partido republicano, y embaucar al pueblo con mil patrañas sin mas objeto que perseguír a todo el que se declare amigo y protector de las masas. Los sujetos a quienes quiere darseles el nombre de republicanos, conocen que por ahora es imposible la república, y que su ensayo nos conduciría al mas ominoso despotismo. Es también en alto grado escandaloso que se sostenga a capa y espada el que las doctrinas del partido *Constitucional* representan el partido de la república, y que las del *Liberal Barcelonés* son la espresión de los liberales progresistas".[205]

Passava que el periòdic barceloní *El Constitucional* era crític amb Espartero, i a favor del progressistes radicals de López. I defensava els sindicats tèxtils, organitzar la milícia suspesa i les reformes més avançades. Els progressistes mataronins eren dins aquesta fracció radical en la seva pràctica totalitat, i consta que Francesc Oliver Farró és un dels pocs que no dóna suport als antiesparteristes: "a pesar de que todos sus correligionarios de esta ciudad la habían aceptado". Tampoc ho fan dos membres

---

[203] *El Constitucional* (23/1/1843).
[204] Juan Amich. *Viage a Mataró* (Barcelona, 1849), p.34. AMM, Ac, 23/12/1842.
[205] *El Constitucional* (9/1/1843).

clau del partit: Pau Tosquelles Morell i Joaquim Font.[206]

El darrer Ajuntament, previ a l'etapa moderada, és dirigit pe l'hisendat i farmacèutic Joan Camín Bonet, antic constitucional del Trienni, comandant de la milícia i cap dels moderats. L'elecció s'havia de fer el diumenge 4 de desembre de 1842, però a causa del malestar públic pel bombardeig esmentat es va haver d'ajornar una setmana, i es fa el dia 11. Tot i així hi va haver desordres provocats per alguns milicians, que varen ser presos. L'Ajuntament, de majoria moderada, perquè els progressistes barallats no hi participen, ha d'enfrontar situacions greus: la dissolució de la milícia i la revolta contra Espartero. Un moment tant perillós que els regidors i l'alcalde abandonaran la ciutat tement per les seves vides.

Contra Espartero

El dia 3 de gener Espartero dissol les Corts enmig d'acusacions d'autoritarisme fins i tot dels membres del seu partit, i convoca eleccions. A la província de Barcelona es tracta d'elegir nou diputats i dues ternes a senador, però els preparatius es fan en un marc polític desacostumat, enmig d'una gran divisió del partit progressista en el govern, en estar en desacord molts membres amb la gestió d'Espartero. [207]

El clima contra el regent que es vivia en l'opinió pública va suggerir als moderats la formació d'una coalició per lluitar contra el govern amb més possibilitats d'èxit. Sobre la base d'un programa mínim i candidatures unitàries es va intentar la coalició electoral. Comissionats dels dos partits es reuneixen el 18 de febrer al poble del Bruc de Baix i tres dies després a Sant Feliu de Llobregat. Després d'intenses negociacions no poden confeccionar una llista a gust de tothom perquè els moderats exigien que els progressistes radicals López, Mata, Pelachs i Alcoriza, no en formin part, i l'acord és impossible. A partir d'aquell moment cada organització comença a preparar la campanya pròpia.

El mateix dia 18, comissionats progressistes desafectes al

[206] *El Clamor de la Marina* (7/8/1881).

[207] Sobre aquesta elecció: AMM, 20, 27/3/1843. *El Constitucional* (4, 5, 25, 31/3; 1, 8/4/1843). *La Corona* (10/2; 1,4,5,25,29/3; 1/4/1843). *El Diario de Barcelona*, (24/2/1843). BGB (16, 21/3; 6, 8/4; 4/5; 5, 8/8/1843). ADB, Llg, 124.

govern, i dins la tendència de Joaquín Maria López, elegeixen la candidatura i redacten el programa electoral. Volen un govern que obri la Constitució a través de lleis orgàniques; demanen protecció pel comerç, la indústria i l'agricultura; i la disminució del nombre de funcionaris i del seu salari, així com la reducció d'impostos. També limitar la regència d'Espartero fins que Isabel II faci catorze anys, exigir responsabilitats pel bombardeig de Barcelona, una administració municipal descentralitzada i amb competències administratives més amples, etc. La candidatura l'encapçala Joaquín Maria López, i hi ha els mataronins Francesc Viñas al lloc sisè i Vicenç de Sisternes al lloc vuitè, que també figura en les ternes per senadors.

A diferència d'altres llocs d'Espanya, on els progressistes es presenten dividits entre els ministerials afectes a Espartero, els d'obediència a Cortina, els seguidors d'Olozaga i els purs de Joaquín Maria López, a Catalunya tots donen suport a López.

Els moderats, la candidatura *Monárquico-Constitucional*, reuneix el 22 de febrer a Barcelona els comissionats per decidir la proposta de diputats. Dies abans, el 7 de febrer, s'havien trobat els militats de Mataró per elegir el seu representant, serà Josep Boter Llauder, i també nomenen una comissió de sis persones per les tasques electoral. Encapçala la candidatura, coneguda com de *La Corona*, òrgan periodístic partidari, el marquès de Miraflores. Hi ha dos mataronins, Francesc Viñas, un home de consens que també va a les llistes progressistes, al lloc novè, i Joaquim Martí Llauder al lloc tretze. El programa electoral parla de defensar la indústria, el comerç, i l'agricultura, la reducció de les contribucions, l'oposició a la majoria d'edat d'Isabel II abans dels catorze anys, i l'exigència de fer efectiva la legislació constitucional sobre el manteniment del culte i el clero per part de l'Estat.

La formació de la mesa la guanyen els moderats, que situen Joan Regassol, Josep Seda, Agustí Planell, Josep Gallifa i Felicià Julià. Els progressistes no participen en la pugna pel control de la mesa, com ho demostren els vots: 22 de moderats, contra 2. Eren en una situació precària com a partit degut a la crisi que pateixen des del bombardeig a Barcelona, la dissolució de la milícia i altres accions que els tenien apartats. Un membre del partit comenta que havien perdut la mesa: "porqué no quisimos siquiera disputarla; pero se trató de reanimar al partido progresista y se les hizo conocer que era cuestión de vida o muerte".

En els primers dies de les votacions, fetes a partir del dia 27 de

febrer, hi ha majoria de votants progressistes: "a pesar de no habernos preparado, y de haber trabajado muchísimo el club servil dentro del convento de San José, que no parece sinó que el Ayuntamiento lo ha pedido al gobierno para conspirar contra la libertad, a pesar digo de todo, hasta ahora tenemos mayoría; y la tendremos mayor en los dos últimos dias".

Hi ha dos versions dels resultats. Notícies dels progressistes indiquen que tenen una majoria de 40 vots. En canvi dades més precises dels moderats informen d'aquest resultat: progressistes 330 vots, contra 328 dels moderats. Les actes oficials recullen que dels 1.963 electors voten 656. Uns resultats equilibrats que es repeteixen a altres llocs de la província, aconseguint la majoria absoluta només quatre candidats. Els més votats a Mataró són: Francesc Viñas (647), Joan Prim (p,362), Pedro Mata (p,342), Joaquín Alcoriza (p,340), José Ventosa (p.337) i Joaquín Maria López (p.332). Però els quatre electes en la província seran: el comerciant Francesc Viñas (6781), el comerciant Pau Torrens Miralda (m,4884), el catedràtic de física Joan Agell (m,4262) i el propietari Jaume Badia (m,4167). Viñas, la persona més votada dirigeix un comunicat a l'Ajuntament de Mataró, just abans de dirigir-se a Madrid, oferint-se a: "promover el bien del país con el zelo que distingue al hombre de conciencia libre y tan independiente del Gobierno, como del fanatismo de los partidos".

L'elecció per completar el nombre de diputats es fa del 24 fins el 28 de març, però a diferència de les anteriors desperta un gran interès polític, i hom comenta que hi havia tan ambient com en les de l'any 1840. El control de la mesa ja és polèmic: "En Mataró a las dos duraba todavía la votación para la formado de la mesa, quedaban todavía mas de 200 personas para votar. De resultas de la reunión que tuvieron ayer los electores [moderats] de aquella ciudad, se hallan tan decididos los ánimos, que la concurrencia a los colegios electorales será esta vez numerosísima". La mesa la guanyen els progressistes, per un marge de cinc vots dels 443 que s'havien produït, i la formen: "propietarios septuagenarios cuyas canas ennoblecen sus personas por ser entusiastas y defensores de la libertad sin que la apostasia haya penetrado en sus corazones", presidits per Josep Mª de Caralt i d'Argila. Les votacions es varen celebrar a l'església de Santa Maria, tot i que l'Ajuntament havia pensat en un primer moment en el Saló de Griber.

En quant a la campanya el dia abans d'obrir els col·legis els

moderats fan una sessió pública per informar de: "la bondad de su candidatura, y en defender a los hombres que la componen de las calumnias que se les han dirijido, así como al partido, de las injustas inculpaciones de que es blanco por cierta pandilla". Es tracta de les queixes de dos notables progressistes, Josep Saurí Torres i Pau Tosquelles Morell, de no ser inclosos en les llistes d'electors, acusant a l'Ajuntament moderat de parcialitat.

A Mataró dels 1.965 electors censats voten 1.025 (52%), i els vots es reparteixen així: progressistes 633, contra 392 dels moderats. Els candidats més votats varen ser: Pere Mata (p,607), Joan Prim (p,606), Joaquín M. López (p,583), Joan Romeu (p,577), Pau Pelachs (p,574) i Joan Vilaregut (p,573). De tota manera en les actes es recullen resultats ínfims, sovint d'un sol vot, de gran quantitat de candidats, entre ells molts mataronins: Manuel B. Guanyabens, Ramon Llauder, Pau Tosquelles, Joaquim Martí Andreu, Fèlix Gualba, Melcior Valdé, Melcior Viada, etc. Els diputats electes a la província varen ser el metge Pere Mata (p,6.031), el fabricant Joan Vilaregut (p,5.785), el general Joan Prim (p,5.723), el mestre Josep Ventosa (p,5.635) i el ministre Joaquín M. López (p,5.562). El mataroní progressista Vicenç de Sisternes surt elegit per 5.545 vots, per formar part de la segona terna de senadors.

En la junta central de Barcelona un moderat representant d'un districte de la capital va objectar l'acta de Mataró: "por haberse negado la mesa electoral (..) a admitir los votos de tres electores de Argentona por no hallarse sus respectivos apellidos, continuados tal como eran". Protesta que no es té en compte.[208]

Els progressistes diuen que: "los liberales se han portado como unos bravos, pues han tenido que sostener una lucha encarnizada contra la tirania de los dueños de las casas, huertos y tierras que amenazaban a los inquilinos, arrendatarios y parceros con despedirles, y a los artesanos con quitarles el trabajo. En procesión han

[208] Veïns d'Argentona protesten i fan aixecar acta notarial perquè no se'ls deixa votar. En les llistes provisionals havien aparegut els seus noms correctes i en el moment de fer efectiu el vot troben que a la llista definitiva hi ha errors que els impedeixen d'exercir el seu dret electoral. I es queixen del president de la mesa, que el dia 26, "dijo en alta voz y a presencia del numeroso concurso que se hallaba en el Colegio, estos de Argentona que tratan de sorprender la Mesa son unos facciosos, unos viles, serviles y otros denuestos con los cuales podía concitar a los concurrentes en el Colegio electoral contra los votantes". AMM, AP, Josep Fórmica, 27/3/1843, f.33.

comparecido al colejio electoral para deponer su voto a favor de la candidatura de *La Corona* la cofradía del Rosario, la del Carmen, Santa Lucia, curas, ex frailes y toda la sagrada familia".[209]

Els moderats també acusen al president de la mesa, Josep Mª de Caralt i d'Argila, d'excedir-se en les atribucions del càrrec, i que el dia 28, durant la votació: "se tomo la libertad de insultar groseramente a los electores de Argentona, apodándoles en el acto de votar *serviles, facciosos y tan viles como el partido que los había comprado*, todo esto porque uno de ellos padeció una pequeña equivocación. A alguno de aquellos mismos electores les negó el derecho de votar". Caralt dóna la seva versió dels fets: "presentóse finalmente otro con nombre y apellido supuesto, y como un elector lo hiciese observar a la mesa, y confesase el mismo en el acto en presencia del público, que así se lo habían mandado, se le arrojó del colegio, y le dije efectivamente que seria un servil, un faccioso, y tan vil como el partido que le había comprado".

El mateix Caralt, des de les pàgines de *El Constitucional* comenta les eleccions i el comportament dels moderats: "los partidos se han disputado el terreno palmo a palmo con calor pero con orden, y que de ambas comuniones políticas han venido hasta los septuagenarios y todos los afiliados a las cofradías del Rosario, del Carmen, Santa Lucia y otras de suerte que parecía una procesión del jueves santo". Per contra els moderats l'acusen: "de pagar cierta francanchela o comida que se dio a algunos proletarios en un mesón de la calle de San José (..) en pago de haber votado determinada candidatura". Aquests contesten que: "no sufrimos que se mienta tan a nuestras barbas, que se nos niegue lo que palpamos y que se nos terjiversen los hechos con tanto descaro, porqué nosotros no sufrimos que la patriótica comida se verificó en la calle de San José cuando hasta los sordos y ciegos saben que fué en calle muy diferente, y tampoco tenemos tragaderas para engullirnos las especiotas de que Don José de

[209] Al caliu de la revifada els progressistes organitzen reunions, en una d'elles: "habiendo el joven entusiasta don Juan Amich improvisado un discurso en el que estuvo muy feliz. Propuso la instalación de un gabinete de lectura y manifestó tan claramente las ventajas que se podían reportar de dicho gabinete que ha merecido las simpatías de todos los concurrentes, y acto continuo se han reunido una porción de suscritores". Aviat s'inaugura el centre, dirigit per Bonaventura Rivalta. *El Constitucional* (12/4/1843).

Caralt fue el encargado de pagar dicha comida".

A Espanya aquestes eleccions generals donen una victòria absoluta a Espartero. El govern que surt de les urnes dimiteix el 19 de maig, deu dies després d'haver-se format, per la gran fragmentació política de les Corts, que es tornen a suspendre. Aleshores la coalició de progressistes i moderats que volien fer fora Espartero per mitjans legals recorrerà a la conspiració militar comptant amb l'important presència moderada a l'exèrcit.

Aviat es produeixen un seguit de sublevacions iniciades a Màlaga el dia 24 de maig, a Granada i a Reus. En generalitzar-se posen fi al govern Espartero, que vençut militarment per les forces de Narváez, marxa a l'exili el 23 de juliol. I es forma un govern provisional presidit pel progressista Joaquín María López, que convoca noves eleccions.[210]

Una notícia informa del clima anti-governamental a Mataró. És el dia 2 de juny quan les autoritats expliquen que: "algunos que fueron ayer a revolver los ánimos causaron cierta fermentación, pero la actitud imponente de las autoridades y tropa restituyó la calma a la población, donde a las diez y media todo el vecindario estaba recogido y sin viso de alterarse". Tres dies després hi ha la revolta a Barcelona que exigeix la Constitució del 1837, la reina Isabel II i la formació d'una junta central independent del govern de Madrid. El dia 6, republicans, moderats i els progressistes que havien trencar amb Espartero s'apleguen a la *Junta Suprema Provisional de Gobierno de la Provincia*.[211]

El dia 7 a les nou del vespre es reuneix l'Ajuntament de Mataró amb les autoritats militars: "a causa de haberse sabido que un considerable agrupamiemto de gente se hallaba reunida frente dicho edificio". Aleshores: "se presentaron ante su señoría varios sugetos, quienes en nombre de los que se hallaban reunidos, pidieron a su Señoría se sirviese hacer una manifestación de adherirse a las ideas emitidas en Barcelona". El consistori diu que l'endemà publicarà ban i que: "tomado en consideración el estado de ansiedad en que se hallaba el vecindario declaraba que su marcha y procedimientos guardarian perfecta consonancia y acuerdo

---

[210] Les eleccions del mes de setembre a Catalunya no es poden fer a causa del clima de revolta permanent. Es faran el mes de desembre quan l'ordre públic és restablert.

[211] *Diario de Barcelona* (3/6/1843). Com que l'autoritat militar no recolza el moviment la junta es treslladada a Sabadell per a mantenir llibertat d'acció, i més tard a Manresa

con lo que reclamaba el interés de la Constitución y del trono". Els regidors moderats, amb una declaració tan ambigua, no prenen partit per cap dels bàndols en un moment quan la lluita encara no era decidida, i el capità general no s'havia adherit al moviment.[212]

De tota manera el dia 8 es forma la *Junta Provisional del Partit de Mataró*, i l'Ajuntament la rep i aprova el seu funcionament. A les nou de la nit es presenta a la junta la plana major de la força militar estacionada a Mataró: "a deponer su firma en favor del pronunciamiento". De seguida hi ha manifestacions populars i el dia 9 al carrer tot és alegria: "las lágrimas saltaban de los ojos al oir los vivas del pueblo al ejército y de este al pueblo. Los paisanos se reunieron y fueron a buscar a la tropa al cuartel donde estaba encerrada. Oficiales y soldados se confundieron con las clases del pueblo y hasta las señoras quisieron tomtar parte en el pronunciamiento. Las músicas han recorrido toda la noche la población, y en particular es digna de elogio la charanga de uno de los batallones pronunciados, pues se ha mostrado incansable. (..) La tropa muestra su júbilo al son de guitarras y castañetas, hoy se entregaran dos reales a cada soldado".[213]

Joan Amich, en l'anàlisi que fa d'aquests esdeveniments dels que havia estat protagonista, considera que el gran suport popular a la revolta va ser pel malestar que havia produït el desarmament de la milícia, i per la unitat política de totes les forces contra Espartero. De tota manera es tracta d'un moviment polític de circumstància amb una certa indefinició ideològica mogut per la intensitat del sentiment anti-esparterista. Amich també explica que pels moderats el pacte va ser un pas per aconseguir el poder: "El partido moderado, con sus maquiavélicos planes, supo preparar la revolución de Junio". En la victòria, aviat comencen els moviments per temperar les reivindicacions dels radicals, i en primer lloc la creació d'una junta central.[214]

Els progressistes mataronins varen seguir la revolta, però hi ha alguna veu discrepant entre les persones de més pes. Francesc Oliver es nega a formar part de la coalició anti-esparterista: "a pesar de que todos sus correligionarios de esta ciudad la habían aceptado". Un altre és el cafeter Joaquim Font: "Cuando en el

---

[212] AMM, Ac, 7/6/1843. *Diario de Barcelona* (10/6/1843).
[213] *Diario de Barcelona* (10/6/1843). *El Constitucional* (10/6/1843).
[214] Juan Amich, Op.Ct, p.8.

año 43 la reacción sorprendió a tantos liberales de buena fe, Font fue de los pocos avisados que no se dejaron alucinar, y se retiró a llorar los males de su patria entregándose a sus negocios". Pau Tosquelles Morell tampoc no segueix el moviment. Els fidels a Espartero, que veien el perill moderat, eren ben pocs.[215]

Però les primeres setmanes de juny tot és alegria per la revolta contra el govern. El dia 10 hi va haver dos banquets: "uno para la clase de oficiales, otro para la de sargentos; se ha nombrado una comisión de paisanos para que asistiese a ambos; la charanga del batallón de Africa la ha acompañado hasta la fonda, donde ha reinado una fraternidad y un regocijo inesplicable. Los brindis se sucedian (..). No hallo palabras para recomendar dignamente al joven patriota D.Juan Amich, quien con otros compañeros, se ha mostrado infatigable. La unión del pueblo con el ejército no puede ser mas fuerte, y sinó lo que he visto, me parecería una ilusión".[216]

L'eufòria és general en saber-se el pronunciament de València i del capità general de Catalunya. Les autoritats conviden els veïns a celebrar la victòria il·luminant les cases i assistint a un *Te-Deum*.[217] I ara els regidors publiquen un ban recolzant la revolta: "Ciudadanos:Un poder que amagaba querer convertir en foro de unos pocos la libertad que a costa de arroyos de preciosa sangre habian adquirido los españoles para todos; un poder que concul-caba caprichosamente la Constitución de mil ochocientos treinta y siete, que rebajaba la dignidad del trono de nuestra Augusta Reyna D. Isabel 2ª y que prostituía la Yndependencia Nacional, concitó contra si la indignación del pueblo, quien en su justo enojo se ha pronunciado contra tan siniestros intentos, y decidido a sostener los caros objetos de su predilección y cariño. El completo triunfo de tan glorioso pronunciamiento ecsige de todos un voto de gracia al Omnipotente, que tan visiblemente ha permi-tido alcanzar tan señalada victoria en esta Ciudad, sin haberse derramado ni una sola gota de sangre, y produciendo antes bien la prodigiosa reunión de todos los ánimos a este fin".[218]

A Mataró el dia 8 de juny a les dues de la tarda:"ha llegado el caso de haberse reunido una gran parte del vecindario, al efecto

[215] *El Clamor de la Marina* (7/8/1881). *El Constitucional* (29/1/1855).
[216] *El Constitucional* (12/6/1843).
[217] AMM, Ac, 13/6/1843. *El Constitucional* (15/6/1843).
[218] AMM, Ac, 14/6/1843.

de nombrar una Junta provisional del Partido compuesta de sugetos de arraigo, honradez y patriotismo". En moments: "de la mayor ansiedad y efervescencia", es tracta de dirigir i organitzar el moviment ciutadà. La junta comunica que han estat: "nombrados por una muy concurrida reunión de vecinos", i els regidors ho aproven.

La formen: Josep Mª de Caralt i d'Argila, president, advocat, hisendat i cap dels progressistes. Joan Camín, vicepresident, farmacèutic, hisendat, alcalde i cap dels moderats. José Cuadras, vocal, capità del segon batalló del regiment d'infanteria de la Constitució nº29. Andrés Estefania, vocal, capità del mateix batalló. Antoni Boter Llauder, vocal, advocat i hisendat, moderat. Joan Batllori, vocal, hisendat de Vilassar. Ramon Thos Riera, vocal, advocat, moderat. Josep Espín, vocal, ajudant de marina, alferes de fragata, progressista. Sebastià Lesús, vocal, hisendat, moderat. Francesc Torras Riera, vocal suplent, fabricant, progressista. Domingo de Miguel, vocal suplent, capità del regiment d'infanteria d'Àfrica nº7. Josep Manén Freginals, vocal suplent, advocat, progressista. Isidre Fontanals, vocal suplent, comerciant, progressista

En la composició de la junta hi ha un cert equilibri entre moderats i progressistes, decantat cap aquests darrers. El president és el radical Josep Mª de Caralt i d'Argila, que només hi està una setmana, en ser elegit membre de la Suprema, i el vicepresident és Joan Camín, alcalde de la ciutat i un dels moderats més influents. En quant als militars són dels batallons estacionats a la ciutat.

En el primer comunicat el mateix dia 8 la junta diu que: "tiene la satisfacción de anunciar al público que el caballero gobernador militar y todos los señores oficiales (..) acaban de adherirse formalmente al pronunciamiento. Al propio tiempo os participa que tres vocales de dicha junta salen esta noche para Sabadell para recibir instrucciones de S.E. la Junta Provincial, y enterarse de las bases del Pronunciamiento". El comunicat acaba amb un crit ambigu: *Orden, Unión y Confianza*, que reflexa la incertesa del moment. Fins i tot un organisme de direcció com la junta local, després d'haver-se pronunciat intenta conèixer quina és la bandera de la revolta. Se sabia contra qui lluitaven, però no a favor de què. Algunes de les juntes que apareixen a diversos llocs del país no parlaven de l'expulsió d'Espartero, i es limitaven

a donar suport al govern López.[219]

El compromís dels militars amb la revolta no és general, i hi ha oficials en desacord: el comandant i tres oficials del batalló de la Constitució. La junta vol que el governador els expulsi perquè la seva presència compromet l'ordre públic. Es temia que després de la confraternització de l'exèrcit i el poble aquell nucli reduït de no adeptes pogués encendre alguna violència i perillés la seva vida.

L'Ajuntament rep instruccions fermes de la junta suprema d'exigir a l'exèrcit el pronunciament, i que si no ho fan: "no se faciliten raciones ni otra cosa, y que si emplease la violencia y ejerciese algun acto hostil, se toque a somatén". Però res d'això no va ser necessari, i el premi de dos rals per cada soldat, i quatre pels sergents, devia actuar com un atractiu entre els militars. El dia 12 la junta suprema canvia el governador Montero i Vigodet, que tot i haver-se pronunciat no era ben vist per ser de tendència moderada, i nomena al seu lloc Ramon Herbella, que tindrà un paper molt destacat en la revolta centralista.[220]

En els dos mesos que va actuar, la junta dirigeix l'activitat política i militar: organitza la milícia, recluta voluntaris i recapta diners per les despeses militars, pressionant els regidors perquè avancin impostos. De fet hi ha una contínua interferència entre les dues institucions, amb una major capacitat decisòria de la junta, que rep ordres de la junta suprema.[221]

Aviat s'intenta organitzar la milícia tal com era abans de ser dissolta pel general Seoane. La junta decideix que el 11 de juny: "a las seis de la tarde se hallen formados en la calle de la Riera los Sres. Jefes, Oficiales, clase de tropa, música y tambores". Els caps dels diferents cossos tornen a ser Ezequiel Porcel, Salvador Prat, Manuel B.Guanyabens i Magí Bach.[222]

El mateix dia la junta es dirigeix a la tropa: "Nacionales: Después de los innumerables sacrificios que habeis hecho y de la preciosa sangre derramada por no pocos de vuestros compañeros en la última desastrosa guerra civil en favor de la Libertad y de la Reina, se os disolvió y desarmó ignominiosamente sin que para ello hubieseis dado el menor motivo. Esta Junta debia reparar agravio tan bochornoso, como inmerecido, reponiéndoos, como

---

219 *Diario de Barcelona* (10/6/1843).

220 AMM, Acs, 10, 12/6/1843. *Diario de Barcelona* (10/6/1843).

221 *Diario de Barcelona* (10/6/1843). *El Constitucional* (10/6/1843).

222 AMM, Ac, 11/6/1843. Llg,167, actes Junta, 10, 16/6/1843.

os ha repuesto en el mismo estado y forma que teniais antes de la referida disolución. Armas únicamente os faltan; pero las ha pedido a la Junta Suprema de la Provincia y no cesará en sus instáncias hasta que las haya obtenido[223]. El lema que ha levantado dicha Junta Suprema es el de Constitución del año 1837 y Reina Isabel 2ª; y como vosotros habeis sido hasta ahora ardientes defensores de tan caros objetos, tambien lo sereis en lo sucesivo, pues que vuestra decisión y puro españolismo lo garantizan. La formación de una Junta central es otro de los principios adoptados por la espresada Suprema, y vosotros conocereis facilmente su oportunidad. Debeis pues, Nacionales, añadir a la defensa de los mencionados principios el de la formación de dicha central. Para sostenerlos a todo trance contamos con vosotros, y vosotros podeis contar con los individuos de esta Junta".[224]

Per organitzar la milícia el mes de juny els solters i els vidus sense fills de 18 a 40 anys havien de formar companyies de 120 homes, però l'Ajuntament suspèn la lleva pel gran nombre de desercions. Es torna a intentar el mes següent i tampoc és possible. De tota manera un grup de milicians voluntaris es mobilitza els primers dies de la revolta per anar contra les forces de Zurbano que volien atacar Barcelona. Els mataronins es reuneixen amb altres contingents a Sant Andreu del Palomar, dins la primera divisió, tercera brigada, de l'exèrcit de Catalunya, comanat per el coronel Ramon Anglès. Però no entren en combat perquè el conflicte amb Zurbano es resol pacíficament en marxar a Andalusia a l'auxili d'Espartero. Amb Catalunya sota control, el general Joan Prim entra amb honors a Barcelona el 15 de juny, acompanyat pel regiment d'Africà, que dies abans estava a Mataró.[225]

Josep Ambròs, que viu de prop aquests fets, comenta que en l'allistament per anar a auxiliar les tropes de la suprema es formen dos batallons de joves voluntaris, un armat i l'altre desarmat, que marxen a reunir-se amb les tropes que s'aplegaven contra Zurbano. Però l'endemà mateix el batalló desarmat torna a la ciutat, i l'altre: "nunca entró en fuego y llegaron al parecer

---

[223] L'Ajuntament demana armes a la suprema, i cap a finals de juny arriben cinc-cents fusells en mal estat, molts d'ells inútils

[224] AMM, full imprès a la carpeta de bans.

[225] *Diario de Barcelona* (13,19/6/1843). AMM,Acs,19,20,23/6, 7,9,10, 11/7/1843. Llg, 167, actes Junta, 19/7/1843.

hasta Cervera". Després d'aquella operació s'estan uns dies a Barcelona fins que el 12 de juliol el capità general els permet de tornar, premiant als caps de la tropa amb el títol de *miliciano provincial*, i amb una creu als serveis a un centenar de milicians.[226]

El 13 de juny la junta suprema diu que cal elegir les juntes de partit per a contituir-se en definitives, i que enviïn un delegat. Però l'elecció no es va fer el dia assenyalat perquè quan tot era apunt la junta suprema suspèn l'acte. Què havia passat? Joan Amich dóna la seva versió dels fets: "Ese mismo partido moderado pronto manifestó su mala fe, pues al dar la *Junta Suprema* la orden que después fue derogada, de que las Juntas ausiliares nombradas por aclamación lo fueran por elección, presentó una candidatura cuyos nombres pertenecían todos a lo mas furibundo de su partido, comprendiendo ya desde entonces los progresistas el error en que habían caido". El conglomerat de forces antiesparteristes es comença a desfer tot just efectiva la seva victòria, i els interessos ocasionals que els lligaven mostren la seva feblesa davant la lluita pel poder.[227]

El 20 de juliol a Barcelona els moderats es manifesten per aconseguir que abandonin la junta suprema els membres radicals, i els regidors de l'Ajuntament. Els caps de la milícia de Mataró reaccionen contra els que volen fer caure la junta suprema, denunciant el dia 21: "la intentona reaccionaria promovida (..) por algunos aparentemente adheridos al actual pronunciamiento, han arrojado la máscara que encubría su espíritu no menos déspota que el tirano bombardeador que está lanzando de su seno la nación en masa".[228]

La junta de Mataró recolza la suprema i el dia 22 en un ban explica: "Esta Junta que puede vanagloriarse de haber sido una de las primeras que se instalaron en Cataluña, y de las que mas poderosamente han contribuido al grandioso alzamiento nacional, no ha podido menos de llenarse de una Justa indignación por las

[226] "A este acontecimiento de marxa lo llamaban pronunciamiento de junio, y muchos el ataque de la *cansalada*, en atención a no encontrar en muchas partes otra cosa que tocino para comer". J. Ambrós, Op.Ct, p.85. AMM, Acs, 20, 22, 26/7/1843.

[227] Juan Amich, Op.Ct,p.8. AMM,Ac, 14/6/1843. Llg, 167, actes Junta, 24/7/1843.

[228] El document el signen el comandant accidental Francesc Torres Riera, i els oficials: Vicenç Pou, Fèlix Ribas, Felicià Marquès, Enric Amich, Salvador Prats, Josep Martínez, Esteve Pons, Josep Rosés, Josep Pou, Salvador Martori, Joan Amich, Ignasi Renter, Josep Campins, Lluis Fornells, Melcior Valdé, Joan Pau Martí i Antoni Paradís. *El Constitucional* (23/6/1843).

tentativas en esta capital de algunos trastornadores de oficio y mal avenidos con la situación por aquél creada, a fin de derrocarla y hacer inútiles los nobles esfuerzos de 10 años empleados para consolidar la libertad (...) asegurando el programa del ministerio López proclamado por V.E. y aceptado con entusiasmo por la generalidad de la España".[229]

Aquest document és una de les darreres actuacions publiques de la junta, que el 7 d'agost deixa d'actuar: "quedando desde este momento disuelta de hecho esta Junta por ausencia precisa de la mayoría de sus vocales a asuntos particulares y de sumo interés, pel que se ve en el caso de cesar en sus funciones". L'organisme morirà per ordre del govern i per manca d'activitat ja que en trencar-se la convivència política no serveix ni als progressistes ni als moderats. Com a resum de la seva acció fa imprimir un estat de comptes dels diners que ha manejat recaptats per subscripció popular.

Mentrestant l'enfrontament polític entre la junta suprema i el govern es radicalitza per l'incompliment de les promeses de convocar una junta central. I quan el ministeri López ordena la dissolució de totes les juntes la de Barcelona es col·loca en rebel·lia. En contraposició es forma a Vic una junta de salvació presidida pel general Joan Prim al costat del govern.[230]

En agreujar-se la crisi, la junta suprema demana que forces milicianes de Mataró es desplacin a Barcelona a fer guàrdia. El dia 3 d'agost, quan s'havien de reunir els milicians per anar-hi, no es presenta ningú. L'Ajuntament moderat, que feia el possible per evitar la formació de la milícia, recomana la no assistència. Joan Amich diu que: "El Ayuntamiento en nada identificado con la bandera enarbolada por la Junta Suprema, notifica a los milicianos que la opinión del Ayuntamiento era no prestaran obediencia".[231]

Però tot i així es forma un contingent de milicians radicals que el dia 5 arriba a Barcelona: "Hoy ha entrado en esta el lucido batallón de la milicia Nacional de Mataró, y hemos quedado sorprendidos de su subordinación y disciplina". Les forces eren comanades per Ezequiel Porcel, i hi havien: "los mismos que pertenecían a el, si también muchos que en el año 20 habian

---

[229] AMM, col.lecció de bans.
[230] AMM, Llg.167, actes Junta, 7/8/1843.
[231] Juan Amich. Op.Ct, p.11.

jurado su bandera". Després d'uns dies de fer guàrdia al palau de la junta suprema i patrullar pels carrers, tornen a Mataró el 10 d'agost: "hoy a las cinco de la tarde ha salido de esta capital de regreso a Mataró el batallón de la milicia Nacional de aquella ciudad, con una compañía del primer batallón provisional de esta". En el comiat els milicians, agraïts asseguren: "que siempre estaran prontos a combatir la tiranía bajo cualquier disfraz que se presente, que todavía ondea con orgullo entre sus filas la misma bandera de la otra época constitucional que ha sido testigo de sus glorias y sufrimientos".[232]

Quan arriben a Mataró el comandant els felicita i després parla a la tropa Joan Amich, que acaba la intervenció amb el crit de "Viva la Junta Central y guerra a los secuaces de Cristina". Els regidors diuen que els sembla que no hi ha perill per l'ordre pública per: "la sensatez del vecindario". Però l'alcalde informa de: "la sensación desagradable había causado en el vecindario que al regreso de parte de su milicia había corrido la voz de haberse cargado los fusiles antes de entrar en la población, y que después de su ingreso y estado aun en formación y sobre las armas se hubiese dado un muera".[233]

Els entrebancs del consistori a la formació definitiva de la milícia fan que a mitjan agost s'acosti un membre de la junta suprema, Josep Mª. Montanyà, a dirigir l'operació i les eleccions de l'oficialitat. Diu que: "había llegado a su noticia que por parte de algunos individuos de este Cabildo se había hecho esparcir la voz, valiéndose de los dependientes de la municipalidad, de que los milicianos no compareciesen mañana a las elecciones". Però l'Ajuntament diu que és una injúria, que sempre ha actuat de manera clara, i impugna l'actuació de Montanyà.[234]

El 30 d'agost el cap polític insisteix en la urgència, aclarint que: "no ha de componerse esclusivamente de gentes de un solo color político, sinó de todos aquellos sugetos que por su honradez y buena conducta moral y política se conceptuen dignos de pertenecer a sus filas". Però l'Ajuntament ho torna a allargar perquè s'acosten eleccions a diputats: "con cuya ocasión se agitan siempre las pasiones políticas y están los ánimos dispuestos a

---

[232] *El Constitucional* (5,10/8/1843). Juan Amich, Op.Ct, p.12. AMM, Acs, 28, 29, 31/7, 2, 3/8/1843.

[233] AMM. Ac, 13/8/1843.

[234] AMM. Acs, 10, 12, 13/8/1843.

recibir impresiones desagradables".[235]

L'últim acord municipal abans de la revolta centralista es fa ressò de l'ordre del cap polític des de la vil·la de Gràcia, on era refugiat: "a causa de los desagradables sucesos de la capital", ordenant que la milícia s'afegeixi a les seves tropes. L'Ajuntament s'excusa dient que no és organitzada, i que no es pot improvisar. Era el 3 de setembre, dos dies més tard el consistori abandona la ciutat davant el gir dels esdeveniments, i els partidaris de la junta central, els progressistes radicals, i la base popular de la milícia, es fan amb el control de Mataró.

La revolta centralista

El malestar de progressistes i republicans s'anava accentuant en adonar-se de la intenció d'incomplir els principis que havien dut a la revolta contra Espartero, sobretot l'acord que la junta central, formada per dos comissionats de cada junta provincial, es fes càrrec de la regència fins els catorze anys de la reina Isabel. La junta suprema aclaria el 6 d'agost que el govern era provisional fins que en junta central "otra cosa determinen los pueblos". Però el pacte d'arrel federalista és ignorat per l'executiu encapçalat per Joaquín María López, que dissol les juntes i convoca eleccions a Corts. Veient que els volen desmobilitzar els radicals aixequen la bandera de junta central i es disposen a defensar-la.[236]

A Barcelona les manifestacions són constants, i la comissió que envia la junta suprema a Madrid a negociar amb el govern, entre ells el mataroní Josep Mª de Caralt i d'Argila, no arriba a cap acord. La situació es decanta el 2 de setembre, quan Francesc Riera, el comandant dels cossos francs, es pronuncia i s'inicien accions militars contra les forces de l'exèrcit a la Ciutadella. Els que estan al costat del ministeri López constitueixen a Gràcia una *Junta de Armamento y Defensa* per coordinar les accions de suport al general Joan Prim, que defensava el govern.

La revolta, anomenada popularment de la *jamància*, compta amb el protagonisme de la milícia nacional i les masses urbanes. Un cronista moderat assenyala: "la clase proletaria y pobre casi toda pertenecía al partido centralista", i diu que la força: "se com-

[235] AMM. Ac, 1/9/1843.
[236] AMM, carpeta de bans.

ponía de hombres inmorales, presidiarios (..) criminales salidos de las cárceles públicas, de casas de corrección y retiro, de jitanos, de viejos e imberbes (..) aquella fuerza armada y 'milicia ciudadana' era una mescolanza de los escombros de la ciudad". Molts revoltats pertanyien al proletariat tèxtil, i el seu líder Joan Muns comandava una de les companyies mes actives, de les que assalten la Ciutadella, i fan requisa de béns entre els propietaris.[237]

La ideologia igualitària, la podem seguir a través de les cançons que anaven de boca en boca, enmig del fervor popular. Una d'aquestes és el *Chiriví*:

Mori la aristocràcia,
Prou mal nos ha fet ja,
Lo poble vol ser amo,
!Viva Déu, que ho serà!

Ja qu'exposem las vidas
Per tenir llibertat,
Los nostres vots que valguin
Per fer los diputats.

May més vulguen los pobres
Pagar contribucions,
Que'ls richs las paguin totas
Ab sos robats milions.[238]

Que es tracta d'una lluita radical ho diu el cronista moderat esmentat: "Desde luego se vieron allanadas muchas casas, y ocupadas por jente plebeya. (..) Familias enteras y miserables habitaban espaciosos y magníficos edificios (..). Habia llegado ya el tiempo que tanto deseaban: 'convertir los pobres en ricos y estos en pobres’".[239]

A Mataró el caliu de la revolta el mantenien els radicals en les reunions al *Mesón de la Cruz* i al saló de Griber del carrer Santa Marta, on, sota la direcció de l'advocat Martí Castanyer, els

---

[237] *Acontecimientos politicos e históricos de Barcelona* (Barcelona, 1843), pp, 138, 196.
[238] *Revolución de Barcelona proclamando la Junta Central* (Barcelona, 1844), pp, 233-235.
[239] *Acontecimientos políticos*, p, 148.

progressistes analitzen la possibilitat de constituir una junta. El clima a favor del centralisme era ample, i més si tenim en compte que a la junta suprema hi havia dos mataronins, Josep Mª de Caralt i d'Argila i Vicenç de Sisternes.

Quan Barcelona es pronuncia es precipiten els esdeveniments. El mateix dia 2 un periòdic de la capital publica que a Mataró els radicals estaven decidits: "a sostener la Junta Central a todo trance y deseamos secundar el entusiasmo de los libres de esa capital". També s'informa dels moviments dels moderats per impedir-ho: "Varios comisionados del club infernal han pasado hoy por esta propagando las infamantes noticias de saqueos y incendios, a fin de alucinar a los incautos y sofocar el entusiasmo que rebosa en los pechos de los libres. (..) He aqui el lema de los ciudadanos de esta población: Junta Central y Abajo los Tiranos". Al carrer l'agitació és contínua i nombrosos grups de persones es mobilitzen.[240]

Els primers dies de setembre Joan Prim intenta aturar l'extensió de la revolta als pobles de l'entorn de Barcelona, i envia a Milans del Bosch per decantar els ànims cap el partit governamental: "Milans recorrió la costa inventando embustes y falsedades (..). Llegó furioso a Mataro y dijo que era preciso sofocar la anarquía, y que fusilando a 400 pillos de la plaza se restablecía el orden, cuyas palabras insultantes fueron reprimidas por los patriotas que le hicieron entender sus buenos sentimientos". Milans considera que a Espanya: "solo podia regir un 'despotismo ilustrado'".[241]

La tarda del dia 4 al saló de Griber s'hi aplega un nombrós grup de centralistes que decideixen nomenar, d'entre els assistents, una comissió encarregada d'anar a trobar la junta suprema per rebre instruccions. La formen: Fèlix Ribas, Josep Tosquelles i Feliu Balcells, aquest darrer vocal de la junta suprema. El mateix dia van a Barcelona cap a les dotze de la nit, fan el que els han encomanat i l'endemà tornen. En arribar de matí a Mataró s'assabenten que a la ciutat no hi ha autoritats perquè els regidors han fugit davant el gir dels esdeveniments. També marxen moltes famílies benestants i diverses persones més o menys relacionades amb els moderats.[242]

---

[240] *El Constitucional,* 3, setembre, 1843.
[241] *El Constitucional,* 6, 9/9/1843.
[242] Les informacions que no porten la referència son recollides de Juan Amich. *Historia de los acontecimientos políticos de la ciudad de Mataró en 1843* (Mataró, 1855). Font bàsica per a conèixer els esdeveniments, relatats per un

Al saló de Griber, a les deu de la nit del dia 5, davant la manca d'Ajuntament i com a exigència dels sectors radicals, una nombrosa gernació nomena la *Junta Ausiliar del Partido de Mataró*, davant la comissió arribada de Barcelona. La presidència s'encomana al governador militar Ramon Herbella, que era afí als centralistes, i com que els escollits no eren presents en l'acte, se'ls envia un ofici perquè s'acostin al local: "Ansioso este pueblo (..) se ha pronunciado proclamando la Junta Central, y reunidos desde luego una comisión del pueblo ha nombrado a V. vocal de la junta ausiliar de este Partido". Una vegada constituïda la junta els membres passen a l'Ajuntament en acte simbòlic de presa del poder a la ciutat. La junta suprema es fa ressò del pronunciament de Mataró i saluda el significatiu esdeveniment.

El dia 6 la junta publica un ban: "Ciudadanos de Mataró y su Partido. La Junta ausiliar que acaba de instalarse por el voto del pueblo debe ante todo manifestar los sentimientos que le animan. El león de España ha dispertado otra vez del letargo en que yacía seducido por falsos halagos de los que, mintiendo moderación aguzaban el puñal para clavarlo en el corazón de nuestra amada patria. Infinitos manes de libres sacrificados al furor de los tiranos se han alzado con pálida sombra de su tumba y nos recuerdan los juramentos que al lado suyo hicimos de defender la Constitución y la libertad. No nos mostremos sordos a tan lúgubre acento, hagamos ver al mundo entero que nunca desmentiremos, cual ellos, los principios que tenemos mas de una vez jurados. A las armas patriotas, es el único medio de salvar la bandera de los libres de nuevo hollada por algunos apóstoles del despotismo, que en los hombros del pueblo han subido al poder para arrojarle desde mayor altura mas pesadas cadenas. A las armas, solo su estallido puede acallar el frenesí de tantos hombres vendidos al oro corruptor derramado por las sacrílegas manos de los satélites de la tiranía. Junta Central, Isabel Segunda, Constitución e Independencia Nacional, y unión con el ejército sea el lema que se lea en nuestra bandera, y juremos agruparnos a su alrededor para defenderla de cualquier conflicto y del maquiavelismo de sus enemigos".[243]

---

protagonista del bàndol derrotat. El caràcter exaltat de l'autor no amaga, però, les notícies que permeten reconstruir els fets i l'actuació dels seus protagonistes.

[243] *El Diario de Barcelona*, 6, 7/9/1843. *El Corresponsal*, 3/9/1843. Una altre versió de la composició de la junta.

La junta la presideix el governador militar Ramon Herbella i en són membres: Antoni Codina[244], Salvador Prats[245], Magí Bach[246], Desideri Roca[247], Tomàs Puig[248], Josep Vinyas[249], Enric Amich Alsina[250] i Josep Roca[251]. I en els vint dies d'actuació organitzarà la defensa armada de la ciutat.

Una primera mesura és la creació de la companyia nomenada *Guias de la Junta*, que comanada per Fèlix Ribas, s'encarrega de vetllar per l'ordre, garantir la llibertat personal i la propietat, duent a terme tasques de vigilància. Però en aquests dies l'ordre públic és total, i només hi ha algun incident aïllat, com l'intent d'assassinar un militar de les forces pronunciades, i la detenció de dos mossos d'esquadra disfressats que envia Prim per espiar els moviments centralistes.

La junta fa imprimir diversos bans informant de la situació política i militar, i els èxits dels pronunciats: "Ciudadanos. Esta Junta ha recibido las noticias siguientes. El virtuoso y liberal D.Narciso Ameller con su división compuesta de siete batallones ha proclamado la bandera de la Junta Central, y sus valientes estan al frente de la ciudad invicta. El bravo patriota D.Juan Martell ha entrado en la misma para castigar a los tiranos que la oprimian. Los SS. Caralt, Benavent, Prats y Pons después de desempeñar su comisión en Madrid hanse unido a los entusiastas de Barcelona. Los pocos milicianos que habian logrado seducir los apóstatas, les han abandonado al ver sus infamias. Los pueblos de Sabadell, Caldas y la mayor parte del Vallés se han adherido a la justa causa. Los cobardes que intentaban arrebatarnos la libertad se preparan a una vergonzosa huida. Lo que se publica para conocimiento y satisfacción del público. Mataró, 10, setiembre, 1843".

---

[244] Passamaner, progressista, que és regidor el 1841 i dóna suport a les mesures radicals de la junta d'aquell any.

[245] Botiguer de seda, regidor progressista l'any 1839.

[246] Secretari de la junta, pilot d'ofici i membre destacat del progressisme. Participa en diverses meses electorals representant el seu partit, i en mítings a favor dels candidats. Amb el grau de sergent dirigia la cavalleria de la milícia.

[247] Taverner i negociant, també forma part de l'Ajuntament del 1841.

[248] Mitger artesà.

[249] Pagès i regidor progressista en els ajuntaments de 1839 i 1841, en el darrer dels quals dóna suport a les mesures radicals de la junta d'aquell any.

[250] Procurador. Té un paper destacat en el pronunciament progressista de 1840.

[251] Comerciant i regidor progressista dels anys 1836 i 1839, es retira de la junta al cap de dos dies, sense manifestar els motius, i no participa en els fets.

La junta crida a l'ordre als empleats municipals que no s'havien adherit a la revolta, publicant un ban on s'aclaria l'obligació de fer aquell reconeixement, i que en cas contrari serien cessats. També es realitzen alguns nomenaments de càrrecs públics, ja que els responsables havien marxat de la ciutat: el nou comandant de marina és Francesc Font, el capità de vaixell mercant més antic; ajudant de marina Bernat Galilea; administrador de duanes Josep Rosés; i com a interventor Josep Tosquelles: "que en aquella época fue sin disputa alguna de los que se distinguieron en la iniciativa del movimiento centralista". La junta també ha de resoldre un problema d'àmbit religiós quan un diumenge la gent que es dirigeix a missa troba les portes de Santa Maria tancades, i mana a l’ecònom Joan Palau que: "abriese el templo y se celebrasen en él, como de costumbre, los oficios divinos, por ser un alimento necesario en un pueblo católico como lo es el de Mataró".

El problema de més envergadura amb el que es va enfrontar la junta és el dels recursos econòmics per a fer front a l'organització militar. Una part de les despeses les paguen els membres de la junta amb diners de les seves butxaques, ja que els diversos oficis a la suprema demanant diners no tenen resultat, tot i que autoritza a fer imposicions especials. La recaptació es farà de manera expeditiva. En un primer moment es demana a particulars un terç avançat de la contribució de *culto y clero*. També s'ordena als *Guias de la Junta* anar a Sant Joan de Vilassar a reclamar contribucions a diversos personatges benestants considerats desafecte, i que en cas de negar-se els han de portar a Mataró: "y como algunos la hicieron y fueron presentados ante la Junta, que les hizo guardar arrestos en los 'estudios de las Escuelas Pias', y les tuvo todas las consideraciones hasta que al fin fueron puestos en libertad por haber satisfecho la cantidad reintegrable que se les pedia". La junta aixeca acte notarial que la caixa del comú era tancada i que ningú no l'havia forçat. De tota manera entre les acusacions que els hi seran fetes temps després hi ha la desaparició de 1.221 rals recaptats dels drets per a l'obra del port de Barcelona.[252]

Una decisió important es designar un alcalde interí, serà Josep Saurí, "tan consecuente liberal, como virtuoso y entendido abogado". En un ban ho explica: "Mataroneses. La M.I.Junta

---

[252] AMM. Ac, 14, juny, 1844.

ausiliar de este partido ha tenido a bien nombrarme Alcalde primero interino de esta ciudad, al tomar sobre mi tan pesado cargo, no he dejado de conocer mis débiles fuerzas, pero he hecho un sacrificio de mi propia persona, para que no quedeis defraudados de una autoridad tan análoga con los principios que defendemos, y que es por su institución el primer centinela de la seguridad e intereses de todos los ciudadanos. Podeis gloriaros mataroneses, de tener una Junta que en medio de sus tareas no ha descuidado tan caros objetos; los principios que ella ha proclamado son los del pueblo, y por esto no podia olvidar tampoco lo que de mas cerca le interesa. Confianza pues en vuestra Junta, ella se desvela por vuestro bienestar, agrupaos a su alrededor, y prestadle vuestro apoyo ya que tantos sacrificios hace ella en beneficio vuestro. Por lo tanto, todos los que por temores infundados han abandonado sus hogares pueden regresar a ellos seguros de que seran respetados en sus personas y en sus bienes; por cuya conservación vigilaré incesantemente y afin de evitar todo motivo de zozobra, y desconfianza, Ordeno y Mando: Que el que insultare de hecho o de palabra a alguna persona sea de la clase que fuere, incurrirá en la multa proporcionada al insulto que cometiere. Quedan vigentes todos los bandos de policia y el que contraviniere a ellos será castigado con arreglo a los mismos. (..) Mataró, 11, setiembre, 1843".

Saurí es fa ressò del gran nombre de gent que havia marxat de la ciutat, i la referència als insults a les persones explica prou be que els moderats haguessin preferit deixar la ciutat, enmig d'un ambient hostil, de la mateixa manera que ho varen preferir moltes altres persones quan era de domini públic que s'acostava un enfrontament armat amb les tropes del govern.

En el moment de la revolta hi havia a la ciutat de guarnició dues companyies del regiment d'Almansa nº18, que donen suport a la revolta. El dia 12 fan una sortida sota la direcció d'Herbella, per a sorprendre un grup de soldats de Prim que rondaven per la costa, però no els varen localitzar. De passada fan pronunciar els pobles de Tiana, Alella, Masnou i Premià de Mar, que no eren massa favorables. L'endemà coincideixen a Mataró les tropes comanades pels centralistes coronel Ballera i el general Ameller, aquest en un comunicat als superiors informa del gran acolliment que rep: "a una légua de este punto salió una comisión de la Junta a ofrecerme todo su apoyo, acompañada de un inmenso pueblo lleno de jubilo a ver a los valientes a cuya cabeza tengo el honor

de hallarme; mil vivas poblaron los aires, sucediendose las aclamaciones a la Junta Central, a la Reina, a la Constitución y a cuantos objetos son predilectos para los hombres amantes de su patria. (..) Esta ciudad presenta el aspecto mas lisonjero, pues la decisión de todas las tropas que ascienden al numero de 7000 hombres es indecible". Les tropes de Ballera i Ameller fan algunes sortides perseguint enemics, destituint ajuntaments, detenint elements moderats, i al cap d'uns dies marxen deixant a disposició d'Herbella el 5è batalló de nacionals de Barcelona, per a les necessitats de defensa de la ciutat.[253]

El matí del dia 24 tothom sabia que Prim era a la vora, i comença la fortificació de la ciutat amb barricades. El general Ameller envia un batalló comandat per Jeroni Grasot per reforçar la ciutat, i tots els efectius humans són mobilitzats. El dia 25 es nomena una *Junta de armamento y defensa* per coordinar les operacions, composta pel comandant del regiment d'Almansa José Gómez, el tinent de carrabiners Jaume Llort, i els mataronins Josep Umbert i Francesc Vieta Sala. Josep Sauri, l'alcalde interí, davant la possibilitat de la derrota, intenta que no es faci resistència a les tropes de Prim. En no reeixir organitza una comissió de persones no compromeses per dirigir la ciutat en cas d'urgència, i la formen els ecònoms Miquel Tunyí i Joan Palau, el vicecònsol de França i fabricant de filats Lluís Achard, el vicecònsol d'Anglaterra i fabricant de lones Jaume Presas, el vicecònsol de Portugal i també fabricant de filats Joan Castells, el fabricant de teixits Josep Comas i Francesc Canyas. Tot era a punt per a la batalla del dimarts, 26 de setembre.

L'ofensiva de les forces de Prim, que comptava amb uns 4.000 homes, comença al voltant de les set del matí, quan els soldats: "por la carretera de Argentona subieron al monte llamado 'Molí de vent', y desde allí destacó guerrillas contra una guardia de milicia que habia entre los pajares de la era de Cataluña. Entró dicha guardia por la calle de Argentona haciendo fuego, y se encerraron dentro la de San Roque, en la que había un aspillerado con puertas, y un baluarte por la parte de la muralla, en el que se entraba por la casa Cot. La tropa de Prim y migueletes, que había muchos, entraban por la calle de S.Saturnino y saltando las tapias de los huertos de las casas de la parte superior de la calle de Argentona, llegaban al Caminet, apoderándose de las casas de

---

[253] *El Constitucional* (15/9/1843).

Carlets, y haciendo otros con pipas y sacos llenos de tierra y colchones, una barricada desde el Caminet hasta todo el ancho de dicha calle de Argentona, desde donde, y de las ventanas de las casas Carlets, y los otros de los aspillerados esplicados, se fusilaron mutuamente todo el dia.

Además por la carretera de Barcelona apareció una batería gruesa de batir, y al llegar al Santo Cristo de Boet, disparó unas granadas que dieron en la cúpula de la Iglesia de Sta. Ana. A esto salió de la calle de la Merced la compañia de granaderos de la milicia al mando de un tal Rivas, hostilizando a dicha bateria, a la que hubiera llegado si Prim no hubiese enviado a escape infantería que la protegiera. Hubo de retroceder la tal compañía y se parapetraron detras de una barricada semicircular que se hizo con barriles y sacos llenos de arena frente al portal de Barcelona, ocupando una cuarta parte de la Plaza Santa Ana. Acercada dicha batería de batir al estremo de la Rambla y tomando los soldados sacos de harina de los panaderos, formaron batería con troneras, y emprendieron el ataque, destrozando barricadas, portal y la casa de la esquina de la Riera, hasta que a eso de las 4 de la tarde, una patulea, nombrada de Pilicoy, corriendo cada hombre de arbol en arbol tirando, asaltaron barricada y portal, acabándose la lucha".[254]

---

[254] Ressenya de la batalla treta de José Ambrós, Op.Ct, p.86., de gran claredat expositiva. També s’ha de tenir en compte la versió de Joan Amich i l'informe de Joan Prim, de gran interès. Tots dos a Juan Amich, Op.Ct. i *El Boletín del ejército* (Madrid, 7/10/1843), on hi ha la llista de tots els detinguts. Aquesta acció militar la recullen molts llibres del segle dinou, per citar-ne alguns: *Revolución de Barcelona proclamando la Junta Central* (Barcelona, 1844), p.80. Fernando Garrido. *Historia del reinado del último Borbón de España*, vol.II, (Barcelona, 1869), pp.304-305. Francisco Giménez y Guited. *Historia militar y política del Exmo. Sr. D.Juan Prim* (3 vol), vol.I, (Barcelona-Madrid, 1871), pp.227-229.

Versió de Josep Coroleu. "Día 26.En efecto, Prim ha realizado su plan, llegando con sus fuerzas a las nueve de la mañana de hoy a la vista de Mataró y dando como por sorpresa tan seria embestida a las fortificaciones exteriores, que los centralistas se vieron obligados a replegarse en los fuertes y plazas interiores que formaban la segunda línea, en tanto que el comandante Milans, con cinco compañías, ocupaba la carretera de Francia para cortarles la retirada. La lucha fué por ambas partes tenaz y enconada hasta el heroísmo. La artillería de Prim barrió la primera calle del arrabal hasta la entrada de la Rambla; más aquí fué preciso ir tomando las casas una tras otra. Los centralistas, apoyados en el convento de los Escolapios, las ocupaban todas, haciendo desde sus balcones y ventanas un fuego espantoso, de modo que los jefes y oficiales de artilleía tuvieron que animar a sus soldados con el ejemplo llevando personalmente los materiales para la construcción de las barricadas.

Llavors enmig d'un gran desordre en les files centralistes es mana replegar-se cap al convent de caputxines, cosa que fan la majoria de milicians. Alguns marxen a les muntanyes: "dando ocasión a una porción de carabineros montados esparramados por la campiña de levante, que hicieran carnicería de ellos". La major part dels morts centralistes es produeixen en aquesta fugida, quan indefensos el maten sense manies. "Mas el grueso de la milicia con el Gobernador, se formó en la Plaza de Capuchinas saliendo escalonados por cuartas a ganar el monte de Capuchinos, creyendo ser secundados, pero fuerzas superiores les acorralaron dentro del Convento de Capuchinas, en donde hubieron de rendirse quedando todos prisioneros. Entonces entró Prim, entraron tocando bandas y músicas con bandera y gastadores solos, se abrieron las puertas de las casas, pasaron heridos puestos en silla y una carretada de muertos desnudos, y se alojaron soldados en todas partes, y se hicieron partes de pena de la vida al que ocultase y no denunciase esto y lo otro; a todo ello entraba por la calle de Argentona gente y mas gente que había venido tras la columna de Prim".[255]

La batalla havia acabat, en un comunicat el mateix dia Prim explica: "En este momento, que son las seis de la tarde, acaban de rendirse á discreción en en el fuerte de las Monjas, el ex-gobernador, diez ó doce oficiales y como unos doscientos cincuenta individuos de tropa del ejército y nacionales. Pedían paso para Gerona y se lo negué, intimándoles que solo les recibiria a discreción. Asi lo hicieron, y usando de generosidad les he acordado las vidas en vista de sus ruegos y gritos de que habían sido engañados. El ex-gobernador Hervella no vá comprendido y mañana sufrirá el condigno castigo. El triunfo no puede haber sido mas completo, y consiste en tres cañones, un inmenso armamento, municiones, cajas de guerra, con mas de quinientos cincu-

---

Dióse entonces un ataque general, tomándose por asalto el convento y el fuerte. La guarnición de éste pretendía que se le franquease el paso para Gerona; más Prim les contestó: *O rendirse a discreción o la muerte*. No tuvieron, pues, más remedio que rendirse sin condiciones y fueron todos presos y desarmados, costándole no poco al general salvar sus vidas, pues la tropa, irritada por el daño que le habían hecho, quería de todos modos pasarlos a cuchillo. En este sangriento combate ha tenido la división Prim 16 muertos, 80 heridos y 24 contusos. Las bajas de los centralistas han sido muchas, cayendo 525 de ellos prisioneros. Josep Coroleu. *Memorias de un menestral de Barcelona (1792-1854)* (Barcelona, 1916).

[255] J. Ambrós, Op.Ct, p.86.

enta prisioneros; y como la resistencia haya sido obstinada y la entrada por asalto, habrá tenido el enemigo mas de ciento cincuenta muertos. Mi pérdida será aproximadamente á cien hombres".[256]

Aquestes informacions expliquen què va passar aquell dia, que altres versions confirmen, tot i que donen altres notícies. Joan Amich diu que dins la ciutat hi ha franctiradors que disparen contra els centralistes, i que el governador Herbella era contrari a presentar resistència a Prim, delega les funcions del càrrec i és una persona més en les trinxeres. Com a detall singular el dia 26 s'esquerda la campana Candelera, de tant repicar a sometent.

Amich parla de les responsabilitats de la derrota i acusa els membres de la junta de falta de coordinació: "dejaron de cumplir con su deber marchando unos a las barricadas y otros desapareciendo completamente, quedando las fuerzas abandonadas a si mismas sin que hubiera quien atendiese a sus necesidades". Però l'acusat principal és el comandant Jeroni Grasot, que amb les tropes s'havia d'encarregar de defensar la zona de muntanya, per guardar una possible retirada. Grasot no compleix l'encàrrec i marxa a Hostalric amb els seus soldats, deixant que Prim encerclés Mataró.

En quant a víctimes les xifres no coincideixen, Amich parla de 250 baixes als assaltants, entre morts i ferits (Prim parla d'un centenar), i que els defensors de la ciutat tenen 33 morts, dels que dóna el nom. Pel que fa als morts centralistes la xifra d'Amich sembla la més real, tot i que el llibre d'òbits de la parròquia de Santa Maria en registre quatre no citats per ell que consten com assassinats.

En saber-se a Barcelona la derrota dels mataronins la junta suprema, per evitar la desmoralització, organitza manifestacions amb orquestres que toquen cançons revolucionàries. La resistència de la capital es va allargar dos mesos, fins el dia 20 de novembre, quan les tropes del govern hi entren. Alguns membres de la junta suprema, per evitar represàlies, es refugien sota bandera grega, i d'altres embarquen al vapor *Fenicio* que els duu a Port

[256] Ramon Herbella és jutjat el 24 de diciembre: "El defensor de la ley, con arreglo á ella, ha pedido sea pasado por las armas y tirado por la espalda por traidor á la patria; mas sin embargo, según se ha asegurado, el tribunal ha tenido por conveniente imponerle la inmediata por haber encontrado algún particular en el proceso en favor del acusado cuando medió la capitulación". *El Boletín del Ejército* (2/10/1843), *El Católico* (30/12/1843).

Vendres i després a Marsella. Entre aquests el mataroní Josep Mª de Caralt i d'Argila.[257]

Els historiadors i cronistes de l'època varen admirar el coratge d'aquell grapat de ciutadans mig romàntics, que s'enfronten amb un nombre superior de forces de l'exèrcit. El resultat de la contesa suposa l'eliminació del neguit revolucionari a Mataró, i de l'alternativa dels sectors radicals d'un cert model d'estat federal. Derrota física i moral: "quedando el pueblo en general acobardado por mucho tiempo".[258]

Qui eren els centralistes de Mataró? Per a respondre s'ha de fer una anàlisi del component social del conjunt de persones que varen lluitar contra Prim.[259] Tot i que les dades no són exhaustives, en el Quadre 1 he aplegat un conjunt d'unes 200 persones que he identificat com a centralistes, a través de l'anàlisi de les quals hom pot arribar a precisions clares sobre el moviment.

El pes de la revolta el duu la milícia nacional que si en anys anteriors era formada per unes 1.400 persones, aquest setembre, mínimament organitzada, no segueix la revolta d'una forma massiva, així els milicians que agafen les armes per defensar la junta central els podem quantificar al voltant d'uns 600, menys de la meitat dels antics components del cos.

Dels que coneixem com a participants en el moviment hi ha uns 71 membres de l'artesanat més modest: espardenyers, agullers, fusters, barbers, taverners, etc., i 56 obrers del tèxtil, dels que 48 són teixidors. Notem que els revoltats eren en general gent jove, i molt jove, i que alguns fills de gent benestant s'apunten al moviment: són els Amich i Poch, fills de procuradors; Valdé, fill d'un fabricant de filats, i d'altres. La força de xoc centralista eren, segons el contemporani J.Ambròs: "de los mas aficionados o belicosos, que eran muchos, porqué la juventud había sido fogueda durante la guerra civil".[260]

---

[257] *Acontecimientos políticos*, pp., 149-150.

[258] *El Eco de la Costa*, 16/9/1869. J. Ambrós, Op.Ct, p.89.

[259] Prim va tornar a Mataró disset anys desprès, el 7 de setembre de 1860. Els detalls molt complerts de la seva estada, tractats de manera panegírica a Francisco Giménez, Op, Ct, Vol,II, pp., 377-380. En canvi Fernando Garrido, Op, Ct, Vol,II, p.305, explica que en tal ocasió hi va haver ciutadans que es vesteixen de dol i fan funerals per les víctimes de 1843.

[260] J.Ambrós, Op.Ct, p.85.

La intervenció de membres de les classes mitjanes la constatem en la direcció del moviment i en diverses accions. Gent d'ideologia progressista radical com Espín, Saurí, Tosquelles, Vinyas, Oms, Cabanellas, Simón, Vieta, etc., amb el casos de Josep Mª de Caralt i d'Argila i Vicenç de Sisternes, dos membres de l'aristocràcia local dirigint un moviment d'arrel democràtica.

L'antiga oficialitat de la milícia no participa en la revolta, cal recordar que els càrrecs de direcció eren ocupats per membres d'ideologia moderada, però els oficials progressistes tampoc s'apunten a l'aventura de setembre, i la direcció de la tropa queda en mans de la suboficialitat i d'algun capità .

Cal fixar-se en dos personatges del moviment centralista, un d'ells és Joan Amich Alsina, que en aquest setembre és "bachiller en medicina y cirujía", i participa en la revolta en un lloc capdavanter tot i ser molt jove. La seva vida política l'havia iniciat l'any 1840 recolzant el pronunciament d'Espartero, i com a progressista tenia una destacada militància, fent mítings partidaris. Dins la milícia, en el càrrec de tinent, dóna suport als moviments radicals i en alguna ocasió es dirigeix als milicians defensant la junta central. Amich és un exponent del sector de la joventut benestant que es va engrescar amb la revolta.[261] Era fill del fabricant de seda i procurador Gaietà Miquel Amich Ollit, una persona notable dins el progressisme.

El segon personatge es Antoni Paradís, que com a tinent de la milícia participa en la revolta protagonitzant l'agosarada acció militar. Paradís era teixidor, un membre de la classe obrera tèxtil, però no un membre qualsevol, sinó que un dels directors de l'associació de teixidors de Mataró, el sindicat que participa en la revolta a través d'un sector important dels seus associats. D'altres teixidors significats que participen en el moviment són Ignasi Baset, Joan Fonrodona i Carles Oriach.

Així queda complert el retrat social del conflicte centralista a Mataró: protagonisme dels obrers industrials d'ideologia democràtica, fonamentalment dels joves, aconduïts per membres radicals de les classes mitjanes. Una composició social que va quallant des de l'any 1840, quan el moviment esparterista obra a

[261] Joan Amich anys després escriurà dos llibres: *Viage en Ferrocarril*, i l'obra que seguim sobre els fets de 1843. També edita la *Revista Mataronesa* l'any 1856. La biografia d'aquest personatge a: Francesc Costa Oller. *El llibre de les families de Mataró* (Mataró,2017). *El Constituciona* (9,17/1/1855). AMM,Acs, 24/9/1837; 10/12/1838.

Catalunya un període polític molt dinàmic, i la lluita ideològica fa acte de presència al carrer, amb el neguit reivindicatiu dels drets polítics i socials que els republicans encomanen a les masses industrials, desassistides i sense drets.

Quadre 1: Els centralistes.

Ramon Alom: oficial de la milícia, venedor de cànem, pres. Miquel Albosa: oficial de la milícia, galledaire, pres. Pere Abril: teixidor, pres. Fidel Albosa Boyer: milicià, galledaire, pres. Joan Aymerich: milicià, confinat a Balsareny, mitger. Joan Amich: menor, ajudant de la milícia, estudiant, pres. Enric Amich: procurador, membre de la junta. Joan Botey: milicià, confinat a Sant Celoni, fuster. Ignasi Baset: milicià, teixidor, fugat. Andreu Bonfill: sotstinent de la milícia, pres. Fèlix Busqué: milicià, hostaler, pres. Jaume Bassa: milicià, pres. Magí Bach Estrada: milicià, pilot, membre de la Junta, pres. Tomàs Bilbeny: milicià, teixidor, 20 anys, mort en batalla. Narcís Bellsoley: milicià, mort en batalla. Andreu Batlle: milicià, mariner, 38 anys, mort en batalla. Joaquim Baell: torner, pres. Josep Bordoy: solter, mitger, pres. Magí Busqué: solter, teixidor, pres. Josep Boada: solter, teixidor, pres. Gaietà Barnada: teixidor, pres. Miquel Brau: milicià, jove. Pere Borrell: milicià, sastre, pres. Josep Bachs: milicià, blanquer, fugat. Joan Berenguer: solter, fuster, pres. Joan Blanch: milicià, sabater, mort en batalla. N.Carrau: milicià, fugat. Francesc Cabanellas: milicià, comerciant, fugat. Miquel Cervera: milicià, pres. Josep Campins: tinent de la milícia, pres. Antoni Coll Marlet: milicià, sabater, pres. Magí Cabot: milicià, pres. Narcís Comamala: milicià, pres. Antoni Codina: membre Junta, passamaner, fugat. Joan Carles: milicià, barber. Josep Comas: milicià, quincaller, fugat. Josep Colomer: milicià, fuster, 20 anys, mort ferit. Francesc Carbonell: solter, jornaler, pres. Joaquim Cuní: solter, teixidor, pres. Narcís Català: solter, bescuiter, pres. Llucià Coll: solter, mitger, pres. Josep Mª de Caralt i d'Argila: hisendat, fugat. Antoni Coll: milicià, sastre. Casimir Cabot: milicià, mort. Martí Castanyer: advocat, pres. Pau Domènech: milicià, cirurgià, fugat. Ignasi Dansa: milicià, fuster, pres. Joan Dangla: teixidor, pres. Antoni Dedeu Lluró: corder, 18 anys, pres. Bartomeu Dedeu Lluró: corder, 16 anys, pres. Joan Domènech Font: mitger, 22 anys, pres. Josep Espín: professor de Nàutica, pres. Antoni Estrany: teixidor, pres. Salvador Esteve: solter, sastre, pres. Jaume Esteve: solter, sastre, pres. Vicenç Esmandia: mitger, 26 anys, assassinat. Josep Figueras: milicià, espardenyer, pres. Manuel Ferrer: milicià, fugat. Jaume Fontanills: milicià, fugat. Marià Fontanals Clivillés: milicià, cisteller, pres. Joaquim Font Clivillès: milicià, cafeter. Ramon Folcrà Serrat: oficial de la milícia, pres, manescal. Pere Font: oficial de la milícia, fugat. Joan Fontrodona: milicià, teixidor, fugat. Gaietà Font: solter, teixidor, pres. Antoni Gil: casat, milicià, pres, fuster. Salvador Gibert: milicià, fugat. N. González: milicià, ferit. Antoni Galceran: milicià, mort en batalla. Joan B. Giménez: milicià, mort en batalla. Antoni Grau: solter, teixidor, pres. Antoni Gomis: solter, teixidor, pres. Josep Garcia: solter, teixidor, pres. Ramon Guitart: teixidor, pres. Jeroni Ibran: milicià, taverner, confinat a Olot. Francesc Ibern: milicià, mort en batalla. Rafael Julià: milicià, teixidor. Rafael Juvè: milicià,

espardenyer. Julià Julià: milicià, teixidor, pres. Joaquim Layret Baladia: oficial de la milícia, aguller, pres. Joan B. Layret Baladia: sotstinent de la milícia, aguller, pres. Isidre Lladó: tinent de la milícia, assassinat. Gaspar Lloveras: milicià, teixidor, pres. Pascual Llusà: teixidor, pres. Josep Mulà: milicià, pres, mitger. Francesc Martinell: oficial de la milícia, barber, fugat. Felicià Marquès Puigsubirà: capità de la milícia, corder, pres. Salvador Martí: sotstinent de la milícia, aguller, pres. Domènec Morera: milicià, pres. Vicenç Martori: milicià. Josep Mauri: milicià, mort en batalla. Joan B. Mons: milicià, mort en batalla. Josep Malats: milicià, manescal, mort en batalla. Joan Maymí: milicià, teixidor, mort en batalla, 25 anys. Josep Moliner: teixidor, 22 anys, mort en batalla. Josep Molins: milicià, torner, mort en batalla. Domènec Misser: milicià, jornaler, mort en batalla. Sebastià Massanet: menor, fabricant teixits, pres. Ignasi Masana: solter, traginer, pres. Joan Mora: solter, teixidor, pres. Miquel Massuet: solter, teixidor, pres. Pau Manela: teixidor, pres. Domènec Many: solter, teixidor, pres. Narcís Masmitjà: solter, teixidor, pres. Jaume Manén: casat, rajolaire, pres. Isidre Mauri: cadiraire, pres. Josep Mòlist Carbonell: milicià, torner. Josep Mª Nolla: solter, cadiraire, pres. Lluís Oms: fabricant de vidre, fugat. Carles Oriach: teixidor, pres. Desideri Oriach: teixidor, 17 anys, futur cap sindical, pres. Joaquim Porcia: milicià, mort en batalla. Josep Pasques: pres. Jaume Puig: milicià, mariner, mort en batalla. Josep Pou Esmandia: oficial de la milícia, fuster, confinat a Anglesola. Francesc Pallaroles: milicià, pres, sabater. Antoni Paradís: tinent de la milícia, teixidor, pres. Felicià Palmarola: milicià, teixidor, pres. Bru Palomino: carrabiner, 26 anys, assassinat. Vicenç Pou: capità de la milícia, mort en batalla, 26 anys. Joan Pellisé: milicià, mort en batalla. Pere Puig: milicià, teixidor, mort en batalla. Antoni Petit: solter, teixidor, pres. Joaquim Pellicer i Blanch: solter, negociant, pres. Albert Pruna: pres. Joan Pau Pou: solter, teixidor, pres. Joan Pi: solter, corder, pres. Francesc Ponsa: solter, teixidor, pres. Joan Planas: teixidor, pres. Josep Pou González: pescador, fugat. Salvador Prats Rossell: membre Junta, botiguer de seda, fugat Tomàs Puig: membre Junta, mitger, fugat. Mario Pi: milicià, paleta, pres. Esteve Pons: oficial de la milícia, fugat. Marià Poch: milicià, menor, fill d'un procurador. Agustí Quintana: milicià, mort en batalla. Josep Rosés: milicià, comerciant, fugat. Salvador Rosell i Pastor: milicià, fugat. Jaume Rius: confinat a Tàrrega. Félix Ribas: capità de la milícia, cafeter, ferit en batalla, pres. Salvador Riqué: milicià mort en batalla. Jaume Riera Pi: milicià, pagès, mort en batalla. Joan Rovira: milicià, teixidor, 28 anys, mort en batalla. Josep Reynés: milicià, sastre, 32 anys, mort en batalla. Libori Reynés: 16 anys, teixidor, pres. Desideri Roca: membre Junta, taverner. Miquel Rovira: solter,assaonador, pres. Josep Roma Alegre: teixidor, pres. Antoni Rovira: solter, teixidor, pres. Miquel Roca: solter, teixidor, pres. Francesc Ros: solter, rajolaire, pres. Joan Rivas: milicià. Josep Rivas: milicià, carreter. Josep Roca: membre Junta, comerciant. Antoni Roca: milicià, paleta, fugat. Jaume Riera: milicià, bracer. Bonaventura Rivalta: milicià, teixidor. Pere Sastre: milicià, mort en batalla. Francesc Sampera Carrión: oficial de la milícia, barber, fugat. Gaspar Simón: 73 anys, comerciant, mort ferit. Salvador Sabé Gibert: pres. Francesc Serra: paleta, pres. Josep Sauri: batlle provisional, advocat, pres. Vicenç de Sisternes: hisendat. Pau Tosquelles Morell: comerciant, pres. Pau Tosquelles Albosa: menor, fugat. Josep Tosquelles Albosa: 20 anys, fugat. Bonaventura Torrens: pres. Josep Taix: milicià, veler, pres. Joan Trèmol: milicià, mort en batalla. Joan Teixidor: solter, teixidor, pres. Antoni Torner: solter, pagès, pres. Joan Tomàs: solter, teixidor, pres. Josep Utset, milicià, teixidor, pres. Pere Màrtir Utset: milicià, teixidor, 22 anys, mort en batalla. Josep Umbert: milicià, contractista d'obres. Silvestre Vernús: boter, solter,

mort en batalla. Ramon Vinyals: milicià, mort en batalla. Josep Valls: milicià, mort en batalla. Pere Vernís: milicià, mort en batalla. Melcior Valdé: milicià, fill d'un fabricant de filats, confinat Agramunt. Joan Vergés: teixidor, 22 anys, mort en batalla. N.Vigas: milicià. Francesc Vivas: paleta, pres. Francesc Vieta Sala: argenter, pres. Tomàs Vidal Artella: forner, pres. Tomàs Vilarnau: tintorer, pres. Agustí Vinyas: solter, cadiraire, pres. Josep Vinyas: membre Junta, pagès, fugat. Salvador Vinardell: milicià, fugat. Narcís Vinardell: espardenyer, assassinat. Jaume Valdés: milicià. Bonaventura Xaudaró: solter, revenedor, pres. Joan B.Ximenes: teixidor, 24 anys, mort.

Fonts: AMM. Acs, 16, 30/1, 15/2, 8/3, 14, 20, 21, 24/4, 30/8, 6/9, 15/10, 28/11, 30/12/1844. AMM. AP. Protocols de l'any 1844 dels següents notaris: Antoni Simón, Jacint Boter, i Desideri Torras. ADB, Llg, 133, document de 15/7/1844, *Relación de varios sugetos.* MASM, Llibre d'òbits 1843. Juan Amich, Op.Ct., referències al llarg de l'obra.

La batalla havia acabat i amb la derrota, els progressistes que defensaven la junta central coneixen la repressió i la presó. Però en aquell dia 26 salvar la vida va ser tot un èxit perquè les tropes de Prim, esverades per la resistència que se'ls havia fet i els morts als seus rengles, volien venjar-se amb els presos, intentant: "pasarlos a cuchillo". Va ser necessària la intervenció del cap polític Joaquim M. Gibert, que entra a Mataró amb l’exèrcit, per: "evitar los desmanes de los soldados, justamente irritados por la resistencia habían experimentado".[262]

Els ferits centralistes, en un nombre aproximat al centenar, els traslladen a l'hospital, i al col·legi de Santa Anna es va establir un recinte provisional per als ferits militars. Algunes d'aquestes persones morien al cap d'uns dies de malalties infeccioses. Els presos els varen tancar a la caserna: "en una sala que tenía una gran ventana enrejada con hierros, que da a la Muralla de Genovesos, por en medio de cayos barrotes, y con una cuerda y un cesto, tomaban dinero, vestidos y vituallas que les llevaban sus interesados, estando siempre aquello lleno de gente".[263]

El dia 27 a dos quarts d'onze del matí formen els presoners a la plaça davant la caserna: "do había un gran aparato de fuerza formando un verdadero cuadro, a la izquierda había una mesa con tapete de damasco encarnado, dos oficiales en cada esquina y el brigadier Rubín de Celis ocupaba la presidencia (..) solo tuvo por

[262] AMM. Ac, 19/12/1843. José Coroleu, Op.Ct, p.271.
[263] J.Ambrós, Op, Ct, p.87. AMM. Acs, 29/9, 3/10/1843.

objeto el tan imponente aparato anotar los nombres de los prisioneros, el empleo y cuerpos a que había pertenecido; y volviendo otra vez a las cuadras repartieron al paso un pan de munición a cada individuo". Mentre es fa aquest control es nota la presència: "de la porción de gente agrupada que había en la reja de casa D.Antonio Boter, que da a dicha plazuela, viéndose retratada la alegría en todos los semblantes principalmente de los que se hallaban en primera linea, como eran los SS. Santamaría, Gualba D.Félix, y Viladesau". Els moderats, que celebren la victòria.[264]

El dia 28 a les nou del matí els presos centralistes formen a la Riera i els lliguen de dos en dos per dur-los a peu a Barcelona, enmig d'un batalló de custòdia. Els presos varen ser classificats en tres categories: els oficials, els milicians casats, i els milicians solters, i cada grup va tenir una sort diversa.

Als oficials els duen a la Ciutadella, es tracta del capità Felicià Marquès, de l'ajudant Joan Amich, dels tinents Josep Campins i Antoni Paradís, i dels sotstinents Salvador Martí, Joan B.Layret, i Andreu Bonfill. El dia 30 els embarquen en la corbeta *Resolución* cap a Mallorca per a ser-hi reclosos, però en arribar al destí el capità general de les Illes es nega a admetre'ls, i els duen a València, però es troben amb la mateixa negativa oficial. Finalment el barco torna a Barcelona el 9 d'octubre i als presos els tanquen de nou a la Ciutadella, en un moment complicat perquè la caserna era assetjada pels centralistes de Barcelona encara en armes. Així dos dies després son embarcats a la fragata *Fama* que el serveix de presó durant dos mesos. Un cop vençuda la resistència dels barcelonins els dirigents de la revolta a la capital catalana els tanquen en la mateixa fragata, i els oficials de Mataró tornen a la Ciutadella, totalment incomunicats, però després de diverses gestions, una dirigida a les Corts, els hi aixequen el càstig. El 24 de febrer de 1844, cinc mesos després d'haver estat empresonats, surt en llibertat Felicià Marquès, i a començaments d'abril ja estaven tots al carrer, previ pagament d'una fiança col·lectiva de 20.000 rals.

La sort dels milicians solters va ser la més novel·lesca. En un primer moment també els traslladen a la Ciutadella i els fan

---

[264] Santamaria era el Comandant de Marina de la ciutat, i Fèlix Gualba, notable moderat, en el període que s'inaugurava havia de tenir un paper molt rellevant en l'ordre polític, veure Francesc Costa. *Josep Gualba, cronista de Mataró (1873-1876)* (Mataró, 1985), pp.7-9.

treballar en la recomposició de les muralles destruïdes per les bombes. Al cap d'uns dies la corbeta *Resolución* els trasllada a València i més tard a Cartagena, on hi arriben el dia 7 de novembre i els empresonen, però el mes d'abril hi ha una revolta progressista a Alacant i Cartagena, i els mataronins són alliberats. Aleshores es solidaritzen amb el moviment i agafen les armes per lluitar contra les tropes del govern, tot protagonitzant acciones heroiques. Quan Cartagena capitula els milicians de Mataró aconsegueixen una rendició honorable i són enviats de tornada cap a Barcelona, i el mes següent els alliberen amb condicions: havien de manifestar tenir treball, pagar 25 pessetes, i una persona de reconeguda solvència se n'havia de fer responsable.

En quant als milicians casats, d'un grup de 123 persones 63 queden lliures al cap d'uns dies. Els altres són reclosos a la Ciutadella i després van a les presons del castell de Bellver, a Mallorca, on hi arriben el 29 d'octubre. El mes de gener una comissió de familiars acompanyats d'un regidor de Mataró van a capitania per a intercedir per aquests presos que tenien famílies al seu càrrec, però la gestió no té cap efecte. Peticions dels presos en el mateix sentit tampoc son ateses fins que a finals de maig reben el permís de retornar a casa, amb la condició d'haver-se de pagar el viatge de Mallorca a Barcelona, que costava 40 rals.[265]

L'Ajuntament rep moltes sol·licituds de familiars de presos que demanen que tornin a casa, i en algun cas hi ha autèntics drames humans, amb famílies reduïdes: "a un estado de completa miseria". En la petició de la família de Salvador Gibert es fa notar que: "su falta de conocimientos no le permitieron conocer las ideas de los revolucionarios, en cuyas filas la miseria le obligó a tomar parte". L'Ajuntament de Camín, a diferencia del de Borràs que el segueix, actua amb força tolerància i davant alguns informes que demana l'autoritat militar sobre presos explica que es tracta de gent de pocs recursos, i que els mesos passats a la presó els hauran fet escarmentar.[266]

Dels protagonistes de la revolta, n'hi ha que van a l'exili o s'amaguen: Desideri Roca es refugia a casa del vicecònsol anglès Salvador Isart, que el tractat malament perquè era moderat, després s'amaga en una altre casa fins el sobreseïment de la causa. Altres membres de la junta marxen a França. Enric Amich

---

[265] AMM, Acs, 23/1, 8/3/1844.
[266] AMM, Acs, 16, 29/1, 13/2, 8/3, 20/4/1844.

torna al cap d'un temps i s'amaga a Barcelona, fins el maig de 1845, quan és autoritzat a tornar a Mataró. Magí Bach s'escapa de la presó i s'amaga en diferents indrets de Girona i a Barcelona, fins que rep salconduit el maig de 1845. Tomàs Puig torna arran l'amnistia, igual que Salvador Prats Rosell, Antoni Codina i Josep Vinyas, aquest és dels darrers i ho fa el gener de 1846.[267]

Ramon Herbella, el governador militar, és aïllat en una cel·la a la Ciutadella, i en el judici el condemnen a deu anys de presidi a Ceuta. Amb l'amnistia de finals de 1846 recupera la llibertat i va a residir a Madrid. Mort poc després, a finals d'abril de 1847, en una escena de novel·la: "efecto de un ataque cerebral, por haber visto pasar a Prim en la puerta del Sol y conteniéndole sus amigos al abalanzarse contra el autor de su desgracia. Murió a las pocas horas".

Martí Castanyer, l'advocat acusat d'organitzar la revolta, pateix presó a diversos llocs de Barcelona. Josep Mª de Caralt i d'Argila marxa a França i al cap d'uns anys torna a Barcelona. El cafeter Fèlix Ribas, que havia estat cap dels *Guias de la Junta*, resulta ferit en la batalla ingressant a l'hospital, on se'l vigilava estretament i després passa per les presons de la Ciutadella, de Canaletes i la de Bellver, morirà a Barcelona el 3 de juny de 1847 i és enterrat a Mataró dos dies després, en una cerimònia en la que assisteixen amics i simpatitzants polítics. Pau Tosquelles Morell, notable progressista i de certa edat, el tanquen a la presó tot i que no hi havia tingut cap participació activa. Varen ser els seus fills Josep, de 23 anys, i Pau, encara més jove, els que hi actuen, fentse escàpols després del combat.[268]

El consell de guerra contra els acusats d'haver promogut la revolta centralista a Mataró es fa el 12 d'abril de 1845. Havia estat precedit d'un llarg període d'instrucció en el que hi té un paper actiu l'Ajuntament de Mataró que envia a les autoritats llistes d'implicats. En els mesos previs al procés empresonen nou acusats, per a garantir la seva presència al judici: Font, Saurí, Folcrà, etc., que des de la presó sol·liciten la llibertat perquè després de la revolta no s'havien mogut de la ciutat, i no tenien

---

[267] AMM, Ac, 16/1/1846.

[268] L'agent de negocis Pau Tosquelles Morell havia patit repressió pel comte d'Espanya, estat regidor progressista el 1839, membre en meses electorals i participa en la revolta de 1840. Tenia quatre fills nascuts a Arenys de Mar: Miquel serà regidor progressista el 1854, Joaquim regidor moderat el 1854. Josep i Pau participants en la revolta centralista. *El Barcelonés* (6/6/1847).

mitjans de vida apart del seu treball, i demanen que ho certifiqui l'Ajuntament. El consistori, que ara dirigia l'alcalde Borràs, nega la certificació i diu que tots tenien medis de vida suficients.[269]

En la formació del sumari hi participen com a testimonis de l'acusació, quinze mataronins. En alguns casos són relats mínims i puntuals sense implicar a persones, o, en tot cas, ressaltant la rellevància d'algun dels morts en combat. D'altres, però, varen utilitzar les possibilitats de la instrucció per atacar els progressistes denunciant gran quantitat d'implicats i donant molts detalls. En l'acusació destaca l'hisendat Fèlix Gualba Vieta, que veu recolzada la seva declaració per l'argenter Pere Cabot, el semoler Bonaventura Renter, el comerciant Josep A.Colomer, el sereno Pere Cuadrada, l'alcalde Joan Camín, el comandant de marina José de Santamaria, i el coronel d'infanteria i antic governador militar José Montero i Vigodet.[270]

Tots ells donen detalls del procés que duu a la revolta i dels seus promotors. Recordem que aquestes persones, com tots els moderats i benestants, eren fora de la ciutat els dies mes àlgids del moviment centralista, i en les seves declaracions destaca el nervi davant d'un conflicte tant radical. De les declaracions queda clar el paper que havia tingut l'advocat Martí Castanyer com a promotor. Aquest personatge feia anys que residia al *Mesón de la Cruz* i organitzava reunions conspiratives: "se le tenía por el

---

[269] AMM, Acs, 20/8, 30/12/1844.

[270] José Maria Montero i Vigodet era l'any 1823 subdelegat de rendes del corregiment, i va tenir una dura polèmica amb l'Ajuntament de Mataró, en les pàgines del periòdic barceloní *El Indicador Catalán*, acusant als regidors de no pagar les contribucions. Com a milicià constitucional lluita contra els realistes, i l'any 1824 és empresonat a Barcelona un temps. Els anys 1834-1835 és governador interí de Berga, i coronel dels voluntaris d'Isabel 2ª, lluitant contra els carlistes. En un primer moment militarà en les files del radicalisme, i és detingut a Barcelona arran la bullanga del gener de 1836. A final de 1837 ja coronel i decantat cap els moderats, el nomenen governador polític i militar de Mataró, amb un sou de 2.200 rals, càrrec que exercirà gairebé de manera permanent fins l'any 1843. Degut al seu caràcter de seguida té problemes amb el consistori, i l'any 1838 es duen a terme investigacions sobre els abusos que denuncien els regidors, que parlen del seu *genio*. Dóna un total suport als moderats de la ciutat, i era tan malvist pels contraris que ha de fugir de la ciutat arran la revolta anti-esparterista de 1843, perquè el volien matar, i tot i que l'atrapen a Alella aconsegueix fugir. Temps després serà un actiu acusador dels centralistes. AMM, AP, Antoni Simón, 6/5/1823, f.81v. AMM, Acs, 24, 29/3/1824; 22, 27, 29/10, 10/12/1838. Full *Ciudadanos mataroneses*, de 2/5/1823. Antoni Marti i Coll. *Mataró 1837-1838: increment del poder militar. XIV Sessió d'Estudis Mataronins* (Mataró, 2008).

primer revolucionario (..) era hombre de gran talento y que tenia relaciones con toda España". També és comú destacar el paper de Josep Mª de Caralt i d'Argila, a un dels implicats se l'acusa d'haver: "bebido las ideas infames del Sr.Caralt", a un altre de ser: "tan malvado como Caralt", etc.

El resultat del consell de guerra suposa la llibertat dels presos preventius, i la condemna a distintes penes als acusats en rebel·lia. Però en els moments que transcorre el procés l'ambient de revolta del setembre de 1843 havia canviat de dalt a baix i ara es vivia en temps tranquils sota el capità general Manuel de la Concha. I el 13 de maig de 1845 es va sobreseure la causa, i tots els centralistes poden tornar a Mataró. Però els principals implicats no ho varen fer fins l'amnistia general de 1846. Notem que tot i la virulència del conflicte i les víctimes que va provocar no hi ha sentències capitals, i que al cap de tres anys tot era legalment oblidat.

Dos dies després del 26 de setembre l'Ajuntament de Joan Camín es torna a instal·lar, i en la primera sessió informen que la sala d'actes està destroçada: "enteramente saqueados, violentadas las puertas y descerrajados los cajones y esparcidos muchos papeles por el suelo", i troben a faltar "varias cantidades de dinero, y entre otras la tercera parte de multas correspondiente a la Audiencia del territorio". En la represa de les activitats la institució municipal es fa ressò de la comissió popular formada per: "suavizar la suerte de los nacionales y demás habitantes de esta que habían caido prisioneros de guerra", i reben nombroses sol·licituds de persones interessades en certificar que havien marxat de la ciutat el dia 5, i d'altres que volen un paper que demostri que no havien fet armes contra el govern.[271]

La *Junta de Armamento y Defensa de la provincia*, mana organitzar la *Comisión Ausiliar de Armamento y Defensa del Partido de Mataró*. L'elecció la fan representants de cada poble i dels majors contribuents. La primera ssessió és el 16 d'octubre. La presideix Joan Camín, i són vocals Bru Martí, Rafael Milans del Bosch, Joan Casanovas i Joan Fontanills, aquest darrer dimiteix de seguida per raons desconegudes. Seguint les ordres la tasca de la comissió era d'impedir: "a toda costa que los

[271] AMM, Ac, 28/9/1843.

criminales manejos de los enemigos del actual orden de cosas corrompieran o desviaran el espíritu público". I entre altres accions es demana el passaport als viatgers que passen per la ciutat en les diligències, i es deté els que no el porten en regla.[272]

El motiu principal de preocupació del nou organisme és aturar el caliu revolucionari que es manté ben viu mentre la ciutat de Barcelona resisteix les forces del govern. Es detecten reunions de radicals a Tiana, San Genís de Vilassar, i Sant Pere de Premià, on hi anaven: "personas de antecedentes bastante sospechosos. A Premià no solo se lee publicamente y en alta voz el periódico revolucionario titulado *El Constitucional*, sino que hasta se traducía al idioma catalán a fin de que llegase su contenido al alcance de todos los concurrentes". A començaments de novembre a la plaça de la Constitució de Mataró apareix un ban signat per Zurbano que defensa la junta central i proclama Espartero. I la comissió nomena un encarregat de vigilar l'ordre, elegint Pau Massanet, que havia estat cap de la ronda mòbil, a qui per mantenir interessat garanteixen cobrar una part de les multes: "que se satisfaciesen por los delincuentes que él presentara". Massanet demana dotze mossos d’esquadra, però davant les necessitats d'efectius el capità general no accedeix.

La comissió va tenir feina per mobilitzar 72 joves per anar a auxiliar les tropes que lluitaven contra la Barcelona revoltada. I va haver de dedicar temps a diverses reclamacions, com la que fa el coronel José Montero i Vigodet, demanant el càrrec de governador militar, del que havia estat cessat. La comissió informa que: "es deseada su reposición, según la voz pública se desprende, por muchos propietarios". Els hisendats de Vilassar obligats a pagar una contribució a la junta central reclamen a la comissió quantitats que van dels 1.000 als 16.000 rals: "a cuyo pago habiéndose resistido fueron conducidos presos a esta ciudad en quince del espresado setiembre".

La darrera sessió de l'organisme de vigilància es produeix el dia 21 de gener de 1844, però interessa ressaltar un document que recullen les actes, es tracta d'un anònim que rep el capità general i que envia a la comissió perquè informi dels punts ressenyats al paper: "Mataró a 18 de Octubre. Sr.General. Cada bes estamos

---

[272] Les cites i informacions posteriors corresponen a AMM, Llg, 167, 1843. *Actas de las sesiones ordinarias de la comisión ausiliar de armamento y defensa del Partido de Mataró*. AMM, Ac, 13/10/1843.

peor gracias al habernos quitado al hombre que conoce el país y que durante su mando el orden se sostubo y los propietarios estábamos seguros. El descontento crese porque no hai tino en el mando y donde devia obrar la justicia obra la benignidad y visebersa. El Sr.Burgués es tan redondo como su persona, exelente sujeto para vender riques, fósforos, o esplicar las virtudes del agua de colonia en las plasas públicas como hacen en Francia los charlatanes, pero no para mandar en un pahís que no conoce. Los pueblos de este distrito estan llenos de canalla que conspira, la milicia esta armada, en la costa infinidad de bullangas de Barcelona ablando como siempre. En Premiá desembarcando contrabando en medio de dia, Maluquer en Caldetas, Manalet el cafetero despacha en paz, el Ballés lleno de canalla que todos sabemos. Desengáñese U.Sr.General el modo de enterarse es llamar a los propietarios, estos hablan, el General escucha, y en su bista resuelve. Mataró tiene muchas simpatías con Barcelona y mucha influencia en el distrito. Llame V. Sr. General a los sujetos siguientes, léales este anónimo y verá si tiene o no razón el que lo escribe. Sujetos que deben presentarse: Félix Vidal, D.Félix Gualva, D.José Mora, corredor, D.N.Pi, D.José Ysern, D.José Colomer, D.Bruno Martí, el médico Boet, Borrás. Si se tarda prebeo males grabes".

El president de la comissió i alcalde de la ciutat Joan Camín notifica al capità general que ja es duen a terme totes les mesures per a garantir l'ordre, i que el coronel Montero, a qui al·ludia l'anònim, era persona de molt prestigi pel seu amor a l'ordre, i que és: "públicamente deseado". Informa que les persones citades –tots ells moderats– eren de la seva confiança. Es de destacar el catastrofisme que manifesta el document, en unes circumstàncies tant desfavorables pels progressistes, vençuts militarment. El document, però, va resultar útil als propòsits de l'anònim en quan a la substitució del governador militar, i al cap de poc Jaume Burgués és destituït ocupant el càrrec Aquil·les Rameaux. En les pròpies files moderades es critica l'actuació de Camín, per no actuar amb més duresa contra els centralistes. Per aquest motiu el consistori presenta la dimissió el mes d'octubre, per: "la contínua fiscalización y acriminosa censura que sin cesar se estaba haciendo públicamente de los actos de los Alcaldes y del Ayuntamiento, y las ideas que con esto se había hecho cundir habían rebajado muchísimo el prestigio de la Corporación". La dimis-

sió, però, no va ser acceptada.[273]

A Catalunya les eleccions per a completar els diputats a Corts no elegits a les eleccions de setembre per la revolta tenen lloc del 5 al 9 de desembre de 1843. A Mataró hi ha un desinterès general a conseqüència de la forta repressió que patia la ciutat desprès de la revolta centralista, i en ser les Corts suspeses des del mes de novembre. La votació dóna la victòria a una coalició de moderats i progressistes de centre, amb el programa de respecte a la Constitució de 1837 i al tro d'Isabel II, oferint un govern fort, imparcial, i ordre públic. Al districte de Mataró dels 2.173 electors només participen 234: els candidats més votats són: Ramon Martí d'Aixelà (p,233), Esteve Sayró (m,232), Joan Prim (p,227), i el mataroní Carles Llauder Freixas (m,231). En quan als senadors, els més votats són: Baró de Meer (m,233), Josep Bertran Ros (m,230), el marquès de Castelldosrius (m,229), etc. Resulten electes a la província: Antoni Satorras (4.796), Esteva Sayró (m,4.622), Carles Llauder (m,4.551), Antonio Alcalà Galiano (m,4.518), Juan de la Pezuela (m,4.486), Ramon Martí d'Aixelà (p,4.176), Josep Mª de Gispert (m,4.121), Joan Prim (p,4.077), i Francesc Perpinyà (m,4.033). Però les Corts no tornen a obrir perquè després d'una suspensió de sis mesos son dissoltes.

Els primers mesos de 1844 la situació política havia canviat, i amb els moderats al govern l'antiga regent Mª.Cristina, mare d'Isabel II, decideix tornar a Espanya, fent-ho per Catalunya. El dia 2 de març arriba a Mataró i s'hi està dos dies acompanyada per vint-i-quatre persones del seguici real. L'arribada es produeix a les cinc de la tarda però moments abans es troba amb un esdeveniment inesperat, a l'alçada de la casa Blanca, a la carretera de la costa, una comissió de dones dels presos centralistes fa aturar el carruatge real quan una dona es llença al pas dels cavalls a risc de la seva vida. Mª.Cristina escolta les seves súpliques i diu que s'interessarà pels seus marits.

J.Ambròs, que va viure els fets, descriu així l'arribada "Vino Cristina de la parte de Gerona y llegó dentro de un coche tirado por dos caballos y cerca de el y jadeando un 'parrot' a pie de escolta, luego otro coche mas grande con servidumbre y equipaje, siguiendo un solo soldado a caballo, parando de correr en la plazuela del 'Pare Etern', en donde había el Ayuntamiento para

[273] AMM, Acs, 30/10, 13/12/1843.

recibirla. Siguieron por el Rabalet con vivas y música, escoltados por un escuadrón y el General Barón de Mer, que había venido el dia anterior. Entraron en la Riera y por la calle Nueva pasaron a la Iglesia de Santa María, en cuya puerta aguardaban el Obispo Martínez de San Martín, muy vejete, y la comunidad con palio. Se apearon y vi dos señoras y dos niñas, todas vestidas de negro y senzillamenté. Decíase que la una era Cristina y la otra la viuda del General León". En aquell moment també s'acosten a Cristina nombroses mares de presos centralistes que li fan entrega de sol·licituds de perdó als respectius familiars.[274]

Cristina s'allotja a la casa Guarro a la Riera, propietat de Fèlix M. Pastor. I l'endemà assisteix a un solemne ofici a Santa Maria, i visita els convents i esglésies de la ciutat, l'hospital, i les dues fàbriques de vapor en funcionament, la de Joan Gordils i la de Busqueta i Sala. El dia 4 a les dotze del matí marxa cap a Barcelona, enmig d'un núvol de coloms llançats per a festejar l'esdeveniment. Aquells dies el progressista Francesc Vieta Sala posa al seu balcó un cartell que diu: *Viva la Constitución*, l'alcalde el crida dient que en aquelles circumstàncies es tracta d'una manifestació subversiva. Vieta és processat i condemnat unes setmanes a presó, poc després l'alcalde Borràs li posa una multa de 2.500 rals.[275]

Les eleccions per l'Ajuntament de 1844 es convoquen pel dia 3 de desembre, però sembla que no es fan, o, en cas contrari, mai no es va fer efectiu el traspàs als nous electes. Amb els moderats al poder, el real decret de 30 de desembre estableix una nova llei d'ajuntaments, la de l'any 1840, que havia dut a la revolta d'Espartero i l'Ajuntament de Joan Camín es perllonga fins el mes de maig de 1844.

El canvi de consistori, designat per la Corona, d'aquest maig duu als progressistes nous problemes per l'abrandament polític d'Antoni Borràs, el nou alcalde que actua amb energia contra tots els seus enemics, fins arribar a inventar-se conspiracions per a poder empresonar contraris. Joan Amich l'acusa de tenir al seu darrera el suport del capità general: "su poder que era entonces omnipotente por el intimo roce y ascendiente que tenía con el

---

[274] Juan Amich, Op.Ct, pp, 120 i ss. J.Ambrós, Op.Ct, pp, 87-89. AMM, Acs, 9, 19, 20, 22, 24, 26, 28/2, 2, 5/3/1844.
[275] AMM, Ac, 16/5/1845.

primer bajá de Cataluña el Barón de Meer".[276]

Quan l'autoritat militar sol·licita informes sobre alguns dels presos centralistes Borràs sovint no dóna certificats de bona conducta. Qualificatius de "turbulentos de genio" eren utilitzats per a no recomanar la sortida de la presó d'alguna persona. Quan Jeroni Ibran demana que s'acabi el seu confinament a Olot l'Ajuntament informa que "este sujeto de oficio tabernero, figuró notablemente en la causa centralista, como que en Figueras era oficial", però mesos després un fabricant de Vilassar dóna feina a Ibran, en qualitat de fiador, i Borràs no s'hi oposa. En algun cas persegueix a familiars dels presos, Jaume Rius confinat a Tàrrega es volia reunir amb la seva família a Barcelona, per "haber sido expulsada de la presente su muger por su mala conducta".[277]

A Joan Amich, menor d'edat, el fa marxar Borràs en persona diverses vagades, tot i que tenia permís oficial de les autoritats militars per a venir a la ciutat. L'advocat Josep Saurí va ser insultat repetidament per l'alcalde mentre era pres a la Ciutadella i gràcies a l'interès del seu pare, l'Ajuntament certifica que en els fets de setembre va actuar com a força moderadora, fent gestions perquè les tropes de l'exèrcit estacionades deixessin la ciutat el dia 24, per evitar una batalla més crua.[278]

En quant a la repressió política hi ha el cas de Rafael Juvé, mig paralític per les ferides produïdes aquell setembre, a qui l'alcalde acusa de vagarejar i aconsegeix que el tanquin a la presó. Al progressista Gaspar Matavacas l'Ajuntament el vol enviar a la presó perquè: "está dado al vicio de la holgazanería y de la blasfemia". Fins i tot un moderat com Francesc Viladesau, a qui els regidors consideren: "individuo de mucho arraigo", mereix la desconfiança de Borràs que no informa de manera favorable la seva petició de dur armes.[279]

Dins aquest ambient de prevenció contra el que pogués alterar la tranquil·litat Borràs té la iniciativa de crear a Mataró i a Vilassar una: "comisaria del ramo de protección y seguridad publica". I ho justifica amb els següents arguments: "pues que el establecimiento de fábricas atrae muchas gentes que no siendo por lo común naturales de los puntos en que residen, ocupan mucho la

---

[276] AMM, Acs, 1/1; 30/11/1843. Ban del nou Ajuntament a: *El Corresponsal* (Madrid, 13/5/1844).

[277] AMM, Acs, 10, 21/5, 30/7/1844.

[278] AMM, Ac, 28/11/1844.

[279] AMM, Acs, 6/8/1844, 16/5/1845.

atención de la autoridad". La comissaria s'instal·la el juny de 1844 sota la direcció de Narcís Tomás, que mort el mes d'octubre i es fa càrrec de la comissaria el propi alcalde Borràs, fins el setembre de l'any següent, quan és nomenat Domènec Robatti.[280]

Sense massa detalls sabem que el mes d'agost de 1844 es passen uns dies de nervis al consistori perquè els serenos havien notat als voltants de la ciutat: "la aparición de alguna persona sospechosa, que evitaba con la fuga el poder ser detenida". L'Ajuntament en fer-se'n ressò senyala que: "continuan en esta ciudad los escesos y desmanes que ponen a sus habitantes en justa zozobra", exageració que serveix a l'alcalde Borràs a dirigir el 16 de setembre una espectacular acció contra els progressistes. En aquell dia fa detenir diverses persones acusant-les de preparar una revolució que "debía estallar en una verbena llamada *dels vivers*". Els empresonats son: Josep Agustí com a responsable del moviment, el jutge de primera instància Gaietà Rubio per haver posat obstacles a l'actuació repressiva il·legal de l'alcalde, el comissionat subaltern d'arbitris d'amortització Josep Matheu, Ezequiel Porcel cap de la duana, l'administrador de correus Lluís Guerra de la Vega, l'escrivent de la comandància de marina Bernat Galilea, i el professor de nàutica Josep Espín. Tots ells els varen detenir uns mesos i després els acomiaden de les seves tasques oficials. També son confinats a diverses localitats els progressistes Melcior Valdé fill i Josep Pou.[281]

A finals de 1844 es fan gestions per instal·lar a Mataró una "fuerza de la Guardia Civil", cos creat per real decret de 28 de març del mateix any per exercir atribucions de l'antiga milícia nacional. A diferència de l'antic cos la nova força és estrictament centralitzada i sota el control del govern. Els regidors volen situar-la a l'antic edifici de la fleca, al costat de l'Ajuntament i fan gestions davant el cap polític perquè autoritzi la suspensió de l'arrendament del local, però diu que no perquè en el moment que es produeixi l'arribada de la guardia civil: "serà probablemente en corto número la fuerza que se destine aquí". Era el mes de gener de 1845 i un destacament composat per un caporal i 8 persones arribava poc després.[282]

---

[280] Joan Amich diu que Tomàs és un *apóstata* del Trienni Liberal perquè havia estat comandant segon de la milicia voluntària. AMM, Acs, 30/3, 18/6/1844, 17/6, 26/9/1845.
[281] AMM, Acs, 8/8, 15/10, 28/11/1844.
[282] AMM,Ac, 27/12/1844, 21/1/1845.

La política repressiva de Borràs va ser molt criticada a la ciutat, perquè no ajudava a pacificar els ànims i contribuïa a mantenir les rivalitats i els odis. Com que l'ambient hostil a la seva gestió era general Borràs demana i obté un recolzament institucional per part dels altres regidors el febrer de 1845. La fi d'aquesta situació es produeix arran del canvi d'alcalde ordenat pel capità general. Joan Amich ressalta el paper moderador del nou alcalde, el metge Josep de Calasanç Tunyí: "que supo captarse la voluntad de sus subordinados", deixant d'exercir el control autoritari sobre la població. A Antoni Borràs el govern el destina de comissari de policia a Granada, i al cap d'un temps a Madrid.[283]

[283] AMM, Ac, 4/2/1845.

Partits, eleccions i ajuntaments
Recordar al trono el origen de su soberanía

El sistema polític liberal, a diferència de la monarquia absoluta, és fonamenta en la participació dels ciutadans en l'elecció dels diputats a Corts. La sobirania nacional és l'alternativa a les antigues formes d'exercir el poder, però només afecta a les persones amb patrimoni. Els canvis legislatius varien el nombre dels que poden votar, però sempre es relaciona amb pagar quotes més o menys importants d'impostos. Seran electors els propietaris que, com aclareix la literatura política de moment, són els més interessats en la conservació de l'ordre polític i social.

La normativa electoral primera, la de l'Estatut Real, indirecte i censatària, limita molt la possibilitat de votar. Només ho poden fer els regidors i els majors contribuents de cada població –tretze a Mataró–, que han d'elegir dos electors. Després, aquests s'han de reunir a Barcelona amb tots els electors de la província per escollir els diputats que corresponen.

La normativa electoral del real decret de 24 de maig de 1836 augmenta els nombre d'electors, 16.026 a Espanya, un 0'15% de la població, per elegir 180 diputats. A la província de Barcelona són 3.130, dels que 193 corresponen a Mataró. Un canvi limitat que respon a l'interès dels moderats. Seran electors els majors contribuents de cada província a raó de dos-cents per cada diputat a elegir, entre ells professions com advocats, metges, arquitectes, llicenciats, militars de grau superior a capità. La llista d'electors la forma la Diputació escoltant els ajuntaments i també determina la composició dels districtes. Ser elegible és més selecte, perquè cal pagar de contribució més de 500 rals.

Una nova reforma, duta a terme per Mendizábal, amplia el cos electoral en passar a 64.800 persones, un 0'60% de la població, que ha d'elegir 258 diputats. Però la revolta progressista de 1836 porta canvis més profunds. En un primer moment es restaura de manera provisional, amb lleugeres modificacions tècniques, la normativa universal indirecte de Cádiz, que tenia la característica d'incorporar gran part de la població en el procés electoral, a

diferència de la directe de base censatària, que exclou els que no paguen contribució. El criteri que només els propietaris han de tenir dret a vot era comú a moderats i progressistes, que no accepten el sufragi universal directe, que és el que reivindicaran els primers nuclis republicans.

Poc abans de ser aprovada la Constitució es promulga la llei electoral de 19 de juliol de 1837, directe i censatària. Que amplia el cos electoral incloent capes mitjanes: comerciants, propietaris i els que paguen com a mínim 200 rals de contribucions directes, que també són elegibles. Es tracta d’unes 250.000 persones, que havien d'elegir 375 diputats.

En els anys de vigència de la llei es varen anar produint augments en el nombre d'electors. A la província de Barcelona passen, de l’any 1837 al 1843, de 10.770 a 19.645, i al districte electoral de Mataró de 1.415 a 2.173. Tot i que en aquest cas s'ha de tenir en compte que el districte pateix la segregació de vuit pobles l'any 1840, així els 1.415 electors de 1837 s'han de comparar amb els electors sumats dels districtes de Mataró i el Masnou l'any 1843, una xifra de 2.959 persones, que duplica la de sis anys abans.

El Quadre 2 mostra la incidència de les diverses normatives en la província de Barcelona i el districte de Mataró, i explica la representativitat mínima. Pel que fa a Mataró manquen dades concretes per a conèixer els electors que corresponen a la ciutat i a cada un dels pobles veïns, i poder donar xifres relatives del pes de cada localitat. Si relacionem els electors del districte amb la població local veurem que es situa en volums molt baixos, l'any 1842 amb 13.013 habitants els 1.963 electors de febrer de 1843 representen un 15%, i sense els electors dels pobles del districte quedaria més reduïda. I si tenim en compte els que realment voten la xifra es mou per sota el 5% dels habitants. Dades prou eloqüents d'un sistema polític que margina el gros de la població.

El Quadre 3 mostra l'interès pel sistema polític a través de la gent que va a votar. Les eleccions d'agost de 1836, de cens molt restringit i les primeres fetes per aquest sistema, és un cas apart ja que registren un 93% de participació, èxit general a Espanya. Però de les set eleccions del període 1837-1843, en cinc el percentatge de votats es situa del 25% al 38%, el desinterès és gran.

Quadre 2: Eleccions generals 1836-1843: participació electoral.

	Mataró (districte)		Barcelona (província)	
Elecció	Electors	Votants	Electors	Votants
1836/8 (1)	193	180 (93%)	3.130	2.247 (71%)
1837/10 (2)	1.415	362 (25%)	10.770	4.967 (46%)
1839/7 (3)	1.934	720 (37%)	13.747	6.755 (49%)
1840/1 (4)	1.308	895 (68%)	13.403	9.103 (67%)
1841/2 (5)	1.890	726 (38%)	17.317	6.155 (35%)
1843/2 (6)	1.963	658 (33%)	c18.000	c8.000 (c44%)
1843/3 (7)	1.965	1.025 (52%)	18.959	7.987 (42%)
1843/12 (8)	2.173	234 (10%)	19.645	4.892 (24%)

1.- Xifra d'electors del districte de Mataró que consta a la documentació revisada. En algun paper hi ha la xifra de 952 persones però s'ha de tractar d'un error. La xifra de votants és un càlcul a base de les dades parcials que hi ha. ADB. LI.97. *El Guardia Nacional* (3,4,5,6/8/1836). *Diario de Barcelona* (6,11/8/1836).
2.- ADB.Llgs. 100, 134. *El Guardia Nacional* (21,29/9/; 3/10/1836). *Diario de Barcelona* (21/8/1836). BUF (4/10/1836).
3.- ADB. Llgs., 134, 152. *El Constitucional* (27, 28, 29, 30/7/1839).
4.- Ara el districte electoral de Mataró es divideix en dos, creant-se el de Masnou, així baixa el nombre d'electors. ADB. Llgs., 134, 157. *El Guardia Nacional* (25/1,10/2/1840). *Diario de Barcelona* (26/1, 9/2/1840). BUF (25/2/1840).
5.- ADB. Llgs. 121, 134. *El Constitucional* (10/2/1841). *Diario de Barcelona* (15, 18, 23/2/1841). BIP (18/2/1841).
6.- ADB.Llgs.,125,134. *La Corona* (1,4,5/3/1843). *El Constitucional* (31/3/1843).
7.- ADB. Llgs.,125,134. Segona volta de les eleccions de febrer.
8.- ADB. Llgs., 125,134.

Quadre 3: Eleccions generals directes 1836-1843: partits polítics.

	Mataró (districte)						Barcelona (prov.)	
	Moderats			Progressistes				
Elecció		A(1)	B		A	B	Mode.	Prog.
1836/8 (2)	50	25%	27%	130	67%	72%	-	majoria
1837/10	265	18%	73%	97	6%	26%	1.780	3.340
1839/7 (3)	127	6%	17%	578	29%	80%	2.932	3.880
1840/1	333	25%	37%	559	42%	62%	5.842	3.236
1841/2 (4)	-	-	-	726	38%	100%	-	6.155
1843/2 (5)	328	16%	50%	330	16%	50%	c4.500	c3.500
1843/3 (6)	392	19%	38%	633	32%	61%	c3.500	c5.500
1843/12 (7)	234	10%	100%	-	-	-	-	-

1.- A: percentatge sobre cens electoral. B: percentatge sobre votants.
2.- Els resultats al districte els he calculat en base a les dades fragmentàries, però són molt aproximats. A la província de Barcelona els progressistes tenen majoria absoluta, però no he localitzat els resultats concrets.
3.- Pel districte de Mataró els resultats son incomplets, perquè manquen els d'un dia, tot i que consta que en aquella jornada vota molt poca gent.
4.- En quant a la xifra de progressistes dono la de totes les persones que voten a manca de dades més precises, perquè els moderats no hi participen. Caldria restar vots nuls i en blanc, i repartir els vots entre els diferents sectors progressistes.
5 i 6.- Els vots de la província de Barcelona són aproximats.
7.- No he localitzat els resultats provincials.

Els electors es senten motivats quan els partits s'enfronten de manera aspre: l'any 1840 quan s'arriba a un excepcional 68% de participació, i el març de 1843 amb un 52%. Si tenim en compte el Quadre 3 hom s'adona que l'augment d'electors és possible quan els progressistes mobilitzen els seus nombrosos seguidors, entre els 97/726 electors. L'electorat moderat és més constant en comptar amb una base més selectiva, entre els 50/392 electors. Així els progressistes guanyen quan són capaços de mobilitzar, en canvi els moderats guanyen quan els contraris no s'organitzen com a l'any 1837. L'elecció de desembre de 1843 després de la revolta centralista és un cas apart.

El procediment electoral establert pel decret de maig de 1836 i el de la llei 1837 és semblant, tot i que són obra de posicions polítiques contràries. Fa possible la manipulació electoral al partit governant, i facilita el control i manteniment del poder. Per aquesta raó les revoltes són la resposta armada a la difícil alternança legal.

S'inicia el procés, una vegada convocats els comicis, amb la formació del cens. Un exemple, de les eleccions de 1841. El mes de gener la Diputació envia a l'Ajuntament de Mataró la llista d'electors, que ha de fixar en un lloc públic durant quinze dies, temps que hi ha per reclamar. Ho faran 64 persones que demanen formar-ne part per tenir-hi dret. Les demandes les envien a la Diputació que el 28 de gener aprova les llistes finals.

En aquests punt del procediment la possibilitat de manipulació era alta, a partir del control exercit pels partits polítics sobre la Diputació, que autoritza llistes d'electors al seu gust, privant del dret a votar a persones que entren en la normativa però de les que

es té constància que votaran els contraris. El cas més greu es produeix el 1840 quan els moderats controlen el procés electoral i nomenen comissions especials de gent del partit per formar les llistes i deixen molts electors sense el dret a votar.

Una manipulació, també exercida per primera vegada l'any 1840, és la modificació del districte electoral, que es podia dividir per la Diputació en raó dels interessos partidaris. El districte de Mataró és dividit en dos, perquè als moderats els sembla més adequat al seus propòsits electorals: el de Mataró (Argentona, Òrrius, Dosrius, Canyamars, Cabrera, Alfar, Vilassar de Dalt i de Mar, Cabrils, Llavaneres i Caldes d'Estrac) i el de Masnou (Alella, Premià de Dalt i de Mar, Teià, Tiana i Montgat). I és que el districte de Masnou era més controlable pel seu sistema d'influències. De tota manera el novembre de 1840 la divisió es ratifica pels progressistes, però segregant Montgat del districte de Masnou, i Caldes d'Estrac del de Mataró.

Al lloc de votació, que era generalment el col·legi de Santa Anna o l'església de Santa Maria, hi anava la gent a dipositar la papereta en la que hi havien d'escriure els noms dels candidats escollits. A Mataró hi anaven a votar els electors de la ciutat i els del districte. Prèviament calia elegir la mesa que presidia l'acte, moment important pel control de l'elecció. Per escollir-la, segons les normatives de 1836 i 1837, s'havia de formar: "a mayoría relativa de los votos que den los electores durante la primera hora íntegra después de la instalación de la junta", acte que presidia l'alcalde o un representant.

Quadre 4: Meses electorals dels anys 1837-l843.

Octubre 1837 (moderats): Andreu Llauder Ardèvol (president), Joan Camín Bonet, Fèlix Vidal Vilardebò, Melcior de Palau Bonet, Manuel B. Guanyabens.

Desembre 1837 (moderats): Gregorio Álvarez González (p), Josep Boter Llauder, Pompeu Serra, Pelegrí Ferrer, Salvador Prat Batlle.

Juliol 1839 (progressistes): Gregorio Álvarez González (p), Pere Màrtir Vehil, Pau Tosquelles Morell, Isidre Fontanals, Francesc Mandri.

Gener 1840 (progressistes): Josep Manén Freginals (p), Pau Tosquelles Morell, Manuel B. Guanyabens, Joan Sanmiguel, Pere Màrtir Vehil.

Desembre 1840 (progressistes): Josep Mª de Caralt i d'Argila (p), Joaquim Segarra Vieta, Gaietà M. Amich, Francesc Oliver Farró, Miquel Puig Bras.

Febrer 1841 (progressistes): Josep Mª de Caralt i d'Argila (p), Joaquim Segarra Vieta, Pere Màrtir Vehil, Josep B. Riera, Magí Bach.

Juny 1841 (progressistes): Gaspar Cusachs (p), Bonaventura Masoni, Josep B.

Riera, Magí Bach, Josep Gallifa.
Febrer 1843 (moderats): Joan Regassol (p), Josep Seda, Agustí Planell, Josep Gallifa, Felicià Julià.
Març 1843 (progressistes): Josep Mª de Caralt i d'Argila (p).

Nota: Meses d'eleccions generals, parcials i de diputats provincials. (p) president de la mesa.

A Mataró el control de la mesa (Quadre 4) es converteix en una batalla entre els partits, que generalment es resol a favor dels progressistes, que en controlen sis de les nou de les que en sabem la composició. I això és decisiu, perquè llevat d'un sol cas, el partit que la controla és el que guanya l'elecció. El cas rar és el de febrer de 1843 quan amb una mesa moderada els progressistes guanyen per uns escassos dos vots.

El decret de 1836 habilitava tres dies per fer l'elecció, que en la llei de 1837 queden en cinc, i es podia anar a votar de vuit del matí a les dues de la tarda. Cada dia en acabar s'aixecava acta dels resultats, i el darrer dia es feia un resum general. Un delegat de la mesa el presentava a la Diputació i anava a l'escrutini general i proclamació dels resultats.

Els candidats es presenten en llistes electorals amb el suport de progressistes i moderats. Però les llistes les pot proposar tothom, així és corrent de veure'n aparèixer de mixtes i amb tota mena de combinacions, per desorientar l'elector contrari, o com a resultat de les lluites de tendències dins un mateix partit. Els candidats per a ser elegits han de tenir majoria absoluta dels vots emesos, i si no era així es convoca una segona volta on n'hi ha prou amb la majoria relativa.

El decret de 1836 adjudica nou diputats a la província de Barcelona i en la llei de 1837 són nou diputats, cinc suplents i cinc senadors. Per aquests darrers el que realment s'elegia eren ternes entre les que les autoritats triaven a qui volien.[284]

Una altre àmbit d'interès electoral és la Diputació, establerta el gener de 1836, i a la que el districte de Mataró hi envia un diputat. En coneixem alguns: Desideri Torras Golorons (moderat, 1836), Francesc Vinyas (progressista, 1837), Joaquim Martí An-

[284] La llei electoral diu que si un diputat electe admet un treball del govern ha de dimitir o anar a reelecció. A Mataró és el cas del jutge Gregorio Álvarez.

dreu (moderat, desembre 1837-1839), Manuel Cabanellas (progressista, gener 1841-1842) i Melcior Vidal (moderat, 1843). Desideri Torras és nomenat diputat quan el càrrec no és electiu. Joaquim Martí és elegit el desembre de 1837 en uns comicis que dels 1.419 electors només voten 245 (17%), i té 208 vots (84%). En l'elecció de desembre de 1840 els moderats no hi participen i dels 1.691 electors només hi ha 275 votants, 269 (97%) pel progressista Manuel Cabanellas.[285]

Els partits polítics

El discurs de la regent en inaugurar la primera legislatura el contesta l'estament de procuradors amb un programa polític que reivindica els drets fonamentals de les persones. Recordem que estem en temps de règim absolut i que Fernando VII ha mort fa quatre dies. Parlar de llibertat de premsa, d'iniciativa econòmica, del dret de propietat, d'independència judicial, d'establir la milícia urbana, de la desamortització, és un programa radical que no tothom recolza. A partir d'aquest moment, i en les legislatures que van de l'any 1834 al 1836, l'agrupació d'element afins al sí de les Corts conformen dos grans corrents d'opinió dins el liberalisme. Els que donen suport a les mínimes reformes atorgades per la regent i els que volen canvis radicals.

A Mataró de partits en consten l'any 1839, quan s'organitzen per les eleccions, però els corrents progressista i moderat eren actius abans. De tota manera no hem de pensar en les estructures dels partits actuals, més aviat es tracta de la reunió de gent de les mateixes idees que preparen la seva participació en les eleccions quan es convoquen.

Els resultats de les eleccions de 1836 i 1837 indiquen que l'opinió era dividida en les tendències esmentades i que algun tipus d'organització havien de tenir, però amb un nombre d'electors tant petit el sistema d'influir era de persona a persona.

Quan l'any 1837 el cos electoral s'amplia la manera de fer conèixer les propostes polítiques canvia. Ara hi haurà mítings en llocs tancats i debats a la premsa. Però notem que les noves tècniques les utilitzen els progressistes, que tenien un electorat

---

[285] ADB, Llgs, 152, 153, 156.

nombrós i receptiu a l’agitació política. Per contra els moderats utilitzen els sistemes tradicionals d'influència relacionats amb el control del vot rural per part dels cacics i el clero.

La vida dels partits locals segueix els esdeveniments generals, i la seva activitat es centra en organitzar les eleccions, i quan toca, participar en alguna revolta.

La gent que l'any 1845 forma el partit moderat s'articula abans en el grup polític que en les eleccions del període 1837-1843 es presenta en la candidatura *monárquico constitucional*. El seu programa es concreta en una reforma mínima de les estructures de l'absolutisme. Contra la *sobirania nacional* defensen l'executiu per sobre del legislatiu. Volen eleccions directes amb un cens restrictiu. Estan contra la independència municipal i el control de la milícia pels ajuntaments. Recolzen el paper tradicional del clero i s’oposen a la desamortització. Situen en primer lloc l'ordre públic en un temps de guerra civil i revoltes contínues. La seva primera obra legislativa és l'Estatut Real i lleis que limiten el cens electoral i deixen en mans del govern el nomenament dels alcaldes, etc., fins el monument legislatiu moderat, la Constitució de 1845. Notem que els progressistes els qualifiquen de: *partido jovellánico, retrógrados, serviles, maduros*, etc.

Els sectors catalans que estan al darrera la sortida liberal de l'Antic Règim i donen suport a la política de Mendizábal, quan s'aconsegueix la llibertat d'indústria i comerç reflexionen sobre el seu paper polític. Serà el clima de crisi social permanent el que els acostarà a l'ordre moderat. Per ells els progressistes són gent exaltada que donen suport a totes les revoltes: "han apoyado y defendido muchas veces a los promovedores de las turbulencias, bullangas y pronunciamientos, según ellos *patrióticos*".[286]

Enmig d’una d’aquestes revoltes comenta un moderat: "el ejército es aun para nosotros una dulce esperanza, en medio de tan multiplicadas penas". La sortida militar serà un recurs que sovint utilitzen els dos partits del sistema, però la crisi total del període 1840-1843 acabarà decantant-lo cap els moderats.[287]

De l'opinió moderada a Mataró hi ha poques notícies, en no formar un partit organitzat, sinó un grup d'opinió propi dels

---

[286] *Diario de Barcelona* (10/7/1839).

[287] *Barcelona en julio de 1840, sucesos de este período* (Barcelona, 1844).

hisendats, els grans comerciants i fabricants, els professionals, el clero i les antigues famílies amb títol nobiliari. No utilitzen el carrer com a mitjà d'agitació, i la seva manera de fer política es relaciona amb la manipulació d'influències a través del poder econòmic i religiós que controlen.

En les diverses eleccions del període al districte de Mataró tenen els següents vots: agost 1836, 50 (27%); octubre 1837, 265 (73%); juliol 1839, 127 (17%); gener 1840, 333 (37%); febrer 1843, 328 (50%); i març 1843, 392 (38%). Dades que mostren el un sostre electoral al voltant de les 400 persones, que representen un 20% dels electors. Aquest suport limitat fa que menys una elecció les perdin totes, i encara la que guanyen és perquè no hi participen els progressistes. No poden aconseguir més bons resultats perquè són pocs, l'oligarquia local. Per això volen un dret electoral restrictiu, perquè amb molts electors, i sense manipulació, no poden vèncer.

Els moderats de Mataró tenen una vida soterrada com a grup polític, i no es fins a les eleccions de gener de 1840 que tenen una presència organitzada. Per primera vegada hi ha notícies de la constitució d'una junta electoral, de comissions, i de la visita de dirigents del partit. Tot aquest enrenou l'ataquen els progressistes, que els acusen de feudalistes, clericals i de coaccionar els electors dels pobles. Acusació ben orientada perquè el seu electorat es localitza en els petits poblets del districte, a diferència del vot de Mataró, clarament progressista. Ho notem en les eleccions de febrer de 1841 quan els moderats opten per no participar-hi i els electors d'Argentona, Canyamars, Dosrius, Òrrius, Cabrera, etc., no van a votar, a diferència dels comicis de 1840 i els de 1843, quan els rectors dels pobles els organitzen i baixen plegats a la mesa situada a Mataró.

Quadre 5: Els moderats.

Josep Anglada (1841), comerciant majorista. Josep Boter Llauder (1837), advocat. Antoni Boter Llauder (1843), advocat. Antoni Borràs (1843), advocat. Josep Bofarull Carbonell (1840), comerciant. Salvador Blanch Escardó (1841), comerciant. Jaume Baladia (1842), fabricant de filats. Llàtzer Casamitjana (1841), escrivà. Joan Camín Bonet (1836), apotecari. Pelegrí Ferrer Palmerola (1837), fabricant de teixits. Josep Garcia de Santamaria (1843), comandant de Marina.

Manuel B. Guanyabens Clausell (1837, 1841-43), comerciant. Josep Guanyabens (1843), comerciant. Josep Gallifa Ros (1843), comerciant. Fèlix Gualba Vieta (1843), hisendat. Narcís Isern Basas (1840), sastre. Felicià Julià Sorribas (1843), comerciant. Sebastià Lesús Arqué (1843), hisendat. Ramon Llauder Freixas (1837), advocat. Andreu Llauder Ardèvol (1836), hisendat. Carles Llauder Freixas (1840), advocat. Joaquim Martí Llauder (1843), comerciant. Joaquim Martí Andreu (1837), comerciant. Domingo Martí Ramon (1836), cerer. Antoni Malgà Montanyà (1840), metge. Francesc Mora Pol (1840), comerciant. Francesc Moret Crouset (1841), comerciant. Melcior de Palau Bonet (1837), advocat. Salvador Prat Batlle (1837), agent de negocis. Agustí Planell Navarro (1843), fabricant de filats. Salvador Paratge Palau (1843), manescal. Gaspar Poy Torres (1841), notari. Josep Rovira Morera (1843), fabricant de mitges. Antoni Roldós Tauran (1840), comerciant. Joan Regassol (1843), mestre. Desideri Recoder Lladó (1843), notari. Eduard Serra (1843), administrador d'interessos. Pompeu Serra (1837), advocat. Josep Seda Rovira (1843), contractista d'obres. Desideri Torras Golorons (1836), notari. Ramon Thos Riera (1843), advocat. Francesc Tururet (1842), adroguer. Melcior Vidal Vilardebò (1840), pilot. Fèlix Vidal Vilardebò (1837), pilot. Francesc Viladesau Llauder (1843), hisendat.

Nota: persones de les que consta l'adscripció política (l'any entre parèntesi) en formar part d'ajuntaments, meses electorals o activitats partidàries.

Una anàlisi social de les persones de les que tenim constància que eren moderades (Quadre 5), mostra que es tracta de gent dels sectors benestants. Membres del grup de majors contribuents: les famílies de l'antiga aristocràcia terratinent (Boter, Llauder, Palau, Viladesau, Torras), i els nous rics del comerç (Bofarull, Mora, Guanyabens, Gallifa). També les professions jurídiques, refugi de fadristerns (Borràs, Boter, Llauder, Palau, Poy, Recoder, Serra, Torras, Thos), els fabricants (Baladia, Febrer, Planell, Rovira, Roldós) i els comerciants majoristes (Blanch, Isern, Julià, Martí, Tururet).

Especial relleu tenen els mataronins nomenats candidats a diputat a Corts en les candidatures moderades, i també en les de diputat provincial:

Ramon Llauder Freixas, advocat i membre d'una antiga família d'hisendats. El seu primer càrrec polític és el d'elector del partit el juny de 1834, l'any següent és capità de la milícia i l'any 1837 és elegit diputat a Corts suplent.

Josep Bofarull Carbonell, comerciant, de la família més rica de la ciutat. Regidor els anys 1822, 1833 i 1841. En les eleccions a Corts de 1840 és elegit diputat suplent.

Joaquim Martí Llauder, ric comerciant que l'any 1835 és capità

de la milícia. Candidat en les eleccions a Corts de 1843, no va ser elegit.

Desideri Torras Golorons, notari i hisendat, un dels membres més influents del partit a Mataró. Constitucional l'any 1822, i regidor els anys 1833 i 1835. El període 1836-1837 és diputat provincial.

Joaquim Martí Andreu, ric comerciant i regidor l'any 1833. És comandant del batalló segon de la milícia els anys 1836-1838, i diputat provincial el 1838. És alcalde l'any 1846, i diputat a Corts els anys 1846, 1850 i 1857.

Però la principal figura dels moderats és l'apotecari Joan Camín Bonet, alcalde el 1843 en l'únic consistori moderat d'aquests anys. Camín té un paper rellevant en la dissolució de la milícia nacional, en la revolta de juny de 1843 contra Espartero, i en la repressió dels revoltats de setembre. Havia estat constitucional el Trienni Liberal, elegit en diverses meses electorals, regidor els anys 1828, 1833 i 1836, membre de la *Sociedad de Amigos del País*, etc.

Els inicis del partit progressista els podem seguir entre els que donen suport a Mendizábal. En un escrit de 1836 manifesten: "Llegó ya nuestra época de regeneración, y por esto es de nuestro deber recordar al trono el origen de su soberanía en medio de las sociedades (...) queremos un trono no para enriquecer unas castas privilegiadas con nuestros despojos (...) sino para encontrar en él las garantías de la paz y de la felicidad (..) no queremos república ni anarquía; porque a nuestros ojos el gobierno monárquico apoyado en la representación nacional es el mas a propósito para sustraernos de las funestas disensiones inerentes a la democracia absoluta (...) la libertad es para nosotros la soberanía de la ley".[288]

Volen el dret a vot per les classes mitjanes. I es van decantant per una estructura estatal on els nuclis provincials i els ajuntaments comptin amb un cert grau d'autonomia. També tracten de disminuir el pes i el poder de l'Església desamortitzant part de les seves propietats. I creuen que l'Estat ha de mantenir només:

[288] *Barcelona en doce de setiembre de 1835* (Barcelona, s/d, 1836). Els autors expliquen als liberals que no es possible una intervenció estrangera com l'any 1823, i que cal tirar endavant les reformes. Això arran les converses d'Istúriz amb els francesos, demanant tropes per aturar els canvis.

"aquellos que sean puramente precisos para dar el pasto espiritual a las almas. (...) Suprímanse (...) las canongias, suprímanse las capellanías, y fuera frailes, y monjas; y restáñese ya de una vez para siempre la nación las heridas de tantísimas sanguijuelas". Perquè els convents: "envolvían una contradicción con el régimen restablecido (...) monumentos que hablan en favor de la ignorancia y del fanatismo". La idea anticlerical arrela pel suport de molts religiosos a la revolta carlina: "Entre las hordas que vertían sangre, ejercían el robo, y las crueldades mas inauditas, se veía a los que habían abandonado el seno del claustro para empapar también sus manos con las sangre del hombre".[289]

Als progressistes la regent no els convoca de manera lliure a formar govern, i les tres vegades que el controlen és per cops de força militars. A partir de 1840 el seu líder carismàtic és el general Espartero, que a Catalunya és rebutjat arran els fets de 1841 i els mes greus de 1842, quan Barcelona és bombardejada. Aquesta circumstància i la força de la fracció republicana del partit duu a una crisi d'identitat progressista, que es resol l'any 1843 amb la ruptura. Amb el fracàs de la revolta centralista es situa en l'oposició parlamentària per molts anys.

Del partit progressista a Mataró en tenim constància a partir de novembre de 1839, per l’activitat al voltant de les eleccions que s'acosten. Però l'opinió progressista es manifesta pujant a partir de 1836. Una anàlisi dels resultats electorals ho mostren: agost 1836, 30 vots (72%); octubre 1837, 97 (26%), juliol 1839, 578 (80%); gener 1840, 559 (62%); febrer 1841, 726 (100%); febrer 1843, 330 (50%); i març 1843, 633 (61%). Guanyen totes les eleccions menys les de 1837 quan confiats no organitzen els electors. Compten amb una base electoral que mai no tindran els moderats, amb un sostre d'uns 700 vots, un 40% dels electors.

Quadre 6: Els progressistes.

Gregorio Álvarez González (1839), jutge. Enric Amich Alsina (1840), procurador. Gaietà Miquel Amich Ollit (1840), procurador. Joan Amich Alsina (1840), estudiant. Ramon Brunet (1841), comerciant. Magí Bach (1840), pilot.

[289] *Clarín Patriótico, o sea discurso político-filosófico sobre los árboles de la iniquidad y equidad* (Barcelona, 1837). *Situación política de España en 1841* (Barcelona, 1841), pp.32-35.

Joaquim Baset Gironès (1840), teixidor. Josep Bayell Galés (1839), especulador. Joaquim Cabot (1840), fuster. Francesc Cabanellas (1840), comerciant. Gaspar Cusachs Costa (1836), especulador. Josep Mªde Caralt d'Argila (1838), advocat. Antoni Codina Sicar (1839), passamaner. Jaume Clavell (1840), esparter. Martí Castanyer (1843), advocat. Josep Casabò Balansó (1840), pintor. Josep Espín Martínez (1843), ajudant de Marina. Ramon Folcrà Serrat (1840), manescal. Josep Font (1840), carreter. Joaquim Font Clivillés (1836), cafeter. Isidre Fontanals Vilaseca (1836), comerciant. Joan B. Ferrer Aymerich (1842), hisendat. Josep Gallifa Ros (1841), comerciant. Manuel B. Guanyabens Clausell (1839-1841), comerciant. Jaume Ibran (1842), cafeter. Joan B. Layret Baladia (1843), aguller. Josep Muns Costa (1840), mitger. Francesc Mandri Alsina(1839). Josep Manén Freginals (1836), advocat. Bonaventura Masoni Alsina (1841), comerciant. Carles Manén Soler (1842), mitger. Felicià Marquès Puigsubirà (1843), corder. Bru Martí Pujades (1842), advocat. Francesc Martí Ramon (1842), cirurgià. Lluís Oms Vallcorba (1836), fabricant de vidre. Francesc Oliver Farró (1840), fabricant de teixits. Miquel Puig Braz (1840), mestre. Tomàs Puig (1843), fabricant de mitges. Pau Puig Domènech (1841), comerciant. Antonio Paradís (1843), teixidor. Vicenç Pou (1843). Felicià Palmarola (1843), teixidor. Salvador Prats Rossell (1839), botiguer de seda. Josep B. Riera (1841), administrador. Fèlix Ribas (1843), cafeter. Josep Roca (1839), comerciant navier. Desideri Roca (1841), taverner. Joan B. Rodon (1842), comerciant. Josep Saurí Torres (1843), advocat. Antoni Saurí (1840). Joan Sanmiguel Alemany (1840). Joaquim Segarra Vieta (1838), notari. Josep Antoni Simon (1840), comerciant. Vicenç Sisternes de Lapeyra (1839), hisendat. Onofre Sala (1839), capitalista. Ignasi Sala Basany (1840), fabricant de filats. Josep Serra (1841), fabricant de vels. Josep de C. Tunyí (1839), metge. Joan B. Tió (1841), mitger de seda. Ramon Thos Riera (1836-1841), advocat. Francesc Torres Riera (1841), fabricant de filats. Pau Tosquelles Morell (1839), agent de negocis. Josep Tosquelles Albosa (1843), metge. Pau Tosquelles Albosa (1840), estudiant. Josep Umbert (1843), constuctor. Francesc Vieta Sala (1843), argenter. Melcior Valdé (1843), estudiant. Pere Màrtir Vehil (1839), apotecari. Josep Vinyas (1839), hisendat. Francesc Vinyas (1836), hisendat. Marià Xarau (1842), fabricant de filats.

Electors que voten progressista l'any 1840. Josep Agustí Vilardebó, jove comerciant. Jacint Anglada Berdaguer, espandenyer. Francesc Bru Martí, propietari. Jaume Bunyol Iglesias. Pere Barbosa Salom, pastisser. Joaquim Bagué Vivas. Francesc Costa Radon, mitger. Jaume Deu, menescal. Martí Font Sarreta, pagès. Josep Lloberas Botonell, barber. Fèlix Marfà Riera, taverner. Francesc Moret Crouset, comerciant. Joaquim Matavacas Umbert. Joaquim Puig Baró. Joan Peix Cabot. Salvador Pinyol, fabricant de teixits. Vicenç Riera Surinyach, fuster. Salvador Serra Carreras, paleta. Josep Sivilla Vinyals. Miquel Umbert Puig, mestre d'obres. Joan B. Visa, mestre.

Nota: persones de les que consta l'adscripció política (l'any entre parèntesi) en formar part d'ajuntaments, meses electorals o activitats partidàries.

Les persones d'idees progressistes (Quadre 6), són membres de les capes mitjanes: comerciants, artesans (cordoners, esparters, fusters, mitgers, etc), professionals, petits fabricants, etc. També hi ha algun hisendat i benestants, progressistes de primera hora molts dels quals canvien de bàndol arran la Constitució de 1837 o les revoltes del període 1840-1843.

Ho són nissagues com els Tosquelles, comerciants dels més rics de la ciutat, sempre progressistes, fins i tot en la batalla de setembre de 1843. I la família Amich, defensora a ultrança de l'ala radical del partit. Junt a ells hi ha aristòcrates com els Caralt i Sisternes, compartint ideologia amb Antoni Paradís i Joaquim Baset, líders de l'associació de teixidors. Un dels homes clau és el cafeter Joaquim Font, amb una brillant història de defensa de la legalitat constitucional.

Hi ha membres del partit d'especial rellevància per haver participat com a candidats en les eleccions a diputats a Corts, o en les de diputats provincials.

Francesc Vinyas, comerciant i hisendat, regidor l'any 1834 i alcalde el 1835. També és elector de parròquia el setembre de 1836, membre de la delegació local de la *Sociedad de Amigos del País*, tinent de la milícia l'any 1839, diputat provincial el període 1837-1838 i candidat al Senat l'octubre de 1837. L'any 1843 rep també el suport dels moderats en l'elecció a diputat a Corts, i és el candidat més votat a la província, però renuncia.

Gregorio Álvarez González és jutge de primera instància i com a tal presideix la mesa electoral de caràcter moderat l'any 1837, però el 1839 es decanta pels progressistes, i es presenta l'any següent com candidat a diputat a Corts. A les eleccions de 1841 és elegit, i té una actuació radical demanant que es reuneixin les cambres per nomenar una regència de tres persones i no només d'Espartero. Garrido el considera un dels pocs republicans que hi havia al Congrés. Inicia la seva vida d'advocat l'any 1824 i la de jutge el 1834, passant per Quintanar de la Orden, Àvila, Mataró, Barcelona (1856) i jutge de l'audiència d'Albacete l'any 1864[290].

El cavaller Vicenç de Sisternes de Lapeyra i Feliu de la Penya, membre d'una família molt rica, és regidor els anys 1833 i 1839.

---

[290] "Salió perseguido de Mataró por haber profesado ciertos principios, y una vez que estalló el pronunciamiento de Setiembre se presentó en Mataró, y vino honrado con el nombramiento de los electores y con la confianza de los dos partidos". *Diario de las sesiones del Congreso de Diputados en la legislatura de 1841* (Madrid, 1841). Sesió del dia 27 de juny de 1841.

El 1843 és candidat a diputat i senador, i és elegit en terna pel Senat. És vocal de la junta de vigilància de 1841 que té una actuació política radical, i comandant de la milícia de 1842 a 1843. També és membre de la junta suprema de Barcelona l'any 1843. La família Sisternes mantindrà una constant militància progressista, i durant el bienni 1854-1856 el seu fill Manuel serà alcalde de Mataró.

El període 1839-1843 l'hisendat i advocat Josep Mª de Caralt i d'Argila és el cap del partit, un líder d'origen aristocràtic molt radical, que s'acosta a les posicions republicanes. Organitza amb eficàcia eleccions i participa en mítings. Els moderats l'amenacen i consideren que a Mataró hi ha una *ala sensata* del progressisme i la que ell personificava. Té una ampla biografia: represaliat pel compte d'Espanya; regidor l'any 1835; el setembre de 1838 no el deixen entrar a la milícia per radical; pertany a diverses meses electorals i és alcalde l'any 1841 i com a tal presideix la junta de vigilància que actua contra els moderats. L'any 1843 presideix la junta local que s'aixeca contra Espartero, i és membre de la junta suprema de Barcelona en la revolta centralista, exiliant-se després de la desfeta. A partir dels anys cinquanta resideix a Calella i es dedica als negocis, participant com accionista en diverses fàbriques, singularment la Cia. Busqueta i Sala, la indústria de filar i teixir cotó més important de Mataró.

L'any 1849 membres radicals del progressisme funden a Madrid el partit demòcrata, on hi coincideixen els dissidents d'aquesta organització i col·lectius republicans i socialistes que venien actuant anys abans. Es llavors quan comença la història oficial de l'oposició republicana al sistema polític i social liberal.

Però el primer republicanisme es comença a manifestar abans. Quan Espartero dóna el cop d'estat que duu als progressistes al poder, a Barcelona es manifesten grups ben organitzats que reivindiquen el sufragi universal, revolucionari en temps de vot censatari. La idea democràtica arrela entre els obrers industrials, una gent mancada de drets politics que troba engrescadora la ideologia igualitària. En podem seguir l'evolució en els continus moviments juntistes a Barcelona i les ciutats grans. Es consideren elements claus reivindicar una estructura representativa de tipus federal basada en l'elecció de juntes locals, i la component interclassista.

En quant a Mataró podem identificar elements d'aquest substrat radical en mig dels sectors populars que formaven la milícia nacional. La primera dada és el sermó que l'escolapi Josep Rius pronuncia el desembre de 1841 amb la intenció d'allunyar els milicians de les idees republicanes, cosa que indica que s'havia detectat activitat en aquest sentit.

Una altre indicació es de l'any 1842, quan a Barcelona homes com Abdó Terradas dirigien un moviment que comptava amb publicacions d'una prosa punyent, com les *Hojas Volantes*, i *El Republicano*. En aquesta publicació hi ha una notícia sense signar del seu corresponsal a Mataró.[291] Es tracta d’una denúncia de les autoritats municipals que s’haurien quedat gèneres de contraban incautat. El que importa és constatar l'existència d'una opinió republicana a la ciutat, ja que els corresponsals eren militants més interessats en el proselitisme que en la informació. La dada es mínima però mostra un fil que podem seguir en la repercussió que té a Mataró la revolta contra Espartero l'any 1842, quan els teixidors i un sector de la milícia nacional s'organitzen per anar a auxiliar la Barcelona que l'exèrcit bombardeja.

Una altra notícia és de gener de 1843, quan els progressistes es divideixen i els seguidors d'Espartero acusen de republicans a la fracció que actua contra el govern. Els progressistes locals així senyalats diuen que a Mataró no existeix el partit republicà, però les seves paraules indiquen una altra cosa: "los sujetos a quienes quiere dárseles el nombre de republicanos, conocen que por ahora es imposible la república".[292]

En caure el govern d'Espartero l'any 1843, una part de la milícia nacional va a prestar serveis de vigilància a Barcelona, enmig d'acusacions dels moderats locals que diuen que és una força republicana. Un periòdic francès diu: "Le bataillón de la milice nationale de Mataró est arrivè en ville ou il a eté caserne. Ce bataillón est presque esclusivement forme de republicans". Joan Amich, de qui recollim aquesta noticia, diu que entre els milicians: "nadie habló de república, aunque se contara algún republicano en sus filas".

Quan tornen de Barcelona hi ha un cert esglai per part dels contraris, en córrer el rumor que abans d'entrar a la ciutat havien carregat les armes. Varen ser aquestes forces les que s'enfronten

[291] *El Republicano* (19/10/1842).
[292] *El Constitucional* (9/1/1843).

al general Prim per defensar la junta central.[293] Els republicans, però, encara no havien fet acte de presència a Mataró d'una manera organitzada i massiva, com anys a venir.

L'Ajuntament constitucional

Punt central del conflicte entre els dos partits del sistema és la política municipal. En un primer moment es restaura la legislació de Cádiz però moderats i progressistes volen establir un model d'ajuntament propi. Hem vist que la crisi de 1840 esclata quan els moderats fan aprovar a la regent una llei que deixa el control de les autoritats locals a l'executiu, per sobre del sufragi popular.

Tema clau és l'elecció dels alcaldes i la direcció de la milícia nacional. Pels moderats l'alcalde l'ha de designar i destituir la Corona, per reforçar el govern central i controlar d'aprop els municipis. Els progressistes volen l'elecció pels ciutadans, que els són favorables en les grans ciutats, per poder utilitzar els ajuntaments com a contrapoder de l'aliança dels moderats i la Corona.

Amb la legislació de Cádiz els ajuntaments, a més de la feina d'organitzar la ciutat, s'han de fer càrrec de l'ordre públic, la seguretat de les persones i de la propietat, i l'eina per fer-ho és la milícia nacional. Pels progressistes és una institució clau, lligada al poder municipal i sense dependència superior. En canvi la idea dels moderats és dissoldre-la per tal d'establir un cos centralitzat, com ho serà la guàrdia civil.

A Mataró, en quant als aspectes administratius hi ha poques diferències en els consistoris del període 1833-1843, impossibilitats de fer inversions per la insuficiència de recursos. El cost de finançar la lluita contra els carlistes exhaureix els cabdals públics i privats i dificulta el creixement. Organitzar i mantenir la milícia suposa un problema constant de caixa, i això enmig de revoltes, desercions, protestes per les lleves, etc.

L'economia precària i la defensa militar són els eixos centrals de la vida municipal, sempre trasbalsada per la intervenció dels

[293] Juan Amich. *Historia de los acontecimientos políticos de la ciudad de Mataró en 1843* (Mataró, 1855) ,p.19.

regidors en l'activitat política partidària. Les relacions amb el clericat són crítiques, sobretot amb els consistoris progressistes, en voler limitar el nombre de religiosos, mantenir l'església de Sant Josep tancada, etc.

La vida municipal no presenta un segell personal en l'actuació dels alcaldes, a part de Josep Mª de Caralt i d'Argila, i, potser, Joan Camín. En quant als regidors, són gent de les capes altes i mitges de comerciants, fabricants i professions liberals, els que la legislació els permet optar al càrrec.

Quadre 7: Ajuntaments dels anys 1833-1843.

Ajuntament de 1833. J.A. Bayarri, alcalde major. Josep de Belloch, cavaller. Vicenç de Sisternes Lapeyra, cavaller. Joan Baró de Solà, ciutadà honrat. Joan Camín Bonet, farmacèutic. Josep Bofarull Carbonell, comerciant. Narcís Lladó, ciutadà honrat. Josep Renter, comerciant, diputat. Joaquim Martí Andreu, comerciant, diputat. Josep A.Nonell, advocat, diputat. Josep Matheu, comerciant, diputat. Josep Nirella, agent de negocis, síndic personer. Desideri Torras, ciutadà honrat, notari, síndic procurador.

Ajuntament de 1834. J.A. Bayarri, alcalde major. Joaquim M. Campllonch Guarro, ciutadà honrat. Josep A. Peradejordi Cerdà, ciutadà honrat. Josep Arqué Sala, hisendat. Joan Bruguera Torras, comerciant. Pau Gallifa Vila, comerciant. Francesc Vinyas, comerciant, diputat. Salvador Miralles, argenter, diputat. Josep Mª Recoder Dorda, seder, diputat. Joan B. Bruguera Torres, adroguer, diputat. Josep Boter Llauder, ciutadà honrat, advocat, procurador. Miquel Torner, notari, síndic personer.

Ajuntament de 1835-1836. Francesc Vinyas, alcalde, hisendat, comerciant. Lluís Oms Vallcorba, fabricant de vidre. Jaume Monner, capità retirat, corredor de canvis. Josep Mª de Caralt i d'Argila, advocat. Francesc Tururet, adroguer. Jaume Ferrer Quintana, adroguer. Joan Castells, fabricant. Pau Peramàs Matas, advocat. Francesc Mora Pol, comerciant. Salvador Isart, hisendat. Pelegrí Ferrer, comerciant. Desideri Torras, ciutadà honrat, notari, procurador del comú. Joan Camín Bonet, apotecari, procurador del comú.

Ajuntament constitucional de 1836-1839. Josep A. Peradejordi Cerdà, hisendat, alcalde primer. Josep Mª Recoder Dorda, comerciant, alcalde segon. Francesc de Palau Bonet, advocat. Antoni Pesant Blanch, fabricant de rajoles. Joaquim Lloveras Pera, comerciant. Joan B. Rodon Campaner, comerciant. Salvador Isart, comerciant. Ramon Rabella Rufí, mitger de seda. Joan Pau Arenas Pla, fabricant de filats. Joaquim Pascual Ravell, metge, procurador síndic. Joan de la Creu Palau Català, advocat, síndic segon. Antoni Roldós Tauran, fabricant de filats.

Ajuntament constitucional de 1839-1840. Antoni Boter Llauder, advocat, alcalde primer. Pau Tosquelles Morell, agent de negocis, alcalde segon. Josep

Roca, comerciant navier. Isidre Fontanals Vilaseca, comerciant. Lluís Oms Vallcorba, fabricant de vidre. Josep Viñas, hisendat. Manuel B. Guanyabens Clausell, comerciant. Salvador Prats Rosell, botiguer de seda. Josep Bayell Galés, especulador. Vicenç de Sisternes Lapeyra, hisendat. Josep C. Tunyí Carbonell, metge, síndic primer. Onofre Sala Font, capitalista, síndic segon.

Ajuntament constitucional de 1841. Josep Mª de Caralt i d'Argila, advocat, alcalde primer. Joan B. Tió Abril, mitger de seda, alcalde segon. Ramon Brunet, comerciant. Desideri Roca, taverner. Antoni Codina Sicar, passamaner. Francesc Oliver Farró, fabricant de teixits. Josep Vinyas, hisendat. Josep Serra Pera, fabricant de vels. Jaume Baladia Font, fabricant de filats. Francesc Tururet, adroguer, síndic primer. Josep Bofarull Carbonell, comerciant, síndic segon.

Ajuntament constitucional de 1842. Bru Martí Pujades, advocat, alcalde primer. Joan B. Rodon Campaner, comerciant, alcalde segon. Francesc Martí Ramon, cirurgia. Joan B. Ferrer Aymerich, hisendat. Joan Regassol, mestre. Marià Xarau, fabricant de filats. Carles Manén Soler, mitger, síndic segon. (Continuen: Brunet, Roca, Codina, i Tururet).

Ajuntament constitucional de 1843. Joan Camín Bonet, apotecari, alcalde primer. Eduard Serra, administrador d'interessos. Josep Guanyabens Rafart, comerciant. Salvador Paratge Palau, manescal. Josep Rovira, fabricant de mitges. Desideri Recoder, notari, síndic segon. (Continuen: Martí, Ferrer, Xarau, Manén, i Regassol).

La defensa militar del règim
El asesino puñal de las hordas facciosas

La monarquia isabelina neix amb soroll d'armes. Guerra carlista que al llarg d'anys situa la defensa del règim al centre de la vida política. Per fer front a la revolta, Manuel Llauder, capità general de Catalunya, per pròpia iniciativa basteix una força miliciana de caràcter urbà per defensar la legitimitat d'Isabel II. Davant la urgència pren com a suport legal una real ordre de 27 d'agost de 1833, que es referia a l'organització del voluntaris realistes, però que ara utilitza per formar una tropa addicte.[294]

L'Ajuntament de Mataró i el governador militar reben els primers dies del mes d'octubre de 1833, unes *Instrucciones para la formación de Compañías de Seguridad*, que expliquen com s'ha de procedir per crear el nou cos. Calia formar companyies de 80 a 120 voluntaris, i els antics realistes[295] hi havien de ser inclosos. En quant a les persones capacitades només hi ha la limitació que comptin amb *buena fama* i cap altra qualitat. Hi eren cridats els homes de 21 a 50 anys que vivien de rendes pròpies i pagaven com a mínim 100 rals l'any d'impostos, els que segons la llei eren els més interessats en l'ordre públic. [296]

Els regidors actuen ràpid: "Mataronenses: por su espresa disposición [de Llauder] deben formarse compañías de seguridad pública compuesta de leales, en las poblaciones de la costa de mar y demás puntos convenientes, con el objeto de hacer el servicio de sanidad en las críticas actuales circunstancias [l'epidèmia de còlera], y afianzar la conservación del orden público (...). Lleno de confianza os invita pues este Ayuntamiento (..) a alistaros voluntariamente para formar parte de dichas compañias

---

[294] J.Sisinio Perez Garzón. *Milícia nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño: 1808-1874* (Madrid,1978). La legislació sobre les forces milicianes està recopilada a l'apèndix d'aquesta obra, i les cites s'ajusten a aquests textos.

[295] Mentre s'organitza la força un real decret de 25 d'octubre de 1833 recolza la iniciativa de Llauder i dissol els voluntaris realistes, perquè molts membres eren a les files carlistes.

[296] AMM, Llg, 212, document de 1,3/10/1833.

acudiendo a estas casas consistoriales en donde se hallaran abiertas las listas al efecto".[297]

Quadre 8: Voluntaris d'Isabel II. Oficials de l'any 1833.

Primer comandant: José de Manxendria, capità. Segon comandant: Josep Clariana, capità . Ajudant: Francesc Thos, advocat. Abanderat: Francesc Culla, notari.

Primera companyia: capità: Josep Rafart, capità. Tinent: Francesc Viladesau Llauder. Sotstinents: Jaume Annexi, administrador de loteries, i Josep Seda Rovira, terrissaire.

Segona companyia: capità: Narcís Sicars, advocat. Tinent: Narcís Isern, sotstinent. Sotstinents: Francesc de Palau, i Bru Martí Pujades, advocats.

Tercera companyia: capità: Antonio Porsano, capità. Tinent: Antoni Boter, advocat. Sotstinents: Francesc Font Vilardebò, comerciant, i Joaquim Pannon, botiguer.

Quarta companyia: capità: Melcior de Palau, advocat. Tinent: Josep Mª de Caralt i d'Argila, estudiant. Sotstinents: Antoni Colomer Riera, adroguer, i Francesc Recoder, argenter.

Cinquena companyia: capità: Narcís Tomàs, militar. Tinent: Agustí Codotosa, tinent. Sotstinents: Joan B. Margenat, comerciant, i Joan Puig, fabricant.

Sisena companyia: capità: Juan Ortiz, militar. Tinent: Magí Pons, militar. Sotstinents: Salvador Prat, procurador, i Domènec Martí, adroguer.

Caçadors: capità: Jorge Pereira, militar. Tinent: Manuel Llinàs, hisendat. Sotstinents: Francesc Font Saurí, estudiant, i José de Mendieta, administrador de correus.

Granaders: capità: Antoni Culla, capità. Tinent: Ignasi Marlés, sotstinent. Sotstinents: Pompeu Serra, advocat, i Francesc Cabanellas, fabricant.

Font: AMM. Ac., 14/10/1833.

Es formen vuit companyies que reben 400 fusells per armar-se i l'Ajuntament fa una proposta de càrrecs d'oficials. Es tracta de membres de l'exèrcit, hisendats, comerciants, etc., (Quadre 8). La proposta és aprovada i Llauder mana que el cos es digui: *Batallón de Voluntarios de la Reyna Ysabel 2ª.* [298]

Per a celebrar-ho, un voluntari publica un *Himno Patriótico* en honor de la reina i de Llauder: "ínclito guerrero / honor del pueblo íbero / salud del catalán". De to romàntic s'havia de

[297] AMM, ban a les actes d'acords, 11/10/1833.

[298] AMM, Acs, 11, 14, 17, 30/10/1833.

cantar: "con el aire de un paso doble nuevo, que toca la música del cuerpo, y que se compuso al efecto":

Resuene ya, patriotas,
el entusiasmo puro,
que nutren los de 'lluro'
por la exelsa Isabel.
Su nombre sacrosanto
el nombre es que llevamos,
y por el que juramos
ser siempre dignos de él.
(..)
No es la vez primera
que a nuestra bizarría
la madre patria fia
de vengarla el honor;
que los hijos de 'lluro'
no en vano hacen alarde
de que en sus pechos arde
patriotismo y valor.
(..)
Si al campo se nos llama,
sabremos los primeros,
ciñiendo los aceros,
dejar nuestro taller;
y serenos, y bravos,
entrados en la liza,
será nuestra divisa
o morir, o vencer.
(..)
Vistamos com orgullo
el trage decoroso,
que al rebelde faccioso
impone y da pavor;
que el marcial continente
también place a las bellas,
y saben tiernas ellas
dar lauros al valor. [299]

---

[299] AMM. Full imprès a Mataró per la impremta Abadal el desembre de 1833.

El mes d'abril de 1834, amb motiu de la promulgació de l'Estatut Real, el capità general Llauder dirigeix un manifest als voluntaris i els agraeix els seus esforços en la lluita contra els carlistes: "Las mismas virtudes que os han elevado al mas alto grado de reputación, os aseguran en su práctica la posesión del triunfo que ya gozáis; y los caudillos fanáticos de la barbarie, y los que acaso buscados por ellos quieran promover lamentables desórdenes de que tenemos tan cercanos ejemplos, conocerán que nada pueden conseguir donde imperan las leyes y la justicia".[300]

El cos de voluntaris serà una força poc disciplinada, perquè a manca de persones interessades de les categories assenyalades es va acabar fent una allistament indiscriminat.[301] Tant precària era la situació que el mes de desembre el tinent coronel que mana la tropa diu que exigirà la mes extrema pulcritud i neteja, i que els caldrà arreglar-se sovint la roba, afaitar-se, tallar-se els cabells i les ungles, i no donar espectacles desagradables pels carrers, amb insults i violències. Més significatiu és quan diu que: "ha llegado a mi noticia de haber quitado cruces por los caminos por donde han pasado". Informació que hem de retenir perquè és una primera dada relativa a l'actitud anticlerical de les forces milicianes, de les que també consta l'esperit constitucional[302]

Una real ordre de 16 de febrer de 1834 reestructura la milícia, i sí els primers moments el real decret de 1 de març de 1834 mana subsistir els cossos de voluntaris, el reglament de 23 de març de 1835 assenta la *Milicia Urbana*, d'allistament forçós i dedicada a actuar contra els carlistes i en moments de commoció.

També l'han de formar gent d'ordre, però es rebaixa la quota d'impost necessària a 60 rals i l'edat a 18 anys i es mana que si no hi ha prous efectius, no s'ha de completar de qualsevol manera. Però la norma no va ser seguida, i a la milícia hi entren en els

---

300 Per a seguir la defensa contra els carlistes al partit de Mataró veure el *Copiador de los oficios que por esta Subdelegación se remiten a la General. 1834 y 1835*. AMM, Llg, 152.

301 AMM, Acs, 3, 8/10/1834. Llg, 204.

302 Jaime Carrera Pujal. Op. Ct. III, p.24. Informa sobre l'actitud anticlerical dels voluntaris de Valls, on l'alcalde deté el desembre de 1834 un milicià per haver format part d'un grup que feia rebomboris, cridant pel carrer: "mueran los seviles, los frailes y curas, la Religión y las monjas". L'animadversió contra els religiosos, a qui es considera aliats de l'absolutisme, es produeix a moltes poblacions.

càrrecs inferiors de direcció i en la classe de tropa: "gente de la clase de jornaleros, y totalmente menesterosos que fundan su subsistencia en el producto que les rinde el servicio que por via de substitución hacen por los que no lo prestan personalmente".[303] Un exemple és el cas del manescal Francesc Fradera, que per no entrar al cos subministra a qui l'ha de substituir: Josep Durant, que accedeix a la plaça de l'altre mitjançant una declaració de tràmit on diu que era: "sujeto de buena vida, fama y costumbres".[304]

Els sectors benestants i la menestralia que havien de defensar l'ordre constitucional preferien deixar de fer-ho, i llogaven algú per la feina perillosa que els corresponia. D'aquí la composició social dels urbans i els altres cossos de milicians, i la causa que els seus membres els trobem en totes les revoltes del moment.

L'abril de 1835 l'Ajuntament rep l'ordre d'organitzar la milícia urbana, i comença a fer-ho però ensopega en la manca d'un padró de referència. Quan pot continuar els tràmits per l'allistament, el 12 de maig s'obre el torn de reclamacions, fins a tenir format el llistat de persones útils.[305] El juliol a causa de les dificultats per trobar gent ajunten els urbans i els voluntaris, fet que provoca: "el descontento e incomodidad entre los indivíduos". I després de diversos entrebancs es formen dues companyies amb 162 homes.

El nomenament d'oficials era prerrogativa real, i l'Ajuntament fa la proposta de ternes pels càrrecs de direcció i nomena de manera provisional capità a Ramon Llauder, encarregat de continuar bastint el cos. L'armament de què disposen es de 150 fusells, 300 paquets de cartutxos, 300 pedres de xispa i 150 cananes.[306]

Amb motiu d'aquesta lleva moltes persones marxen de la ciutat: "a causa del servicio tan continuo que prestan", perquè en aquells moments hi havia 210 mataronins en destacaments de primera línia al Vallès, que en la seva pràctica totalitat eren *artesanos y braceros*. Homes que eren l'única font d'ingressos per les seves famílies, i amb la seva absència creixen les necessitats

---

[303] AMM, Ac, 7/1/1836.
[304] AMM, Ac, 9/9/1835.
[305] AMM, Acs, 13,19/5/1835. Al llibre d'acords hi ha una llista de 81 persones emplaçades a formar part de la milícia urbana, es tracta de comerciants, hisendats, fabricants, i gent de bona posició econòmica, tal com manava la llei, de conegudes famílies locals: Llauder, Recoder, Martí, Gallifa, Mora, Isart, Spa, Roldós, Vidal, Xarau, etc.
[306] AMM, Acs, 6, 8, 29, 30/7; 1/8/1835.

de moltes llars. Per a socórrer-les es forma una comissió que ha de passar per les cases dels veïns: "invitándoles a que diesen alguna cosa para socorrer a las familias de los Urbanos que salen en persecución de los facciosos". I es crea una taxa sobre l'impost del blat i la farina, que després s'amplia a l'arròs, llegums, ordi, civada, oli i garrofes.[307]

Quadre 9: La milícia urbana l'any 1835.

Primera companyia: capitans: Ramon LIauder, hisendat; Antoni Pineda, hisendat; Josep Arqué, hisendat. Tinents: Joan Bruguera, regidor; Manuel B. Guanyabens, comerciant; Salvador Isart, comerciant. Sotstinents: Francesc Mora, comerciant; Josep Puig Feliu, rajolaire; Ramon Fins; Manuel B. Guanyabens, comerciant, Francesc Font Carbonell; Melcior Vidal.

Segona companyia: capitans: Joan Camín, apotecari; Antonio Boter; Joaquim Martí Andreu, comerciant. Tinents: Joaquim Martí; Ramon Brunet; Pau Vila. Sotstinents: Joan Palau Català, advocat; Joan Bruguera Mas; Andreu Martí; Francesc Spa, apotecari; Jaume Ferrer, adroguer; Joaquim Plana.

Efectius: juliol: 2 companyies amb 162 homes armats amb 150 fusells. Setembre: 8 companyies amb 640 homes (2 caps, 7 oficials, 68 suboficials i 563 milicians).

Fonts: AMM, Acs, 8, 29, 30/7; 1, 17, 19/8; 30/10/1835. Llg.213. Es tracta de les ternes que proposa l'Ajuntament, no sabem els elegits per la superioritat però generalment s'escollia els del primer lloc.

A final de juliol es produeix la crema del convent dels caputxins i l'intent de fer-ho també amb el dels carmelites, avalot anticlerical provocat per les companyies del partit, i en el que hi participa una part dels voluntaris i els urbans en procés de formació. Els caps de la tropa diuen que no poden garantir-ne el control, però alguns milicians ajuden a restablir l'ordre.[308] El mes d'agost, després dels incidents, Llauder ordena organitzar les dues companyies sota el comandament de Joan Camín, però aquest és apartat de seguida del càrrec a petició pròpia.[309] Llauder també mana que s'obri un nou allistament fins a mil places:

[307] AMM, Acs, 9, 22, 27/4; 4, 11, 13, 18. 19, 20/5/1835. Notem que el vestuari i tot el necessari pel servei s'ho havien de pagar els milicians.
[308] Aquests fets són relatats més endavant.
[309] AMM, Acs, 7, 19/8; 2/9/1835.

"admitiéndose en él los indivíduos matriculados". La commoció anticlerical havia mostrat la necessitat d'una força addicte al govern que vigilés la pau interior de les ciutats crítiques.[310]

Quan el setembre de 1835 Mendizábal és nomenat president del consell de ministres canvia el nom de la milícia pel de *Guardia Nacional*. Les primeres referències que tenim del nou cos són de finals d'octubre, quan es procedeix al canvi de designació i es concreta l'augment de la tropa manat pel capità general. S'hi havia d'incloure: "todos los mozos solteros que haya en la misma desde diez y ocho, a cinquenta años". Era el mes de novembre i els regidors es queixen que l'augment d'efectius perjudica l'activitat econòmica, però compleix l'ordre i el mes següent l'allistament és a punt.[311] Amb la reforma del decret de 5 de febrer de 1836 s'augmenta l'edat d'entrar a la milícia a 21 anys, i ara els caps passen a ser elegits per la tropa i l'oficialitat.

L'antiga divisió entre voluntaris i milícia urbana desapareix amb el nou cos, al que s'integraven totes les forces en règim de servei militar obligatori. A Mataró la guàrdia nacional compta a finals de 1835 amb dos batallons, el primer batalló, 3e de línia, mòbil i format per solters, i el segon batalló, 17è de línia, sedentari i format per casats. També companyies de caçadors, de granaders i de tiradors, formades per uns 125 homes, i un petit grup d'artilleria. Per armar la tropa l'Ajuntament demana 800 fusells, aviat en rep 22 i al cap d'uns mesos 150 més: "parte de los cuales necesitan indispensable recomposició"

Hi ha conflictes entre els batallons en intervenir els membres del primer en la lluita directe contra els carlistes, i en ser el segon de reserva, i perquè en aquest darrer hi entraven les persones benestants. S'acaba el conflicte quan es deixa triar als milicians el batalló que els convé.[312]

L'Ajuntament que pren possessió l'octubre fa un ban anunciant diverses accions de defensa[313]: "la fortificación que veis se está

---

[310] AMM, Acs, 17, 29/8; 15/10/1835.

[311] AMM, Acs, 20, 27/10; 6, 7/11; 7, 9, 11, 15/12/1835.

[312] AMM, Acs, 14, 20/11; 9, 11/12/1835; 27/6/1836.

[313] AMM, ban enquadernat al llibre d'acords el mes d'octubre de 1835. Ac, 21/12/1835. Com a defensa es comptava amb la muralla que encerclava els carrers més antics, i les fortificacions que es fan a partir de 1835 per a protegir el perímetre dels carrers nous. L'any 1836 la situació era la següent: "Todo el recinto

haciendo para precaver vuestras vidas del asesino puñal de las hordas facciosas, vuestras casas del incendio, y vuestros haberes de la depredación y del saqueo". I per finançar-ho es crea un impost especial que grava la propietat immobiliària: "Las casas de esta ciudad es la clase de riqueza mas principalmente interesada en la defensa, y gravitará por lo mismo un impuesto sobre ella". Tot i els continuats impostos l'Ajuntament diu que l'obra és necessària: "con el partido retrógrado no hay transición (...) para los satélites del despotismo no sirve la moderación ni la política, que la violencia, el robo, y la destrucción de las famiIias es su primer objeto, y que iguales a los tigres feroces y sangrientos, nunca se ven saciados de hacer víctimas aunque sean innocentes".

Els regidors critiquen les expressions radicals d'alguns milicians, i el 21 de desembre alerten contra els que fan circular l'esperit de revolta: "de algún tiempo en esta parte se cantan con la mayor publicidad canciones que al paso que ofenden la moral pública atacan personas y clases que la ley manda respetar". Activitat d'agitació que passa a ser multada amb quatre pessetes. Però tres dies després hi ha una greu revolta de la milícia al crit de *Viva la Constitución y muera el Ayuntamiento*, connectada amb les matances de la ciutadella de Barcelona.

Arran d'aquest estat d'agitació el capità general de Catalunya canvia el governador de la ciutat, el baró de la Barre, qualificat per l'Ajuntament com a una persona de: "bondadoso carácter, del que han abusado los que le rodeaban". Acusació que es concreta, més endavant, en la persona del comandant dels nacionals, que: "no parece ser el mas a propósito para seguir en dicho destino por su carácter solapado y de doblez (..) ha contemporanizado y

---

exterior de la ciudad es de paret de ladrillo llano, la mayor parte de dicha paret tiene 8 pies de alto y la restante tiene 6 pies de alto. En dicho recinto ay nueve puertas principales grandes de 10 pies de hancho y 19 de alto, y trece de pequeñas por las salidas de algunas calles con 3 pies de hancho y defiende las puertas. Tiene otro recinto ynterior con las murallas antiguas de la ciudad con paredes de piedra de 13 pies de alto y 3 pies de espesor. En este ay sinco puertas donde estaban las puertas antiguas, estas puertas estan defendidas con reductos hechos de mucho, y con los baluartes antiguos de dicha muralla. Ay también dos puertas pequeñas en el mismo recinto la una a la bajada llamada de las espeñas y la otra la bajada de las escaletas que no estan defendidas por no tener mas que fuegos de frente". Sobre la muralla: AMM, Acs, 17/12/1827; 14/3/1828; 11/11/1836; 9/2/1844. Llgs, 179, document de 19/9/1836. Joan Giménez i Blasco. *Posant portes al mar. Muralles i defensa de Mataró dels segles XVI-XIX* (Mataró, 2007).

contemporaniza con toda clase de gentes como ha sucedido en punto a esta misma asonada", perquè no va fer res contra els sediciosos.[314]

Quadre 10: La guàrdia nacional (1835-1836).

Oficials, el desembre de 1835: Andreu Llauder (coronel), Narcís Tomàs (comandant), Josep Boter (capità) i Joaquim Martí (capità).

Efectius els anys 1835-1836: Octubre 1835: dos batallons amb 1.159 persones (sis companyies, i l'artilleria). Setembre 1836: dos batallons amb 1.159 persones. El batalló primer era compost per 4 companyies de solters movibles, amb un total de 400 homes. El batalló segon era format per cinc companyies sedentàries de casats, amb 571, dels quals 240 armats. Al batalló d'artilleria hi havia 188 homes, 100 armats, 88 mariners *ejercitándose en su profesión,* i 3 canons.

Fonts: AMM. Acs., 30/10; 6/11; 9, 11/12/1835; 7/1/1836. Llg., 225.

Aleshores l'Ajuntament demana que es procedeixi a la reforma de les sis companyies de la guàrdia nacional per l'origen proletari de la tropa i la desconfiança en els oficials, i recorda que arran dels fets anticlericals de 1835: "han sido elegidos en clase de oficiales algunos individuos que no debían aspirar a tan distinguida clase ni merecen por lo mismo toda la consideración que a ella corresponde". Es tracta, doncs, de fer neteja en els batallons: "excluyendo de ambos a todos los que ya sean oficiales o individuos por su posición de menesterosos o necesitados, de simples jornaleros, por su carácter turbulento, si por otras causas convenga que no continuen en dichas filas".

Tot plegat es concreta el mes de gener de 1836 substituint al governador pel coronel Domingo Mateos de Hornillas. Que enmig de l'estat de setge el dia 14 publica un ban i amenaça amb les màximes penes: "1. Todo grito contra el actual Gobierno (..) se declara subversivo, (..) se declara sedicioso todo grito o expresión que tienda a alterar la tranquilidad y orden público. 2. Los que mezclados en reuniones o que alboroten por las calles con vivas o mueras sediciosos (..). 3. Se prohibe también cantar

[314] Es deu tractar de Narcís Tomàs, que exercia el dit càrrec el mes de desembre de 1835. AMM, Acs, 9, 11/12/1835.

toda especie de canciones indecorosas y que tiendan contra la moral pública por ser contrarias al legítimo Gobierno de la Reyna Na. Sra. y a la Justa Causa de la Libertad (..). Asimismo queda prohibido absolutamente el que se dispare dentro del recinto de esta ciudad ni en sus inmediaciones ningún fusil, escopeta ni otra arma de fuego".[315]

Però els actes de violència i insubordinació continuen. El 31 del mateix gener els milicians que assistien a una representació al teatre provoquen: "una confusa gritería y silbidos". Els regidors diuen que va ser a causa: "de lo acaecido al anochecer de aquel dia en casa Daviu de Batlleix, cuyas noticias eran confusas, inecsactas, y tal vez alarmantes por lo que a la clase e intenciones de los malechores". No sabem què va passar, potser es tracta d'alguna escomesa dels carlistes. Dos membres del consistori presents al teatre, un d'ells, Josep Mª de Caralt i d'Argila, havien estat a Can Daviu, i parlen als milicians: "expresando que no havia motivo de inquietud y arengándoles para la conservación del orden".[316] Una nova insubordinació es produeix els dies 12 i 15 de maig, però els fets també són desconeguts, només consta un informe de l'Ajuntament al governador considerant que els *lamentables escesos* eren una prova més de la necessitat de reorganitzar la milícia.[317]

Més important és l'agitació del 13 de juliol, provocada pels nou morts que havia tingut la companyia de caçadors en una batalla contra els carlistes. Els regidors parlen: "de la desagradable ocurrencia de anoche, en que unos pocos individuos prevaliéndose de la circunstancia de salir del ejercicio, una de las Compañías de la Guardia Nacional de esta Ciudad, prorrumpieron en vivas mezcladas con algunas expresiones irregulares, a cuya ocurrencia habíendo acudido al momento [el governador] obtuvo por sus persuaciones que cesase la griteria, no habiendo podido alcanzar que se desvaneciesen los grupos hasta las once de la noche, habiéndole acompañado constantemente las autoridades civiles de la ciudad, a cual acontecimiento según parece dio lugar el haberse divulgado con alguna ecsageración el infausto acontecimiento de algunos nacionales de los movilizados muertos en manos de los enemigos".

---

[315] AMM, Llg, 207, document de 4/1/1836.
[316] AMM. Ac, 4/2/1836.
[317] AMM, Ac, 23/6/1836.

El governador publica el dia 14 un ban insistint en l'exageració de les notícies que han arribat a Mataró en relació als successos de la mort dels nacionals. Demana ordre als ciutadans i diu que les autoritats saben: "que la inmensa mayoría de sus habitantes, abundan en sentimientos de orden y justicia, y solo unos pocos engañados podrían intentar apartarse de tan hermosa senda".[318]

Però el que va passar no s'ajusta a l'afirmació d'exageració feta per les autoritats. El cap carlista Zorrilla: "atacó a los cincuenta hombres que escoltaban el correo de Francia a Gerona, cayendo sobre ellos con mas de cuatrocientos hombres en el *Bosch dels Lladres* [bosc lladrós]. Sorprendidos y acosados, obligóles a encerrarse en una casa de campo, que incendió. Inútil la resistencia, se rinden por salvarse, y son pasados por las armas, lo mismo que los soldados que los nacionales y carabineros de Mataró".[319] Els companys dels morts, estacionats a Figueras, organitzen aldarulls de protesta i el governador els envia a Besalú per allunyar-los, però varen creure que els conduïen a una mort segura en mans dels carlistes, es revolten i assassinen l'innocent governador.

El 16 de juliol de 1836 una partida de carlistes que volta per la comarca assassina a Argentona els pagesos Antoni i Joan Serra, pare i fill, i roba la seva casa al veïnat del Puig.[320] Com que aquest tipus d'accions va en augment el mes d'agost de 1836 s'organitza les *Rondas del Partido*, una petita força d'intervenció ràpida que ha de vetllar per la seguretat de les persones i les propietats amenaçades pels escamots carlistes, que des de la primavera es passegen per les muntanyes i assalten els masos, robant als pagesos i atemorint la gent.

El governador militar ordena formar una companyia de 50 homes comanats per dos oficials, amb l'ordre expressa de vetllar per tots aquells que: "a causa de sus negocios debían de transitar

---

318 AMM, Ac, 14/7/1836.

319 *El Guardia Nacional* (16/7/1836). Antonio Pirala, Op.Ct. III, p.94. Aquest tràgic fet és ressenyat per tots els historiadors contemporanis. Degut a la manca de recursos en què quedaven les famílies dels nacionals morts, l'Ajuntament obra una subscripció per a ajudar-les. Que també es fa a la ciutat de La Habana: "con motivo de residir allí varios capitalistas de la presente ciudad", i se'n cuiden Francesc Martí, Miquel Biada, Joaquim Andreu i Vinyas i Cia.

320 AMM, Acs, 18, 26/7/1836. *El Eco de la Costa* (17/7/1870).

en despoblado". Per fer possible el manteniment de la ronda es crea un impost especial que han de pagar els pobles afectats, i de recaptar-lo se'n cuida una "comisión de armamento y defensa". Aquest organisme es passa gairebé totes les sessions estudiant les queixes de les poblacions de manca de recursos per fer front als pagaments, i intentant de cobrar.

Quadre 11: Ronda fixa del partit de Mataró.

Caps: Pau Masanet, Pau Dedeu, Joaquim Bordoy, Pere Palau i Tomàs Cortils.

Milicià	Edat	Ofici	Procedència
Josep Torner	36	paleta	Argentona
Domènec Torner	30	paleta	Argentona
Josep Alsina	21	traginer	Breda
Francesc Vilà	18	jornaler	Llinàs
Matias Salvà	48	jornaler	Llinàs
Pere Potento	23	jornaler	Llinàs
Josep Valet	29	jornaler	Cabrera
Pere Comas	23	jornaler	Cabrera
Manuel Missé	32	mariner	Canet
Joan Majó	20	jornaler	Sant Cebrià
Pere Martínez	20	teixidor	Mataró
Jaume Simó	19	teixidor	Cabrera
Josep Fortí	22	jornaler	Argentona
Josep Ribas	21	teixidor	Llavaneres
Pere Claus	32	jornaler	Dosrius
Francesc Serra	21	teixidor	Argentona
Isidre Cortils	20	teixidor	Argentona
Esteve Utset	19	jornaler	Mataró
Josep Bernat	16	jornaler	Dosrius
Vicenç Travesa	18	jornaler	Dosrius
Josep Ibora	20	jornaler	Mataró
Josep Vilà	23	galledaire	Cardedeu
Miquel Mañosa	18	jornaler	*castellà*
Joan Mora	23	jornaler	Badalona
Josep Treserra	18	jornaler	Argentona
Jaume Batlle	16	jornaler	Dosrius

Nota: Les primeres 26 persones que formen un cos que arribaria vora els 50.
Font: AMM. Llg. 179.

L'any 1836 és molt agitat a la costa. El mes d'agost "gavillas de malechores" volten per la zona i la ronda els pot foragitar sense massa problemes, però la pau dura poc i nous escamots es tornen a veure dalt les muntanyes. La comissió es fa ressò de la proposta de desocupar l'edifici de l'església del Corredor i despenjar la campana, que era utilitzada pels carlistes per avisar-se. La ronda actua a diversos indrets del Vallès i dels entorns del Montseny, reducte i amagatall de grups de carlistes que ataquen els petits nuclis habitats per fer-se amb diners i menjar. Al poble del Montseny la ronda deté: "un cabecilla, de la muger de otro, y de la de un capellán". Com que la situació millora el mes de desembre de 1837 les funcions de la comissió passen a l'Ajuntament i el maig de 1838 a una junta del partit.

Mantenir la ronda activa era difícil perquè alguns membres, tot i cobrar menys, passen a la milícia nacional en no haver-hi tanta disciplina i el servei de patrulla ser menor. El març de 1839 la dirigia el caporal Pau Massanet i era composta per tres sots caporals, dos cornetes, i 33 individus, tots armats. El Quadre 11 explica les característiques socials dels milicians, gent assalariada sense feina de les poblacions del districte, i un *castellà*.

El maig de 1840 hi torna haver grups carlistes a les muntanyes, i l’Ajuntament diu a l'autoritat militar que hi enviï la ronda, però la Diputació s'excusa demanant informes precisos. L’Ajuntament diu que cal una persecució enèrgica i constant per acabar amb el perill. El juliol els carlistes havien desaparegut, i la Diputació diu que era gràcies a les mesures que s'havien pres. Notem que el 10 d’agost es va afusellar a la riera de Sant Simó el cap carlista conegut com el *Sastre de Cànoves*.

Com que mantenir la ronda era costós, la poca conflictivitat que hi ha en acabar la guerra duu a l’Ajuntament a demanar la seva dissolució. Es produeix el 15 d'agost de 1840, i a mitjans de gener de l'any següent es dissol la junta que la controlava. La Diputació dóna a l’Ajuntament els diners que sobren del que s'havia recaptat per obres públiques, però aviat els reclama el governador de la ciutat.[321]

[321] AMM, Acs, 18, 19/8/1836; 6/9/1837; 11/1; 7, 13/2; 19/4; 6, 8, 16/6/1838; 7, 29/5; 3/6; 10/9/1840; 18/1; 19/7; 6/9/1841. Llg, 167 actes de la *Comisión de Armamento y Defensa de este Partido*. Llg, 217 *Estado clasificado de la fuerza que tienen las Rondas de infanteria y Caballería que hay en este Corregimiento*.

Arran la revolta d'agost de 1836 es restableix la Constitució de 1812, i la legislació que la desenvolupa. Un real decret de 23 d'agost dona nova legalitat a la *Milicia Nacional* i el seu reglament de 1822, que serà vigent fins la dissolució del cos l'any 1844. Ara la força la tornen a dirigir els ajuntaments, es liquiden les prerrogatives del govern de nomenar els oficials superiors i tots els càrrecs són electius. No es condiciona ser milicià a pagar determinada quantitat d'impostos, i l'allistament és obligatori a tota persona de 20 a 45 anys que: "tenga propiedad, rentas y industria u otro modo conocido de subsistir". D’aquesta manera els progressistes s'asseguren una milícia favorable.

El cap polític mana reorganitzar:"la fuerza armada denominada Guardia Nacional bajo el nombre de milicia nacional", que farà servir de caserna l’antic convent de carmelites. A final de setembre hi ha nou companyies de 120 homes cada una i comença l'actuació d’un cos que ocuparà de seguida un lloc destacat en els esdeveniments polítics de la ciutat.[322]

Durant el procés de formació el comandant del batalló tercer vol fer excepcions. Demana que no es separi els: "criados de labranza, trabajadores del campo y pastores", perquè en cas contrari: "resultaria una baja de mucha consideración". I les autoritats ho accepten, perquè diuen que era l'esperit de la llei que les classes esmentades formessin part de la milícia. I també que es poden allistar les persones que: "voluntariamente se ofrezcan a este servicio".[323]

Es prohibeix fer el servei per via de substitució, però la llei ho autoritza en algun cas, obrint un gran marge a la interpretació, i més en atribuir determinar-ho al judici dels ajuntaments. En el cas de Mataró aviat és permet en el servei interior, com una manera de fer diners per les despeses militars. Els interessats ha de pagar dos rals i fer-se responsables de les faltes comeses pels substituts.

Amb la reorganització el batalló tercer passa a ser el batalló primer, format per quatre companyies de solters subjectes a mobilització, provinents dels dos batallons de l'antiga guàrdia nacional. I el batalló primer s'anomena batalló segon, format per cinc companyies de casats i alguns solters classificats d'inútils. Com que les desercions són nombroses es posa una sanció de 20

[322] AMM. Ac, 15/9/1836.
[323] AMM. Acs, 26, 31/10/1836.

rals als que es fan escàpols. Notem que per no allistar-se les persones amb recursos canvien el domicili legal, passant, sobre el paper, a residir a pobles veïns.[324]

El 2 d'octubre hi ha les eleccions de caps i oficials, l'antic comandant del 17è passa el càrrec a Manuel B.Guanyabens, que plega el desembre per anar a l'artilleria, i al seu lloc és elegit Joaquim Martí Andreu.[325]

Les greus circumstàncies polítiques i militars duen a la formació, el 13 d'octubre, de la *Comisión de Armamento y Defensa* del partit de Mataró, seguint les instruccions de la comissió provincial. La formen Josep Antoni Peradejordi, com a president, i els vocals Fèlix Daviu, Josep Manén, Isidre Fontanals i Joaquim Pascual, i tenia competències en qüestions de policia i defensa. En la curta existència de tres mesos es dedica a organitzar la milícia i les rondes del partit.

Els primers anys la lluita contra els carlistes és l'objectiu de la milícia i en aquest 1836 el mes de setembre s'ha de mobilitzar el batalló primer a les rodalies de Torelló, i després a Besalú, Sant Celoni, i altres llocs. L'Ajuntament demana 300 fusells per armar la tropa que defensa una ciutat alterada per la violència que encomana la guerra. Ho pateixen tres milicians, teixidors d'ofici, antics carlistes que s'havien entregat, i la tropa no se'n refiava.[326]

L'any 1837 comença amb les queixes de l'Ajuntament per les necessitats contínues de diners pels milicians, i els intents d'avalot perquè no cobraven. Les autoritats municipals també es queixen dels perjudicis econòmics per la ciutat en haver-hi tants joves mobilitzats, que les famílies necessitaven per a dur-hi el sou. El febrer més milicians van cap a Torelló, però no varen estar de sort. El dia 12 el capitost carlista Zorrilla després d'envair Pineda i Malgrat: "se dejó caer de improviso sobre una partida de nacionales del destacamento de San Pedro de Torelló, les cortó la retirada y los acuchilló despiadadamente. Treinta y seis infelices

---

[324] AMM. Acs, 31/10/, 5, 10/11/1836.

[325] Les denominacions dels batallons dies després tornen a l'antiga forma, per prendre aquesta d'ara definitivament l'abril de 1837. AMM, Acs, 20/9, 1, 6, 8, 19, 21/10, 9, 12/12/1836; 29/4/1837.

[326] AMM. Llg. 167, conté les actes de la *Comisión de Armamento y Defensa de este partido*, que van del 13 d'octubre al 30 de desembre. Acs, 15/9/, 27/10, 7, 8/11, 23/12/1836.

nacionales de Mataró, Vilasar de Mar y Premiá perecieron en esta triste jornada". El dia 15 arriba la notícia a Mataró i: "se vió turbada la tranquilidad pública, arrebatando de las cárceles publicas de esta ciudad a un faccioso que por la mañana se había acogido al indulto y otro que habiéndose ya presentado algunos meses había, vivía en una casa particular, dando muerte al primero e hiriendo gravemente al segundo". La delegació local de la *Sociedad de Amigos del País* fa una col·lecta casa a casa recollint diners per les famílies dels milicians morts a Torelló, reunint 242 duros. I el mes de març hi ha avalots entre els milicians reclamant que l'Ajuntament ajudi els familiars amb una pensió de dos rals diaris, com s'havia fet en el cas dels morts al Bosc dels Lladres. També es fa una col·lecta a l'illa de Cuba, entre els mataronins que hi residien, i es recullen 1.265 duros.[327]

El setembre de 1837 capità general baró De Meer declara l'estat de setge a Catalunya per l'increment de les accions dels carlistes i per la tensió que es viu a Barcelona entre bàndols polítics en acostar-se les eleccions, que esclata el 8 d'octubre quan és assassinat un líder moderat. Arriben les notícies a Mataró el dia 11: "a las nueve de la noche entró en el café del paseo de Mataró (por la puerta del Mar) un sujeto salido de Barcelona a las cuatro de la tarde, con la horrorosa nueva de que a las cinco debía esta ciudad anegarse en sangre". No va passar res, però la població va viure moments d'angúnia. Per aturar els enfrontaments De Meer ocupa la capital el dia 14.[328]

Sota control moderat, en haver guanyat les eleccions, es vol reorganitzar la milícia per apartar-ne els radicals. Una comissió va a veure el capità general per demanar: "que disponga que la milicia Nacional (..) sea reformada con arreglo a las leyes y ordenes vigentes y se añade que S.E. después de haberles recibido con mucho agrado ha ofrecido complacerles". De Meer disposa que per a prevenir que hi entrin persones no desitjades es segueixi de manera estricte el que la llei mana. [329]

---

[327] El detall dels sous a la milícia són, segons dades de juny de 1838: capità (27 rals al dia), tinent (14), sotstinent (10), sergent (6), segon (5), caporal primer (5), caporal segon (4), milicià (4). A part del sou totes les categories reben: "su ración de pan diaria, y su chaqueta de paño, gorro, corbatín y pantalones de lienzo". AMM. Acs, 5, 26/1, 3, 23, 25, 26/2, 20, 21/3, 17, 26/4, 4, 16/10, 1837. 6/6/1838. A.Pirala, Op.Ct, IV, p.174.

[328] *El Constitucional* (1/10/1837).

[329] *El Guardia Nacional* (24/19/1837). J.Carrera Pujal, Op.Ct, p.175 i ss. Henri-

Però no hi ha manera de pacificar la milícia, que a inicis de 1838: "está muy lejos de hallarse dicha fuerza armada disciplinada y subordinada como corresponde", i que: "podrá resultar contagiarse el destacamento de caballería de línea acuartelado en el mismo local de ella, asi como ha sido ya trascendental esta falta a la Ronda de este Partido, de modo que varios individuos de la misma a pesar del mayor sueldo que disfrutan han preferido pasar a dicha compañía movilizada, en que se da menos servicio y se esperimenta menos rigor (..) no presta mas servicio (..) que una guardia de dia de un cabo y cuatro hombres, y una fuerza igual que sale todas las tardes a proteger el arribo de los carruages que vienen de Barcelona".

La formació d'una nova companyia de mobilitzats, amb gent forastera i de la ciutat preocupa l'Ajuntament: "su mayor fuerza no la componen emigrados, sino gente advenediza que se presentan y admiten sin mucho detenimiento (..) dicha fuerza esta mandada por cinco oficiales, tres de los cuales si bien faltos de conocimientos militares, pero son gente de probidad y honradez, que los otros dos llamados Juan Bautista Fonrodona y Francisco Martinell[330], son de la presente ciudad pero ofrecen pocas garantías a la causa del orden y sosiego público por razón de sus particulares antecedentes".[331]

Les autoritats dubtaven també de Joaquim Segarra i Josep Mª de Caralt i d'Argila, [332] i també dels milicians d'una companyia que havia augmentat molt els seus efectius per la seva popularitat. Tenia mes dels 120 homes que li corresponien i això era un

---

Marie Beyle (Stendhal) *Mémoires d'un touriste*. Cito per l'edició crítica (Paris,1929). Aquest any l'escriptor francès Stendhal passa per Mataró i visita Barcelona, comentant que: "entre les cinc o sis companyies de la Guàrdia Nacional de Barcelona, n'hi ha una composta d'obrers que espanta a les altres. Però quan els carlistes s'acosten, es reconcilien amb la companyia que vesteix bruses i a la que se li suposa capacitat de disparar. Quan ja no es té por dels carlistes, es busquen disputes amb els de les bruses i se'ls acusa del jacobinisme".

[330] Joan Fonrodona (1827-1872) (a) El Reiet, obrer del tèxtil. Participa en el moviment centralista i es fa escàpol per evitar la presó. És el director de la *Sociedad de la Classe Obrera*, que aplega els sindicats els anys 1854-1856, i és detingut a causa de la vaga general de 1855. Forma part de la junta de juliol de 1854 i de l'Ajuntament interí. L'any 1868 és membre de la junta revolucionària de setembre, forma part del partit republicà, i és elegit regidor el 1869.Martinell participarà anys després en la revolta centralista.

[331] El mateix juny, dels 42 presos militars que hi havia a la presó, 16 son traslladats a Barcelona. AMM. Ac,6,7,16/6/1838; 24/2, 30/8, 1, 3, 6, 10, 13, 20/9/1838.

[332] Es tracta de dos progressistes.

perill, tenint en compte que es tracta de: "individuos (..) que por sus circunstancias personales no les consideraba dignos de figurar en ella".[333]

L'estiu de l'any 1839 nombroses famílies de Ripoll i altres poblacions de la muntanya que fugien de la guerra s'estableixen a Mataró, i s'incrementa el nombre de mataronins al front. El setembre els regidors protesten perquè 110 milicians mobilitzats feia set mesos que s'estaven guardant: "los fuertes de S.Pedro de Riudevitllas, Ordal y Canellas", i que n'hi ha 46 a Llinàs i 46 als Brucs des de feia quatre mesos, pel que no volen una nova lleva de 89 homes.

La signatura del conveni de Vergara, el setembre de 1839, que posa fi a la guerra civil, és celebrada pels milicians i tota la ciutat, en veure desaparèixer aquell perill. Quan la notícia es fa pública: "se noto desde luego la mas pura alegría pintada en todos los semblantes cuando secundando la autoridad local tan marcado regocijo dispuso un repique de campanas para celebrarlo (...) se dió abundante comida a los presos, iluminándose por la noche espontáneamente la ciudad, y recorriendo sus calles la música de la milicia Nacional acompañada de un gentío inmenso". Els dies següents hi ha un *Te-Deum* en acció de gracies, representacions de teatre, concerts de música, i d'altres actes, enviant els regidors una felicitació a Espartero, que contesta agraint la consideració. De tota manera a Catalunya les forces carlines varen resistir encara un temps atacant algunes poblacions, i l'Ajuntament mana que la vigilància continuï dia i nit, per prevenir una acció desesperada dels *latrofacciosos*.[334]

A partir de Vergara la milícia nacional sense enemics a la muntanya es dedicarà a donar suport als sectors més radicals del liberalisme. Un afer simptomàtic es produeix quan Vicenç de Sisternes és elegit comandant del batalló primer i dimiteix per ser regidor. Al seu lloc és elegit Joan Camín, que també renuncia al càrrec per preferir el de tinent d'artilleria. La renúncia no li és

---

[333] AMM. Acs, 21/7, 13/9/1838; Llg, 217, document de 11/7/1839. Notem que a Mataró hi residia l'advocat Marià de Caralt, dos dels seus germans eren oficials carlistes, i ell tenia els bens segrestats pel govern. Era fill de Domènec i nebot del liberal Josep Mª de Caralt i d'Argila.

[334] *El Constitucional* (25/9, 15/12/1839). AMM. Acs, 11, 15, 18/7, 5/8, 16, 30/9, 21/10, 3, 10, 22/6/1839; 16/3/1840.

acceptada i la torna a presentar el març de 1840: "fundado en sus ocupaciones domésticas y en su falta de conocimientos militares". Aquest cop rep el suport de Llàtzer Casamitjana que és comandant segon, i que també volia dimitir. El que realment passava es que Camín, un dels caps dels moderats tenia problemes amb el batalló, ell parla de: "varias ocurrencias por las cuales se considera ofendido por algunos individuos de dicho cuerpo". Una nova dimissió junt amb Casamitjana li torna a ser refusada el mes de juny, i insisteix el desembre, aquesta vegada amb el suport de 24 oficials que també volen dimitir. Es tracta de moviments del sector moderat que, tot i el seus càrrecs de direcció, es veuen desobeïts i enfrontats per la tropa i altres oficials. I més després de la revolta d'Espartero, que dóna força als radicals.[335]

Durant els mesos de 1840 que precedeixen a la revolta progressista la vida interna de la milícia es veu alterada per diversos incidents. Un cas és la denúncia que varen fer tres milicians del capità Joan Casabò, a qui acusen d'haver rebut diners en concepte de rebaixes de servei i quedar-se'ls. El consell de disciplina troba que l'acusació té fonament però que només podia ser expulsat pels membres de la seva companyia a través de votació positiva de dos terços. Tràmit que es fa a l'Ajuntament, i a resultes de la votació Casabò continua de capità, perquè tot i ser majoritaris els que el consideraven culpable, no s'arriba a la majoria legal.[336]

El problema creixent dels que passaven a residir a altres localitats per no formar part de la milícia preocupa el consistori. El mes d'abril mentre els regidors revisen la tropa un milicià se'ls encara. És Salvador Vinardell, que temps després participarà a la revolta centralista, i denuncia que: "hasta ahora solo los infelices habían sufrido los servicios de la Milicia Nacional en esta ciudad". El varen obligar a demanar excuses al consistori en ple, i després fer-ho davant la milícia reunida.[337]

El mes de juny els oficials del batalló segon demanen que se'ls permeti formar una companyia de caçadors i una de granaders. I els hi diuen que el moment adequat per a fer-ho serà quan les eleccions als càrrecs de direcció.[338]

La infraestructura de la tropa continua precària, ho ressalta un

---

[335] AMM. Acs, 28/10, 11/11/1839; 24, 26/3, 4/6, 4, 7/12/1840.
[336] AMM. Ac, 22/5/1840.
[337] AMM. Acs, 4/4, 1/6/1840.
[338] AMM. Acs, 5/6, 21/8, 7, 10/10/1840.

informe municipal del mes d'octubre, els dos batallons estaven: "enteramente faltos de vestuario, sinó porqué el primero de las mismos ha consumido el que recibió en 1833 en seis años de continuas movilizaciones y servicios importantes que ha prestado a la causa de la libertad, en cuya defensa ha perdido veinte y nueve hombres en acción de guerra". Per intentar arreglar-ho una circular de la regència provisional, de 25 d'octubre, ordena reorganitzar les forces milicianes de la província, que com diu el cap polític, ho necessitaven per: "los golpes mortales que en el transcurso de dos años le habían sacudido los agentes de un gobierno que malamente se titulaba constitucional".[339]

I tornem a la història repetida. Nou allistament de les persones: "que teniendo un modo de vivir conocido (..) presten las garantías necesarias para conseguir los fines de la institución". I per fer-ho s'organitzen a cada poble comissions que havien de: "fiscalizar mas de cerca y con mas seguros y positivos datos las operaciones de los ayuntamientos". La de Mataró la formen Ramon Thos, Francesc Cabanellas i Joan Casanovas Bosch. I es deixa llogar substituts pagant una contribució que va dels 5 als 50 rals: "el recurso mas pingüe con que se puede contar para armar, equipar y sobretodo uniformar a la milicia Nacional".

La comissió visita Mataró i diu que la milícia nacional: "de la libre ciudad de Mataró estava uniformada en parte con arreglo al figurín adoptado, si bien con alguna lijera diferencia", i que hi havia: "una hermosa compañía de artillería y una elegante sección de caballería (...) no cediendo la compañía de artilleria de Mataró en brillantez y marcial aspecto a las mejores del distinguido batallón de esta capital".[340]

En aquest moment a la milícia hi ha 1.373 homes d'infanteria, 83 d'artilleria, i 9 de cavalleria, armats amb: "fusiles ingleses sin abrazaderas y de chispa (...) equipados con cartuchera de correa blanca, y funda de hule en la cartuchera, en la que había pintado de amarillo un león puesta una garra sobre un libro abierto". Les ensenyes dels batallons eren: "un astil con un leoncito puesta la garra sobre un libro. Tan solo por considerado se permitió al batallón 1 la bandera que se esplica, puesta en un astil con el

---

[339] AMM. Ac 26/10/1840.

[340] Les cites precedents corresponen a: *Memoria razonada de los trabajos practicados por la Comisión de Revista para organizar la Milicià Nacional de la provincia de Barcelona, que redactó el diputado Don Manuel Pers* (Barcelona, 1841).

leoncito. La del 2 era solo el astil que le correspondía con el león, el libro y unas cintas de los colores nacionales". La del batalló primer era de seda verda, i el privilegi que tenia era degut a ser la mateixa que havia estat de la milícia durant el Trienni Liberal, que tantes peripècies havia passat. En quant al vestuari, els milicians: "vestían todos de levita corta de paño azul con vivos amarillos y gorra de franja amarilla, y los oficiales y jefes del propio modo con charreteras de plata".[341]

Els primers mesos de 1841 es polaritzen al voltant de l'afer de la bandera dels antics voluntaris realistes, que els hi havien regalat els frares de Sant Cugat del Vallès, i només havia lluït el dia del jurament d'aquell cos. El capità general n'havia fet entrega al batalló segon i aquest l'havien jurat com emblema propi, però els regidors demanen que desapareixi: "habiendo servido de punto de apoyo a nuestros enemigos es muy difícil creer fuese una vista grata para los que profesan y han Jurado sostener a todo trance principios políticos enteramente opuestos". [342]

El mes d'abril el cap polític demana que se li entregui la dita bandera: "para darle el destino que oportunamente se acordare", però el consistori tenia altres intencions i contesta que: "había proyectado (..) hacer desaparecer quemándola frente a la bandera de la milicia Nacional el dia dos del próximo mayo, de que se hallaba enterada ya esta fuerza ciudadana y esperaba el momento con placer y aun con entusiasmo, por lo que, y mediante la seguridad de que en esta ceremonia no ocurrirá ningún desorden, ruega este ayuntamiento a S.E. que desestimando como merece cualquier noticia que algún enemigo del orden actual le haya dado, aparentando celo por la causa pública, se sirva permitir que se lleve a cabo la esperada quema". La milícia dóna suport a l'Ajuntament, i reclama que la bandera: "fuese entregada a las llamas". I així es va fer el dia dos de maig, quan: "fue quemada con toda solemnidad por los decididos nacionales de Mataró, que no podían consentir por mas tiempo se conservase aquel ominoso pendón del despotismo".[343]

El setembre les eleccions a la milícia varen ser polèmiques ja que els dos partits volien situar els seus homes en la direcció. Els

---

[341] José Ambrós y Vila. *Recuerdos de sucesos públicos de Mataró* (*Museu*, octubre, 1948), p.85. Interessant document dels fets més importants del període 1842-1845 per un mataroní que els va presenciar.

[342] AMM. Ac, 11/1/1841.

[343] AMM. Acs, 22/4, 3/5/1841. *El Constitucional* (13,17,22/5/1841).

progressistes denuncien que els moderats: "se agitan vanamente; estamos persuadidos que sus esfuerzo serán impotentes, porque la parte sana y liberal de la milícia adivina sus miras, vislumbra el blanco de sus intenciones, los conoce y sabrá rechazar sus atrevidas y despreciables intenciones". Dies després es produïa l'intent de cop d'estat dels moderats i a Mataró deixen la milícia els oficials d'aquesta tendència.[344]

L'any 1842 és el més tranquil en la vida de la milícia: les rutines de la vigilància, entrenaments, *ejercicios doctrinales*, sessions de música als carrers dirigides per Ferran Dalmau, etc. El juny molts milicians presenten recurs per passar del primer al segon batalló. El mes següent plega per motius de salut el comandant del batalló primer Vicenç Balaguer, substituït per Vicenç de Sisternes que també dimiteix per la salut, i el càrrec és de manera provisional per Genís Artigas, fins que el setembre és elegit Ezequiel Porcel. Els càrrecs de direcció de la milícia els guanyen els candidats progressistes.[345]

Però la calma es trenca el novembre quan Barcelona es revolta contra Espartero i una part dels efectius del batalló primer, el més bregat en combat, volen anar a la capital a ajudar els radicals alçats en armes. A Mataró hi ha un avalot quan un uns grup de milicians aturen les eleccions municipals en un dels col·legis. El mes següent els responsables encara eren a la presó, i la premsa progressista protesta: "es escandaloso que algunos milicianos se hallen mucho tiempo hace sumidos en una hedionda e insalubre cárcel, confundidos con los ladrones, malechores, y asesinos. (..) Su delito, caso que lo hayan cometido, según el parecer de muchos no pasa de una piñada, que provocaron algunos cuando las elecciones".[346]

Diversos esdeveniments sediciosos duen al capità general Antonio Seoane a ordenar, el gener de 1843, dissoldre la milícia local, indicant que: "constándome por indagaciones que he hecho, de que en los Batallones de esa milicia Nacional, ecsisten algunos hombres turbulentos, que en las pasadas desagradables circunstancias de esta Capital, trataron de secundarlas y poner en un conflicto a ese leal y pacífico vecindario, cuyos indivíduos al ingresar en las filas de aquella noble institución, lejos de afear

---

[344] *El Constitucional* (5, 27/9/1841). AMM. Acs, 26/8, 6, 11/9, 14/10/1841.
[345] *El Constitucional* (8/9/1842). AMM. Acs, 22/3, 2, 5, 21/7, 20/9, 27/10/1842.
[346] *El Constitucional* (9/1/1843).

con su conducta hechos tan criminales, deben por el contrario ser el mas firme apoyo de las leyes y orden público".[347]

En aquells moments la milícia era dirigida per Ezequiel Porcel i Vicenç de Sisternes al batalló primer, i Salvador Prat i Bru Martí al segon. La mesura va ser mal acollida pels progressistes, Joan Amich acusa l'Ajuntament moderat d'informar Seoane: "el desarme fue a consecuencia de vivas instancias de algunos mataroneses honrados indignamente con los primeros puestos de la municipalidad y de la milicia ciudadana".[348] Un grup d'oficials defensa la lleialtat constitucional dels cos: "el batallón mas antiguo de la monarquia, el que conserba aun las enseñas que en 1822 le condujeron al campo del honor, al que ha sacrificado una porción de sus hijos en la última lucha fratricida".[349]

La reorganització es fa amb les indicacions de Seoane tenint compte de no deixar-hi entrar: "los que hayan manifestado en puestos públicos conversaciones que estaban dispuestos a secundar la pasada insurrección de esta Capital". Els dos batallons es converteixen en un de sol, per les dificultats econòmiques i la limitació d'efectius, que passen de 1.500 a uns mil homes. I per deixar clara la seva posició els regidors editen un full explicatiu amb els detalls de la reorganització. [350]

Amb la revolta contra Espartero de juny la situació canvia i els antics caps de la milícia tornen al cos i desfan la reforma. S'obre un període molt dinàmic de la vida política local, amb una milícia radical acusada de republicanisme pels moderats. El cert és que la revolta centralista va tenir a Mataró una força poc comuna, i en els milicians uns protagonistes destacats, que es varen enfrontar amb l'exèrcit del general Joan Prim.

Un decret de 26 de novembre de 1843 desarma la milícia nacional, i aviat és dissolta i es crea el cos de la guàrdia civil.

El Quadre 12 mostra l'estat de la milícia, que des d'un punt de vista quantitatiu es va moure al voltant de les 1.500 persones, els del primer batalló ben armats, i els del segon amb un notable volum d'armament, tot i que aquest no era de massa bona factura. Els fusells eren d'origen francès i anglès, estaven en general en bon estat, però no eren peces noves. El primer batalló tenia quatre

---

[347] AMM. Llg, 167. Full informatiu *Al Público* (4/2/1843).
[348] Juan Amich, Op.Ct, p.8. AMM. Ac, 11/1/1843.
[349] *El Constitucional* (23/1/1843). AMM. Acs, 23, 25/1/1843.
[350] *La Corona* (10/2/1843). AMM. Acs, 6, 21/2/1843.

companyies de mobilitzats i dues de sedentàries, a diferència del segon format tot ell per sedentaris. L'artilleria era un petit cos que només comptava amb tres canons de ferro. I la cavalleria és un petit grup integrat per persones riques, les que tenien cavalls.

Quadre 12: La milícia nacional 1836-1843, efectius.

Batalló primer: octubre 1836: 4 companyies amb 391 homes (2 caps, 4 capitans, 9 tinents, 6 sotstinents, 19 sergents, 44 caporals i 307 milicians. Setembre 1838: 6 companyies amb 543 homes (mobilitzats 70 oficials i suboficials, i 246 milicians, tots armats; 34 oficials i suboficials, 156 milicians armats i 37 desarmats). Agost 1839: 6 companyies amb 602 homes (2 caps, 27 oficials i 573 milicians amb armament).

Batalló segon: octubre 1836: 5 companyies amb 596 homes (1 cap, 3 ajudants, 4 capitans, 10 tinents, 7 sotstinents, 21 sergents, 57 caporals i 493 milicians. 240 eren armats). Setembre 1838: 8 companyies amb 816 homes (102 oficials i suboficials, 599 milicians amb armes i 115 sense). Agost 1839: 8 companyies amb 758 homes (2 caps, 101 oficials i suboficials, i 655 milicians armats).

Batalló d’artilleria: octubre 1836: 193 homes (1 cap, 2 tinents, 2 sotstinents, 5 sergents, 2 tambors, 12 caporals, 100 milicians armats, i 69 sense armes). Octubre 1838: 130 homes (tropa mòbil: 3 caporals i 23 milicians; tropa sedentària: 22 oficials i suboficials i 82 milicians. Armats amb 3 canons de ferro i 50 bales, 130 fusells útils, 70 d'espatllats, 60 d'inútils, i 16.200 cartutxos). Agost 1839: 98 homes (1 cap, 21 oficials i 76 milicians armats).

Cavalleria: abril 1837: 1 caporal i 5 individus a cavall. Any 1840: 9 individus a cavall.

	Batalló 1	Batalló 2	Artilleria	Cavalleria	Total
1836/10	391	596	193	-	1.180
1838/9	543	816	130	6	1.495
1839/8	602	758	98	-	1.458
1840/12	1.373	inclòs	53	9	1.435

Oficials del batalló primer: comandant primer: Juan de Ortiz (febrer, 1837). Joan Camín (novembre, l839-gener, 1842). Vicenç Balaguer (febrer-juliol, 1842). Genís Artigas (juliol-setembre, 1842). Ezequiel Porcel (setembre, 1842-setembre, 1843). Comandant segon: Llàtzer Casamitjana (octubre-desembre, 1836). Josep Boter Llauder (març, 1837). Pompeu Serra (octubre, 1837). Gaietà Miquel Amich (abril, 1839). Josep Boter Llauder (agost, 1839). Llàtzer Casamitjana (octubre, 1839-gener, 1842). Vicenç de Sisternes (febrer, 1842-any 1843).

Oficials del batalló segon: comandant primer: Manuel B. Guanyabens (octubre-desembre, 1836). Joaquim Martí Andreu (desembre, 1836-desembre, 1838). Salvador Prat Grau (desembre, 1838-setembre, 1843). Comandant segon: Bru Martí (octubre, 1836). Melcior de Palau (març ,1837). Bru Martí (octubre, 1837). Joan Camín (agost-desembre, 1838), Josep Manén Freginals (novembre, 1841). Bru Martí (febrer, 1842-setembre, 1843).

Capità d’artilleria: Josep Espín (setembre, 1836-desembre, 1842). Manuel

B.Guanyabens (gener-setembre, 1843).

Sergent de cavalleria: Magí Bach (març, 1840-setembre, 1843).

Capitans: Marià Moreno (1841), Felip de Saleta (1837), Víctor Mundi (1841), Tomàs Puig (1842), Antonio Boter Llauder (1837), Josep B. Riera (1838), Antoni Borràs (1839), Francesc Oliver (1842), José de Mendieta (1839), Genís Artigas (1837), Vicenç Pou (1842), Gaietà M. Amich (1840), Vicenç de Sisternes (1840), Vicenç Balaguer (1838), Ramon Thos (1841), Francesc Torras Riera (1842), Manuel Pedral (1843), Felicià Marquès (1843), Fèlix Ribas (1840), Francesc Recoder (1840), Francesc Cabanellas (1841), Francesc de Palau (1837), Josep de C. Tunyí (1838).

Tinents: Joan B. Rodon (1837), Ramon Thos (1836), Ignasi de Síria (1838), Francesc Perpunter (1839), Ignasi Lloberas (1840), Joaquim Segarra (1839), Lluís Fornells (1842), Francesc Bru Comas (1839), Francesc Vinyas (1839), Joaquim Baca (1839), Cristòfol Pastor (1839), Fèlix Cabot (1839), Josep Martínez (1843), Josep Mariano Segarra (1843), Llorenç Marfà (1843), Josep Campins (1843), Joan Ramió (1839), Francesc Sampere (1841), Ignasi Sala Basany (1841), Francesc Cabanellas (1836).

Sotstinents: Bartomeu Carreras (1837), Agustí Marca (1838), Josep Cobos Feliu (1838), Josep Vila (1838), Antoni Sanz (1838), Josep Valdé (1841), Esteve Clavell (1838), Onofre Sala (1839), Antoni Bonet (1840), Joan Pau Martí (1841), Pere Font (1841), Josep Muns (1841), Fèlix Vivas (1841), Ignasi Boet (1841), Josep Mª Brau (1842), Miquel Aurich (1842), Carles Rabella (1842), Llorenç Marfà (1842), Francesc Fabré (1842).

Artillers: Fèlix Gualba Vieta (1837), Salvador Isart (1837), Ramon Font (1837), Narcís Sabater (1837), Bartomeu Barnat (1837), Quirze Coch (1837), Manuel Barjuan (1838), Carles Basi (1838), Narcís Padró (1838), Modest de Solà, baró de la Donsell (1838), Joan Bofarull (1838), Josep Bofarull (1838), Francesc Cabanellas (1838), Julià Portell (1840), Lluís Simón (1840), Pere Barbosa Roca (1841), Joaquim Saurí (1842), Manuel B. Guanyabens (1836), Joan Camín (1838, tinent).

Cavalleria: Pompeu Serra (1836), Genís Artigas (1836), Josep Romeu (1836), Josep Mª de Caralt i d'Argila (1839), Francesc de Viladesau (1836), Modest de Solà, baró de la Donsell (1839), Joan B. Masó (1839), Jaume Riera (1839), Francesc Rafart (1839), Francesc Cabanellas (1839), Francesc Moret (1839), Narcís Martí (1839), Agustí Borrell (1839), Frederic Arenas (1839), Carles Mirambell (1839), Ignasi Lloberas (1839), Carles Rabella (1839), Jaume Renter (1839), Manuel de Sisternes (1841), Josep Solanas (1842).

Nota: A diferència dels llistats dels càrrecs superiors els altres són molt incomplets, constant-hi les persones que he pogut localitzar. L'any que segueix als noms és el que exercien el dit càrrec.

Fonts: AMM. Llgs. 207, 215, 217, 219. Acs., 20/9; 1, 6, 8, 19, 21/10; 9, 12, 14/12/1836; 16/2; 13/4; 18/5/1837; 10/12/1838; 28, 22/6; 28/10/1839; 18, 28/10/1841; 27/2; 2, 5/7; 20/9/1842; 22/7/1843. *El Constitucional* (21/10/1839; 15/8; 7/9/1840). Manuel Pers. *Memoria razonada de los trabajos practicados por la Comisión de Revista para organizar la Milicia Nacional de la província de Barcelona* (Barcelona, 1841).

La taula de caps i d’oficials mostra com en aquests càrrecs es relleven dels sectors benestants: comerciants, advocats, hisendats, en general de tendència moderada: Camín, Casamitjana, Boter, Serra, Prat, Palau, etc, però els progressistes també en col·loquen dels seus: Amich, Sisternes, Martí, Manén, i controlen bona part de l'oficialitat i el sector majoritari dels nacionals.

Sobre la qüestió militar, anotem que a la ciutat hi havia de manera permanent tropes de l'exèrcit en una caserna. I que sota el nom de *bagatges* els veïns eren obligats a hostatjar i alimentar soldats a casa seva, quan hi havia forces que passaven per la ciutat, o s'hi estaven. La convivència entre els mataronins i els militars era en general tranquil·la, però hi ha moment de tibantor.

A tall d'exemple, i de l'any 1842, el comandant del batalló d'Àfrica es queixa de: "la imprudencia y grosero trato que dice se le da en el alojamiemto que ocupa". Un altre cas és la negativa a accedir a un canvi d'allotjament de tres sergents, i el capità de la tropa dóna a un alcalde de barri: "algunos golpes que ocasionaron le dijese aquél, *a quien pega este carajo*, de cuyas resultas enfurecido el capitán le mandó arrestar". El mateix any hi ha un avalot dels soldats al teatre, a causa: "de haberse levantado una gritería después de concluido el bayle, por que este se repitiese", el regidor encarregat diu que no i és colpejat pel cap dels militars: "llamándole bruto, indecente, ladrón, y amás golpeado, habiéndole dado dos o tres empujones". En aquests moments l’Ajuntament demanava el trasllat de la tropa.[351]

La caserna on residien el soldats era situada a l'illa formada pels carrers Genovesos, Alta de Sant Pere, Riera i Bonaire. Però, bastida a mitjan segle disset, no reunia condicions i sovint el consistori intenta canviar-ne l'emplaçament demanant l'aportació econòmica del govern. Les reparacions eren constants i inútils, i l'any 1825 els regidors expliquen: "En quant al quartel respecte de estar tan inutiltzat, ja per tenir las suas parts consumidas, y salinadas, com y també per la sua malícima construcció, y poca o ninguna conbeniència, perquè encara que si gastés la quantitat de sinch mil lliuras per reparos, estos serian sempre momentanis, perquè la unió de material (encara que sian bons) en las parets vellas, ja may se asolida, de que resulta que a poch de temps depués se ban desmoronan en altres parts, de que resulta, que

[351] AMM. Acs, 2, 15/8/, 12/10/1842.

qualsevol quantita que se invertesca, és lo mateix que llansar los diners; pues axí ho ha enseñat fins al dia la experiència, que no apareix en cosa alguna lo mol que en diners temps se a gastat". L’any 1849 el consistoris fa la proposta al capità general d'un nou edifici projectat per Miquel Umbert. Es comptava per pagar amb: "los fondos generales que han rendido y rinden los pagos que para quintas atrasadas haga la provincia de Barcelona", però es veu que les autoritat necessitaven aquells diners. Un nou projecte l'any 1852 situa la caserna cap a can Massot, però tampoc es fa, continuant molts anys el vell edifici pels usos militars.[352]

[352] AMM. Acs, 26/10/1840; 25/2/1841; 14, 26/12/1849; 10/5/1850; 11/7/1851; 22/3, 19, 22, 26/4/1852. Llg, 223, document de 3/7/1825.

Apèndix

Sermó de Jaume Vada contra els francesos

Reprodueixo el sermó que el rector de l'escola de Santa Anna de Mataró pronuncia el dia 7 de maig de l'any 1808 per animar a la gent a lluitar contra els francesos. Segueixo l'edició que va fer Josep Poch al llibre *Las Escuelas Pías de Mataró* (Mataró, 1963).

Sermo per animar a la gent contra los francesos

Nunc ergo, filii, aemulatores estote legis et date animas vestras pro testamento patrum vestrorum, et mementote operum patrum quae fecerunt in generationibus suis, et accipietis gloriam magnam et nomen aeternum. (I Mach., c.2)

Ay de mi exclamaba lo gran Matatias en aquells dias de horror tan semblants als nostres ! Ay de mi! Perquè isquí jo à llum si havia de veurer la ruïna de mon poble, y la destruccio de la ciutat santa? No me hauria estat millor à no naxer, o morir luego si havia de sobreviurer à tans mals com inundan à ma patria? Totas las ricas alajas del santuari en mans dels estranys, lo temple reputat com una casa vil, ultrajat, y profanat, los vasos de sa gloria en poder dels incircuncisos, los ancians fets trosos en las plasas, los jovens victimas del furor del enemich, las donsellas desonradas, las mullers robadas als marits, los infans morts ab la major crueltat à vista de sas mares, en una paraula, ma religio ultrajada, nostras patrias inundadas de totas las majors desgracias, y tots nosaltres amenasats de les mes orribles desditxas, *quo ergo nobis adhuc vivere?*

Que podem esperar ja de viurer en mitg de tantas calamitats? Mol millor es per nosaltres la mort que la vida en tan fatals circunstancias. Pero, ¿que? Havem de elegir una mort ignominiosa, o una mort gloriosa? Havem de acobardamos à tan de dexar

nostras patrias, abandonar nostras familias, y nostres bens, fugir lo furor enemich, y morir al ultim en nostra simplicitat, y cobardia? *Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, et non pugnaverimus adversus gentes pro animabus nostris, et justificationibus nostris, citius disperdent nos de terra*. Si fem tots com han fet fins ara nostres germans, y nons determinam de pendrer las armas, y pelear fins à morir per nostra santa Religio, per nostras patrias, y per nosaltres matexos segur nos treuran del mon estas gens barbaras, y acabarem ab la major ignominia.

Confortamini et viriliter agite in lege, quia in ipsa gloriosi eritis. No, no ha de ser tan indigna de nosaltres la resolució que devem pendrer en tan criticas circunstancias. Animemnos, cobrem brio, revestimnos de valor, prenem las armas, y als homens inichs, perseguiam, als fills de la superbia, y acabem de una vegada ab una nacio tan perversa. Mostremnos zeladors de nostra lley santa, y donem nostras vidas en defensa del testament de nostres Pares, recordemnos de sas azañas, è imitantlas nos adquirirem una gloria brillant, y un nom etern.

A vista de una exortació tan energica del gran Matatias se li juntaren tots los valerosos de Israel, y prenent voluntaris las armas comensaren à infundir tal orror à sos poderosos enemichs, que los anaren destruint adquirintse de dia en dia una tan famosa gloria que fins vuy dia los fa admirables à nostres ulls. ¿Puch jo esperar de vosaltres O. M. igual fruit de la exortació que vas à feros per animarvos? Confiat en vostra religió, y en vostre valor me esperanso que si; y à ex fi vos vas à fer patent los motius que deuhen incitarvos à anar contra estos enemichs, que progectan destruirnos. Los perills que amenasan à la Religió, à la patria, y à nosaltres matexos son los principals que deuhen animamos, y los exemples de nostres antepasats deuhen infundimos un brio que nos meresca igual gloria à la que ells se meresqueren. Implorem lo auxili de Maria saludantla, etc. Ave María.

Jo no vull pas usar de altras paraulas per animarvos, que las matexas que usaren aquells grans Capitans del poble de Deu per esforsar à son poble perseguit furiosament de sos contraris. Los matexos motius que ells los donaban per alentarlos, y ferlos cobrar brios, vull donarvos, y confio ab aso produir iguals efetes que ells en tots vosaltres. Mort aquell gran general Matatias entrà en lloch de ell aquel famosíssim Judas Macabeu, per lo valor del qual en pelear las batallas del Señor lo compara la Escriptura à un poderos gegant, y à un furios lleo que va de una à altra part

espargint lo terror, lo estrago, y la mort. Vegent pues est valerosissim general los reforsos ab que venia lo enemich à destruirlo, y tement lo desaliento de son poble luego los anima proposantlos la ruina que amenasaba à la Religio, y à la lley santa.

Esta exortacio pasà à ser mutua entre tots los del poble, y se dean uns à altres lo que tambe debem dirnos nosaltres. Procurem alentar lo abatiment, y desaliento en que vehem à tot nostre poble, prengam tots las armas, y peleem valerosos per la religio de nostres Pares. Mirem al santuari, als llochs de nostres sacrificis, y de nostres oracions desolats, ultrajats, y profanats, no hi ha qui entri, ni isquia de ells, sino los incircuncisos per profanarlos: *sanctum conculcatur*, las imatges sagradas destrosadas, las santas reliquias tiradas per terra, las hostias consagradas trepitjadas, los llochs sants fets cavallerisas, y llochs de excesos, abominacions, y escandols : los sacerdots del Señor humiliats, despreciats, perseguits, y degollats : los llibres sans llansats al foch, la lley santa mofada, y escarnida.

¿Qui podra mirar tots estos horrors sens enardirse, i inflamarse en vius desitgs de destruir una nacio tan sacrilega? *Accingimini*, revestimnos pues de valor, ceñimnos la fortalesa, *et estote filii patentes*, demostrem nostre coratge, y esfors, *et estote parati in mane*, prengam las armas, y estigam promtes per partir luego, ara, en est punt, *ut pugnetis adversus nationem hanc*, per pelear, per batrernos, per destruir esta nacio maldita, que vol arrancar de la terra nostra Santa Religio, vol destruir nostre culto, vol mudar nostra lley, vol introduir la irreligió, lo llibertinatge, la desolació, y que efectivament ha comensat ja à executar sos detestables proyectes en los paisos aont han entrat. Que ho diga la Cerdeña, Italia, Napols, Prucia, Portugal, y demes reynes, y provincias aont ells han entrat victoriosos. No sols han empobrit à tots, no sols han usat de la mes barbara crueltat ab los vasalls, si que fins les Familias Reals, y los matexos Monarcas han tingut que dexar sos Reynes, sos vasalls, y sos tronos.

Ells se han apoderat de tots sos tresors, han pres los vasos sagrats del cuito divino, han posat tribut à la mida de son gust, y no contents de axo han obligat casi à totom à pendrer las armas à favor seu, per anar à conquistar altres terrenos, sens que hajan tingut lo menor motiu per declarar guerra : *melius est mori in bella, quam videre mala sanctorum*; molt millor nos es morir en una guerra tan santa, que acabar de veurer la destruccio de

nostres santuaris, de nostra religió, y de nostra lley. Ara, ara es quant debem manifestar al mon nostre amor à Deu, nostra devocio a Maria SSma., nostre afecte als sans, nostre zel per la Religio que profesam, nostre apreci a la lley Santa, esposant nostras vidas en sa defensa.

No debeu vacilar encara, los mals amenasan, las abominacions se acercan, los profanadors tenen los pasos oberts, estan apoderats de las principals fortalesas, si no ens alsam luego, ara, en est instant, ay dels temples magnifichs de aquesta Vila! ay de las preciosas reliquias! ay de las Santas imatges que en ells se veneran! ay dels cosos sagrats de vostres sans Patrons! ay del Sagrament augusto! ay de las aiguas santas en que forem reengendrats! ay dels olis sagrats! ay de tot quan pertany al santuari! tot va à perdrerse, tot va à arruinarse, tot va à profanar-se. Ay de nosaltres, y que terribles seran los efectes de sa venjansa! y que insoportable lo pes de son just furor!

Als mals del santuari se seguira la ruina de nostra patria, de esta patria que tan amam, de esta patria que tan elogiam. Mireusela be, ficseu los ulls en sos edificis magnifichs (en sas fabricas sumptuosas, en sa perspectiva encantadora). Ah ! *non relinquetur lapis super lapidem*, no hi quedara pedra sobre pedra, tot quedara arruïnat del furor enemich, fugira la alegria, entrara lo llanto, cesaran los dolsos cantars, entraran las funestas lamenta-cions, ays, plors, llantos, crits, horrors ocuparan los recintos de esta Vila (de estas murallas), incendis, robos, violencias, estragos, furors, abominacions, de tot sera teatro funest esta nostra amada patria.

Estos carrers seran rius de sanch, estas plasas montons de cadavers, estas casas llochs de horrors, tot sera confusio, tot sera desordre, tot trastorns, alborots, y conmocions. Ay! ay de aquestos dias de horror, de calamitats, y de miserias que estan per venir sobre nostra patria ! No son estas ideas fantasticas, cosas reals son, que ja han pasat sobre lo cap de nostres germans. Y ¿nons mourem encara? Estarem indecisos? Nons resoldrem à pendrer las armas, per deslliurar à nostra patria? Sens esperan menors desditxas à nosaltres que som parts de ella? Ah! Ahont anirem destruida ella? Ahont fugirem sens nostres bens, y familias? De quens mantindrem despues que lo enemich nos haja despullat de tot quant posehiam? Qui voldra acullirnos si nos veu pobres? Y, ¿que farem en regions estrannyes? Com podrem cantar may fora de esta nostra patria ningun cantich de alegria?

Entregats al llanto, à la miseria, à la desditxa, à la calamitat, no podrem fer menos que cridar à la mort que vinga à traurernos del mitg de tanta desgracia. Pero la mort acas fugira de nosaltres. O Pares, que fareu fora de vostras familias? Mares, com ho fareu ausents de vostres fills, o si presents, com sofrireu lo dolor de veurerlos morir de fam, y de miseria? Fills, que fareu sens vostres Pares? Marits sens vostras Mullers; mullers sens vostres marits?

Ah, que desditxas nos esperan si no prenem tots luego las armas, y revestits de valor no anam à envestir est enemich superbo, que confiat en lo furor de sas tropas,y en las traicions de sos apasionats ve furios à destruir nostra Religio, y nostras patrias, y à reduirnos a nosaltres à la ultima miseria. No digau com podrem resistir nosaltres à unas tropas tan numerosas, y arruxadas, que no temen la mort, y que se avocan ab furor fins las matexas bocas dels canons carregats de metralla? Perque jo vos ho dich ab aquell gran General Judas, que es facil fer perdre per pochs la mes numerosa multitud, quant es un Omnipotent lo quins ajuda, y no hi ha diferencia en sa presencia en deslliurar ab molts, i ab pochs. Ells venen à acometrernos en una moltitud espantosa, superba, y arrogant, per perdrernos à nosaltres, à nostras mullers, y à nostres fills, y per saquejarnos, y despullar-nos, pero nosaltres peleam per nostra Religio, per nostres lleys, per nostra patria, per nosaltres matexos, y Deu que veu la puresa, y rectitud de nostres intencions los fara perdrer en nostra presencia; *vos autem ne timueritis eos*, y aixis nols temiam, nols tingam por, embestimlos furiosos en lo nom de Deu dels exercits, y confiem que los destruirem, y barrarem son nom de las memorias dels homens.

A mes de que no es tan numeros com pensau lo exercit que ve contra nosaltres, o que està ja a dins de nostra España, ni son tan grans sas forsas com vos pintan sos partidaris. Lo enemich ha de acudir à moltas parts, y la Fransa esta ja en los ultims apuros. Digan lo que vulgan sos aficionats; sols pot fer progresos per medi de traicions. ¿Sera pues posible que se burlian de nosaltres estos enemichs, quant may en son major auge, y vigor se pugueren burlar de nostres Pares?

Mementote operum Patrum quae fecerunt in generationibus suis : recordemnos de las azañas de nostres Pares, y del valor ab que destruiren à estos enemichs, que venian ab altras forsas de las que venen, ni poden venir al present. Entraren si à innumerables terras, pera quedaren en ellas casi tots, sens que casi hi hagues

qui portar la noticia à son reyne. No vull entretenirme à contarvos lo que haureu oit prou vegades à vostres pares : sols vos dich queus recordeu al present de las probas que donaren de son valor ab esta nacio perversa, y que vos servesca la memoria de sas proesas per alentarvos à imitarlos.

Vosaltres haveu de fer que sia Cataluña sa fosa, y sa sepultura com ho feren nostres majors. No desdigam del valor de nostres Pares, y femnos compte que los oim animatnos desde la sepultura à anar à destruir esta gent impia. Si sempre han estat abominables tals gens à nostre Principat per sos eccesos, ara principalment ho han de ser que han arribat al sumo de la abominacio. Ells se han internat a nostre Reyne ab capa de amistat, se han apoderat de las ciutats, y fortalesas ab titol de defensarnos, han trait à nostres amats Monarcas Carlos quart, y Fernando sete convidantlos ab las mes expresivas demostracions de cariño à anar à Fransa per donarlos un abras en prova del agraïts que estavan de tan fidelissim aliat, y comunicarlos cosas sumaments interesants à nostra España, y los han donat un abras semblant al que donà Judas à Christo, y la felicitat quens prometian ha consistit en fernos à tots sos vasalls, y sos esclaus. Que maldat! Que iniquitat may oïda! *Abissus abissum invocat*, una maldat ne crida altra.

Tots sabeu que aquesta mala gent tragueren al Vicari de Christo Pio sise de sa Sede de Roma y mori presoner baix la tirania de aquexos monstruos. Queda elegit Pio sete, que tan felisment governa la Iglesia, y aquexos malvats lo han perseguit, y perseguexen. No contents de haverlo fet anar à Fransa, de haverli fet concedir lo que en temps menos calamitosos hauria negat, se han apoderat de tots sos estats, ports, y fortalesas, y si son veritats les veus que corran, lo fan ara procesar, per uns Generals, que portan ab la crueltat que han sempre executat, firmat son proces.

Las guerras sempre han estat la causa de tots los mals, es veritat, pera may tant, altras, com las presents. Esta directament se va contra la Religio y contra los que la seguexen, digan lo que vulgan los apologistas de esta nacio infame : y axis animemnos tots los que nos preciam de seguirla, y profesarla; animemnos per acabar ab ella, antes que ella acabi ab nosaltres. No nos engañin sas paraulas, atengam à sas obras, y veurem la iniquitat de sa conducta, y la malignitat de sos progectes.

Ea, pues, a l'arma totom, a l'arma Ecleesiastichs, religiosos, y seculars : prengam las armas per defensar nostra Religio, nostres

temples, nostre estat, y nostre decoro. Posemnos devant, alsem nostra veu, com de trompeta, y cridem als pobles quens seguescan per destruir als enemichs de la Iglesia seculars; a l'arma per defensar tambe la Religio, vostras patrias y à vosaltres matexos. Nobles a l'arma que perilla vostra noblesa; richs a l'arma que van a perdrerse vostras riquesas. Menestrals a l'arma que anau à perdrer tots vostres caudals, y lo sustento de vostras familias. Pobres a l'arma que van à destruirse los socorros de vostra indigencia; jovens a l'arma que anau à ser destruïts tots sens honor en la flor de vostres anys : quedin solament los ancians, quedin los inabils, quedin las donas, quedin los noys unicamente à implorar lo auxili del Cel perque se declari à favor de nostra causa.

A eccepcio de estos prengam las armas, anem tots a la guerra, resonin ja los tabals, los ronchs corns, los funestos clarins, y cridem à altas veus com Judas, y los seus deu mil soldats al veurer lo exercit de Lisias de sexanta mil de peu, y cinch mil de cavall: O Salvador de Israel, sia beneit lo vostre sant nom en lo qual anam à abatrer estos vostres enemichs. Vos que en mans del noy David entregareu à aquell Gegantas, terror de tot vostre exercit; Vos que perdereu, y destruireu lo gran exercit dels incircuncisos per medi de Jonatas, y son patge de armas, destruiu ara à aquest exercit de enemichs vostres, y nostres, per medi de est vostre fiel poble que en Vos confia, y quedin ells confusos ab totas sas forsas, y multitut. Infundiulos un terror quels postri, enfreneu sa audacia, arruineulos, acabaulos de una vegada ab la espasa dels que os confesan, perque os alabem ab imnes, y cantichs tots els que os reconexen per son Deu.

Ab esto emprengam la batalla en lo nom del Señor que adoram, y estigam certs, que vehent los enemichs que estam resolts à *aut vivere aut mori fortiter*, o a viurer vencent, o à morir ab honor per la Religio, per la patria, y per nosaltres matexos, abaxaran son orgull, mudaran sos progectes, y se retiraran ab ignomínia tots los pochs que escapin de nostras mans, y los obligarem à restituir nostras fortalesas, nostras ciutats, nostras amats Monarcas, y sos dominis, y estats al Vicari de Christo. Valerosos, esforsats O. M. ara es hora de fer celebre nostre nom, y de eternisar nostra memoria. No siam la desonra de nostra patria, no se diga de nosaltres que degeneram de nostres majors, no afrontem nostra ascendencia. A l'arma tots, à la guerra, à morir per la fe, per la Religio, y per la Patria. O no viurer mes, o viurer en temps en que

nons amenasin tantas desditxas. *Moriamur omnes*, morim tots pero sia ab honor, sia ab gloria. Morim tots antes que veurer destruïts nostres temples, arruïnats nostres altars, profanats nostres llochs sans, burlats nostres sacrificis, despreciada nostra lley santa.

Morim tots antes que veurer amenasada nostra amada patria, tirats per terra sos edificis (destruidas sas murallas), apoderada del enemichs, y feta lo teatro del major horror. Morim tots antes de veure a nostres Pares, fills, germans, marits, mullers fets victimas del furor enemich, y entregats à la calamitat, al abandono, y à la ultima miseria. *Melius est mori in bello, quam videre mala gentis nostrae, et sanctorum*.

Partit mes ventatjos es morir en la guerra que no reservarnos per ser testimonis de vista dels mals que amenasan à la Religio, à nostra patria, y à nosaltres matexos. Axis unicament, *accipietis gloriam magnam et nomen*, rebrem, o adquirirem una gloria brillant i un nom etern. Axis unicament merexerem ser contats en lo número de aquells esforsats guerrers del poble de Deu que pelearen ab honor las batallas del Señor. Axis unicament serem dignes fills de nostres valerosos Pares, y dignes descendents de nostres valents antepasats.

A l'arma pues tots, à la guerra, à sacrificar las vidas per la religio, y per la patria. *Omnis, qui zelum habet legis, post me* : jo anire al devant per donarvos exemple de valor. Implorem tots lo auxili del Cel : confiem en lo Deu de las batallas, invoquem à Maria, à S.Jaume, à S.Jordi, y entrem en batalla en lo nom del Señor y exirem de una vegada de tants sustos, de tants temors, y de tants afanys, y nos disposarem per una dolsa, y perenne pau quens duri a tots eternament. Amen.

Angebault, un soldat francès a Mataró[353]

A finals del segle dinou varen descobrir a la biblioteca pública de Nantes el manuscrit d'un soldat que havia participat a la guerra d'Espanya: *Precis historique des événements qui m'ont été particuliers et forment mon journal militaire*. L'autor era el

[353] Publicat a: *Fulls del Museu-Arxiu de Santa Maria*. Mataró, gener 2016.

sotsassistent Angebault, jove estudiant de medicina de Nantes, que es va apuntar a finals de 1810 a una esquadra de cavalleria de l'exèrcit francès. Escrit poc després dels fets, és un interessant document per conèixer la visió de la guerra des del punt de vista d'un soldat. I també té interès per les informacions que proporciona dels diversos indrets per on va passar, i de Mataró, on va estar més temps.

La tropa, comanada pel que dos anys després seria general de brigada Jean-Nicolas Curély, entra "a Catalunya, província d'Espanya, el 15 de juliol de 1811", amb les armes carregades i atents de no desviar-se del camí o quedar-se enrere. Tornaran a França el dia 25 de març de l'any 1812. Una estada de vuit mesos en la que varen participar en molts enfrontaments amb les forces regulars i irregulars espanyoles.

Travessen els Pirineus per Bellaguarda, passen per La Jonquera, pel "pont de la muntanya Negre", pel poble de Cabanes i es dirigeixen a Figueres on participen en l'assetjament i rendició del fort de Sant Ferran, una interessant pàgina de dolor que Angebault va viure, i descriu amb detall, gairebé es nota la fortor dels cadàvers que el cronista veu amb horror. Passaran també per Roses, Torruella de Montgrí "una vila petita i molt bonica", Bellcaire, Palamós, La Bisbal, Santa Cristina d'Aro i Llagostera on "l'única ocupació dels seus habitants és fabricar taps de suro".

D'aquesta terra Angebault diu coses agradables: "La plana de l'Empordà que ocupàvem era molt ample, tancada a l'oest i a migdia per altes muntanyes i regada pel riu Fluvià i nombrosos rierols que la feien malsana. La campanya és coberta d'oliveres, de magraners, de presseguers, de figueres, de tarongers i de llimoners. Hi ha bonics jardins que anomenen *hortes*, del llatí *hortus*, plens de bones llegums. Tots els camps estan envoltats de tanques de magraners, alguns d'una altura considerable, i els catalans converteixen en una delícia la seva bella grana vermella barrejada amb sucre, molt refrescant enmig el calor sufocant de l'estiu. Les figueres, que prenen un volum considerable, produeixen dos cops a l'any uns fruits molt grans. El blat, el blat de moro, les mongetes que anomenen *barbancos*, els melons i les carabasses, són enormes. S'alimenten de les cebes, els pebrots, els alls, les *viadazes*, els tomàquets i una sèrie d'altres llegums". Però, "no vàrem veure gairebé cap home, que s'havien allistat a la insurrecció".

Després d'unes setmanes per l'Empordà, ocupant pobles,

recaptant contribucions forçades, confiscant queviures, es dirigeixen cap a la Maria. Passen per Tordera on "hi vàrem trobar un pa negre compost de fajol, mel i safrà que els espanyols tenen en molta estima". Segueixen per Malgrat i arriben a Calella. Aquí els ataquen a canonades els barcos anglesos, es tracta de bombardeigs massius que tenen el suport dels miquelets que els assetgen des de les muntanyes. No poden continuar cap a Mataró pel perill que ve de mar i perquè el camí real era destruït.

En aquells moments els francesos planejaven obrir una nova "ruta de muntanya" cap a Mataró, i "es va obligar a tots els camperols" a treballar-hi, però encara no era preparada per passar-hi la tropa. Estant a Calella el dia 19 de gener reben l'ordre de dirigir-se a Tarragona on el general espanyol Lacy assetjava la ciutat amb vuit mil soldats. I tornen enrere passant per Malgrat. Arriben a Hostalric, "situat dins unes gorges que fan por", després que la infanteria travessés el riu Tordera "a gual trencant el glaç". Cap a Sant Celoni, i "vàrem entrar al terrible congost conegut amb el nom de Trenta Passes". Segueixen per Granollers, Moncada i entren a Barcelona. La ruta els durà per Sarrià, l'Hospitalet, Molins de Rei, el coll d'Ordal, Vilafranca del Penedès, Cervera, l'Arbós, i Vendrell. Participen a la batalla d'Altafulla el 23 [diu 24] de gener de 1812. Després de la contesa tornen a passar per l'Arbós, Vilafranca del Penedès, Molins de Rei, Hospitalet i arriben a Barcelona.

Notem que al llarg de tot el periple els francesos estan constantment assetjats per tropes irregulars que des de les muntanyes i els boscos disparen. Són els miquelets i Angebault parla d'aquests emboscats que no els deixaven viure: "Els miquelets són bandolers de muntanya que fan una guerra a mort i fa por veure'ls. (...) Coneixen tots els senders de muntanya, on es mouen amb la velocitat del llamp (...). Els trobàvem sovint en llocs elevats on s'estan observant dies i setmanes senceres, esperant el pas d'un comboi o un destacament aïllat. Massacren els seus presoners, als soldats solitaris els pengen, els mutilen o els cremen".

També hi havia un petit grup de miquelets francesos, i diu el nostre cronista que: "el seu cap, de nom Pujol, era un bandoler que deshonrat pel seu país i havia jurat fer tant de mal als espanyols com al llarg de quatre anys n'havia fet als francesos. A força de coratge i accions destacades va ser elevat al grau de cap de batalló. A la seva tropa li tocava doble ració i una pesseta per

dia. Tenien el dret al pillatge, lluitaven com desesperats i no feien presoners. Eren uns cinquanta homes a cavall". Es tracta de Josep Pujol conegut per Boquica un miquelet a qui varen comprar els francesos i que després de la guerra va morir a la forca al castell de Figueres, moltes cançons populars recorden la maldat del personatge.

El francès Angebault a Mataró, el febrer i el març de l'any 1812

Els francesos deixen Barcelona per: "prendre a la dreta la ruta oberta novament traçada que porta a Mataró (...) ens vàrem aturar a una vila molt bonica on els tarongers i els llimoners adornaven jardins molt agradables (...). Vàrem seguir la marxa seguint una ruta a penes traçada, muntanyosa i així molt difícil. Vèiem les tres fragates que seguien els nostres moviments. I quan les rases ens forçaven a acostar-nos vora el mar, ens llençaven descàrregues amb tota l'artilleria".

"Finalment vàrem descobrir la vila de Mataró. Situada sota un turó, al costat del mar. Des del lloc elevat on érem vèiem tot el que hi passava. Gent a cavall que en sortien i dos d'ells varen ser retinguts pels nostres caçadors. Vàrem veure també moltes embarcacions petites carregades d'habitants que es llençaven al mar amb gran precipitació". Els francesos finalment entren a la ciutat: "Els habitants no volien obrir i va ser necessari utilitzar destrals i pistoles per fer saltar els panys". De seguida les fragates angleses es posen a disparar sobre Mataró i també els miquetes des de les muntanyes. Un bombardeig massiu sobre la ciutat, centenars de boles de canó cauen sobre les cases, però pocs obusos, que els anglesos no tenien la intenció de provocar incendis. Una altre font francesa, el *Journal de l'Empire*, diu: "La divisió va entrar a Mataró el dia 1 de febrer. Els anglesos varen llençar l'àncora a la rada i al llarg de més de 24 hores no varen parar de fer foc i un bombardeig massiu sobre una vila que deien que els era aliada. Varen fer poc mal a les tropes però moltes cases han estat afectades i alguns habitants, entre ells vuit dones, han estat morts".

El bombardeig, un dels més durs de la història de la ciutat, s'allarga quatre dies i el cinquè, que era diumenge, explica Angebault "ens va sorprendre no sentir més tirs. Cap a les vuit del matí vàrem anar a observar la costa del mar. Quin espectacle!

tres barcos de línia, quatre fragates i una infinitat de barques petites, el mar semblava talment una vila. (...) Jo no se si tenien la intenció de fer-nos por, però havien amenaçat d'incendiar la ciutat i ordenat sortir als habitants. Efectivament, una part abandonava les cases i deixava gairebé totes les seves coses. Sortien de la vil·la enmig de plors i enduent-se les criatures. Malgrat l'odi que els tenia aquest espectacle em va commoure. La major part va restar a casa seva. D'homes només hi havia vells, que tots els joves estaven armats i situats dalt les muntanyes, on exercien de miquelets". Per tal d'evitar el perill aquella nit els soldats francesos deixen la ciutat en direcció a Arenys de Mar, i han de fer front als miquelets en una batalla a l'entorn de la masia de Can Milans del Bosc. Com que a Arenys de Mar haurien estat sota el perill de les bombes dels barcos anglesos van a Arenys de Munt on estaran vuit dies.

Tornen a Mataró, i es dediquen a fer sortides a la recerca d'aliments: "Les provisions començaven a faltar-nos, els nostres estómacs patien fam, i els cavalls només menjaven llagostes i una mena de beina grossa de pèsol dita *garbanzos* (..) La vida començava a fer-se extremadament difícil a Mataró". Finalment fan el camí de tornada pel camí real, passen per Girona i Figueres i el dia 25 de març travessen la frontera.

Costums de Mataró vistes per Angebault

Els mataronins varen viure amb la por dels francesos des de l'any 1808, quan assalten la ciutat a sang i foc. Després s'estableixen a Barcelona i sovint feien ràtzies pels pobles de la costa per confiscar queviures. Angebault, el cronista que estem seguin, va estar unes setmanes a Mataró entre el febrer i el març de l'any 1812, i explica algunes de les coses que va conèixer de primera ma, com la fortificació: "Hi havia a Mataró, sobre de la part alta del poble, un convent de caputxins. Vàrem utilitzar la tropa i una part dels habitants per convertir-lo en fort. Rases profundes tallades a la roca, barricades, paranys, bateries cobertes, i les cisternes emplenant-les contínuament d'aigua, el posaven a l'abric d'un atac, i la ciutat de Mataró feia respecte".

També explica que "un frare dirigia una trama infernal amb dues persones més. A una senyal, els anglesos havien de presentar-se davant la ciutat i intentar desembarcar, i els

miquelets baixar de les muntanyes per unir-se als habitants per tal de massacrar-nos. Déu no ho va permetre. Aquest frare malvat i els altres dos van ser condemnats pels seus crims a la forca. Varen ser conduïts a mitja llegua de la ciutat, en el camí a Barcelona, escortats per dos escamots de cavalleria i al davant la música d'un batalló d'infanteria. Va ser aixecada una forca i dues escales portaven al patíbul, una per al botxí i l'altre per la víctima. Mentre el botxí, vingut expressament de Barcelona, lligava les cordes de la forca, uns capellans amagaven sota els seus llargs abrics als malaurats. Mai no oblidaré la seva fórmula de penediment abans de ser precipitats, un darrere l'altre, des de dalt de l'escala cap a l'eternitat: 'Disculpin, senyors, per l'amor de Déu'. El botxí, després de penjar-se a la seva esquena, els va estirar de les cames i va regirar les seves butxaques, i nosaltres vàrem retornar. Els espanyols varen retirar el cossos de la forca aquella nit".

De gran interès són les pàgines que dedica als costums locals. I, tot i ser temps de guerra, de les seves paraules es desprèn un certa naturalitat que havien aconseguit els mataronins malgrat l'estada dels soldats francesos.

"Mataró, com tot el que envolta les costes de la Mediterrània, és un lloc molt agradable, amb una població de prop de 8.000 ànimes. Hi ha diverses places boniques, fonts alimentades per aqüeductes que condueixen l'aigua de la muntanya. Els tarongers i els llimoners adornen bells jardins, i també n'hi ha a les portes de les cases. La ciutat no té port, i les mercaderies es descarreguen amb barques petites. I com que no hi ha cap moll els mariners utilitzen aquestes embarcacions des de la costa, i també les llencen al mar quan van a pescar o de viatge. Moltes cases van ser greument danyades pels bombardejos, incloent un bonic cafè situat ben a la vora del mar, on la copa amb el gotet de rom costava 8 sous.

Els habitants en general són molt rics i ben vestit, especialment les dones, que, malgrat la seva pell una mica morena, tenen un bell semblant, i els ulls i els cabells molt negres. Totes tenen els cabells coberts per una malla de punt que els hi penja darrera el cap, o fan amb el cabells, que duen molt llargs, dues trenes que disposen en espiral i travessen amb una fletxa d'or o de plata, d'acord amb el seu rang i fortuna. Porten al coll collarets d'or, als braços cadenes d'or i polseres molt riques, i gairebé sempre surten amb vel. Sovint es posen guants folrats d'encaixos que

arriben fins al colze, on els tanquen amb una sivella de plata. Porten vestits curts i són molt luxoses les seves sabates. Els seus mitjons estan decorats d'un tafetà de color carn i les sabates acostumen a ser de marroquí vermell. Surten poc, i de nit s'estan a les seves terrasses conversant d'una casa a l'altre.

Les dones del poble porten un barret adornat amb lluentons que els comprimeix les temples. Els matrimonis són primerencs, i es veuen mares de família de 12 a 13 anys que porten els seus fills als braços, i als peus duen espardenyes com els homes. Aquests van mal vestits i gairebé nus, i també calcen espardenyes, pantalons de cuir o polaines sense peus, una jaqueta negre malgirbada o la meitat d'una manta sobre l'espatlla, i quan fa calor sempre tenen els braços fora del vestit. Els pantalons de pell no estan mai cordats als genolls, i tenen una armilla de peluix amb botons de plata aguantats per cadenes petites del mateix metall. Porten un barret amb una gran vora, una gorra vermella de llana que els penja fins l'esquena i un cinturó vermell que els dona diversos cops la volta al cos. Estan plens de puces i de polls, maten les puces i deixen viure els polls.

Quan dos personatges importants es troben, sobretot si són dos clergues, es saluden de manera solemne i es van traient els polls que tenen a la roba amb tota naturalitat, i els llencen a terra tot dient: Piojo, quien t'a creado te mata. Són d'una gran sobrietat: a casa dels rics prenen al llit una tassa de xocolata sense llet, i al llarg del dia una sopa d'oli amb fideus, una mica de xai amb molts alls (no coneixen ni la carn de vaca ni de vedella) i una amanida anomenada harangade. La classe baixa sopa unes sardines seques enormes que mengen crues, bacallà i altres peixos molt condimentats.

No coneixen la mantega i ho amaneixen tot amb oli o amb una mantega de Provença que en diuen all-i-oli, composta d'all aixafat amb oli en un morter durant molt de temps, i en mengen sobretot amb bacallà. Els agrada molt l'amanida amb pebrot verd, api, angèliques, tomàquets, cogombres i una multitud d'altres verdures. Pel matí mengen una ceba crua que suquen suaument amb sal triturada sobre una pedra de marbre. Però aquestes cebes, que són enormes, són menys picants que les nostres.

La classe alta menja amanides de taronges molt dolces, tallades a trossos i regades amb un bon vi negre, amb rom, i ben plenes de sucre. També mengen molt de formatge d'ovella als seus àpats. No tenen sobre la taula ni gots ni botelles, només el que

anomenen porró, que és simplement una gerra de vidre blanc amb un broc cònic (...). Agafen el coll de la gerra plena de vi, l'aixequen al nivell dels ulls, i, inclinant la canonada, deixen que flueixi el vi a la gola des de certa distància. D'això en diuen veure a la *regalada*, i la gerra fa la volta a la taula. Aquesta manera de beure amb porró és molt refrescant. Un porró d'un litre pot servir en un sopar per set o vuit persones. Les pells de cabra petites, que anomenen 'pellejo', i que fan servir als viatges, només contenen un litre i mig, els hi duren diversos dies i també tenen un broc a l'extrem. El quitrà amb el que està folrat l'interior dóna al vi gust del màlaga. També fan beure als nens petits a la *regalada*, i quan creuen que han begut prou tallen el filet de vi amb el dit per dir que és suficient.

Per postres regalen cigarrets elaborats amb tabac molt negre i greixós, tallat molt petit i atapeït dins de petits papers quadrats que porten sempre a sobre. Un dels comensals n'encén un i el regala al més gran del grup, tots n'accepten i se'ls passen per torn.

L'exterior de les seves cases és molt net. L'interior no és ni enguixat ni emblanquit, però les parets estan cobertes de petites rajoles que representen diversos passatges de la Santa Escriptura. Tots els seus estris domèstics són de coure roig no estanyats, com plats, culleres i forquilles, gots per posar aigua, llums. I mai els utilitzen sense netejar-los amb sorra fina, el que no vol dir que durant el dinar agafin un to verd-grisós. Atribueixen a l'oli, del que en fan un consum molt abundant, el benefici de preservar-los de l'oxidació d'aquests metalls.

La producció habitual del país es compon de blat de moro, d'olives i especialment de vins. Sense la seva activitat marítima i la proximitat de Barcelona, el comerç dels habitants seria poca cosa i, no obstant això, malgrat la guerra que assola aquest país desgraciat, Mataró, excepte en la classe baixa, on hi ha molta misèria, és encara un país ric i una ciutat amb un comerç que no ho fa malament del tot".[354]

---

[354] Fonts: *Journal de l'Empire* (22/2/1812). *Gazette de Gironne* (28/6/1812). Gabriel Laffaille. *Mémoires sur la campagne du corps d'armée des Pyrénées-Orientales, commandé par le général Duhesme, en 1808* (Paris, 1826*). Le général Curély: itinéraire d'un cavalier léger de la Grande-Armée* (1793-1815), publié d'après un manuscrit authentique par le général Thoumas (Paris, 1887). *Le manuscrit d'Angebault et le 20e chasseurs. I. L'Escadron de Curély en Catalogne* (1811-1812). Carnet de la Sabretache. Revue militaire rétrospective. Volum 49, pp. 466 i ss., 536 i ss., 621 i ss., 688 i ss. (Paris, gener 1897). Volum 61, pp. 288 i

Notícies de la guerra a Mataró, pel baró de Maldà

Al *Calaix de sastre*, el manuscrit que el baró de Maldà escriu al llarg de tota la seva vida, recull les coses que feia i les que li explicaven. Hi ha moltes notícies que fan referència a Mataró, vet aquí les que parlen de la guerra de la Independència. El baró, que vivia a Barcelona, abandona la ciutat i es va refugiar a diversos indrets de la Catalunya interior fugint dels francesos, i escriu el que li diu gent que ve de Mataró. Es tracta, doncs, d'informacions orals en un temps de guerra i de comunicacions precàries.

1808

25 de juny. La notícia de Gerona, d'haverhi anat los francesos per fer la mateixa picardia que feren en Montgat i Mataró (que se'ls entregaren sens resistència i per traïció), és tan certa que no se'n pot dubtar; però allí pagaren la maldat d'haver degollat, d'haver cremat i haver robat los vasos sagrats en la dita infeliç ciutat de Mataró.

23 de juliol. Sabem, per vàries relacions, que en Mataró no hi caben los malalts i ferits francesos, de modo que han tingut de fer hospital en dos carrers, a la inclemència, tenint que dormir los malalts sobre la palla.

5 d'agost. De resultes de la derrota de l'exèrcit francès contra Gerona, s'han fixats papers públics en Mataró, Badalona i altres llocs, ab l'avís de que qualsevol que acredítie alguna cosa, ja sia d'alhajas, ja de robes, diner, cavalls, mules, de lo que s'emportaren de Barcelona i robaren en altres parts los diables dels gavatxos, se li tornarà lo que sia existent, i per l'avís s'ha manat aixís publicarho.

1809

11 de juliol. Segons com en escriptures de notaris, que han volgut eixir, Duhesme ab vuitcents hòmens francesos, de Barcelona per anar a Mataró. I com los inglesos los impedeixen lo pas de la carretera real de la marina, anaren a passar per Sant Jeroni i Montalegre. Allí aon trobaren uns grans sometents que els retxassaren, ab molta pèrdua, obligantlos a baixar a Badalona, aon les

---

ss. (Paris, gener 1898). Josep M. Pons Guri. *Diari d'uns anys de guerra: 1808-1814* (Argentona, 1993).

fragates ingleses los feren un gran foc molt violent. Veient això, se n volgueren tornar a Barcelona, i, haventhi llavores molta aigua a Besòs, tingueren que tornar a Badalona a fer nit, d'aon escriuen que molta part d'ells hi faran la dorma.

1810
13 de desembre. Millor que totes les notícies nos ha estat lo comboi que ens ha arribat d'Alella a esta casa, en la vila de Berga, que ha portat lo Pau, nebot del Josep d'Alella, acompanyat del mosso. Est, que ha sigut de dos cuites de xocolate, tot un barril de tonyina, un bon feix de bacallà; a més d'est, provisió d'arròs i mongetes, comprat en Mataró, i un carretell de granatxa.

22 de desembre. Aquí, en Berga, ha arribat peix de Mataró (de castanyoles, déntols i altres peixos), i si los preus a dos pessetes, venintnos bé en lo pròxim dilluns vigília de Nadal, que, segons disposició del Summo Pontífice Piu VII, no es pot menjar carn, com sí que peix, i, a no haverhi peix, bacallà i tonyina, tindrem d'estos bons peixos en taula i més la castanyola, sent peix molt apreciat, i a guisarnoslo bé la Paula i, a no esta, la Madalena, o la Marianna.

1811
6 de març. Ha arribat a Tarragona i a Mataró, venint també en l'actualitat per l'escassès de grans en la província, molt blat; i sé d'est abaixatse lo preu a set pessetes la quartera.

3 de novembre. A entrada de nit han entrat a esta vila de Berga los quintos de Mataró, com que anava plena d'estos i dels demés la plaça de Sant Joan —martells que ha de ser tots estos catalans i de barretines vermelles sobre los caps dels gavatxos.

4 de novembre. Lo nostre general Lacy ha fet publicar un bando en Mataró: que a anarhi los francesos, tots los habitants recúllien sos efectes i desempàrien les cases, negantlos les contribucions, i que los inglesos per mar bombègien la ciutat i los milicianos per terra los fàcien foc. Sensible providència esta, per lo destructiva, a molts de sos edificis, veientse precisats per acabar allí als francesos i quedar les contribucions per los nostres espanyols i catalans, en los exèrcits i per los habitants. I ab est exemplar seguiran los demés en desemparar ses cases en les poblacions que preténguien entrar, no deixantlos de ser molt sensible a quants i a quantes tenien bones cases i acomodades, com en la ciutat de Mataró, que era tan bella i alegre població de

la costa de mar.
5 de novembre. S'ha sabut per la Feliciana —que encara se troba aquí ab son marit i sogre, segons penso, serho— haver entrat los francesos i si uns quatre mil a Mataró, i ferlos foc de canó, o a la ciutat, des de les fragates o navíos inglesos a mar, los inglesos; haventse oït a molt tiroteo a la part de Masnou. Eixits de Barcelona i de Vilanova dos divisions de francesos i compareguts a Mataró a les dues hores de la matinada del dimarts pròxim passat.
16 de novembre. Los cacos, ja s'entén dir los gavatxos, que entraren a Mataró a les dues de la matinada del dimarts, sols s'hi detingueren set quarts d'hora; mes s'ha dit haver pillat tretze mil duros i trenta peces de panyo. A fe que és ben diferent Mataró ara d'aleshores que hom s'hi divertia, reia i es passejava per aquella ciutat, com jo i altres en les tan celebrades festes de les santes, verges i màrtirs, Juliana i Semproniana.
Dia 18 de novembre. Per carta que ha escrita de Mataró la Sra. marquesa Viuda de Gironella a sa estimada neboda Maria Pona, fetxa del 14 del corrent, li explica l'entrada de la gavatxeria a Mataró: que fou a les quatre de la matinada del 13, haventse'n anats tots los hòmens de la ciutat i deixats a les dones; que a set hores del matí infondirenles gran temor les fragates ingleses apostades allí davant que dispararen foc contra la ciutat en canonades, no sé si ab alguna bomba, ab qual agasajo los francesos, atordits, corrien per la ciutat i refugiatse, a onze hores, a les muntanyes, no veientse a persones dintre, i així desertar. Haver arribat la divisió de Sarfield, ab pèrdua de molts francesos, que hauria estat total per no haverhi arribat a temps, ab sa divisió, lo baró d'Eroles, que ninguns haurien tornat a Barcelona, i haver los nostres pillat la mitat del saqueig que se'n duien los francesos. També escriu quedar Sarfield governador de les Medes i ditse si estar estes venudes als enemics. Disbarat fou quedars'hi les dones ab l'experiència de la brutalitat i crueltat que han usat en vàries, que no vull fiar a ma pluma. Diu també dita Sra. marquesa si eren los cavalls del general francès, com serà regular, en una d'aquelles cases de Mataró; i no haventhi que fiar que no hi tórnien sempre que els dónie la gana, al menor alarma fugirne, que és lo que convé. En l'Hospital de Mataró, a fi de no arruïnarlo los inglesos a bombejar la ciutat i així tenir consideració als malalts, s'ha posada, sobre, una bandera. A la divisió de Sarfield s'hi uní la de Milans, sent los francesos refugiats en les

muntanyes, que deixaren los ranxos en Mataró, i sens tocar tambors, haventlos fet estes dos divisions un foc vivíssim sens parar des de les dotze fins a la nit. I pagaren la festa los francesos ab pèrdua de molts, i ben poca de les divisions de Sarfield i Milans. Los cavalls del general francès quedaven en la casa que habita ab sa companyia la Sra. marquesa de Gironella, a qual fi posaren guàrdia i no la inquietaren. Hi hagueren en Mataró grans aclamacions i vives de 'viva Sarfield' i 'viven los coracers'.

1812

5 de febrer. Després de tres dies de tempestat de bales i bombes en Mataró, n'ha pogut escapar la Sra. marquesa viuda de Gironella ab son fill, lo marquès, ab la Sra. Dolores, sa jove, ab felicitat en son viatge a Vic.

12 de febrer. Lo Sr. don Vicenç Sisternes, que discorre molt bé en son modo de pensar, i així un dels més distinguits vocals de la Junta, sentnos un bon català, que ha vingut en esta tarda a casa a fernos visita i apreciatli molt, sent subjecte que s'ho mereix. Sent natural de Mataró, que ha vingut a esta vila de Berga ab lo Rvd. doctor Tomàs Espà també natural, li hem preguntat sobre lo que haurà patit aquella ciutat, i ditnos que en la iglésia parroquial sols hi havien dos forats, que no havia patit la iglésia d'aquells pares escolapios, mes sí bastant la de Sant Josep, en la ruïna del cimbori. A fe és que és ben diferent la ciutat de Mataró del que era antes d'entrar tots estos vàndalos a Espanya i Catalunya, que per gust s'hi podia fer un passeig cada any, i per tota aquella costa de mar, per lo tan alegre, tant per terra com per mar, allí a la vora.

23 de febrer. Nos ha arribat, a nostra subsistència corporal, de part del Sr. don Anton Amat i de Rocabertí, lo Pau d'Alella ab arròs, bacallà, xocolate i taronges, no sé què més. Tot que ens farà bon ventrell, i dulcificarà i recrearà la llengua los sorbos de xocolate ab l'augment de preses, que ab tants xocolaters, com jo un dels molts aficionats a pendre l'unça morena, matins i tardes, se'ns disminuïen prou. I ja que no em són d'aquelles visites pecuniàries que de tant en tant me feia en lo temps de tanta abundància d'estes —antes d'entrar a Barcelona i a nostres cases los maleïts gavaus— lo procurador Sr. Domingo Mozas, no sent estes, són dinades per la boca; així com antes, a més d'estes, m'eren i nos eren per omplir los secrets de moneda i també la bossa, sent gran la indigència en el dia d'una cosa i altra. Nos ha

dit lo dit Pau d'Alella que els francesos, tenint a Mataró, deixaven treure viures fora de la ciutat a la subsistència humana d'en tot per allí —i així tal qual tenen un xiquet d'humanitat, més en res de lo demés—, i que feien una carretera per Alella per anar a Mataró.

8 de setembre. S'ha dit de Mataró haverhi dos bretxes obertes, ab prou foc dels inglesos, per traure els gavatxots de la fortalesa, antes lo convent dels Caputxins.

10 de setembre. De Mataró se sap haverse'n tingut que retirar los nostres, haventlos arribat als francesos algun socorro que es creu de l'Empordà.

1 d'octubre. Ha arribat a Berga una molt coneguda ja d'anys del doctor Anton Bardolet, i jo que també la conec; esta la Sra. Rita Creus, viuda d'un xacolater, mataronina, germana de Sr. canonge de la Seu d'Urgell, don Jaume Creus, un dels diputats catalans de les Corts; qual nos ha fet visita en casa en esta tarda, sent ja àvia, i ditnos comptar ser tataràvia, mantenintse encara de bon regent, i així no parèixer gens vella, no obstant lo tan molestada i atropellada que ha estat en Mataró per tots aquells brutos de Babilònia.

1813

7 de febrer. Haventse feta ja seva los francesos, que ja un any que estan en Mataró, a aquella ciutat, han tret a nostres malalts espanyols de son hospital per posarhi los seus, segons sa usurpació i tirania, fent tot lo mal que poden a nostres germans, però ells acabaran de menjar lo pa dintre de Catalunya i finalment d'Espanya per tot aquest any, així prest ho vejam. Amén.

14 de maig. Cas per riure nos ha contat en esta tarda lo religiós franciscano pare definidor, que no és dels nigromàntics o dels melancòlics en notícies, com també don Patricio Ortiz; que en Mataró succeí un cas cèlebre a un oficial francès, que, haventse amagat, lo perseguia un soldat de Manso, fentlo desaforadament córrer, i fet un foll lo francès corrent, passà per una finestra tancada ab vidriera i trencà tots los vidres, l'altre passà per la mateixa finestra; i havent passat lo gavatx travessant un carrer d'una a altra teulada, l'espanyol se senyà primer i travessà també lo carrer ab gran valor i esperit, i a l'últim collí a l'oficial francès en casa d'un apotecari.

4 d'agost. A Mataró arribaren vuit caragirats valencians i demanaren bagatges per arribar a la frontera; se'ls donaren i

arribats a Arenys ja foren presoners per los inglesos i se'ls emportaren en el navío, i allí los hauran fet el compte.
1814
3 de febrer. Ha eixit l'anunci, per satisfacció del públic de nostre general en jefe l'Exm. Sr. don Francisco de Copons i Navia, d'haver los francesos desocupat tots los punts del Vallès, Mataró; Mongat, volat; Molins de Rei, inhabilitat que queda lo pont, i tan sols ocupar una petita guarnició a Barcelona, cridantlos l'atenció Lion de França. Gran notícia esta.

14 de setembre. En est matí, eixit jo de casa a tres quarts de deu, al davant de casa Rabella s'ha encarat ab mi lo mataroní semoler Agustí Casals, conegut llavores minyonet de catorze anys en la vigília de Sant Roc que ab altres minyons de sa edat i algú més gran componien la capella en lo carrer d'Argentona i escrivien noms, com així lo meu, i apellido en una llista d'un parell de pollastres. Qual s'és molt alegrat de veure'm i parlar, lo dit Agustí Casals i jo a ell; ja no minyó, sí que home fet d'uns trentavuit o trentanou anys, i haventli preguntat de son noi gran Ildefonset, del nom de son difunt avi, m'ha dit que tenia catorze anys, de la mateixa edat de son pare Agustí, qual i a son germà hereu Josep Casals los conegui en dit dia 16 d'agost de l'any 1790. M'ha dit haver passat ben fortes tragèdies dels gavatxos en Mataró, perseguintlo per matarlo, que aquells bàrbaros i cruels no hi pensaven gens, i que mataren a un seu company; que el Josep, son germà, m'ha paregut dir que servia en la milícia i si ser en Astúries.

Repressió constitucional els anys 1821-1823[355]

Edito un document conservat a l'Arxiu Municipal de Mataró relatiu a les activitats repressives de les forces constitucionals al corregiment de Mataró, els darrers anys del Trienni Liberal. Segurament es tracta d'un resum dels informes que, una vegada restaurat l'absolutisme, els diversos pobles envien al corregidor, per aquest motiu els esdeveniments d'aquesta ciutat no hi consten.

355 Publicat a: *VI Sessió d'Estudis Mataronins* (Mataró, 1990).

Al text veiem, com a mesura que l'enfrontament amb les forces reialistes es fa més dur, la resposta repressiva dels constitucionals s'accentua, i en reben les conseqüències els pobles del districte. Forces milicianes de Granollers, Amer, Arenys, Barcelona, Terrassa, Sabadell, Sallent, Sarrià, etc., fan batudes a la recerca de desafectes i exigint contribucions i multes als hisendats, religiosos, i a molts pobles, i a vegades fan hostatges mentre no reben els diners. Les forces regulars de Milans i Costa també protagonitzen assalts d'aquesta naturalesa.

El centre de la persecució dels constitucionals és el clericat, que en la seva majoria era al costat dels realistes. Hi ha una autèntica cacera de frares i rectors, confiscacions de les joies d'església a Argentona, Montseny, Olesa, etc. Una xifra mostra la profunditat de l'enemiga anticlerical, de les 17 persones que el document fa constar com assassinades, vuit corresponen a religiosos.

Si ens fixem en la seqüència cronològica, hom s'adona que a partir de setembre de 1822 és quan es registren més actes de violència, que arribaran a fer-se més habituals els cinc primers mesos de 1823. El període abril-maig d'aquest any és el més cruent, quan es produeixen robatoris generalitzats a la recerca d'aliments i diners, quan de les 17 persones assassinades a què ens referíem en moren 10, i es succeeixen les accions de rapinya a Granollers, les Franqueses, Gallifa, Campins, Sant Cugat, Cardeu, Rubí, i d'altres llocs.

Alguns dels fets del text són plens de barbàrie. El 19 d'abril de 1823 uns miquelets comanats per un tal *Sabaroja* assalten la cartoixa de Montalegre, acció que ja havien dut a terme el mes abans, i després de robar afusellen a dos frares. Però el fet criminal de més ressò –al text hi ha tres versions que difereixen en algun aspecte–, es produeix el 12 de maig del mateix 1823, quan una partida comanada per Ramon Ferrer (a) *l'adroguer* deté a Sant Llorenç Savalls tres capellans i dos paisans, que duen a Rubí exigint-los mil lliures, i després d'haver cobrat els afusellen fora la ciutat, cap a Valldoreix.

La milícia nacional de Mataró també participa en aquestes accions. En una data encara poc conflictiva, l'estiu de 1821, sota el comandament de Joaquim Boada els milicians entren al poble de Vallgorguina i saquegen diverses cases, entre elles l'hostal i la del rector, a qui tenien la intenció d'afusellar, però no el varen trobar. El maig de 1823 sota el comandament de Boada saquegen

diverses cases de Campins, robant aliments, diners, documents, i tot el que varen trobar.

Hi ha personatges que tenen un paper rellevant en el text i en la història d'aquells anys, i d'altres de poc coneguts, com el capità del *Batalló de la Llibertat* en Jaume Pullonell (a) *Criminet*, que té una destacada acció dirigint saqueigs a Vallromanes, Granollers, i altres llocs. Era capellà però no tenia cap inconvenient a assaltar l'església de Montseny i robar les joies i els vasos sagrats. També destaquen quatre membres de la família Turrull, milicians que es també es dediquen al saqueig sota la direcció del tinent coronel Francesc Turrull.

D'altres militars són més coneguts:

Francesc Milans del Bosch (Llavaneres, 1769-1834). Guerriller que trobarem lluitant contra els francesos al Rosselló a les darreries del segle divuit, i en la guerra de la Independència. Pels èxits militars és nomenat general. La seva ideologia liberal el va fer prendre part en l'intent de revolta de Lacy l'any 1817, havent de refugiar-se a França. Durant el Trienni Liberal lluita contra els apostòlics i les forces franceses d'invasió, protagonitzant alguns combats a la zona de la Marina, de la que era responsable militar els anys 1822 i 1823. Després d'un nou exili, protagonitza l'any 1830 una incursió a l'Empordà contra Fernando VII, i torna a Espanya l'any 1834 per l'amnistia política i va morir el mateix any.

Josep Bonaplata Corriol (1795-1843). Fill d'un estampador d'indianes que va dur a terme importants iniciatives en el món de la indústria. A ell es deu la planificació de la primera fàbrica de filar d'Espanya moguda amb vapor, que va iniciar les tasques productives l'any 1833, i va ser incendiada durant els fets revolucionaris de juliol de 1835. En l'apartat polític consta, segons aquest document, que era liberal els anys vint quan era jove, i després es va presentar per a diputat a Corts l'any 1834.

El coronel de la milícia nacional en Josep Costa Galí (a) *l'avi*, el trobem dirigint accions a Vilamajor, Llinars, la Garriga, Palau-dàries, etc. Es tracta d'un hisendat que participa activament en la política els anys del Trienni Liberal des de posicions comuneres dins el liberalisme més radical. És diputat a Corts l'any 1820 per Barcelona i regidor un temps després, també havia estat ministre de l'audiència territorial de Madrid. Va ser detingut a causa dels fets ocorreguts el 24 de febrer de 1822 quan a la seva columna de la milícia es donen crits a favor de la república, la llibertat, i

contra Fernando VII. El setembre del mateix any, quan les coses es posen malament a les muntanyes, el deixen anar enmig de grans mostres de solidaritat i homenatges dels liberals radicals. I és nomenat comandant d'una columna d'intervenció ràpida que s'organitza per a fer front als apostòlics, composta per tres batallons de 500 persones, nomenats *Igualdad*, *Cortes* i *Sobiranía Nacional*. Es quan dirigex aquestes forces que protagonitza les accions aquí descrites.

Agustí Saperes (a) *Caragol*, és un dels realistes importants dels citats al text, dirigent molt actiu en la lluita contra els constitucionals. Més endavant, dut per la seva intransigència política, serà un dels principals caps de la revolta dels *malcontents*, i també general de les forces carlistes l'any 1834. L'altre és Antoni Coll (a) *mossèn Anton*, un diaca que intervé en diverses batalles i és derrotat per Milans a Blanes.

"1821, 1822 y 1823, extracto de los partes que han dado los pueblos de las ocurrencias en el tiempo que ha mandado el sistema constitucional.

Estracto de los partes que han dado los ayuntamientos de los excesos que han cometido las tropas constitucionales en varias épocas.

El de Montornés y Vallromanas
El 21 de marzo 1823 se presentó una partida de migueletes de la villa de Granollers mandada por D. Jayme y por apodo 'Met forner", prendió a tres labradores, por que estos hivan con el objeto de librar al regidor del mismo que se hallava detenido por una partida de realistas de D. Jayme Many, para el cobro de una partida de dinero, fueron los tres labradores conducidos a Granollers y para librarse de un atropellamiento y recuperar su livertad les exijió el tal D. Jayme ciento y cinco livras catalanas. El 18 mayo del mismo año, a la entrada de las tropas aliadas, paso por aquella parroquia una partida de migueletes al mando de D. Jayme Pullunell, por apodo 'Criminet', saquearon el archivo, la rectoría, rompiendo los papeles.

El de S. Lorenzo Saballs
El 11 diciembre 1822 se presentó una partida procedente de la

comandancia de armas de Sabadell al mando de D. Antonio José Balasart; ynsultaron al Alcalde pretestado le presentase unos heridos que tenia realistas; se dirigieron a casa del S. Rector y ejecutaron lo mismo, se alojaron en casa de Pedro Balls, ocurriendo muchas dificultades para que no lo verificase en la Yglesia. A la mañana siguiente colocaron la Lápida elogiándola, y atropellando de palabra al clero tanto secular como regular, exsijieron una multa al sastre Martí de veinte duros, haciendo a los proveedores les matase una res, pidió una gratificación para la tropa y milicianos los mas de Sabadell haviéndoles dado unas 25 libras catalanas. El dia 6 abril 1823 se presentó una partida de milicianos y algunos caballos del resguardo procedente de Barcelona y S. Andrés de Palomar, haciendo adelantar algunos pretestando heran realistas, los que entregaron una carta falsificada al Rector en nombre de D. Agustín Saperas pidiéndole una porción de dinero, diciéndole que marchava a Francia; luego que llegó el comandante llamado un tal "Cua" de S. Andrés, y con el distintivo de capitán Vicente Padró de Barcelona, todo con el objeto de comprometerlo para obrar bajo su capricho. En la misma noche cometieron muchos excesos robando y hasta cometer poco menos que asesinatos. El dia 11 mayo 1823 se presentó una partida de cazadores de Cataluña al mando de D. Ramón Ferrer, conocido por "l'adrogué" de S. Boy, Ysidro Llorers, conocido por el "paperé", y otro oficial que se ignora pero creen se llamara Purz, dependientes de la partida de D. Francisco Vidal situada en Sarria; circuyendo algunas casas, para cojer a varios, saqueando algunas; cogieron al reberendo D. Justo Porcieles, beneficiado, al reverendo cura párroco, al paysano Pedro Marguet, al presbítero D. Vicente Quintana, D. Juan Baquet, vicario, y D. Juan Serra, pasaron a casa del físico Mena y no pudiendo cojerle le saquearon la casa; se dirigieron para Rubí llebando consigo los presos y luego que llegaron a dicho destino les exijieron mil libras y luego que las entregaron los sacan de Rubí por barios caminos y los fusilaron, y saquearon, cometiendo antes mil atentados.

Valgorguina

En verano de 1821 se presentó en esta el batallón de milicianos de Mataró, mandado por N. Boada, saquearon barias casas del pueblo en ellas la del S. Rector, mesón, con el objeto de fusilar al primero, insultando a todo el vecindario. En Carnaval de 1822.

Se presentó una partida de milicianos de Areñs mandados por un tal Molas del mismo Areñs, prendieron un paisano llamado Catarineu por solo el ser conocido de un capitán realista. En Navidad de 1822. Se presentó un batallón de milicianos de Barcelona, mandados por D. José Dalmases corredor de Barcelona, ynsultaron a todo el pueblo quitando varios efectos a los paysanos y cuantos comestibles encontraban, y amenazando con la muerte al que se oponga.

Cabrera
Sin novedad.

El de Santa Eulalia de Ronsanas
En mayo de 1823. Exijió el Alcalde constitucional de Granollers una contribución de cincuenta duros, amenazado sino cumplía en el término de 12 horas a dicho Ayuntamiento.

El de Ametlla
El 18 mayo de 1823. Se presentó una partida de migueletes al mando de D. José N. con el objeto de cojer al vicario y apoderarse de sus caudales, y habiendo este podido fugarse, fue insultado el cura párroco y amenazado hasta con la muerte sino declaraba donde se hallava dicho vicario, y entregava todo cuanto hubiese, lo que para librarse de un atropellamiento no tan solo manifestó lo de aquel sino también lo suyo cuya suma hascendía a unos 400 duros. El mes de diciembre de 1822 pasó una división de milicianos al mando del Gefe Político saquearon algunas casas y maltrataron a barias personas; y haciendo pagar a un tal Badía 20 livras. El 23 mayo hizo un pedido el Alcalde D. José Vallhonesta de 90 duros.

El de Riells
El 22 fue sorprendida la casa rectoral por D. Francisco Turrall con una partida de milicianos, y pudiendo fugarse, atropellaron y maltrataron a dos sobrinas y amenazaron con la muerte saqueando dicha rectoría de cuanto había en ella. El 3 mayo con igual orden fueron pagados 90 duros por orden de D. José Vallhonesta, Alcalde de Granollers.

El de Palauderias
El 29 noviembre se presentó una partida de la división de Costa

mandada por el teniente coronel Coll de 900 hombre, fue maltratado el cura párroco exijiéndole ración y robando varios soldados gallinas y maltratando a barios. El primero mayo fueron multados el cura párroco y el Bayle, cada uno en 90 duros, por el Alcalde de Granollers. El 7 del mismo compareció una partida de Costa apoderándose de los enseres del Párroco, le hicieron dar al Alcalde 60 rls vellón.

El de Bigas y Mombuy
Por igual orden hizo pagar el Alcalde de Granollers 50 duros.

El de Collsabadell
En el dia primero mayo 1823 hizo le entregase el comandante Bonaplata al recto de Collsavadell dos canderos de plata de peso 8 livras según orden que decía tenía.

El de las Parroquias y Franquezas
El 23 febrero 1823. Se presentó una partida de migueletes de Granollers a las órdenes de Bonaplata, y se llebaron preso al cura párroco a Barcelona. El 6 de mayo del mismo se halló un cadaber, y se decía fue asesinado por una partida de migueletes mandada por N. Mata, y Tintí de Vich.

El de Olesa de Monsarrate
Fueron presos y muy perseguidos el presbítero D. José Antonio Casalls, y varios paysanos como también multados por barios comandantes, también fue despojada aquella yglesia de cuantos ornamentos havia en ella de plata, y algunas otras de varios metales, por orden del comandante Gurrea.

El de Monmany y Vallcarcara
El 5 febrero 1823 fue insultado Benito Xicolas y otros varios como igualmente saqueadas varias casas por varias partidas.

El de S.Vicente de Llevaneras
Sin novedad.

El de Gallifa
El 11 septiembre de 1822 fue yncendiada y saqueada la casa del paysano N. con intento de asesinar a los habitantes de aquel, y no lo egecutaron por haverse fugado. En la 1ª. semana de Cuaresma

se presentó una partida de migueletes mandados por un tal "Sebaroja" de S. Pador, y un tal Berenguer de Castelltersol, hallanaron la casa cojieron a un monje cartujo llamado D. Pablo Salabert a quien atropellaron con todo genero de violencia y saquearon la casa de "Sobre gran". En los últimos de marzo del mismo sorprendieron dicha casa un tal Padró, cemolero de Barcelona, con una compañía, con el objeto de ber si hallava las riquezas de ambas clases de Montelegre, y no teniendo efecto su pretención atropellaron la dueña llebándose tres corderos. El 19 abril del mismo se presentó dicho "Sebaroja" con su partida, entre los cuales había el mazero del Ayuntamiento de Vich, en la anterior casa, prendieron dos monjes cartujos los que después de robarles lo propio saquearon la casa y fueron fusilados, no pudiendo hacer lo mismo con el dueño por haverse fugado. Otro día se presento un tal "Cuxas" de Castelltersol llebándose de dicha casa el relox de campana de los cartujos y otros efectos. El 17 mayo se presentó una partida al mando del teniente Bassas, por orden de D. Jayme Pullonell, con el objeto de prender al cura párroco, y una partida que mandó a la casa de "Sobre gran" prendieron al paisano Pedro Sobregrall, el que permaneció mucho tiempo preso en Barcelona. El 23 abril de dicho año por la noche comparecieron D. Juan Claret, y Gallímedas con ambas partidas, pasaron a casa de Puig de Gallifa y prendieron a la mujer del capitán realista D.Jacinto Vila de Sans a la que atropellaron, y robaron.

El de S.Padró, parte foránea de Tarrasa
En agosto de 1822 fue sorprehendido el paisano Pedro Colomer por el teniente D. Juan Blanich de Tarrasa, de la milicia del mismo, de cuya sorpresa le esigió D. Pablo Pau capitán de la misma cien libras catalanas. El mismo D. Juan Blanich cogió una partida de mulos con sus cargas que ivan para Vich. El 20 julio fue saqueada la casa del paisano Pablo Roig por una partida de migueletes mandada por el sargento Io D. Pedro Baces, llevándose su esposa presa a Tarrasa por causa de tener tres hijos al servicio del Rey. El 18 de mayo se presentó D. Miguel Faja con una partida de la Milicia de Amer, y dirijiéndose casa el S. Rector le manifestó necesitava un bagage y después le manifestó necesitava algún dinero, contestando dicho señor no tenia causa por que havia tenido que pagar 200 duros, dándole algo de lo que havia en la rectoría para comer a los soldados y se salió de la

villa aquella misma mañana, pero por la tarde volvió con una partida de milicianos, y luego que tubo haviso acompañado de toda la familia escapó por los bosques quedando abandonada la yglesia y casa. También sufrió algún detrimento la rectoría de S. Julián cometido por una partida de milicianos de Sellent al mando del capitán Roca, como igualmente la casa del paisano José Soldevila, mesonero, llebándose varios efectos comestibles. El 29 noviembre 1822 fué saqueada la rectoría. Preso el Sr. Rector y conducido a Granollers, en donde para lograr su livertad fue multado en 800 libras, haviendo salido muy ultrajado y creido hiva ser fusilado por el camino por la división del Coronel Costa.

El de Belloch
En enero de 1823. Se presentaron en este pueblo una partida de voluntarios de Barcelona, con algunos caballos del cuerpo de caballería dependiente de la división del coronel Costa, que saquearon la casa llamada de los "colonos", llebándose dinero y cuanto había en ella, habiendo hecho fuego a un criado de la misma, llebándose a Granollers a la anciana de aquella casa siendo multada en 10 duros por el coronel Costa.

El de Llinás
Fueron saqueadas varias casas y atropelladas varias personas de esta villa por los milicianos del coronel D. José Costa.

El de Gualva
En 18 setiembre de 1822 fue fusilado el cura párroco de esta por una partida dependiente de la división del general Milans, ignorando la gracia del que lo ejecutó.

El de Vilardell
Sin novedad.

El de Fogás y Parroquias
Sin novedad.

El de Riells
Sin novedad.

El de Moguda
Sin novedad.

El de Linnás
Sin novedad.

El de S.Estevan de Castellar
En varias épocas que se han presentado las compañías de migueletes y milicianos mandados por el comandante D. Juan Venalent, D.N. Portell, D. Antonio Bray, D. Pedro Casasola, D. Juan Aparicio y D. Ramón Ferrer, estos han ejijido del pueblo varias multas, se han saqueado varias casas, ha sido preso el Ayuntamiento y puesto a disposición del Gefe Político estando presos en Barcelona 37 dias, y luego fueron puestos en libertad y multado el pueblo en 200 duros.

El de la Baronía de Monnegre
El 24 julio 1822 fue saqueada la casa del paisano Juan Ysidro de este pueblo por la división del General Milans.

El de Alella
Sin novedad.

El de Campins
En 3 de mayo de 1823 se presentó en este un batallón de milicianos mandados por D. Joaquín Boada de Mataro, los que saquearon varias casas llebándose todo cuanto havia en ellas, rompiendo puertas, arcas, y destrozando cuantos comestibles encontraron y papeles de importancia. Fueron maltratados el cura párroco y otros particulares por el Alcalde de Granollers y por D. Pablo Mama.

El de La Garriga
En setiembre 1822. El general Milans esigió una multa de 100 libras. Ygualmente el gefe de E.M., Saravia, otra, porque decia haver ocultado a los realistas 200 duros. El 30 del mismo el coronel Costa multó al Ayuntamiento en 3000 libras además de todos los demás gastos y preso el Ayuntamiento y amenazados con la pena de muerte. El 25 enero 1823 fue multado aquel Ayuntamiento por el Gefe Político en 50 libras. El 28 febrero el coronel Costa multo al mismo en 500 libras. El 16 marzo se presentó D.José Esclís con orden de festejar toda la plata que havia en aquella parroquia, lo que efectuó, fue saqueada la casa del capitán de realistas D. Joaquín y conducidos a Granollers.

El de Caldas de Monbuy
En 1822 fue asesinado un paisano por orden de D. N. Tabarné, fueron perseguidos a balazos los dos reberendos de aquella y pudieron fugarse; rovando las casas de dichos señores, yglesia, llevándose hasta los vasos sagrados, esigiendo varias multas saqueando varias casas, llebándose presos a varios individuos de aquella, todas estas ocurrencias heran mandadas las tropas y milicianos por D. José Esclús, de milicianos, D. Mariano Amigó, id, D. Francisco Nicolau, D. José Benalén, D. José Claret y comandante Pingarró.

El de Caldas de Estrach
Sin novedad.

El de Sta. María de Antiga
Sin novedad.

El de Argentona
Fueron reclamados los hornamentos de plata y oro de esta yglesia por un oficio de D. Juan Luró, y entregados al oficial D. Francisco Gutiérrez.

El de Vila de Cavalls
Sin novedad.

El de la Cartuja de Vallparadís
Sin novedad.

El de Ullastrells
Sin novedad.

El de Cuadra de Clará
Sin novedad.

El de Mata de Pera
Sin novedad.

El de Moncada
Sin novedad.

El de Tarrasa
Sin novedad.

El de Barbará
Sin novedad.

El de Vilamayor
Manifiesta que en tiempos que el coronel Costa se halla campado en Cardedeu se dijo que un soldado de caballería havia muerto a un rejidor de Alfou.

El de S.Feliu de Codinas
El parte del Ayuntamiento, el del cura párroco, manifiestan asesinatos, saqueo de yglesia, robo de basos sagrados, ympuestos gravosísimos, allana de la yglesia, batir en tierra las formas consagradas, e yncendios por las divisiones que ocuparan aquel territorio, como heran las de Milans, Llovera, Pingarrón, Gefe Político y otra varios.

El de Sta. Perpétua
Sin novedad.

El de Tiana
Fue saqueada la casa de Martín Matas por los milicianos que se hallavan en Sarriá, fueron fusilados dos individuos del resguardo, y un guardabosque por la división del coronel D. Fernandez cuando llevava la dirección para Figueras.

El de Vilasar S.Ginés
Sin novedad.

El de Cabrera
Sin novedad.

El de S.Juan de Vilasar
Sin novedad.

El de S.Pedro de Premiá
El 16 marzo se presentó D. Francisco Gutiérrez, con la comisión de recojer la plata y demás de la yglesia de dicha villa, lo que ejecutó.

El de S.Celoni
El 26 abril 1823 se presentó el comandante Bonaplata con su partida con comisión de recojer las alajas de la yglesia de aquella parroquia, lo que ejecutó.

El de Breda
El 6 de abril de 1823 se presento una partida constitucional mandada por Antonio Obach y después de unos atropellamientos se llevó preso al Y.S. Abad y Sr. Prior del Rl. Monasterio de Benitos de dicho lugar, con otros dos RR.PP.

El de Viabrea
Sin novedad.

El de Monseny
El 18 de abril de 1823, ocupó el pueblo el comandante D. José Bonaplata con su división compuesta de 3 a 400 hombres, entre ellos el capellán Jayme Pullonell (alias Criminet) y un tal López, y después de haver atropellado al cura párroco y otro sacerdote saquearon la yglesia llevándose el copón y demás alhajas, y egecutando lo mismo con la casa del dicho párroco y demás del pueblo.

El de Montmeló
Sin novedad.

El de Llisá Devall
Sin novedad.

El de Mollet
Sin novedad.

El de Gállechs
Sin novedad.

El de Cuadra de Villalva
Sin novedad.

El de La Roca
Sin novedad.

El de Cuadra de S.Cugat
Sin novedad.

El de Cuadra de Valdaura
Sin novedad.

El de S.Cugat
Que el dia 12 de mayo de 1823 las tropas constitucionales asesinaron en el término de Valdoreix a Juan Buquet, presbítero vicario de San Lorenzo Savall, a Vicente Quintana, presbítero beneficiado de dicha parroquia, a Juan Serra, presbítero, y a los paysanos Pedro Marquct y Valentín Ventanyola.

El de Sanmanat
Que en 17 noviembre de 1822 se presentó el comandante Marfá, del batallón de Costa, y robó a Estevan Vendrell vecino del mismo 98 libras 14 sueldos. Que en 27 enero de 1823 fueron presas Ysabel Pons y Maria Grau por el teniente D. Francisco Turull, atrepellándolas y amenazándolas con la muerte. Que en el mismo dia 27 fue atropellada y perseguida María Baxeras por el teniente coronel D. Francisco Turull en términos de tener que pasar a Francia. Que en el mismo dia 27 fue preso Pablo Sola por José Turull y sus ermanos Pedro e Ysidro, maltratándole con amenazas de muerte y haciéndole pagar 20 duros. Que el dia 4 de febrero del mismo año se presentó una partida disfrazada en casa del sobre dicho Pablo Sola, al que sacaron de su casa para asesinarlo, pero lo perdonaron con la excención de 40 onzas de oro y saqueo de su casa. Que en el dia 27 de enero del año 23 fueron presas Rosa y Catalina Parrich por los mencionados Turrulls, padre e hijos, haviéndolas llevado a Caldas de Mombuy y hecho les pagar treinta libras catalanas. Que en el dia 27 de mayo del referido año y en su noche se presentó el capitán D. Juan Claret con la guarnición de Caldas, y acompañado de Francisco Rosell, alcalde constitucional, en casa de Francisco Parrich mandando abrir la puerta y exigiendo la cantidad de 90 duros, los que les fueron entregados, saqueando después la casa y llevándose 674 libras y 6 sueldos. Que el dia 13 de setiembre de 1822 fue preso Francisco Parich por el capitán de cazadores de Mina, D. Francisco de Paula Vidal, y conducido a Barcelona. Que en el dia 28 octubre del mismo año fue saqueada la casa de

Mena, por las tropas constitucionales, su comandante D. Andrés Jiménez. Que el dia 11 enero de 1823 fueron presos y conducidos atados a Barcelona por las tropas constitucionales, su comandante D. Francisco Vidal y teniente D. Raymundo Torres, los regidores José Ribas y Juan Planas, Salvador Planas, secretario del Ayuntamiento, con Francisco Sellent, Jayme Bosch y José Febrés, acusados de haver sido comisionados para una cantidad de camisas, las que se hicieron entregar dichos constitucionales amenazando a los presos con la muerte; últimamente que fueron composados 17 individuos de la misma villa de mil duros cada uno por el valor de 20 cédulas que les repartió el comisionado Pablo Duran, vecino de Sabadell.

El de Palou
Sin novedad.

El de Sta.Maria de Palau Tordera
Que el 19 de abril de 1823 se presentó el comandante José Bonaplata con su división de migueletes, y mandó a la fuerza entregar el tesoro de la yglesia, el que se llevó.

El de Canovellas
Sin novedad.

El de Cardedeu
Que el 19 de setiembre de 1822 pasó por esta billa la división del general Milans, dejando una partida al mando de su jefe de E.M.,D.E.R. Saravia, y entre los oficiales de ella el hijo mayor de dicho general, y su sobrino Salvador Demato, con la orden de prender y afusilar al reverendo D. Tomas Martí, beneficiado de la misma villa, por haber abonado tres meses antes a Francisco Pujadas en un pase que solicitó para salir a trabajar, cuya sentencia no pudieron verificar por no haberlo hallado en casa, pero se llevaron a la casera en rehenes. Que en la tarde de 23 enero de 1823, se presentó la divisón al mando del coronel D. José Costa matando a su entrada un hombre desconocido y desarmado, alojándose seguidamente en las casas, en las que cometieron todo género de desórdenes y atropellamientos, recogiendo para su seguridad las llaves de las casas. Que el 24 del mismo y la misma división asesinó nuevamente a sablazos al regidor de la parroquia de Alfou Pablo Moret, el qual venia de

aquella a esta con el suministro de dinero que el mismo Costa havia mandado; además sufrió la población exorbitantes pagos, siendo cada individuo de la división un comandante para imponerlos, haviéndose distinguido en estos atropellamientos el mayor del regimiento de Zaragoza, quien continuamente amenazava con el incendio. A corto tiempo del referido suceso exigió el dicho comandante Costa una multa de 900 ll. catalanas, por haver dado curso el Ayuntamiento a unos pliegos del comandante realista D. Antonio Coll, cuya suma se tuvo que aprontar sin embargo de las muchas reflecciones que se hicieron de hallarse la población exausta de intereses a causa de los trastornos que havian sufrido sus moradores. El 27 de marzo de 1823 se presentó una compañía de migueletes o voluntarios, cuyo comandante se ignora, y exigió 19 ll. de multa por no haverse repuesto la lápida que los realistas havian derribado. Últimamente el 19 de mayo del mismo, se presentó Salvador Domato, oficial de migueletes, sobrino del general Milans, a la ora de celebrarse la misa, por lo que se presumió todo el pueblo venían para asesinar al cura, pero no encontrándolo se marcharon después de haver hecho varias preguntas sobre la ora en que se celebraría la misa, haviéndose oido hablar a dicho oficial con los soldados acerca de la muerte del cura o religiosos, si los encontravan.

El de Granollers
Que en el mes de mayo de 1823 las tropas constitucionales que se hallavan apostadas en la misma villa, al mando del capitán Jayme Punell, del Batallón de la Libertad, atropellaron a D. Joaquín Llobet, vecino de la misma, y en el dia oficial de la Real Aduana de Mataró, poniéndole preso y exigiéndole por su libertad la cantidad de 400 duros.

El de Vilardell
Sin novedad.

El de Dosrius
Sin novedad.

El de S.Ginés de Vilasar
Sin novedad.

El de Tayá
Que solamente fue amenazado de atropellamiento el Alcalde y Ayuntamiento de dicho pueblo en el año 1822, pero que no consta haverse verificado.

El de Tagament
Sin novedad.

El de Olsinella
Que aprimeros de abril del año 1823, se acampó en dicho término la división del general Milans, con cuyo motivo hicieron grave extorsión en los árboles y forrages, obligando además a D. Francisco Valls, ascendado de dicha villa, a entregar la cantidad de 1900 pesos fuertes, mediante 30 cédulas de 90 cada una.

El de Vilalba Saserra
Sin novedad.

El de Ripollet
Que el dia 8 de setiembre de 1822 D. Juan Aparicio con una partida de gente armada se llevó preso al regidor José Cot, por haver tratado pagar una contribución pedida por D. Agustín Saperas, comandante de una división de voluntarios realistas, y también el comandante de armas de la villa de Sabadell egecutó lo mismo con Bartolomé Clos, suponiéndole haver ido a llevar dicha contribución al comandante Saperas.

El de Rubí
Que en el mes de julio de 1822, los constitucionales de dicho pueblo Pedro Monmany e Ysidro Barba, regidores, y Miguel Calbet, secretario, dieron parte al comandante de armas D. Pedro José Casasola, apostado en Tarrasa, de haver tomado las armas en favor del Rey Joaquín Maurí, José Escanyol, Lugario Martínez, y otros vecinos de este pueblo, por cuyo motivo fueron maltratados los parientes, y casas de los mencionados, en términos de obligarles a muchos a retirarse a Francia, sin los que se llevaron presos a Barcelona. Que en el año 22 los realistas se llevaron presos a los constitucionales mas exaltados a S. Felio de Codinas, no haviendo permanecido mucho tiempo por haverlos liberado el general Milans. Que asaltados de temor los constitucionales por su mal proceder establecieron, a petición de

Pedro Monmany y Miguel Calbet, una guardia para la vigilancia en la yglesia del pueblo, solicitando del reverendo cura el poder llevar sus mugeres al santo templo para dormir con ellas, a lo que jamás accedió el dicho reverendo pretextando que cesaría de celebrar en tal caso, con cuya advertencia no lo verificaron, pero parecían infernales contra el citado sacerdocio. Que el dia 11 de mayo de 1823 una partida de milicianos y migueletes apresaron a los mansos corderos párroco de S. Lorenzo de Savall, cuatro sacerdotes más y dos seculares, y después de haver exigido 90 mil libras los fusilaron, pero la mayor barbarie fue el no permitir enterrarlos en caja. Que en la Cuaresma del año 23 en el 2° sermón que hizo un capuchino llamado P. Anastasio de Barcelona publicó que los constitucionales les havian malogrado todas las plantas del huerto, y que por ser tiempo de ayuno se iría al dia siguiente a hacer por la vecindad una recolección de higos y pasas para hacer colación; pero hallí se vio la rabia de los perturbadores de la religión de Jesu-Cristo, enviando inmediatamente al comandante Casasola, quien vino con gente armada para prenderlo, pero no lo lograron por haverse fugado a Francia".[356]

[356] Bibliografia: *Catalunya, la fàbrica d'Espanya*, Barcelona, 1985, pp. 21-29: Jordi Nadal, *Bonaplata, pretext i símbol*. Gran Enciclopedia Catalana vol. 3, p. 704; vol. 10, p. 69. *Memorias para la historia*, vol. V, pp. 91-92. *Sucessos de Barcelona* (1822-1835) Ed. Josep M. Ollé, Barcelona, 1981.